

هەریمی کوردستان

2022-2018

بە نیشاندەر

هەریمی کوردستان

2022-2018

بە نیشاندەر

دەستەی ئاماری هەریم

2023©

مافى بلاوکردنەوهى پارىزراوه بۆ:

وەزارەتى پلاىانان/دەستەئامارى هەریم

لەمکاتى بەكارھىنانى زانیاربىيەكانى ناو راپورتمەكە تكايىە بەم شىۋىدىە خوارەوە ئامازەتى پى بکە:

دەستەئامارى هەریم 2023، هەریمی کوردستان 2018-2022 بە نیشاندەر

بۇ وەرگەرتى زانیارى زیاتر دەتوانن پەيپەندى بکەن بە:

نالونىشانى ئەملىكتەرنى: krso.gov.krd

مۆبایل: 07508963143

ئیمەیل: contact@krso.gov.krd

وتهی وەزیر

سالانی 2018-2022 پیر بووه له گۆرانکاری جۆراوجۆر له بوارەکانی ژیان له هەریمی کوردستان و عێراق بەھۆی قەمیرانی ئابووری و دواتر بڵاو بونەھوی پەتای کۆرۆنا ، بۆیە دەستەی ئامار بە ھاواکاری ڕیکخراوە نیوەموڵەتییەکان و دەزگای ناوەندی ئاماری عێراق چەندین رووپیوی ئەنچامدا بۆ ئەھوی زۆرتربن نیشاندەری پەھیوەندیدار بەم بوارانه بخاتە ڕوو.

ئەم راپورتە (هەریمی کوردستان بە نیشاندەر) ئەبىتە دووم راپورت کە وزارتى پلاندانان لە رئىگەی دەستەی ئامار بڵاوی ئەکاتمەوە دواى راپورتى يەکەم کە سالى 2018 بڵاو کرایەوە و ھەولمان داوه کە زۆرتربن نیشاندەر تىايىدا جى بکرىتەمەوە.

وەک راپورتى پېشىوو، ويستمان نیشاندەرەکان كۆبکەمینەوە له يەك راپورت تاكو ئاسانكارىيەك بدەين به خويىنران وەک راپورتىيکى گشتگير بۆ ئەنچامەکانى ڕووپیوە جىاجياكان لەسىم ئاستى هەریم و پارىزگاكان کە دەستەی ئامار ئەنچامى داوه لەو ماوەيە و بە باشتربن شىوه سوودى لى وەركىرى.

جى خۆيەتى كە سوباسى فەرمابەرانى دەستەی ئامار بکەم بۆ ھەول و ماندوبوونيان بۆ رىكختن و ئامادەكردنى ئەم راپورتە و كارەكەنمان بەردهوام ئەبىي بۆ ئەنچامدان و ڕاگەياندى ئامارەکان لە كاتى خۆى.

د. دارا رەشید

وەزیرى پلاندانان

پیشەکی

دەستەی ئامار وەک تاکە سەرچاوهی فەرمى و سەرمکى داتاکان و نیشاندەر ئاماربىئەكان لە هەریمی کوردستان بەردموا مەھول دايە بۆ بەدەست ھینانى زانیارى وورد و باوەرپېنکراو لەسەر تەھاوی سىكەنەر مەکان تاکو بىخاتە بەردم دانەرانى پلان و سیاسەتەكان لە حۆكمەتى هەریم و هەروەھا لایەنەكانى تر كە پېۋىستىيان بەم داتايانەمە وەک رېكخراوە نىيەدوڭتىەكان.

لە نىوان سالانى 2018-2022، دەستەي ئامار ropyowمکانى لاوان و ھەرز مەكاران 2019، بارودۇخى تەندرۇستى و گۆمەلایەتى ئافرەتان 2021، كار و بىتكارى 2021، دامەزراوە ئابۇرەپەكان (زۆر بچوک، بچوک و مامناوەند)

2022، خەملاندىنى ژمارەي دانىشتۇران بۆ ھەریمی کوردستان 2021-2040، نىخى بەكاربەر (مانگانە)، كۆبەرھەمى ھەریمی 2018، دامەزراوە پېشەسازىيەكان (گەمورە و مامناوەند) 2020، راپرسى لەسەر رېكارەكانى حۆكمەت بۆ بەرنگاربۇونەھە پېتاي كۆرۈنە 2020، يەكە گەشتىاربىئەكان 2019-2020 ئەنجام دراوه لەگەل بەردموا م بۇون لە كۆكىرىنەھە داتاکان لە وزارەتەكانى حۆكمەتى ھەریم لەوانە زانیارى و داتاي تايىەت بە ropyوبەر چانراوە مەكان و بەرھەمەكانى كىشىتكالى و ئازىللى، بارودۇخى كەمش و ھەمو، ژمارەي گەشتە ناسمانىيەكان، ژمارەي ropyوداوهەكانى ھاتووچۇ، ژمارەي ئۆتۈمبىلەكانى توماركراو، مۆلەتى بىناسازى و چەندىن نیشاندەرى تر كە پېيوەندىيەن بە ژيانى رۆزانەي ھاواوەلاتىان ھەمە و پالپىشتى سەرمەكىن بۆ بېياردان لەسەر بەنمماي داتا و دەستەبەركەرنى ئەم نیشاندەر انە گەنگەرەن ئەرك و بەرپەسیارەتى دەستەيە و ھيوادارىن توانييەتىمان ئەم ئامانجە بېيىكىن. شاياني ئامازە پېتكەرنە كە نیشاندەر مەكان لە سەر ئاستى ھەر چوار پارىزگا ھەریمی کوردستان بەلام بەھەي نېبۈونى ئەنجامەكان لەسەر ئاستى پارىزگاكان، لە ھەندىيەكىن نیشاندەر پارىزگا ھەلەمچە لەگەل پارىزگا سلىمانى ھەزىزەنەر كراوە.

داتاکان و نیشاندەر مەكان كە لەم ropyوبۇانە بەدەست ھاتوون، سوودى زۇریان ھېبۈو بۆ دىيارى كەرنى گۆرانكارييەكان لەم سىكەنەر و ھەروەھا بەكار ھېنەرەن بۆ دەولەندى كەرنى دىدگاى ھەریمی کوردستان 2030 كە وزارەتى پلاندانان كارى لەسەر كرد بە ھاوبەشى لەگەل وزارەتەكانى حۆكمەتى ھەریم.

ھيوادارىن ئەم راپورتە جىڭىھى خۇرى بىگى خەپەنەن بە ھەرەنەكانى ناو ھەریمی کوردستان تاکو لەسەر بەنمماي زانیارى باوەرپېنکراو پلان و ستراتيجهكانى خۇيان درووست بىكەن.

سېروان محمد مەسىح الدین
سەرۋەتلىك دەستەي ئامار

ناوەرۆکی بابەتەکان

iii	وتنەی وەزیر .....
iv	پیشەکى .....
ix	لیستی خشتهکان .....
xii	لیستی شیوهکان .....
xvii	لیستی نەخشەکان .....
xviii	لیستی کورتکراوەکان .....
0	ئامارەکانی دانیشتوان و هێزی کار .....
1	دانیشتوان .....
4	ریزەی رەگەز .....
4	داپەشبوونی دانیشتوان .....
6	ئاوارەکان و پەنابەران .....
8	هێزی کار .....
9	بەشداریکردن لە هێزی کار .....
13	بینکاری .....
15	کەرتی کارکردن .....
17	لقى نابورى .....
19	فرەکاری .....
19	داھات .....
22	سەرچاوەکان .....
25	ئامارەکانی پەروەردە، تەندروستى و کۆمەلایتى .....
26	پەروەردە .....
32	نەخویندەوارى .....
34	نەخویندەوارى لە نیوان رەگەزی نیتر بۆ تەمەنی 10 سالان وزیاتر .....
34	نەخویندەوارى لە نیوان رەگەزی مىن بۆ تەمەنی 10 سالان وزیاتر .....
34	خویندن لە کەرتى حکومى بۆ نەندامانى خیزان تەمەن 4 سالان و زیاتر .....
35	خویندن لە کەرتى حکومى بۆ نەندامانى خیزان تەمەن 4 سالان و زیاتر .....
37	تەندروستى .....
40	گۆیییست بۇونى گەنجان و لاوان تەمەن (30-18) بە نەخوشى نایلز .....
41	جەگەرە کیشان لە نیوان لاوانى تەمەن (15-30) سالىدا .....

41.....	جگەره کیشان لە نیوان لاوانی تەمەن (15-30) سالى پیش تەمەنی 15 سالى.....
43.....	تىکرای بەپیتبۇون بۆ ئافرەتى تەمەن 15-49 سالان:.....
45.....	شیوازى مەنالبۇون (سروشىتى و قەمیسەرى).....
50.....	جگەره کیشان لە نیوان ئافرەتانى تەمەن 15 سال وزیاتر.....
53.....	راپرسى دەربارەی بىكارەكانى حۆكمەتى هەریم بۆ بەرەنگاربۈونەوە لە دىرى بلاوبۇونەوە فايروسى كورۇنا.....
59.....	كۆمەلەيەتى.....
64.....	بارى ھاوسەرگىرى ھەرزەكاران و لاوان تەمەن (10 - 30) سالى.....
70.....	ئارەزووى كۆچكىدىن لە نیوان گەنجانى تەمەن 18-30 سالىدا.....
70.....	بارى ھاوسەرگىرى ئافرەتانى تەمەن 15 سالان و زیاتر.....
71.....	ھاوسەرگىرى ئافرەتان پیش تەمەنی 18 سالى و ھۆكارەكانى.....
73.....	تەلاق لە نیوان ئافرەتانى تەمەن 15 سالان و زیاتر بەپىنى ھۆكارەكانى.....
74.....	سەرچاوهەكان.....
80	ئامارەكانى كشتوكال و ژينگە.....
81.....	كشتوكال و ژينگە.....
81.....	زەوي كشتوكالى.....
82.....	رۇوبەر و بەرھەمى پېشىپىنى كراو.....
84.....	بەرۇوبومەكان.....
84.....	رۇوبەر و بەرھەمى برنج.....
86.....	رۇوبەر و بەرھەمى كشتوكالى ھاوینە.....
87.....	سامانى ئازەل.....
87.....	كىنگەكانى پەلەوەر.....
89.....	پرۇزەكانى ئازەلدارى.....
91.....	پرۇزەكانى ماسى.....
93.....	سەرچاوهەكانى ناو.....
96.....	باران بارىن.....
99.....	پلەي گەرمى.....
101.....	سەرچاوهەكان.....
104	ئامارەكانى ژمارەي پېوانەھىي و ژمیرىيارى نەتھومىي.....
105.....	ژمارە پېوانەھىي بۆ نرخى بەكاربەر (CPI).....
110.....	ژمیرىيارى نەتھومىي.....
111.....	قۇ بەرھەمى ناوخۇيى.....
116.....	سەرچاوهەكان.....

نامار مکانی گواستنمه 119

120.....	گواستنمه‌ی ناسمانی.
120.....	گه‌شتیاره گوازراوه‌کان
120.....	گه‌شتی ناوخویی
120.....	گه‌شتی نیودهوله‌تی
120.....	پری شمه‌ک و کالا.
121.....	ئوتومبیله‌کانی تومارکراو
121.....	ئوتومبیلی نەفمر ھەلگر
121.....	ئوتومبیلی بارھەلگر
124.....	رووداوه‌کانی ھاتوچق
124.....	رینگا
124.....	پىكدادان
124.....	وھگەران
124.....	شیلان
127.....	سەرچاوه‌کان
128	نامار مکانی بازرگانی

129.....	کەرتى گه‌شتیارى
130.....	ژمارەی يەكە گه‌شتیارىيەکان
133.....	ژمارەی گه‌شتیار لە يەكە گه‌شتیارىيەکان
133.....	ژمارەی كريكار لە يەكە گه‌شتیارىيەکان
135.....	خەرجى يەكە گه‌شتیارىيەکان
136.....	داھاتى يەكە گه‌شتیارىيەکان
136.....	بازرگانی ناوخویی
137.....	چەمک و زاراوه‌کان
140.....	دامەزراوه‌کانی بازرگانی ناوخویی (بازرگانی تاك و كۆ و چاکىردن و فرۇشتى ئوتومبىل و ماتېرسىكلى بزوئىھەدار)
143.....	بارى ياسايىي دامەزراوه‌کانی بازرگانی
145.....	كريكاران لە دامەزراوه‌کانی بازرگانی ناوخویی
147.....	بەھاى كۆي قەربۇوى كريكاران
150.....	داھاتى دامەزراوه پازرگانىيەکانى ناوخویي
150.....	دامەزراوه‌کانی ئابورى زۆر بچووك، بچووك و مامناوهند (MSMES) لە كەرتى تايپەت
151.....	ژمارەی دامەزراوه‌کان و كارمەندان بەپىي پارىزگا، رەگەزى خاونكار و جۆرى دامەزراوه‌کان
155.....	بارى توماركردنى دامەزراوه‌کان و لايەنى توماركار
159.....	دامەزراوند و سەرچاوه مەرقىيەکان

161.....	نافرەتائی خاودنکار
162.....	بەجهاتی کردنی دامەزراوەکان
163.....	کاریگەربیهکانی قایرقسی کۆرۆنا لە سەر کاری دامەزراوەکان
165.....	دارابی(تمویل) بۆ کاری دامەزراوەکان
166.....	تیچووی پىداویستیەکان لە دامەزراوە بازرگانیبیهکان
167.....	پېشیبىنى کارى بازرگانى بۆ داھاتوو
169.....	سەرچاودکان
172	ئامار مکانى پېشەسازى
173.....	پېشەسازى
173.....	دامەزراوەکانى پېشەسازى گەورە
176.....	دامەزراوەکانى پېشەسازى مامناوەند
178.....	وزەی کارەبا
178.....	کارەبای بەرھەمھینراو
179.....	کارەبای ھەنارەدەکراو
180.....	کارەبای دابەشکراو
182.....	سەرچاودکان
182	ئامار مکانى بىناسازى
183.....	بىناسازى
184.....	مۆلمتى بىناسازى
189.....	پرۇزەکانى بىناسازى تەواوکراوى تايىبەت بە وەبەرھەنinan
194.....	پرۇزەکانى بىناسازى مىرى (كەرتى گشتى)
198.....	مۆلمتى بىناسازى بەپىي جۇرى بىبا
200.....	سەرچاوه

لیستی خشته‌کان

آمارهکانی، دانپیشتوان و هیزی کار

- خشتہی 1: زماره‌ی دانیشتوانی عراق و همیاری کورستان بهبینی تهنجامی سهرژ میربیهکانی سالانی را بردو

خشتہی 2: پیشینی زماره‌ی دانیشتوانی همیاری کورستان بتو سالانی 2021 و 2022 (مليون کمس).....

خشتہی 3: دابهشبوونی دانیشتوانی همیاری کورستان به پنی گروپی تمدن و رهگز - 2022 (%).....

خشتہی 4: دابهشبوونی دانیشتوانی همیاری کورستان به پنی رهگز و گروپهکانی کارکردن و پشتباختن - 2020

خشتہی 5: زماره‌ی ظواهر و پنهانبران له همیاری کورستان - 2018-2022.....

خشتہی 6: ریزه‌ی بهشداریکردن له هیزی کار له پاریزگاکانی همیاری کورستان (%) - 2012-2021.....

خشتہی 7: ریزه‌ی بهشداریکردن له هیزی کار له همیاری کورستان بهبینی رمگز (%) - رووپیوی هیزی کار 2021

خشتہی 8: ریزه‌ی بهشداریکردن له هیزی کار بتو دانیشتوانی تمدن 15+ سالی همیاری کورستان بهبینی رمگز (%).....

خشتہی 9: براوردی نیوان همیاری کورستان و چند و لاتیکی تری جیهان بتو ریزه‌ی بهشداریکردنی ئافرحت له هیزی کار له سالانی 2017 و 2021 (%).....

خشتہی 10: بیکاری له همیاری به پنی رمگز له رووپیو هیزی کار 2021 - (%).....

خشتہی 11: خلون چندکار مکان به پنی رمگز - همیاری کورستان و عراق - رووپیو هیزی کار 2021.....

ئامارەكانى پەروەردە، تەندروستى و كۆمەلایەتى

- ناماره کاتی کشتوکال و ژینگه**

ئامارەكانى كشتوکاڭ و ژپنگە

- خشتہی 1 : نیشاندھر مکانی زھوی کشتوکالی له پاریزگاکان و هریمی کوردستان 2021 81

خشتہی 2 : رووبھری چانراو و بھرھمی برنج لمصر ناسٹی پاریزگاکان و هریمی کوردستان لہ سالی 2018 تا 2021 84

خشتہی 3 : بھرھمی بھروبوومکانی (تمماںھ - خیار - باینچان - پختاھ - پیاز - بامیہ) لہ سمر ناسٹی هریمی کوردستان 2018-2021 86

خشتہی 4 : بھرھمی بھروبوومکانی (تمماںھ - خیار - باینچان - پختاھ - پیاز - بامیہ) لہ سمر ناسٹی پاریزگاکان و هریمی کوردستان 2021 86

خشتہی 5 : بیروڑ مکانی کلیگھی پطموهر لہ سمر ناسٹی هریمی کوردستان 2018 - 2021 87

خشتہی 6 : بیروڑ مکانی کلیگھی پطموهر لہ سمر ناسٹی پاریزگاکان و هریمی کوردستان 2021 88

خشتہی 7 : بیروڑ مکانی ناز ملداری لہ هریمی کوردستان 2018 - 2021 89

خشتہی 8 : بیروڑ مکانی ناز ملداری لہ سمر ناسٹی پاریزگاکان و هریمی کوردستان 2021 90

خشتہی 9 : ژمارہ ناز ملی مہر و بنز و مانگا و گامیش لہ سمر ناسٹی پاریزگاکان و هریمی کوردستان 2021 90

خشتہی 10 : بیروڑ مکانی سامانی ماسی لہ هریمی کوردستان 2019 - 2021 91

خشتہی 11 : بیروڑ مکانی سامانی ماسی لہ سمر ناسٹی پاریزگاکان و هریمی کوردستان 2021 92

خشتہی 12 : برووبار و قبیار داھاتی ناؤ مکانیان لہ هریمی کوردستان 2021 93

خشتہی 13 : ژمارہ بیروڑ مکانی مولیت پیدراو لہ سمر ناسٹی پاریزگاکانی هریمی کوردستان 2021 94

خشتہی 14 : رادھی باران بارین (ملم) لہ سمر ناسٹی پاریزگاکانی هریمی کوردستان 2012 - 2021 96

خشتہی 15 : بلمه، گھرم، لہ بار نز گاکان، هر تھم، کہ دستنا، بے سالہ مکان (2018-2021) 99

ناما، هکان، آمار، بیوانس، و آمندباره، نهت، و

خشتہی 1: ژماره پیوائی و تیکاری هلاوسان بو همی کورستان و پاریزگاکانی بو سالانی 2018-2021.....	105
خشتہی 2: کو برهمی همی ناوخوبی بو سالی 2018 (مليون دينار).....	111
خشتہی 3: کو برهمی همی کورستان له سالی 2018 (به تريليون دينار).....	113
خشتہی 4: بهاردي کوی برهمی همی (کوی بههای زیدمکی) و ریزه سهدی کوی بههای زیدمکی بهمی چالاکیه ئابور بیمکان له همی کورستان له سالانی 2012 و 2018 (مليون دينار).....	114

ئامارەکانى گواستنەوە

- خشتەی 1: ئامارى چالاکى گواستنەوە ئاسمانى لە فرۆکەخانەکانى هەرئيم 2021 120
 خشتەی 2: ئامارى تۇتومبىلەکانى توماركراو جىگە لە كەرتى مىرى لە پارىزگاکانى هەرئيم بۇ سالى 2020 122
 خشتەی 3: ئامارى ىرووداومكانى ھاتوپچۇ لە پارىزگاکانى هەرئيمى كوردستان بۇ سالى 2020 124

ئامارەکانى بازرگانى

- خشتەی 1 : ژمارەي يە كە گەشتىارىيەكەن و ژمارەي ميowan و شەوانى مانغۇھە بەپىي رەگەزىنامە و ژمارەي كريكاران و كوى گشتى خەرجىيەكەن و داھاتى دەستكەمتوو لەسەر ئاستى پارىزگاکانى هەرئيم بۇ سالانى (2019 و 2020) 130
 خشتەی 2: ژمارە و رېيىھى سەدى دابەشىبۇنى دامەزراومەكان بە پىيى جۈرى چالاکى ئابۇرۇ، ژىنگە و پارىزگا بۇ سالى 2021 140
 خشتەی 3 : ژمارەي دامەزراومەكان بەپىي بارى ياسايى و چالاکى ئابۇرۇ لەسەر ئاستى پارىزگا بۇ سالى 2021 143
 خشتەی 4 : ژمارەي كريكاران لە دامەزراومەكانى بازرگانى ناوخۇيى لە كەرتى تايىيت لە هەرئيمى كوردستان و پارىزگاکان بۇ سالى 2021 145
 خشتەی 5 : ژمارەي دامەزراومەكانى بازرگانى لە كەرتى تايىه ت بەپىي جۈرى چالاکى ئابۇرۇ لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان بۇ سالى 2021 146
 خشتەی 6 : ژمارەي كريكاران بەكىرى لە دامەزراومەكانى بازرگانى لە كەرتى تايىه ت لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان بۇ سالى 2021 147
 خشتەی 7: كىرى و بەخشىن بۇ كريكاران بەپىي رەگەز لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان (مليار دينار) 147
 خشتەی 8 : بىكى بەها زىادكراومەكانى چالاکى بازرگانى ناوخۇيى لەسەر ئاستى هەرئيم و پارىزگاکان (مليار دينار) بۇ سالى 2021 150
 خشتەی 9 : ژمارەي دامەزراومەكانى زۇر بچووك و بچووك و مامناوند لە كەرتى تايىيت لە هەرئيمى كوردستان بەپىي پارىزگاو رەگەزى خالوەنگىھەي 151
 خشتەی 10 : چالاکى بازرگانى بەپىي رەگەزى خاوندكار 152
 خشتەی 11: چالاکى بازرگانى لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 153
 خشتەی 12 : بارى توماركىرنى دامەزراومەكان لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 155
 خشتەی 13 : لايەنى توماركىرنى دامەزراومەكان لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 156
 خشتەی 14 : لايەنەكانى توماركىرنى دامەزراومەكان بەپىي قىبارەي دامەزراومەكان (زىاتر لە وەلامىك) لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 157
 خشتەی 15: ھۆكارەكانى توماركىرنى چالاکى دامەزراومەكان (زىاتر لە وەلامىك) لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 158
 خشتەی 16: ئاستى سەختى لە دامەزاندى دامەزراوه (كار) لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 158
 خشتەی 17 : ھۆكارى سەختىبۇنى دامەزاندى دامەزراوه (چەندىن وەلام) لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 159
 خشتەی 18 : ئاستى خويندەوارى خاوندامەزراومەكان يان خاوندكاران لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 159
 خشتەی 19 : جۆرمەكانى دلىيابىي بەپىي قىبارەي دامەزراومەكه لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 160
 خشتەی 20 : خاوندارەتى ئافرەتان لە دامەزراومەكان لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 161
 خشتەی 21 : ئاستى سەختى كە رووبەروى ئافرەتان دەبىتەمەوە لە كاتى دامەزاندى دامەزراوهى نۇئى (كارىكى نۇئى) لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 161
 خشتەی 22 : چالاکى ھەنارەتكەن لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 163
 خشتەی 23 : كارىگەرەيەكانى ۋايىرۇسى كۆرۈنە لەسەر داھاتى كاركىرن لەسەر ئاستى سالى 2020 بەپىي قىبارەي دامەزراومەكان لەسەر ئاستى هەرئيمى كوردستان 164
 خشتەی 24 : كارىگەرەيەكانى ۋايىرۇسى كۆرۈنە لەسەر ژمارەي كارمەندان لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 164
 خشتەی 25 : ھەلسەنگاندىنى ۋېتكەنەكانى حەكمەت بۇ سنوارداركىرنى بلاجۇبونەھە ۋايىرۇسى كۆرۈنە بەپىي قىبارەي دامەزراومەكان و پارىزگا و رەگەز لە هەرئيمى كوردستان (چەندىن وەلام) 164
 خشتەی 26 : بەكارھىنائى خزمەتكۈزۈرىيەكانى هەزىمارى بانكى بەپىي قىبارەي دامەزراومەكان لەسەر ئاستى هەرئيمى كوردستان 165
 خشتەی 27 : ھۆكارەكانى نەبۇونىي هەزىمارى بانكى بەپىي قىبارەي دامەزراومەكان لەسەر ئاستى هەرئيمى كوردستان 165
 خشتەی 28 : پېشىبىنى خاوندامەزراومەكان دەربارەي كارمەبان لەسائى داھاتوو لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 167
 خشتەی 29 : بىروراي خاوندامەزراومەكان دەربارەي پالپشتى حەكمى لە كارمەkan (چەندىن وەلام) لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەرئيمى كوردستان 168

ناماره‌کانی پیشنهادی

خشتہی 1: نیشانده مکانی (کوئی کری، موچه و پاداشتہکان و کوئی بھاں پیداویستیہکان و کوئی بھاں بھرہم) لہ دامہزراوہی پیشنهادی	
گھورہ بُو سالانی 2018 و 2020.....	175.....
خشتہی 2: نیشانده مکان (کوئی کری، موچه و پاداشتہکان و کوئی بھاں پیداویستیہکان و کوئی بھاں بھرہم) لہ دامہزراوہکانی پیشنهادی	
ماماناوندہ بُو سالی 2018 و 2020.....	178.....
خشتہی 3: وزہی کارہبای بھرہم هینڑاوی کوردستان بھ میگاوات (MW).....	179.....
خشتہی 4: بکوئی وزہی دابہشکراو لہ همریمی کوردستان.....	180.....

ناماره‌کانی بیناسازی

خشتہی 1: ژمارہ مولہتی بیناسازی لمسر ناستی پاریزگاکان و نیدارہی گھرمیان لہ همریمی کوردستان لہ ماوہی سالانی 2019-2021.....	184.....
خشتہی 2: بکوئی گشتی تیچووی خملنیزاو بُو کاری بیناسازی لمسر ناستی پاریزگاکان و نیدارہی گھرمیان لہ همریمی کوردستان بُو سالی 2019 - 2021.....	186.....
خشتہی 3: بکوئی رووبھری تھرخانکراو (m^2) بُو کاری بیناسازی لہ کھرتی تایبیت لمسر ناستی پاریزگاکان و نیدارہی گھرمیان لہ همریمی کوردستان بُو سالانی 2019-2021.....	187.....
خشتہی 4: برووبھری گشتی بیناکراو (m^2) لہ کھرتی تایبیت لمسر ناستی پاریزگاکان و نیدارہی گھرمیان لہ همریمی کوردستان لہ سالانی 2019 - 2021.....	187.....
خشتہی 5: تیکرای تیچووی خملنیزاو بُو یہک m^2 بُو کاری بیناسازی لہ کھرتی تایبیت لمسر ناستی پاریزگاکان و نیدارہی گھرمیان لہ همریمی کوردستان بُو سالانی 2019-2021.....	188.....
خشتہی 6: ژمارہ پرروز مکانی بیناسازی تھواوکراوی تایبیت بھ و بھرہنن لمسر ناستی پاریزگاکان و همریمی کوردستان لمحاؤہی سالانی 2019-2021.....	189.....
خشتہی 7: برووبھری تھرخانکراو بھ (m^2) بُو پرروز مکانی بیناسازی تھواوکراوی تایبیت بھ دھستہی و بھرہنن لمسر ناستی پاریزگا و همریمی کوردستان لہ نیوان سالانی 2019 - 2021.....	190.....
خشتہی 8: بکوئی گشتی تیچووی خملنیزاوی پرروز مکانی بیناسازی تھواوکراوی تایبیت بھ دھستہی و بھرہنن لمسر ناستی پاریزگاکان و همریمی کوردستان بُو سالانی 2019-2021.....	193.....
خشتہی 9: ژمارہ پرروز مکانی میری(کھرتی گشتی) تھواوکراو و بھ پیپی پاریزگاکان تایبیت بھ حکوماتی همریمی کوردستان بُو سالی 194.....	
خشتہی 10: تیچووی گشتی پرروز مکانی بیناسازی میری(کھرتی گشتی) (دیناری عیراقی) لمسر ناستی پاریزگاکان و همریمی کوردستان بُو سالانی 2019-2021.....	197.....
خشتہی 11: ژمارہ و ریڈھی سعدی مولہتی بیناسازی لہ همریمی کوردستان بھپی جوڑی بینا لہ نیوان سالانی 2018-2021.....	198.....

لیستی شیوه‌کان

ئاماره‌کانی دانیشتوان و هیزی کار

- شیوه‌ی 1: هم‌رمی دانیشتوانی هم‌رمی کوردستان - 1987 و 2020 2
- شیوه‌ی 2: هم‌رمی دانیشتوانی هم‌رمی کوردستان- 2022 5
- شیوه‌ی 3: ژماره‌ی ناوار مکان و پهناوار مکان له هم‌رمی کوردستان- 2022 7
- شیوه‌ی 4: بەراوردى بەشدارىکردن لە هیزی کار لە هم‌رمی کوردستان سالانی 2012-2021 (%) 10
- شیوه‌ی 5: ریزه‌ی بەشدارىکردن لە هیزی کار بۆ دانیشتوانی تەممەن 15+ سالی هم‌رمی کوردستان بەپی رمگەز (%) 2021-2014-2021 11
- شیوه‌ی 6: پەتكەھاتەی هیزی کار لە هم‌رمی کوردستان بە پى رمگەز و ئاستى خوتىندن (%) 12
- شیوه‌ی 7: ریزه‌ی بېكارى لە پارىزگاکانی هم‌رمی کوردستان (%) - سالانی 2012-2021 (پىناسى 13th ICLS) 15
- شیوه‌ی 8: ریزه‌ی بېكارى لە نىو گەنچان بە پى رمگەز و بروانامە (%) - رووبپۇي ھیزی کار 2021 15
- شیوه‌ی 9: كەرتى كاركىردن لە كارى سەركى لە هم‌رمی کوردستان (%) - 2012-2021 16
- شیوه‌ی 10: ریزه‌ی كاركىردن لە كەرتى تايىت (%) - 2012-2021 17
- شیوه‌ی 11: دابەشبوونى كاركىردن لە لقە فراوانەكاني چالاکىي ئابورى لە كارى سەركى، بە پى پارىزگا - رووبپۇي ھیزی کار 2021 18
- شیوه‌ی 12: كۈر انكارى لە لقى ئابورى لە كارى سەركى (%) - 2012-2021 18
- شیوه‌ی 13: داھاتى مانگانه (000) - رووبپۇي ھیزی کار 2021 20
- شیوه‌ی 14: بەراوردى داھاتى مانگانه لە هم‌رمی کوردستان (000) بە پى رووبپۇوكانى ھیزی کار - 2014، 2015 و 2021 21

ئاماره‌کانی پەروەردە، تەندروستى و كۆمەلایھەتى

- شیوه‌ی 1: ریزه‌ی هەرز مکاران و لاوان تەممەن (10 - 30) سالى كە بەردوامبۇونە لەخوتىندن لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هم‌رمی کوردستان 27
- شیوه‌ی 2: ریزه‌ی هەرز مکاران و لاوان تەممەن (10 - 30) سالى كە لە رابردوودا پەيەندىيان كردووه بە خوتىندن لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هم‌رمی کوردستان - رووبپۇي نىشتمانى هەرز مکاران و لاوان لە سالى 2019 28
- شیوه‌ی 3: ریزه‌ی هەرز مکاران و لاوان تەممەن (10 - 30) سالى كە هەرگىز پەيەندىيان بەخوتىندن نەكىدووه لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هم‌رمی کوردستان - رووبپۇي نىشتمانى هەرز مکاران و لاوان لە سالى 2019 29
- شیوه‌ی 4: دابەشبوونى ریزه‌ی وەلامدرانى تەممەن (10-30) سالى كە بەردوامن لەخوتىندن لە كەرتى حومى لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هم‌رمی کوردستان - رووبپۇي نىشتمانى هەرز مکاران و لاوان لە سالى 2019 29
- شیوه‌ی 5: ریزه‌ی هەرز مکاران و لاوان تەممەن (10-30) سالى كە بەردوامن لەخوتىندن لە كەرتى تايىت لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هم‌رمی کوردستان- رووبپۇي نىشتمانى هەرز مکاران و لاوان لە سالى 2019 30
- شیوه‌ی 6: دابەشبوونى ریزه‌ی ئەندامانى خىزان تەممەن 4 سالان و زىاتر كە لە ئىستا بەردوامن لە خوتىندن لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هم‌رمی کوردستان - رووبپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایھەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 30
- شیوه‌ی 7: دابەشبوونى ریزه‌ی ئەندامانى خىزان تەممەن 4 سالان و زىاتر كە لە رابردوودا پەيەندىيان كردووه بە خوتىندن لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هم‌رمی کوردستان - رووبپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایھەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 31
- شیوه‌ی 8: دابەشبوونى ریزه‌ی ئەندامانى خىزان تەممەن 4 سالان و زىاتر كە هەرگىز پەيەندىيان بە خوتىندن نەكىدووه لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هم‌رمی کوردستان - رووبپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایھەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 31
- شیوه‌ی 9: ریزه‌ی نەخوتىندەوارى لە نىوان ئەندامانى خىزان تەممەن 10 سالان و زىاتر لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هم‌رمی کوردستان - رووبپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایھەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 32
- شیوه‌ی 10: ریزه‌ی نەخوتىندەوارى لە نىوان رمگەزى تىر و مى بۆ تەممەن 10 سالان و زىاتر لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هم‌رمی کوردستان - رووبپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایھەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 34
- شیوه‌ی 11: دابەشبوونى ریزه‌ی ئەندامانى خىزان تەممەن 4 سالان و زىاتر كە كەرتى حومى دەخوتىن لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هم‌رمی کوردستان - رووبپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایھەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 35
- شیوه‌ی 12: ریزه‌ی ئەندامانى خىزان تەممەن 4 سالان و زىاتر كە كەرتى تايىت دەخوتىن لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هم‌رمی کوردستان - رووبپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایھەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 35

- شیوه‌ی 13 : بریزه‌ی سهدی ئەندامانی خیزان تەمەن 4 سالان و زیاتر لە كەرتى تر دەخوینەن لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 36.....
- شیوه‌ی 14 : بریزه‌ی ئەندامانی خیزانى تەمەن 4 سالان و زیاتر بەگۇيرەي رازىبۈون و نارازىبۈونىان لە خوینىنى ئەلکترۆنى / كەنالى تەلەفزېۇنى پەرمەردەبى لە هەرمىمی کوردستان لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 37.....
- شیوه‌ی 15 : بریزه‌ی هەرمەكاران و لاوان تەمەن (30-10) سالى لەبارەي ھەلسەنگاندى بارودۇخى تەندروستىان لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي نیشانمانى هەرمەكاران و لاوان 2019 40.....
- شیوه‌ی 16: بریزه‌ی گەنجان و لاوان تەمەن (30-18) سالى كە گۆيىستى نەخۆشى نايدىز بۇون لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي نیشانمانى هەرمەكاران و لاوان 2019 41.....
- شیوه‌ی 17 : بریزه‌ی گەنجان و لاوان تەمەن (30-15) سالى ئەوانەي جىڭرە دەكىشەن لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي نیشانمانى هەرمەكاران و لاوان 2019 41.....
- شیوه‌ی 18: بریزه‌ی گەنجان و لاوان تەمەن (30-15) سالى ئەوانەي لە خوار تەمەن 15 سالىمۇ دەستىان بە جىڭرە كىشان كەدووە لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي نیشانمانى هەرمەكاران و لاوان 2019 42.....
- شیوه‌ی 19 : بریزه‌ی ئافرەتى ئەمانى 49-15 سالان ئەوانەي ھاوسرەدارن يان پېشتر ھاوسرگىرىيەن كەدووە و لە ماوەي ھەفتەي يەكمە دواي كوتايىي هاتنى سكىرىپەكەيان (مردوو ، لەبارچۇو و لەباربرارو) سەردانى نەخۆشخانەيەن كەدووە لەماوەي 5 سالى پېش ئەنجامدانى روپپۇوكە لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 42.....
- شیوه‌ی 20 : بریزه‌ی ئافرەتى ئەمانى 49-15 سالان كە ئىستا ھاوسرەدارن يان پېشتر ھاوسرگىرىيەن كەدووە و چاودىرى تەندروستى پېش مەنالىبۇنیان و مەرگەتتەرەن بۇ كوتا لەدايكبۇرى زىندىو لە ماوەي 5 سالى پېش ئەنجامدانى روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان 43.....
- شیوه‌ی 21 : تىكراي بېپېتۈون بۇ ھەر ئافرەتىك لە ئەمانى 49-15 سالان لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 44.....
- شیوه‌ی 22 : بریزه‌ی ئافرەتى ئەمانى 49-15 سالان ئەوانەي كە ھاوسرەدارن و يان پېشتر ھاوسرگىرىيەن كەدووە و لە دامەزراوهى تەندروستى مەندالىيان بۇوە لە ماوەي 5 سالى پېش ئەنجامدانى روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان 45.....
- شیوه‌ی 23 : بریزه‌ی ئافرەتى ئەمانى 49-15 سالى ئەوانەي كە ئىستا ھاوسرەدارن يان پېشتر ھاوسرگىرىيەن كەدووە و مەنالى زىندىوپەيان بۇوە لەماوەي پېنچ سالى پېش روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 بە پېش شىۋاپى مەنالىبۇنیيان (سروشتى و قىيسىرى) لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان 46.....
- شیوه‌ی 24: بریزه‌ی ئافرەتى ئەمانى 49-15 سالان ئەوانەي ھاوسرەدارن يان پېشتر ھاوسرگىرىيەن كەدووە و مەنالى زىندىوپەيان بۇوە لە ماوەي 5 سالى پېش ئەنجامدانى روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 و شىرى خۆيان داوهەنە مەنالىكائىيان راستمۇخۇ دواي مەنالىبۇن لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان 48.....
- شیوه‌ی 25: بریزه‌ی ئافرەتى ئەمانى 49-15 سالى كە ھاوسرەدارن يان پېشتر ھاوسرگىرىيەن كەدووە خۆيان يان ھاوسرەكائىيان رىيگاكانى رىيگاكانى روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 49.....
- شیوه‌ی 26: بریزه‌ی ئەمانى 49-15 سالى كە ئەمانى ھەر رىيگايمىكى (نەرىتى يان مۇدىرن) رىيگىستى خىزان بەكاردەھىنن لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 49.....
- شیوه‌ی 27: بریزه‌ی ئافرەتى ئەمانى 15 سالان و زیاتر بە گۆيىرى ھەلسەنگاندى بارى تەندروستىان لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 50.....
- شیوه‌ی 28: بریزه‌ی ئافرەتى ئەمانى 15 سال و زیاتر كە (جىڭرە و ھاوشىۋەي) دەكىشەن لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 51.....
- شیوه‌ی 29 : بریزه‌ی ئافرەتى ئەمانى 15 سالان و زیاتر كە خەتەنەكراون لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 51.....
- شیوه‌ی 30: بریزه‌ی ئەندامانى خىزان تەمەن 10 سالان و زیاتر بە گۆيىرى شوئىنى چار سەركەن دىنیان لە ماوەي توшибونىيان بە ۋایرۇسى كۆرۈنە لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرمىمی کوردستان - روپپۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) 52.....

- شیوه‌ی 31 : بریزه‌ی به‌همند و مرگرتی نهخوشی (فایروسی کورونا) لەلایەن هاوولاتیان لەسەر ئاستى پاریزگاکان و ئیداره سەربەخۆکان له هەرنیمی کوردستان - راپرسی تۆنلاین سالى 2020 ..... 53.....
- شیوه‌ی 32 : بریزه‌ی پابندبۇونى هاوولاتیان بە رینمايىھەكانى حکومەتى هەریمی کوردستان له خۆپاریزى لە فایروسی کورونا لەسەر ئاستى پاریزگاکان و ئیداره سەربەخۆکان له هەرنیمی کوردستان - راپرسی تۆنلاین سالى 2020 ..... 54.....
- شیوه‌ی 33 : بریزه‌ی کاریگەرمى رېکارەكانى حکومەتى هەریم دى بە فایروسی کورونا لەسەر ئاستى پاریزگاکان و ئیداره سەربەخۆکان له هەرنیمی کوردستان - راپرسی تۆنلاین سالى 2020 ..... 55.....
- شیوه‌ی 34 : بریزه‌ی ئاستى بەرپرسىارىتى حکومەتى هەریم لە رووبەر و بوبۇنەوەي فایروسی کورونا لەسەر ئاستى پاریزگاکان و ئیداره سەربەخۆکان له هەرنیمی کوردستان - راپرسی تۆنلاین سالى 2020 ..... 56.....
- شیوه‌ی 35 : بریزه‌ی هەبۇونى بىرۋا له لای هاولاتیان كە تۈوشى ئەم فایروسە بىن لە داھاتوودا لەسەر ئاستى پاریزگاکان و ئیداره سەربەخۆکان له هەرنیمی کوردستان - راپرسی تۆنلاین سالى 2020 ..... 57.....
- شیوه‌ی 36: سەرچاوهى سەرمكى و مرگرتى زانىارى سەبارەت بە فایروسی کورونا لەسەر ئاستى پاریزگاکان و ئیداره سەربەخۆکان له هەرنیمی کوردستان - راپرسی تۆنلاین سالى 2020 ..... 58.....
- شیوه‌ی 37 : گۈرنگەتىن كېشە كە تۈوشى هاولاتىانى بەشداربۇ بووه لەكتانى بلاجۇبۇنەوەي فایروسی کورونا لەسەر ئاستى پاریزگاکان و ئیداره سەربەخۆکان له هەرنیمی کوردستان - راپرسی تۆنلاین سالى 2020 ..... 59.....
- شیوه‌ی 38 : بریزه‌ی هەرز مكاران و لاوان تەممەن (10 - 30) سالى بە پىنى راوبۇچۇنیان لەبارە ئەمەرى كە خويىندى كوران گۈرنگەتە لە خويىندى كچان لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى نىشتمانى هەرز مكاران و لاوان 2019 ..... 64.....
- شیوه‌ی 39 : بریزه‌ی گەنجانى تەممەن (30-15) سالى بە پىنى راوبۇچۇنیان لەبارە ئەمەرى كە خويىندى كوران گۈرنگەتە لە خويىندى كچان لەسەر ئاستى پاریزگاکان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىنى راوبۇچۇنیان لەبارە ئەمەرى كە بىباو مافى ئەمەرى كە خىزانەكمى بىدات ئىمگەر بەگۈمى نەكىرد لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى نىشتمانى هەرز مكاران و لاوان 2019 ..... 65.....
- شیوه‌ی 40 : بریزه‌ی گەنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىنى راوبۇچۇنیان لەبارە ئەمەرى كە بىباو مافى ئەمەرى كە خىزانەكمى بىدات ئىمگەر بەگۈمى نەكىرد لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى نىشتمانى هەرز مكاران و لاوان 2019 ..... 66.....
- شیوه‌ی 41 : بریزه‌ی گەنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىنى راوبۇچۇنیان لەبارە پەسەندىكىدى تاوانەكانى كوشتن لە ژىز ناھىيانى تاوانى شەرف لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى نىشتمانى هەرز مكاران و لاوان 2019 ..... 66.....
- شیوه‌ی 42 : بریزه‌ی گەنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىنى راوبۇچۇنیان لەبارە ئەمەرى كە ئافرمەت هاوبەشى سەرمەكى بىباو بىت لە بىردارانى ھەممۇ بىريارمakanى خىزان لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى نىشتمانى هەرز مكاران و لاوان 2019 ..... 67.....
- شیوه‌ی 43 : بریزه‌ی گەنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىنى راوبۇچۇنیان لەبارە ئەمەرى كە دەبى كەچەكان ھاوسەرگىرى لەكەنل خزمەكانىيان بىكەن ئەگەر بەخىر كەركەمى ويسىلى لەسەر بى لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى نىشتمانى هەرز مكاران و لاوان 2019 ..... 67.....
- شیوه‌ی 44 : بریزه‌ی گەنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىنى راوبۇچۇنیان لەبارە ئەمەرى كە بىنۇستە جاڭكىيە سپاسىيەكان تەنھا بۇ پىباوان بىنېتىتە لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى نىشتمانى هەرز مكاران و لاوان 2019 ..... 68.....
- شیوه‌ی 45 : بریزه‌ی گەنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىنى راوبۇچۇنیان لەبارە ئەمەرى كە مافى ئافرمەتە داواى جىابۇنەوە (تەلاقق) بىكەت يان جىايىتەمۇ ئەگەر لەكەنل ھاوسەر كەمى نەگونجا لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى نىشتمانى هەرز مكاران و لاوان 2019 ..... 69.....
- شیوه‌ی 46 : بریزه‌ی گەنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىنى راوبۇچۇنیان لەبارە ئەمەرى كە ئەم ئافرمەتە كە بالا پۇش نىن ھۆكاران بۇ توшибۇنیان بە گىچەلى سېكىسى و بىزاز كەننەن لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى نىشتمانى هەرز مكاران و لاوان 2019 ..... 69.....
- شیوه‌ی 47 : بریزه‌ی گەنجان و لاوان تەممەن (30-18) سالى كە ئارەزووى كۆچكىرىدى دەكەن بۇ دەرمۇھى و ولات لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى نىشتمانى هەرز مكاران و لاوان 2019 ..... 70.....
- شیوه‌ی 48 : بریزه‌ی ئافرمەتەن ئەندرەستى و كۆمەلائىتى ئافرمەتەن 2021 (IWISH-II) ..... 71.....
- شیوه‌ی 49 : بریزه‌ی ئەمەرى ئافرمەتەن كە ھاوسەرگىرىيەن بىش تەممەن 18 سالان و زىاتر بە گۈيرە بارى ھاوسەرگىرىيەن لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى بارودۇخى تەندرەستى و كۆمەلائىتى ئافرمەتەن 2021 (IWISH-II) ..... 72.....
- شیوه‌ی 50 : بریزه‌ی ئەمەرى ئافرمەتەن كە پىشتر ھاوسەرگىرىيەن كەردووھ بىش تەممەن 18 سالى بۇوه لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى ھاوسەرگىرى كەننەن لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەرنیمی کوردستان - راپوبىيى بارودۇخى تەندرەستى و كۆمەلائىتى ئافرمەتەن 2021 (IWISH-II) ..... 72.....

شیوه‌ی 51 : بریزه‌ی نافرمانی تەممۇن 15 سالان و زیاتر بەپنی ھۆکار مکانی تەلاق لەسەر ئاستى هەریمی کوردستان - ropyenow بارودو خى
تەندروستى و كۆمەلایتى نافرمان 2021 (IWISH-II).....
73.....

نامارەكانى كشتوكال و ژينگە

شیوه‌ی 1 : زموی شیاوی كشتوكالى بەكارهاتوو بە مەبەستى چاندى بەرۋوومەكانى زىستانە و ھاوینە لە سەر ئاستى پاریزگاكان و هەریمی
كوردستان 2021 .....
82.....

شیوه‌ی 2 : برووبەرى پېشىبىنى كراو بۇ بەرۋوومەمى گەنم لە 2018 تاڭو 2021 لە هەریمی کوردستان .....
83.....

شیوه‌ی 3 : بریزه‌ی زموی كشتوكالى بەراو و دىئى لە هەریمی کوردستان 2021 .....
83.....

شیوه‌ی 4 : جىاوازى داھاتى ناوى ropyenow مکان لە 2016 و بەراوودكىرىنى ناومەكانيان لە 2021 .....
93.....

شیوه‌ی 5 : بریزه‌ی بېرمەكانى مۇلتۇپەداو لە هەریمی کوردستان بۇ سالى 2021 .....
94.....

شیوه‌ی 6 : بىداھى باران بارىن(ملم) لە 2012 - 2021 لە هەریمی کوردستان .....
96.....

نامارەكانى ژمارە پیوانەيى و ژمیرىيارىي نەتەوەيى

شیوه‌ی 1 : تىكراي ژمارە پیوانەيى لە هەریمی کوردستان بۇ سالانى 2018-2021 بە بەراورد بە سالى بنەرت (2012) .....
106.....

شیوه‌ی 2 : ژمارە پیوانەيى گشتى بۇ پاریزگاكانى هەریم بۇ سالانى (2018-2019-2020-2021) .....
108.....

شیوه‌ی 3 : بەراوردى ریزه‌ي گۇرانى سالانە بۇ هەریمی کوردستان و پاریزگاكان .....
108.....

شیوه‌ی 4 : بەراورد لەنەيون ژمارە پیوانەيى بۇ سالانى 2018 و 2021 بېپى يەشى سەرمەكىيەكان .....
110.....

شیوه‌ی 5 : بریزه‌ي سەدى گرنگى چالاکى ئابورى لە هەریمی کوردستان لە سالى 2018 .....
112.....

شیوه‌ی 6 : بىگرنگى ریزه‌ي (%) چالاکىي ئابورىيەكان لە كۆ بەرھەمى هەریمی و كۆ بەرھەمى ناوخۇ لە پاریزگاكانى عىراق و هەریمی
كوردستان بۇ سالى 2018 .....
113.....

نامارەكانى گواستنەوە

شیوه‌ی 1 : كۆي گشتى گەشتىيارىيەكان لە فرۇكەخانەكانى ھەرىم بۇ سالانى 2021-2018 .....
121.....

شیوه‌ی 2 : ئامارى نۇوتەمىيلەكانى توماركرادى جىگە لە كەرتى مىرى لە پاریزگاكانى هەریم بۇ سالانى 2020-2018 .....
122.....

شیوه‌ی 3 : ژمارە ئەم رووداوانەي كە مردن و بىرىندارى لېكەتوتەمه لە پاریزگاكانى هەریمی کوردستان بۇ سالانى 2020-2018 .....
125.....

نامارەكانى بازرگانى

شیوه‌ی 1 : بەراوردى ژمارە يەكه گەشتىيارىيەكان لەسەر ئاستى پاریزگاكانى هەریمی کوردستان بۇ سالانى (2019 و 2020) .....
131.....

شیوه‌ی 2 : ژمارە میوانانى هاتوو بۇ يەكه گەشتىيارىيەكان لەسەر ئاستى پاریزگاكانى هەریمی کوردستان بۇ سالانى 2019 و 2020 .....
133.....

شیوه‌ی 3 : ژمارە شەوانى مانھەوي میوانان لە يەكه گەشتىيارىيەكان لەسەر ئاستى پاریزگاكانى هەریمی کوردستان بۇ سالانى 2019 و
2020 .....
133.....

شیوه‌ی 4 : بەراوركىرىنى ژمارە كەناران لە يەكه گەشتىyarىyەkan لە هەریمی کوردستان بۇ سالانى (2013, 2016, 2019, 2020) .....
134.....

شیوه‌ی 5 : ژمارە كەناران لە يەkeh گەشتىyarىyەkan لەسەر ئاستى پاریزگاكانى هەریمی کوردستان بۇ سالانى 2019 و 2020 .....
134.....

شیوه‌ی 6 : خەرجى گشتى يەkem گەشتىyarىyەkan لەسەر ئاستى پاریزگاكانى هەریمی کوردستان بۇ سالانى 2019 و 2020 (مiliar دىنار) .....
135.....

شیوه‌ی 7 : داھاتى گشتى يەkem گەشتىyarىyەkan لەسەر ئاستى پاریزگاكانى هەریمی کوردستان بۇ سالانى 2019 و 2020 (Miliar دىنار) .....
136.....

شیوه‌ی 8 : ژمارە دامەزراوه بازرگانىيەكان لە كەرتى تايىمت لە هەریمی کوردستان بەپنی پاریزگا و بەپنی چالاکى ئابورى بۇ سالى
2021 .....
142.....

شیوه‌ی 9 : ژمارە دامەزراوه بازرگانىيەكان لە كەرتى تايىمت لە هەریمی کوردستان بەپنی جۈرى چالاکى ئابورى سەركى بۇ سالى
2021 .....
142.....

شیوه‌ی 10 : ریزه‌ي سەدى دامەزراومەكان بەپنی بارى ياسايى لە هەریمی کوردستان بۇ سالى 2021 .....
144.....

شیوه‌ی 11 : ریزه‌ي سەدى دامەزراومەكان بەپنی بارى ياسايى لە سەر ئاستى پاریزگاكان بۇ سالى 2021 .....
144.....

شیوه‌ی 12 : دابەشبوونى ریزه‌ي سەدى دامەزراومەكان بەپنی حورى چالاکى و بارى ياسايى ئابورى لە هەریمی کوردستان بۇ سالى 2021 .....
145.....

شیوه‌ی 13 : ریزه‌ي سەدى كەناران لە دامەزراومەكان بەپنی تايىبەت بەپنی رەمگۇز و لاۋانى كەمتر لە 18 سال لەسەر ئاستى
پاریزگاكان و هەریمی کوردستان بۇ سالى 2021 .....
146.....

شیوه‌ی 14 : ریزه‌ي سەدى دابەشبوونى كەناران لە كەرتى تايىمت لە هەریمی کوردستان بەپنی جۈرى چالاکى ئابورى بۇ سالى 2021 .....
147.....

- شیوهی 15 : کری و بەخشش بۆ کریکاران لە دامهزراومکانی بازرگانی لە کەرتى تاييەت بەپىپى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان بۆ سالى 2021 بە مليار دينار 148
- شیوهی 16 : رېزەھى سەدى بەھای کری و مووجە، بەخشش و بەشدارى دامهزراومکان بەسۋودى کریکاران بەپىپى پارىزگا بۆ سالى 2021 148
- شیوهی 17: رېزەھى سەدى قەربوی کریکاران لە کەرتى تاييەت لە هەریمی کوردستان بە پىپى جۇرى قەربو بۆ سالى 2021 149
- شیوهی 18: رېزەھى سەدى قەربوی کریکاران لە کەرتى تاييەت بە پىپى جۇرى چالاکى ئابورى سالى 2021 149
- شیوهی 19: كۆي داھاتى دامهزراومکانی بازرگانی ناوخۇبى بە پىپى پارىزگا بۆ سالى 2021 ، مليار دينار 150
- شیوهی 20 : ژمارە دامهزراومکان و كارمەندان لە هەریمی کوردستان بە پىپى قىبارە دامهزراومكە 151
- شیوهی 21: كۆي گشتى ژمارە دامهزراومکان بەپىپى رەگەز لەسەر ئاستى پارىزگاکان 152
- شیوهی 22 : چالاکى سىكتەرمکانى كار بېپىنى قىبارە دامهزراومكە لە هەریمی کوردستان 154
- شیوهی 23: رېزەھى سەدى چالاکىكىانى كار لە هەریمی کوردستان 155
- شیوهی 24: لاپەنەكانى توماركردنى دامهزراومکان (زىاتىر لە ولامىنەك) لە هەریمی کوردستان 156
- شیوهی 25: ھۆكارى داخستى دامهزراومکانى پېشىو لە هەریمی کوردستان 160
- شیوهی 26: ژمارە دامهزراوه دامزراونىكەن لە سالەكانى (2017، 2018، 2019، 2020، 2021) لە سەر ئاستى هەریمی کوردستان 161
- شیوهی 27: رېزەھى فرۇشتى بەرھەممەكان لە باز ارى ناوخۇبى و پارىزگاکانى ترى عىراق و ولاتانى دراوسى و بىانى 162
- شیوهی 28: ئەم ھۆكارانەي کەرىنگەن لە ھەنارەدەكەن 163
- شیوهی 29: ھۆكارەكانى سەختى بادەست ھەننائى پارە لەسەر ئاستى هەریمی کوردستان 166
- شیوهی 30: رېزەھى تىچۈرى پىداویستىكەن لەكۆي گشتى تىچۈرى دامهزراومکان لە هەریمی کوردستان 166

ئامارەكانى پېشەسازى

- شیوهی 1: ژمارە دامهزراومکانى پېشەسازى گەورە لە پارىزگاکانى هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2018 و 2020 173
- شیوهی 2: ژمارە کریکار لە دامهزراومکانى پېشەسازى گەورە لەسەر ئاستى پارىزگاکانى هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2018 و 2020 175
- شیوهی 3: ژمارە دامهزراومکانى پېشەسازى مامنۇند لە سالانى 2018 و 2020 لەسەر ئاستى پارىزگاکانى هەریمی کوردستان 176
- شیوهی 4: ژمارە کریکار لە دامهزراومکانى پېشەسازى مامنۇند لە سالانى 2018 و 2020 لە سەر ئاستى پارىزگاکانى هەریمی کوردستان 178
- شیوهی 5: كۆي وزەي ھەنارەدە بۆ عىراق 180

ئامارەكانى بىناسازى

- شیوهی 1: ژمارە مۇلتى بىناسازى لەسەر ئاستى پارىزگاکان و ئىدارەي گەرمىان لە هەریمی کوردستان لە ماوهى سالانى 2019-2021 184
- شیوهی 2: كۆي گشتى تىچۈرى خەملەنڑا (مليار دينار) بۆ كارى بىناسازى لەسەر ئاستى پارىزگاکان و ئىدارەي گەرمىان لە هەریمی کوردستان بۆ سالى 2019 – 2021 186
- شیوهی 3: كۆي پرووبەرى تەرخانکراو بە (m^2) بۆ كارى بىناسازى لە کەرتى تاييەتلىسى پارىزگاکان و ئىدارەي گەرمىان لە هەریمی کوردستان لە سالانى 2021-2021 187
- شیوهی 4: ٻرووبەرى گشتى بىناكراو (m^2) لە كەرتى تاييەت لەسەر ئاستى پارىزگاکان و ئىدارەي گەرمىان لە هەریمی کوردستان لە سالانى 2019-2021 188
- شیوهی 5: تىكراي تىچۈرى خەملەنڑا بۆ يەك m^2 بۆ كارى بىناسازى (دینارى عىراقى) لە کەرتى تاييەت لەسەر ئاستى پارىزگاکان و ئىدارەي گەرمىان لە هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2019-2021 189
- شیوهی 6: ژمارە پىرۇزمکانى بىناسازى تەواوکراوى تاييەت بە وەبەر ھەننائى لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان لەماوهى سالانى 2019-2021 190
- شیوهی 7: ٻرووبەرى تەرخانکراو بە (m^2) بۆ پىرۇزمکانى بىناسازى تەواوکراوى تاييەت بە دەستەي وەبەر ھەننائى لەسەر ئاستى پارىزگا كان و هەریمی کوردستان لە نىوان سالانى 2019-2021 191
- شیوهی 8: كۆي گشتى تىچۈرى خەملەنڑا بىرۇزمکانى بىناسازى تەواوکراوى تاييەت بە دەستەي وەبەر ھەننائى بە دۆلار لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2019-2021 194
- شیوهی 9: ژمارە پىرۇزمکانى مىرى (كەرتى گشتى) تەواوکراو لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریم بۆ سالانى (2021-2019) 195

شیوه 10: کۆی تیچووی پرۆژەکانی بیناسازی میری(کەرتى گشتى) (مليون دیناری عراقى) بە پىپاریزگاکان تاييەت بە كەرتى گشتى	
حکومتى هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2019-2021.....	2021
شیوه 11: بىزەھى سەدى جۆرى مۇلھەتى بىنا لە سەر ناستى هەریمی کوردستان بۆ سالى 2021	199.....

لیستى نەخشەکان

نەخشە 1: پېشىبىنىي ژمارەي دانىشتowan لە پاریزگاکانى هەریمی کوردستان بۆ سالى 2022 (مليون كەس)	3.....
نەخشە 2: بىزەھى بىكارى لە پاریزگاکان و هەریمی کوردستان لە رووبىتوی ھىزى كار 2021 - (%)	14.....
نەخشە 3: بىزەھى نەخويىندەوارى لە نىوان نەندامانى خىزان تەممەن 10 سالان و زياتر لەسەر ناستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان - رووبىتوی بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى نافرەتان (IWISH-II) 2021	33.....
نەخشە 4: بىزەھى نافرەتانى تەممەن 49-15 سالى نەوانەي كە نىستا ھاوسەردارن يان پېشتر ھاوسەرگىريييان كەدووه ومندالى زىندوويان بووە لەماوەي پىتىج سالى پېش رووبىتوی بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى نافرەتان 2021 كە بە نەشتمەركەرى (قىيسەرى) مەنالىيان بووە لەسەر ناستى پاریزگاکانى هەریمی کوردستان.....	47.....
نەخشە 5: بەرھەممى برنج لەسەرناستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان بەتۇن لەسالى 2021	85.....
نەخشە 6: رادەد باران بارىن (ملم) لە سەر ناستى پاریزگاکانى هەریمی کوردستان لەسالى 2021	98.....
نەخشە 7: تىكراي ژمارە پىوانەيى لە سەر ناستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2018-2021 بە بەراورد بە سالى بىنەرت (2012)	107.....
نەخشە 8: بىزەھى ھەلاؤسان اداكشان لە سەر ناستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2018-2021 بەراورد لەگەل سالى پېشۈوتى	109.....
نەخشە 9: ژمارە ئۆتۈمىلىكانتى تۆماركرابو جىگە لە كەرتى ميرى لە سەر ناستى پاریزگاکانى هەریمی کوردستان بۆ سالى 2020	123....
نەخشە 10: ژمارە رەوداۋەكانتى ھاتووچۇ لە سەر ناستى پاریزگاکانى هەریمی کوردستان بۆ سالى 2020	126.....
نەخشە 11: ژمارە يەھە كەشىتىارىيەكان لەسەر ناستى پاریزگاکانى هەریمی کوردستان بۆ سالى 2020	132.....
نەخشە 12: ژمارە دابەشبوونى دامەزراوەكانتى بازركانى ناوخۇبى لەسەر ناستى پاریزگاکانى هەریمی کوردستان بۆ سالى 2021	141.....
نەخشە 13: ژمارە دامەزراوەكانتى پېشەسازى گەورە لە پاریزگاکان و هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2018 و 2020	174.....
نەخشە 14: ژمارە دامەزراوەكانتى پېشەسازى مانناوەند لە پاریزگاکان و هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2018 و 2020	177.....
نەخشە 15: ژمارە مۇلھەتى بیناسازى لەسەر ناستى پاریزگاکان و نيدارە گەرمىان لە هەریمی کوردستان بۆ سالى 2021	185.....
نەخشە 16: ژمارە پرۆژەكانتى ميرى تەواوکراو لەسەر ناستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان بۆ سالى 2021	196.....

لیستی کورتکراوەکان

UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees	کۆمیسیاری بالای پەنابەرانی سەر بە نەتمەو پەکگرتووەکان
IOM	International Organization for Migration	ریکخراوی نیودەولەتی کۆچ
ICLS	Int. conference for labor statisticians	کۆنفرانسی نیودەولەتی بۆ نامارناسانی هیزى کار
IWISH	Iraq_Woman Integrated Social and Health survey	رووپنیوی بارودو خى تەندروستى و کۆمەلایھەتى ئافرەتان لە هەریمی کوردستان
CPI	Concumer Price Index	ژمارەی پیوانھىي نرخى بەكاربەر
GDP	Groos Domustic Product	کۆی بەرھەمى ناوخۆبى
GRP	Gross Regional Product	کۆی بەرھەمى هەریمی
IHSES-2	Household Socio-Economic Survey round tow	رووپنیوی بارى ئابورى-کۆمەلایھەتى خىزان گەبرى دۇوەم
ISIC4	Interenational Standard Industrial Classification 4	پۈلەتى پېشەسازى ستاندردى نیودەولەتى ھەمموارى چوارمەم
MSME	Micro, Small and Medium Enterprises	دامەزراوەي ئابورى زۆر بچووڭ، بچووڭ و مامناوەند
UNDP	United Nationas development program	ریکخراوی نەتمەو پەکگرتووەکان بۆ پەرمىدان
USAID	United states Agency for international development	ئاز انسى ويلايەتە پەکگرتووەکانى ئەمریکا بۆ پەرمىدانى نیودەولەتى

ئامارەكانى
دانپشتوان و هېزى
كار

دانیشتوان

نەبۇنى داتا و زانیارىي راست و دروست لە سەر دانیشتوان و پىكەتەبان لە رووی رەگەز، تەمەن، شوپىنى جوگرافى، و چەندىن تايىەتمەندىي تر دەكىرىت بىتىھ يەكىك لە ئالنگارىيە گەورەكانى بەردمە حۆكمەتكان بۇ پلاندانان و بەرnamە كار و پېشخستى و لات. دواى دامەزرانى دەولەتى عىراق، 8 سەرژمەرى لەم و لاتە لە تىوان سالانى 1927 تاكو 1997 ئەنجام دراون كە هەندىكىان ئەنجامەكانيان رەت كراونەتمەموه (سەرژمەرى سالى 1965) يان هەموو عىراقى لە خۇ نەگرتبۇو (سەرژمەرى سالى 1997). بىڭومان لايەن و شىۋازى جىيەجىكارى سەرژمەرىمەكان بە پىتى قۇناغەكانى دەسەلەتدارىي و لات گورانكارىيەن بە سەردا ھاتووه. بە پىتى ئەنجامەكانى يەكمەمەن سەرژمەرى كە لە سالى 1927 ئەنجام دراوه، ژمارە دانیشتوانى عىراق نزىكەي 2.7 مىليون كەس بۇوه و لە دوایين سەرژمەرى گشتىي عىراق لە سالى 1987 ژمارە دانیشتوانەكەي بە نزىكىي 16.3 مىليون كەس بۇوه. دوایين سەرژمەرى لە عىراق لە سالى 1997 ئەنجام دراوه بەلام بىتىھ يەكىك لە دانیشتوانى داوه بەلام بەھۆكارى سپاسى و بىتمەنەيى لايەنەكان لە بارەي مەبەستى ئەنجامدانەكەي، تا ئىستا نەتوانراوە سەرژمەرى ئەنجام بدرىت. لە سالى 2009 ھەولەكانى ئەنجامدانى سەرژمەرى گەيشتنە دوا قۇناغ و پېرسەي گەمارۋسازى و ژمارەدانان ئەنجام درا و گىشت ئامادەكارىيەكانى سەرژمەرى جىيەجي كران، بەلام چەند رۆزىك بەر لە رۆزى ئەنجامدانى، سەرژمەرىيەكە بۇ كاتىكى نادىيار دوا خرا. بەپىتى ئەنجامەكانى قۇناغى ئامادەكارى بۇ سەرژمەرى گشتىي دانیشتوان، كە بە پېرسەي گەمارۋسازى و ژمارەدانان ناو دەبرىت، لە سالى 2009 ژمارە دانیشتوانى ھەریمی کوردستان 4,662,266 كەس بۇوه و بەپىتى راپورتى دەستەي ئامار بۇ پېشىپەنەيەكانى ژمارە دانیشتوان، لە سالى 2020 ژمارە دانیشتوانى ھەریم 6,171,083 كەس بۇوه. ئەم پېشىپەنەيە، قەزايى مەخمور لە پارىزگاى ھەولىر، قەزايى شىخان، ناحيەيى زىلكان، و ناحيەي فايدە لە پارىزگاى دەھوك لە خۇ دەگرن.

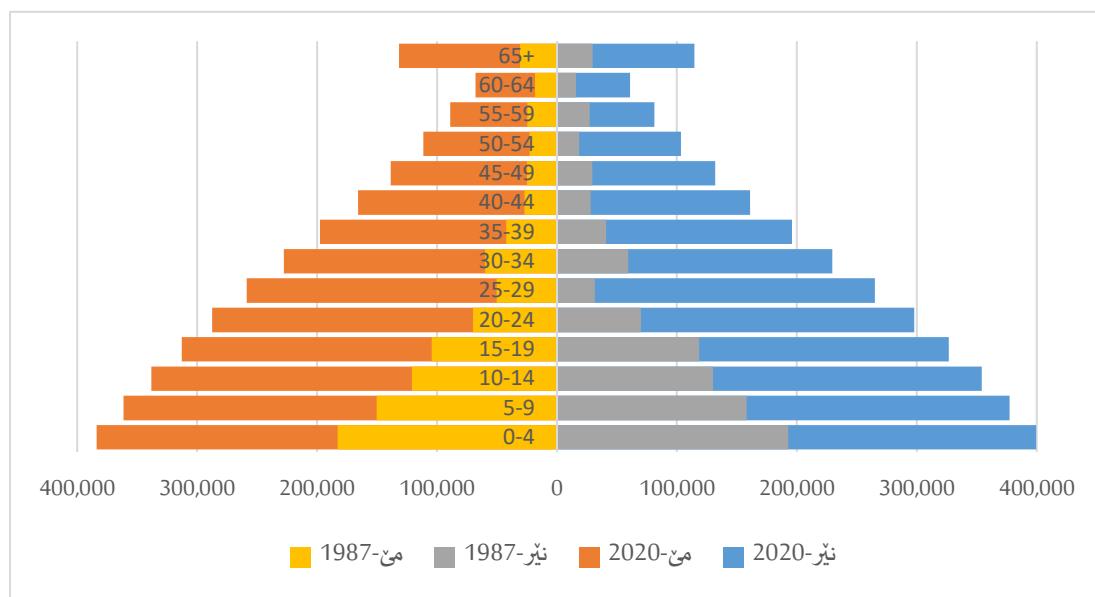
خشتەي 1 ژمارە دانیشتوانى ھەریمی کوردستان و عىراق، بە پىتى سەرژمەرىيەكانى سالانى 1957 تاكو 1997 پىشان دەدات. لېرەدا پېۋىستە ئامازە بە دووخال بدرىت. يەكمەن، سنورى پارىزگا كوردىشىنەكانى عىراق بە ھۆكارى جياواز زوو زوو گورانكارىيەن بە سەردا ھاتووه و ناحيە يان قەزايى پارىزگا يەك بە پارىزگا يەك كىتىندر اوه بۇ ئەو گورانكارى لە ژمارە دانیشتوان و پىكەتەكانى لەم پارىزگا يانەدا بکرىت. دووھم، لە سەرژمەرى سالى 1997 پارىزگا كانى ھەریم بەشدار نەبۇون و ئەو ژمارەيە كە بۇ دانیشتوانى ھەریم لە لايەن دەزگەي ناوەندىي ئامارى عىراق بلاو كراوەتەمەن مەزنەدەيە و ئەنجامى سەرژمەرى نىيە.

خشتەي 1: ژمارە دانیشتوانى عىراق و ھەریمی کوردستان بەپىتى ئەنجامى سەرژمەرىيەكانى سالانى را بىردوو

1997	1987	1977	1965	1957	ھەریمی کوردستان
2,861,701	2,015,466	1,482,588	901,895	776,780	
19,184,543	14,319,733	10,517,909	7,145,520	5,522,196	عىراق

بىڭومان، جىگە لە گورانكارىيە ژمارەيى و جوگرافىيەكان، لە رووی تەممەنىش گورانكارىيەكى زۆر بە سەر پىكەتەكانى دانیشتوانى ھەریم دا ھاتووه. كەمبۇنى ژمارە لە دايىكباوan لە سالانى را بىردوو، وايىردوو گورانكارىيەكى بەرچاولە بىنچىنەي ھەرەمى دانیشتوانى ھەریمی کوردستان درووست بىتىت. بە رەجاوەنەكىرنى ئەو گورانكارىيە جوگرافىيەنى كە لە را بىردوو بە سەر سنورى كارگىرىي پارىزگا كاندا ھاتووه و بەلاوەنانى كارىگەرەيەكانى لە سەر پىكەتەكانى دانیشتوانى ھەریمی کوردستان، شىوهى خوارەوە گورانكارى لە ھەرەمى دانیشتوانى ھەریمی کوردستان لە سالانى 1987 و 2020 پىشان دەدات. پېۋىستە بوتىت كە ھەرەمى دانیشتوان باوترىن و روونتىرىن شۇوازى پېشاندانى پىكەتەكانى دانیشتوانە لە رۆوی تەممەن.

شیوه‌ی 1: هەریمی دانیشتوانی هەریمی کوردستان - 1987 و 2020

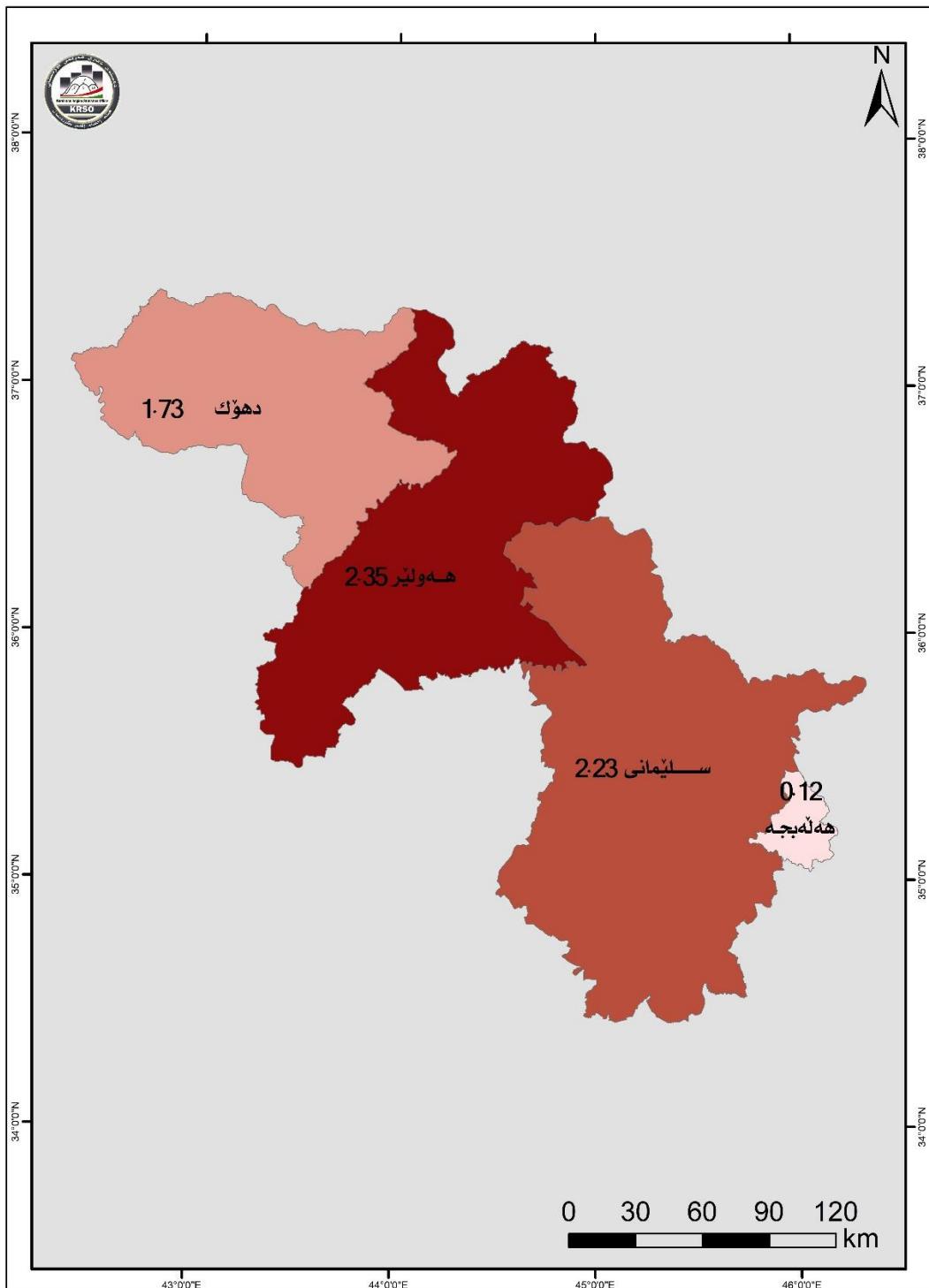

بە ھۆی نەبۇونى سەرژمېرىي گشتگىرى دانیشتوان لە عىراق، بۇ دەستكەوتتى ژمارەي دانیشتوانی هەریمی کوردستان، دەستەي ئامارى هەریم ھەولى داوه بە شیوه‌یەكى زانستى پېشىنى بۇ ژمارەي دانیشتوانی هەریمی کوردستان بکات. لە سەر ئەم بنەمايمە، بە پالپىتىي سندوقى نەتەوەيەكگەرتووهكان بۇ دانیشتوان (UNFPA)، دوو جار پېشىنى بۇ ژمارەي دانیشتوانی هەریم كراوه. جارى يەكمەن لە سالى 2013 بۇ سالانى 2010-2020 و جارى دوومەن لە سالى 2022 بۇ سالانى 2040-2021. بە بىيى دواينى راپورتى پېشىنىي ژمارەي دانیشتوانی هەریمی کوردستان، لە سالى 2021 ژمارەي دانیشتوانی هەریم 6.3 ملیون كەس بودۇ و لە سالى 2022 ژمارەكە 6.43 ملیون كەس بودۇ. پېشىنىي ژمارەي دانیشتوانى پارىزگاكانى هەریمی کوردستان بۇ سالانى 2021 و 2022 لە خشته‌ي خوارمۇ خراوەتەن ررو.

خشته‌ی 2: پېشىنىي ژمارەي دانیشتوانی هەریمی کوردستان بۇ سالانى 2021 و 2022 (مليون كەس)

ھەئەبجە	دەھوك	سلىمانى	ھەولىر	ھەریمی کوردستان	
0.118	1.69	2.19	2.30	6.30	2021
0.120	1.73	2.23	2.35	6.43	2022

نەخشەی 1: پیشبینیی ژمارەی دانیشتوان لە پارێزگاکانی هەریمی کوردستان بۆ سالی 2022 (میلیون کەس)

ریزهەی رەگەز

پیشیویەکی ئاسایی، ریزهەی رەگەز بۇ نازە لەدایکبوان، كە بە زمارەی مەنداڵ لە رەگەزى مى لە ماوەی سالىك پىناسە دەكىت، برىتىبىه لە 105. واتە بۇ ھەر 100 لەدایکبۈرى كچ لە ماوەی سالىكدا، 105 لەدایکبۈرى كور ھەن. بە گشتى، لەدایکبۈونى مەندالى نىز زۆرتە لە مەندالى مى، بەلام لە تەممەنەكانى سەرەوە، بەھۆى زۆربۇونى مردن لە نىز رەگەزى نىز، كۆچكىرىن و ھۆكارى تر، ھېدى ھېدى زمارەي رەگەزى مى زۆرتە دەبىت لە نىز. بە پىي پېشىبىنى دەستەتى ئامارى ھەریم بۇ دانىشتوانى ھەریمی کوردستان، ریزهەی رەگەز لە ھەریمی کوردستان لە سالى 2022 برىتىبىه لە 101.0%. لە سەر ئاستى پارىزگاكان ئەم ریزهە لە ھولىر 102.1%， سەليمانى 100.3%， دەۋەك 100.7% و ھەللىجە 100.3% بۇوه.

دابەشبوونى دانىشتوان

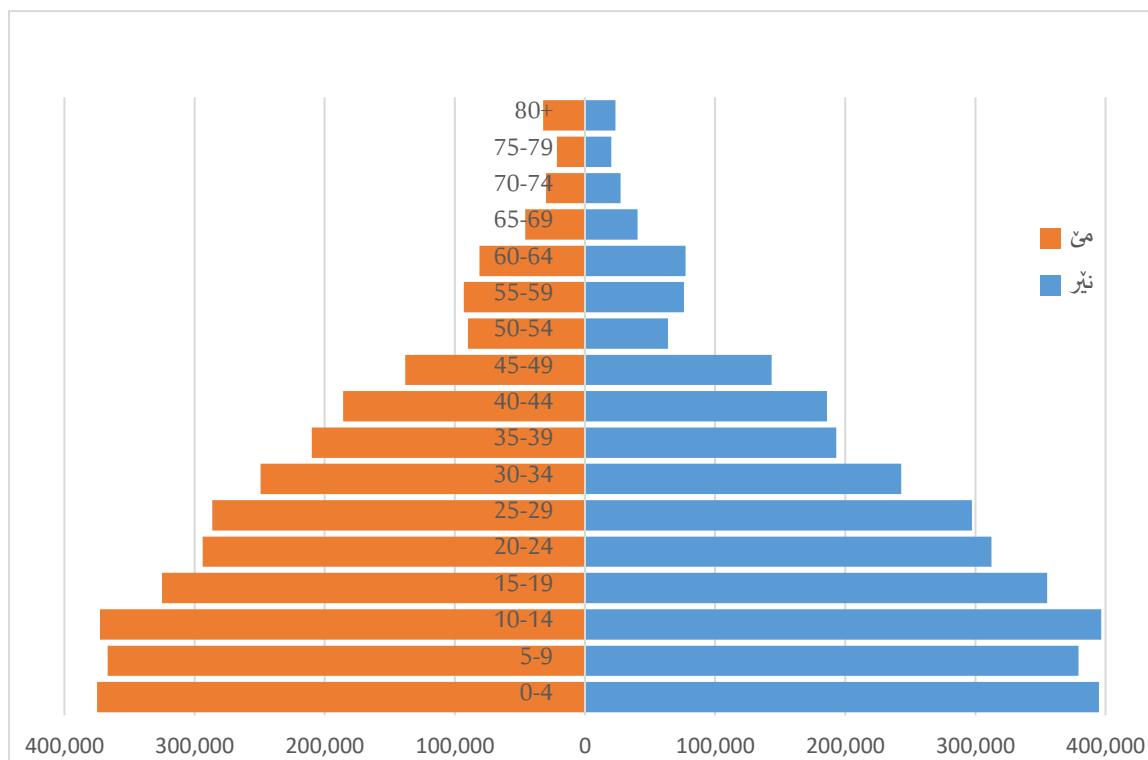
پېشىبىنىيەكانى ژمارەي دانىشتوان كاتىك كارىگەرتەر و بەسۇودىر دەبن كە ورددەكارىبى پەيوىستيان لە ropyى تەممەن، رەگەز و شوينى جوڭرافى ھەبىت. ئەم جۆرە لە ورددەكارىبىانە بۇ دارشتنى پالان و بەرnamە كارى و ھزارەتكانى حەكمەت گەرنىگىي خۇيان ھەمە. دابەشبوون لە ropyى رەگەز و تەممەن دانىشتوانى ھەریمی کوردستان لە سالى 2022 لە خشته 3 خراوەتە ropyو. دابەشبوونەكانى ئەم خشته ھە دوو ئاراستەتى جىاواز يان ھەمە. ئاراستەتى يەكمەم، دابەشبوون بە پىي رەگەز لە نىز گروپەكانى تەممەن؛ و ئاراستەتى دووەم، بە پىچەوانەوە، واتە بە پىي گروپەكانى تەممەن لە نىز رەگەزەكان.

خشته 3: دابەشبوونى دانىشتوانى ھەریمی کوردستان بە پىي گروپى تەممەن و رەگەز - 2022 (%)

دابەشبوون لە نىز رەگەز بە پىي گروپى تەممەن بە پىي رەگەز			دابەشبوون لە نىز رەگەز بە پىي گروپى تەممەن بە پىي رەگەز			گروپى تەممەن
كۆ	مى	نىز	كۆ	مى	نىز	
100	48.7	51.3	11.7	12.2	12.0	0-4
100	49.2	50.8	11.5	11.7	11.6	5-9
100	48.4	51.6	11.7	12.3	12.0	10-14
100	47.8	52.2	10.2	11.0	10.6	15-19
100	48.5	51.5	9.2	9.7	9.4	20-24
100	49.1	50.9	9.0	9.2	9.1	25-29
100	50.6	49.4	7.8	7.5	7.7	30-34
100	52.1	47.9	6.6	6.0	6.3	35-39
100	50.0	50.0	5.8	5.8	5.8	40-44
100	49.0	51.0	4.3	4.4	4.4	45-49
100	58.6	41.4	2.8	2.0	2.4	50-54
100	55.1	44.9	2.9	2.4	2.6	55-59
100	51.2	48.8	2.5	2.4	2.5	60-64
100	53.2	46.8	1.4	1.3	1.3	65-69
100	52.2	47.8	0.9	0.8	0.9	70-74
100	51.7	48.3	0.7	0.6	0.6	75-79
100	57.8	42.2	1.0	0.7	0.9	80+
100	49.7	50.3	100.0	100.0	100.0	كۆ

بۇ بەرچاپرونىي باشتر لەبارەي پىشكى گروپەكانى تەممەن لە كۆى ژمارەي دانىشتوان لە سەر ئاستى ھەر دوو رەگەزى نىز و مى، لە شىوهە خوارەوە ھەرمى دانىشتوانى ھەریمی کوردستان خراوەتە ropyو.

شیوه‌ی 2: هەریمی دانیشتوانی هەریمی کوردستان- 2022

جۆریکی تر لە دابەشیوونی دانیشتوان، دابەشیوونە بە پى گروپی تەمەنی کارکردن و پشتېستن. لەم جۆرەدا، ئەم كەسانەی لە تەمەنی ستانداردی کارکردن، واتە 15-64 سال، لە گروپیک دادەنریزىن و ئەمانى تر لە دوو گروپ، يەكىييان بۇ تەمەنەكانى پىش ئەم گروپە (تەمەنی 14-0 سال) و ئەمە تر، بۇ تەمەنەكانى دواى ئەم گروپە (تەمەنی 65+). ئەم جۆرە دابەشیوونی دانیشتوان لە خشته‌ی 4 دەبىندرىت.

خشته‌ی 4: دابەشیوونی دانیشتوانی هەریمی کوردستان بە پى گروپەز و گروپەكانى کارکردن و پشتېستن – 2020

تىكرا	مى	نیز	گروپی تەمەن	پارىزگا
36.3%	35.6%	37.0%	0-14	ھەولىر
60.0%	60.4%	59.7%	15-64	
3.7%	4.0%	3.4%	65+	
32.1%	31.3%	32.9%	0-14	سلىمانى
63.5%	64.0%	63.0%	15-64	
4.4%	4.7%	4.1%	65+	
39.3%	38.7%	39.9%	0-14	دەۋك
57.8%	58.1%	57.5%	15-64	
2.9%	3.2%	2.7%	65+	
32.1%	31.3%	32.9%	0-14	ھەلەبجە

63.5%	64.0%	63.0%	15-64	هەریمی کوردستان
4.4%	4.7%	4.1%	65+	
35.6%	34.9%	36.3%	0-14	
60.7%	61.1%	60.3%	15-64	
3.8%	4.1%	3.4%	65+	

ئاوارەکان و پەنابەران

باپەتىكى تر كە گىينىگە و پېويسىتە بە هەند وەربىگىرىت، ئاوارەكان و پەنابەران. دواى راپەرين ژمارەيەكى كەم لە ئاوارە و پەنابەران لە هەریمی کوردستان ھەبۇون، بەلام دواى رووخانى رېزىمى بەعس ژمارەي ئاوارەكان بەرمو ھەلکشان چوو و خەلکىكى زۆر بروويان لە هەریم كرد. لىشاوى گەورەي پەنابەران بۇ هەریمی کوردستان دواى رووداومانى بەھارى عمرەبى لە سورىيا دەستى پى كرد و لىشاوى ئاوارەكانيش دواى سەرەمەلدىنى داعش و داگىركەرنى رەوبەرىكى زۆر لە چەند پارىزگاپەكى باكۇر و بۆزئاوارى عىراق رەسى دا و لە كانۇونى يەكمەمى سالى 2014 كۆى ژمارەي ئاوارەكان و پەنابەرانى ئەم رووداوانە لە هەریمی کوردستان گەيشتە سەرەوو دا 1,100,000 كەمس (بەنزيكىمىي، 881 ھەزار ئاوارەي پارىزگاكانى عىراق و 226 ھەزار پەنابەرى سورى)، كە نزىك بۇ لە 21% لە دانىشتowanى رەسەنى هەریمی کوردستان لە كاتھدا كە بىرىتى بۇ لە 5,333,000، بە نزىكىمىي. پىشكى پارىزگاكانى هەریم لە ئاوارە و پەنابەران بەم شىۋىيە بۇو: پارىزگا دەۋىك 50.7%，ھەولىر 31.7%，و سلىمانى 17.6%.

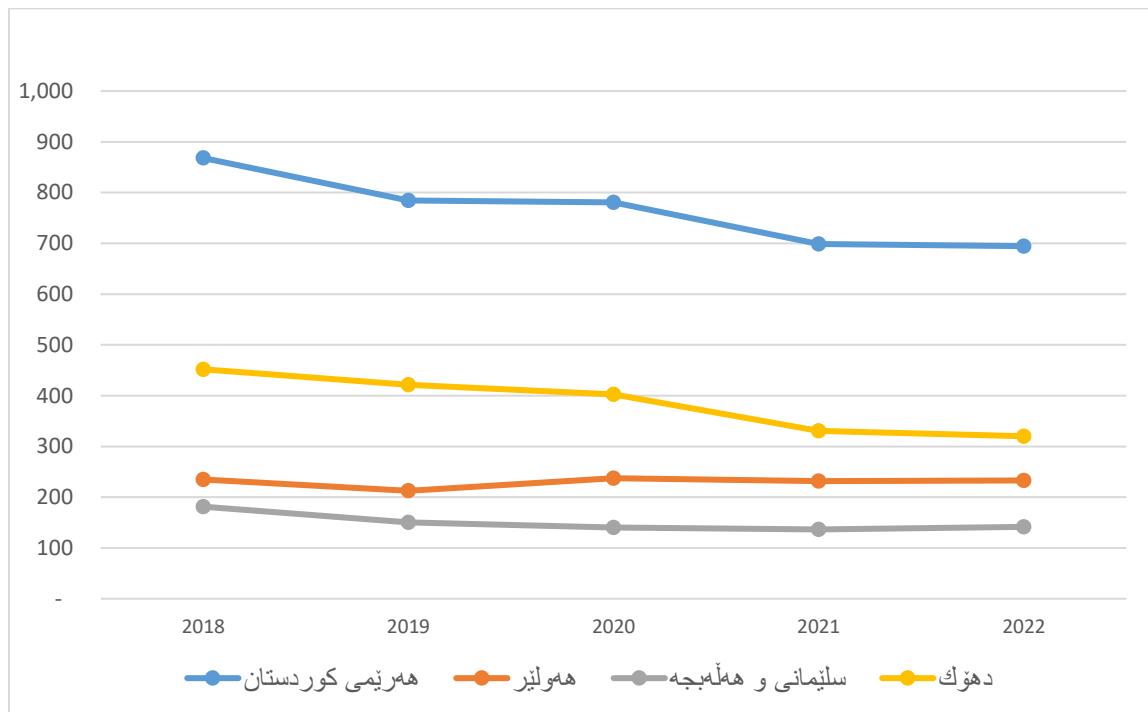
لە ملاوهى سالانى رايدۇو، ژمارەي ئاوارەكان و پەنابەران بەرمو نزىمۇونەر رۆيىشتۇرۇ. بە پىي ئەو زانىارىيەنەي كە لە لاپەن رىيکخراوى نىيەدەوەلەتىي كۆچ (IOM) و كۆميسىيارى بالاى پەنابەران سەر بە نەتەوە يەكگەرتۇوەكان (UNHCR) دەست كەوتۇن، لە سالى 2022، ژمارەي ئاوارەكان بە نزىكىمىي 695 ھەزار كەمس بۇوە و پەنابەرانىش بە نزىكىمىي 248 ھەزار كەمس بۇونە. خشتهە خوارەوە ژمارەي ئاوارەكان و پەنابەران لە پارىزگاكانى هەریمی کوردستان لە ملاوهى 2018-2022 بىشان دەدات.

خشتەمى 5: ژمارەي ئاوارە و پەنابەران لە هەریمی کوردستان – 2022-2018

دەۋىك	سلىمانى/ھەلەبجە	ھەولىر	ھەریمی کوردستان	ئاوارە	2018
451,884	181,302	234,846	868,032	*پەنابەر**	
88,503	32,151	128,675	249,329	كۆ	
540,387	213,453	363,521	1,117,361	ئاوارە	2019
421,650	150,336	212,562	784,548	پەنابەر	
88,251	30,511	124,182	242,944	كۆ	2020
509,901	180,847	336,744	1,027,492	ئاوارە	
402,780	140,304	237,408	780,492	پەنابەر	2021
84,151	31,511	122,912	238,574	كۆ	
486,931	171,815	360,320	1,019,066	ئاوارە	2022
330,785	136,496	231,694	698,975	پەنابەر	
86,156	32,339	128,927	247,422	كۆ	
416,941	168,835	360,621	946,397	ئاوارە	
320,109	141,522	232,860	694,491	پەنابەر	
83,255	34,058	130,210	247,523	كۆ	
403,364	175,580	363,070	942,014	*سەرچاواه: رىيکخراوى نىيەدەوەلەتىي كۆچ (IOM) **سەرچاواه: كۆميسىيارى بالاى پەنابەرانى سەر بە نەتەوە يەكگەرتۇوەكان (UNHCR)	

بە پىيى ژمارەكاني ئەم خىتىمە تا رادىيەك جولەي ئاوارەكان و پەنابەران لە نىو پارىزگاكانى ھەريم ھېيە، بەلام بە گشتى ئاراستەمى گۇر انكارىيەكەن بەرمۇ نىمبۇونەوهى ژمارەي ئاوارەكان و پەنابەران رۆيىشتووه، ئەممەش بە واتاي گەرانەوهى ئاوارەكان و پەنابەرانە بۇ شوپىنە بنەرتىيەكانىيان. ئەم گەرانەوهى بە مانايى كۆتايى ھانتى بۇونى پەنابەران و ئاوارەكان لە ھەريمى كوردستان نىيە و ئاسۇي كۆتايى ھانتەكە نادىارە. شىوهى 3 گۇر انكارىيەكەن ڕوونتر دەردىخات.

شىوهى 3: ژمارەي ئاوارەكان و پەنابەران لە ھەريمى كوردستان - 2022

بە پىيى ئەم پىشىنەيەنى كە بۇ ژمارەكاني ئاوارەكان و پەنابەران كراوه، لە ماۋەسى 20 سالى داھاتوو ھېشتا 48%-33% لەم ئاوارە و پەنابەرانە لە سالى 2022 لە ھەريمى كوردستان بۇونىان ھىبووه دەمەننەھە و چەقى مانھومىكەش لە پارىزگاى ھەولىرىز دەبىت و بەرزرىن ئاستى كەمبۇونەوهى ژمارەي ئاوارەكان و پەنابەران لە داھاتوودا لە پارىزگاى دەۋەك دەبىت.

هیزی کار

نهزموونی راسته‌قینه‌ی دسته‌ی ناماری هریم له جیهه‌جیکردنی رووپیوی هیزی کار و دمرکردنی نیشانده‌ه ناماری‌به‌کانی تاییه‌ت به هیزی کار بـ سالی 2012 دمگه‌ریتهوه که یهکم رووپیوی خوی سهباره‌ت به هیزی کار به پشتیوانی‌ت‌هکنیکی و زانستی‌ری ریکخراوی RAND -ی ئەمیریکی ئەنجامدا. له شیوازانامه‌ی (میتدولوجی) ئەنجامدانی ئەم رووپیو، بریارنامه و پیناسه‌کانی کۆنفرانسی ژماره 13- ی ریکخراوی نیوده‌ولهتی کار (ILO – International Labor Organization) پەمپرو کراون و لەسەر ئەو بنەمایه، پرسیارنامه‌کی تاییهت بـ ئەم رووپیو کە ئەنجام درا و دواتر له سالانی 2013، 2014 و 2015 بەردەوام بـوو. جگه له سالی 2015 که به هوی قەبیرانی دارابیه‌و تەنیا یەك گھری ئەم رووپیو ئەنجام درا، له سالانی تر دوو گھر له رووپیو کە جیهه‌جی کراون. هەروه‌ها له رووپیو دیموگرافی (سالی 2017) بەشیکی بچووکی تاییهت کرا بـو به دۆخى کارکردنی بەشداربوانی رووپیو کە و لەویش ریزه‌ی بىکاری و چەند نیشاندەریکی تر، وەك بەشداریکردن له هیزی کار، پیشە، داهات، .. هەند، دەرکران. دواتر، له سالی 2018، دسته‌ی ناماری هریم بـ داواکردنی پالپیشتنی تهکنیکی و دارایی بـ جى بهجى كردنی رووپیو هیزی کار له هەریمی کوردستان پەمپیوندیی بـ ریکخراوی نیوده‌ولهتی کار كرد و له سالی 2019 يادداشتیکی ایزکتیگیشتن بـ جیهه‌جی كردنی رووپیو هیزی کار له هەریمی کوردستان له نیوان هەر دوو لا نیمزا کرا و رووپیو کە له سالی 2021 ئەنجام درا. ئەم رووپیو ھاوکات له گەل هەریمی کوردستان، له عێراقیش ئەنجام درا و بـو به یهکم رووپیو هیزی کار که له دوای سالی 2008 له گشت پاریزگاکانی عێراق ئەنجام بـدریت.

ریکخراوی نیودموله‌تی کار (ILO) لایه‌نی سهرمه‌کی و سهرچاوه‌ی چهمک و پیناسمه‌کانی پیهوهست به بابته‌کانی کار و بیکاریه و هم‌چند سال جاریک چهمک و پیناسمه‌کان تازه دمکاتهوه و رینماهی و ریسای تاییهت به شیوازی بهکارهینان و سوودلیو مرگ‌رتینان دمر دمکات. دهسته‌ی ناماری همیریم که له سالانی 2012-2015 روپیوی تاییهت به هیزی کاری ئمنجام داوه و چهمک و پیناسمه‌کانی سیازدھیه‌مین کونفرانسی نیودموله‌تی نامارزانه‌کانی هیزی کار (13th International Conference of Labour Statisticians ICLS -) له سالی 1982، به کار هیناوه، له روپیوی سالی 2021 سوودی لهو چهمک و پیناسه تازه‌کراوانه‌ی کار و بیکاری و مرگ‌رتووه که له نوزدھیه‌مین کونفرانسی نیودموله‌تی نامارزانه‌کانی هیزی کار (19th ICLS) له سالی 2013 بریاریان لمسن دراوه و به دوایمین بینناسمه‌کانی، یواری هنزا کار له جیهان داده‌ن بین.

له همندیک بابهتدا جیاوازیبیه کی بېرچاۋ لە نیوان پىناسەكانى 13th ICLS و 19th ICLS دا ھمیه و لىرەدا همندیک لە جیاوازیبیانە دەخربىنە رۇو. ھەرۋەھا، پىویستە ئاماڙە بەھۆ بىرىت كە بەگشتى ئەو پىناسە و چەمکانى لىرەدا ھاتۇون ئەمانەن كە لە رەروى زانسىيى و بە پىيى سەنانداردەكани نۇزىدىمەمین كۆنفرانسى نىتىودولەتىي ناماززانەكانى ھېزى كار پىناسەميان بۇ كراوه.

یهکیک لهو پیناسانهی که گورانکاری بسهردا هاتووه، بریتیبه له کمسانی کارکهر. له پیناسهکانی کونفرانسی سیازدهیم، نهو کمسانهی که له بواری بهره‌همهینانی ثو کهرستانهی بو بهکار هنینانی خوبی سوودیان لیوهرده‌گیریت، کاریان دهکرد، به کمسانی کارکهر نهژمار دهکران، بهلام بهپنی پیناسهی نویی کونفرانسی نوزددهیم، ئام کمسانه و هک کارکهر نهژمار ناکرین. هر به پنی ئام پیناسه نوییه، ئهگهر ئام جزره کمسانه بدوای کاردا نهگهربن و ئاماده‌یی کارکردنیان تیدا نهیت، به بیکاریش نهژمار ناکرین و بام شیوه‌یه دهکمهونه دهروهی هیزی کار. بهم پنیه، گورانکاریبکی برچاو له ژماره‌ی کمسانی بیکار و کمسانی دهروهی هیزی کار رwoo دههات و کار دهکاته سهر هر دو رویزه‌ی هیزی کار و بیکاری.

له کونفرانسی نوزدهمدا، پیناسه‌یه کی نوی هاتووهه نئاراوه به ناوی هیزی کاری شاراوه (Potentioanl Labor Force). نئو کمسانه که له هیزی کار دا نین، واته بینکارن، بهلام بدھاوای کار دا دھگرین و ئاماده‌یی کارکردنیان نیبیه، ياخود به دواي کار دا ناگرین بهلام له ئاگمری هبوبونی کاریک ئاماده‌یی کارکردنیان همیه، به هیزی کاری شاراوه ئۇزمار دەکرین. بهقى بونى ئەگرېکى به هیزی چۈونە نئو هیزی کار بۇ ئەم کمسانه، چەمكىکى ترى نوی درووست بۇوه به ناوی هیزی کاری فراوانکراو (Extended Labour Force) کە بىرتىبىه له كۆي كمسانى كاركەر، كمسانى بىنكار، و هیزى کارى شاراوه.

دوووم: تەمەنی ستابداردی کارکردن 15-64 ساله بەلام بە ھۆی تایبەتمەندىي خەلکى هەریمی کوردستان، دەستەتى ئامارى هەریم لە زۆربەی رەپوپتو مەكانى خۆى دا تەمەنی 15 و سەررووتى بە تەمەنی کارکردن دانلوه و بۇ بابەتى نیشاندەر مەكانى کار و بىنكارى رەچاو كردووه، ئەمەش بە ھۆي ئەمەن سەرەتكەن ئەمەن سەرەتكەن 64 سالىش كار دەكەن يان لەوانەيە بە دواي كار دا بگەزىن. هەرودەن بە پىيى ستابداردە نىيەدەولەتىيەكان، تەمەنی 15-24 سال بە تەمەنی گەنجىتى دەناسرىت و كەسانى ئەم تەمەنە بە گەمنج دادەنرین و لەم راپورتەشدا ئەم بىناسەتىيە رەچاو كراوه.

سېيىم: لە رەپوپتو مەكانى سالانى راپردوو دا ھەلەبجە پارىزگايەكى سەرەخۇ نەبۈوه و قەزايەكى پارىزگاي سەليمانى بۇوه، لە بەر ئەمە لە بەراور دەكەن لە گەمل سالانى پېشىو، ھەلەبجە لە گەمل سەليمانى ئەزىز مار كراوه.

بەشدارىكىرن لە ھىزى كار

لە رەپوپتى ئابوورىيەمە دەكىرىت دانىشتowan بە سەر دوو دەستە دابەش بکرىن، چالاك و ناچالاك، يان بە دەربىنەتىيە تر ھىزى كار و درەمەي ھىزى كار.

ھىزى كار: ئەو كەسانەن كە لە تەمەنی کارکردن و يان كاريان ھەيە يان بىكارن بەلام بە پىيى بىناسەتىيە بىنكارى. رىزەتى ھىزى كار لە نىيە دانىشتowanى هەریمی کوردستان لە ماوەي سالانى 2012 بۇ 2021 گۇرانكارىيەكى بەرچاوى بە خۆيەو بىنیوھ و لەم بەشەدا دەخترىتە رەپو.

درەمەي ھىزى كار: ھەممو ئەم كەسانەن كە بە ھىزى كار ئەزىز مار نەكراون. واتە، كەسانى خوار 15 سالان و ئەوانەش كە سەررووي 15 سالن و بىناسەتىيە ھىزى كار نايانگەرتىمە.

خشتەتى خوارەوە رىزەتى بەشدارىكىرن لە ھىزى كار لە هەریمی کوردستان لە ماوەي سالانى راپردوو پېشان دەدات. هەرودەك دىيارە، سەرەرای بۇونى كەمئىك بەرچىز و نىزمى لەم رىزەتىيە لە سالانى 2012-2015 دا، بەلام ئەم رىزەتىيە گۇرانكارىيەكى بەرچاوى بە خۆيەو نەبىنیوھ و تا رادىيەك لە يەكتەر نزىك بۇونە. بەلام، لە سالى 2021 گۇرانكارىيەكى بەرچاوى لەم رىزەتىيەدا دەبىندرىت كە بىنگومان، ھەر وەك پېشىر باس كرا، بەمشىكى دەگەرەتىمە بۇ ئەو گۇرانكارىيەنە لە چەمك و بىناسەكەندا درووست بۇونە. بە پىيى ئەنچامەكانى ڕەپوپتى ھىزى كار 2021، تىڭىزى بەشدارىكىرن لە ھىزى كار لە هەریمی کوردستان بىرىتىيە لە 45.0% و لە سەر ئاستى پارىزگاكانىش، ھەولىنر بە پەلەي يەكمە دىت (47.0%)، دواتر ھەر يەك لە پارىزگاكانى سەليمانى، ھەلەبجە و دەھوك دىن (46.4%， 39.6%， 44.5%، و 46.4%) بە رىزبەند).

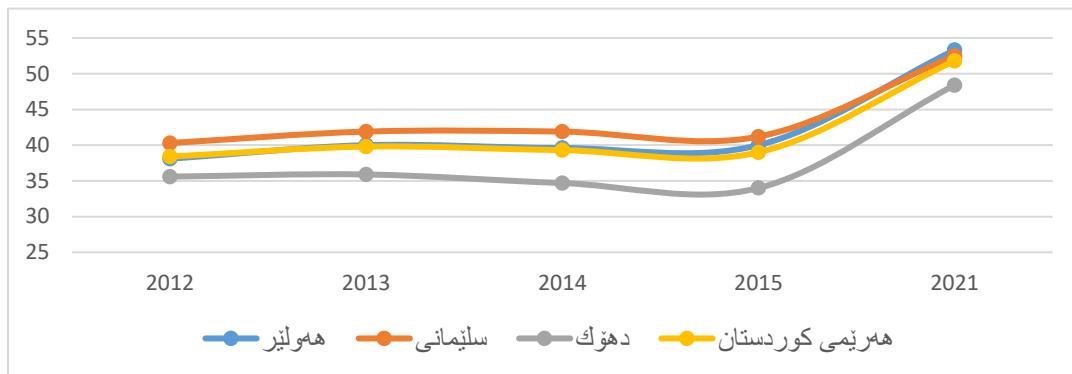
خشتەتى 6: رىزەتى بەشدارىكىرن لە ھىزى كار لە پارىزگاكانى هەریمی کوردستان (%) - 2012-2012

ھەریمی کوردستان	دەھوك	سەليمانى	ھەولىنر	
38.4	35.6	40.3	38.1	2012
39.8	35.9	41.9	40	2013
39.3	34.7	41.9	39.6	2014
39	34	41.2	40	2015
45.0	39.6	46.4	47.0	*2021
51.8	48.4	52.5	53.3	**2021
* بە پىيى بىناسەتىيە 19 th ICLS				
** بە پىيى بىناسەتىيە 13 th ICLS				

بۇ باشىر بىنەنى گۇرانكارىيەكان، شىوهى خوارەوە ھىلى گۇرانكارى لە رىزەتى بەشدارىكىرن لە ھىزى كار لە گەشت پارىزگاكانى هەریمی کوردستان پېشان دەدات، و دەركەمەت كە ھەيلەكان بە نزىكىيە و مەك يەمك، جەن لەوانە ئاستى گۇرانكارىيەكان لە پارىزگاكانى

دەوک بەرزترە. گۆرانکاری لە پیکھاتەی تەھمنى دانیشتوانی هەریمی کوردستان و بەرزبۇونى ریزەی كەمانى تەممەن 15 سالان و سەرووتر بەرورد بە كەمانى خوار تەممەن 15 سالان دەكىت بە ھۆكارىكى بەرزبۇونى ریزەی هىزى كار لە هەریمی کوردستان دابنرىت. جيواز لە خشتهى 6 لە سەرەوە، لم شىۋىھىدا ریزەكەن لە هىزى كار بۇ سالى 2021 بە پىنىسەھى 13th ICLS بەكار ھاتۇن.

شىوهى 4: بەراوردى بەشدارىكىردن لە هىزى كار لە هەریمی کوردستان سالانى 2012-2021 (%)

ئەگەر لەسەر ئاستى پارىزگاكانى هەریمی کوردستان، سەپىرى ریزەي بەشدارىكىردن لە هىزى كار لە سالى 2021 بەكىت، دەركەمۈت كە ئەم نیشاندەر لە ھەولىر و سلیمانى بە زىكىمىي لە يەك ئاستدان، دواى ئەوانىش لە ھەلبەجە ریزەمەكى نزەتى تۆمار كەردووھ و لە دەۋىكىش نزەتىن ئاستى ھېبۈھ. يەكىن لە ئەشاندەر ئەنەنە كە لە رەپوورتىمەھە گەينىگە و بە پىوەرنىكى گەشەمەندىن كۆمەلگە دادەنرىت، ریزەي بەشدارىكىردن ئافرەتانە لە هىزى كار. لە هەریمی کوردستان ئەم ریزەمە كە ئاستىكى نزەدایە و بەراوردى بە ولاتان، جيوازىي نىيون ھەر دوو رەگەز لە ئاستىكى بەرزايدا. بە پىنى روپۇپىوی هىزى كار لە سالى 2021، ریزەي بەشدارىكىردن ئافرەتان لە هىزى كار لە كىشت پارىزگاكانى هەریمی کوردستان، جەڭ لە پارىزگاڭ دەھۆك، لە ئاستىكىن كە نزىكىن لە يەكىن بەلام لە پارىزگاڭ دەھۆك بەریزەمەكى بەرچاولە پارىزگاكانى تر نزەتىر. خالى سەرنجر اكتىش لىنەدا بەشدارىكىردن ئافرەتنە لە هىزى كار لە پارىزگاڭ ھەلبەجە كە بەرزرىن ریزەي لەناؤ پارىزگاكانى هەریمی کوردستان تۆمار كەردووھ. (خشتهى خوارەوە) ریزەي بەشدارىكىردن لە هىزى كار بە پىنى رەگەز لە روپۇپىوی هىزى كارى سالى 2021 دەختە رەپو.

خشتهى 7: ریزەي بەشدارىكىردن لە هىزى كار لە هەریمی کوردستان بەپىرى رەگەز (%) - روپۇپىوی هىزى كار 2021

ھەریمی کوردستان	ھەلبەجە	دەھوك	سلیمانى	ھەولىر	
73.5	70.3	69.5	74.5	75.4	نېر
16.5	19.0	9.4	18.6	18.6	منى
45.0	44.5	39.6	46.4	47.0	كۇ

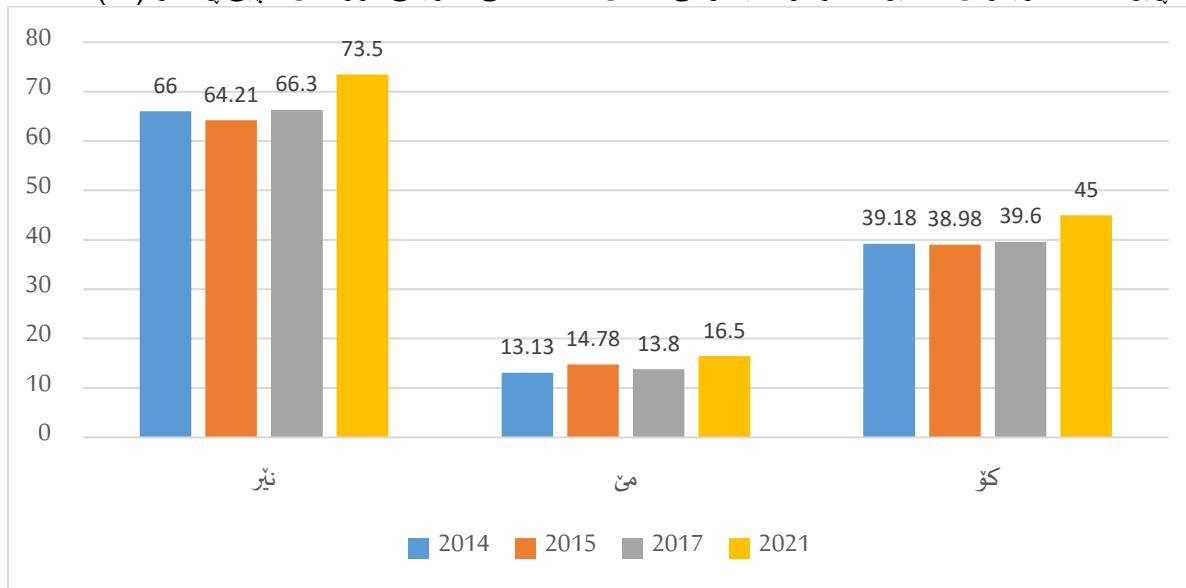
چاپىشخانىنىكى خىرا بە ریزەي بەشدارىكىردن لە هىزى كار لە سالانى را بىردوو، كە لە خشتهى 8 لە خوارەوە، ئەمە روپۇن دەكەتمەو كە سەرەراي گۆرانکارى لە پىنىسەھى بەشداربۇون لە هىزى كار لە روپۇپىوی سالى 2021 و كارىگەر بەكەنلىكى لە سەر ژمارەي ئەم كەمانەي بە هىزى كار دادەنرىن، بەلام ئەم ریزەمە، لە نىيو ھەر دوو رەگەزدا، بەرزبۇونەمە بەخۇيىمە بىننۇو.

خشتەی 8: ریزەی بەشداریکردن لە هیزى کار بۆ دانیشتوانی تەممەن 15+ سالى هەریمی کورستان بەپێی رەگەز(%)

* 2021	2017	2015	2014	رەگەز
73.5	66.3	64.21	66.0	نیز
16.5	13.8	14.78	13.13	من
45.0	39.60	38.98	39.18	کۆ
* بە پێی پیناسەی 19 th ICLS				

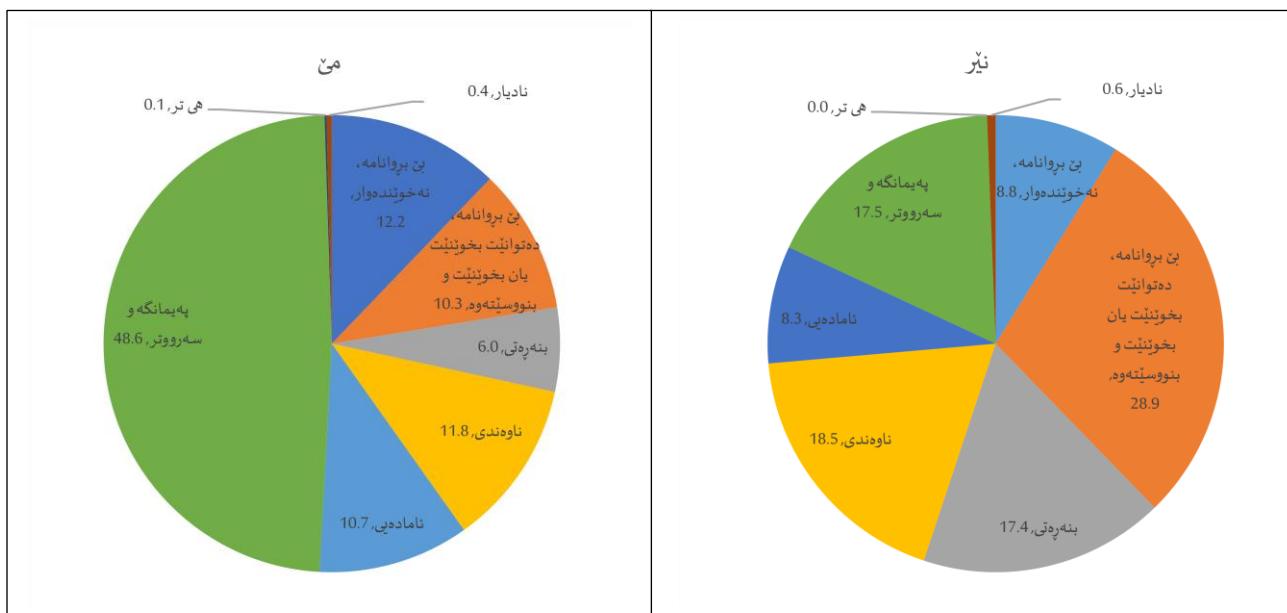
شیوهی 5، ئاستى گۆرانکاریبەكانى نیوان سالەکان بۆ هەر دوو رەگەزەکە باشتر پیشان دەدات. هەر وەك لە شیوهکە دیارە، بەراورد بە سالانی رابردوو، گۆرانکاریبەكان لە سالى 2021 تا رادیەک بەرزترن و ئەم زیادیوونە لە ریزەی بەشداریکردن لە هیزى کار لە نیو رەگەزى نیز بەرچاوترە.

شیوهی 5: ریزەی بەشداریکردن لە هیزى کار بۆ دانیشتوانی تەممەن 15+ سالى هەریمی کورستان بەپێی رەگەز (%) 2021-2014-

پىكھاتەی هیزى کار لە نیو هەر دوو رەگەز بە پێی ئاستى خویندەن جیاوازىيەکى گەورەي ھەيە (شیوهی خوارموه). يەكىك لە ھۆكارەكانى ئەم جیاوازىيە دەكريت كەمبوونى ژمارەي ئەم ئافرەتانە بىت كە لە هیزى کاردان و ھەروەها زیاتر ئەم ئافرەتانە ھەمولى چۈونە نیو بازارى کار دەدەن كە خاون بىوانەن. لە شیوهی خوارموه دەردىكەمۇيت كە بە نزىكىيەت نیوهى ئەم ئافرەتانەي لە هیزى کارن ھەملگرى بىوانامەي سەرەوو ئامادەيىن، لە كاتىكدا لە نیو پىباوان، بەرزترىن ریزە بۆ كەسانى بى بىوانامە كە تواناي خویندەنەو و نووسىنیان ھەيە دەگەرېتەمۇ و كەمترە لە يەك لەسەر سىنى پىباوانى نیو هیزى کار.

شیوه‌ی 6 : پیکھاتەی هیزى کار لە هەریمی کوردستان بە پیتی رەگەز و ئاستى خویندن(%)

بلازبۇونەوەی پەتاي كۆفيد-19 لە جىهان لە سالى 2020 و كارىگەرىيەكاني لە ماوهى سالانى دواتردا لە ھەممۇ بوار مکانى ژيانى مرۆڤايمەتى دىارن. بىنگمان بازارى كار و گۈرانكارىيەكاني، لەم كارىگەرىيەنە بەدور نېبۇونە و بە شیوه‌ی جىواز رەنگدانەميان بامسەردا ھەبۇوه. بۇ بەراوردى بەشدارىكىردىنى ئافرەتان لە هىزى کار بەر لە پەتاكە و دواي ئەم، (خشته‌ي 9) رىيىزەي بەشدارىكىردىكە لە چەند ولاتىكى جىهان خراوەتە رۇو. ھەرۋەك لە خشتەكەدا دىارە، گۈرانكارىيەكان لە زۆر لە ولاتان بەرچاو و كارىگەر نىن، بەلام لە ھەندى ولاتىش گۈرانكارى لە رىيىزەي بەشدارىكىردىنى ئافرەت لە هىزى کار لە تىوان سالانى 2017-2021 بەرچاوه، بۇ نەمۇونە سويد كە نزىكەي 7 خال و ئەفرىقىي باشور كە نزىكەي 3 خال دابىزىنيان ھەبۇوه.

خشته‌ي 9: بەراوردى تىوان هەریمی کوردستان و چەند ولاتىكى ترى جىهان بۇ رىيىزەي بەشدارىكىردىنى ئافرەت لە هىزى کار لە سالانى (%) 2021 و 2017

وولات	2021 (%)	2017 (%)
ھەریمی کوردستان	16.5	13.3
عىراق	10.77	11.18
ئىيمارات	52.57	52.82
توركيا	32.82	33.53
ئەلمانيا	55.46	55.88
سويد	63.25	70.22
وپلایيەتە يەكگەرتۇوەكانى ئەمریکا	56.09	57.04
كەنەدا	60.63	61.48
كۆرياي باشور	53.7	53.16
ھونگ كونگ	54.19	55.16
نيوزيلاند	66.11	65.52
ئەفرىقىي باشور	49.56	52.19

لقو چالاکی نابوروی یه کیکی تره لهو بایهناهی که له کایهی هیزی کار دا به گرینگیمهوه باس دهکریت و بهدواداچوون بو گور انکاربیمهکانی دهکریت و رهوتی گور انکاربیه نابوروییمهکان لمویوه باشتر خویان دهنوین. به پیی ئەنچامەکانی رروپیوی هیزی کاری سالی 2021، له کاری سهر مکبی کمسانی کارکمر، بازرگانی تاک و کو، چاککر دنهوهی نۆتومیبل و ماتور سیکل به پلهی یەکەم دیت له ررووی لمخوگرتى کمسانی کارکمر (20.9%) و دواي ئەو کارگیربی گشتى، بەرگریکردن و ئاسایشى كومەلايەتى ناچارى به پلهی دوووهم (17.9%) و پېرەردە به پلهی سېيىم (10.7%) دىن. كشتوكال، دارستان و راوەماماسى به ھاوېشى له گەمل درووستكىرن پلهی چوارمەيان بىدەست ھەنلەوه (7.9%) و پلهی پىنچەم بۇ بوارى بىناسازى (0.7%) و پلهی شەشم بۇ گواستنەوه و كۆگايى كردن (6.6%) تومار كراوه.

پیکاری

یهکیک له داواکراوترین نیشاندهرهکانی هیزی کار، ریژه‌ی بیکاریه. به پنی ئەنجام‌هکانی رووپیوی هیزی کار سالی 2021، ریژه‌ی بیکاری له هەرمیمی کوردستان بریتی بووه له 16.5% به پنی پیناسه‌کانی دواوین کونفرانسی ئامارزانه‌کانی هیزی کار (ICLS). سەرەای نزمبۇونى ریژه‌ی بەشداریکەرنى ئافرمان لە هیزی کار، بەلام بیکاری ریژه‌یمەکی بەرزى لە تىيو ئافرمان ھەمیه. هەروەك لە(خىشته‌ی خوارمۇ) دەردەكمويت، دەۋەك بەرزترین ئاستى بیکارىي ئافرمانى تومار كردووه (35.1%) و كەمترین ریژه‌ی بیکارىي ئافرمان بۇ پارىزىگاي ھەلەبجە دەگەرىتىمۇ (26.2%).

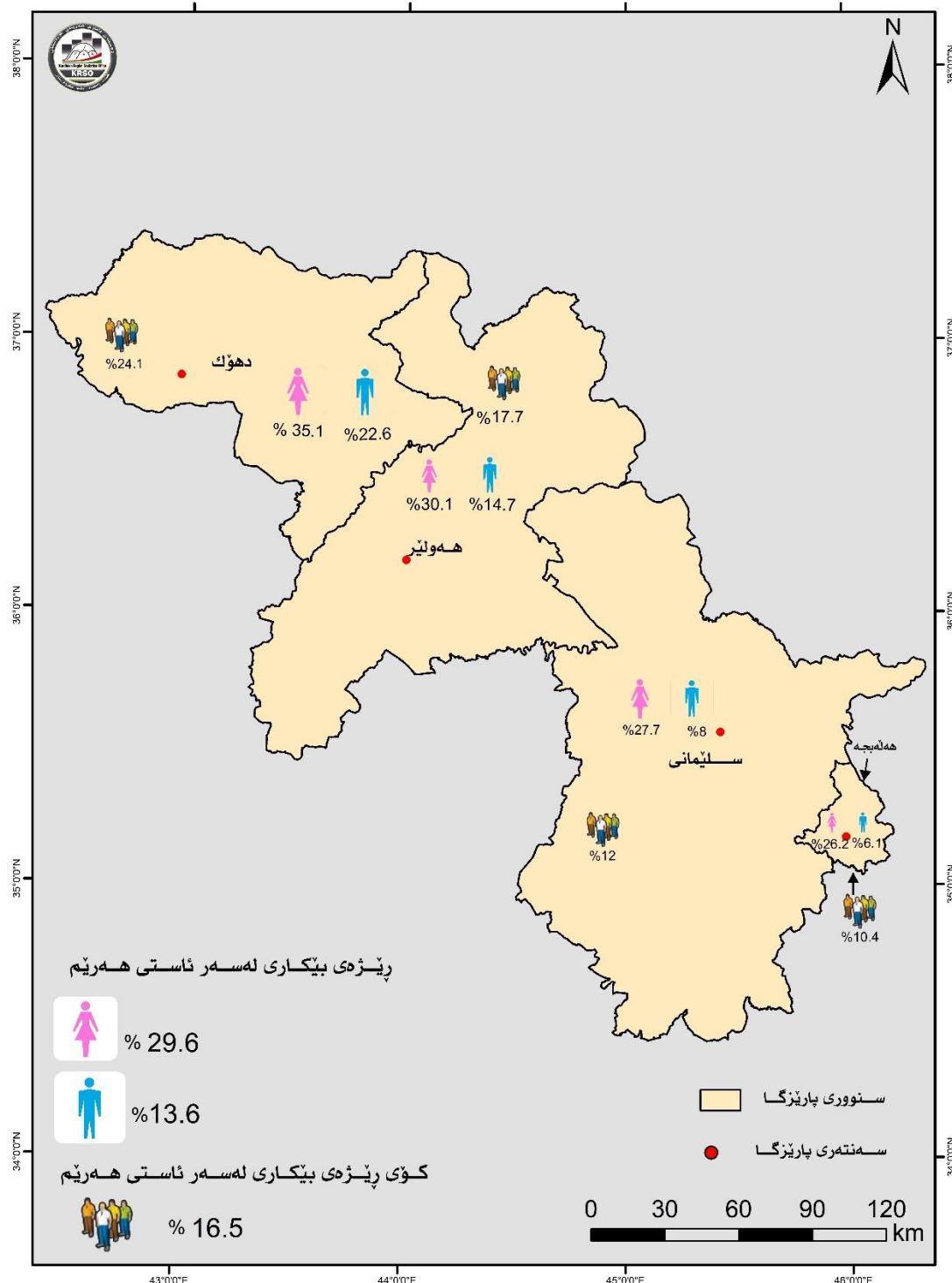
خشنده 10: بزیزه‌ی بیکاری له همین به پی رهگمز له روپیوی هیزی کار 2021 - (%)

نیز	می	کوچ	
13.6	29.6	16.5	هەرێمی کوردستان
14.7	30.1	17.7	هەولیز
8	27.7	12	سلیمانی
22.6	35.1	24.1	دەپاک
6.1	26.2	10.4	ھەلەبجە

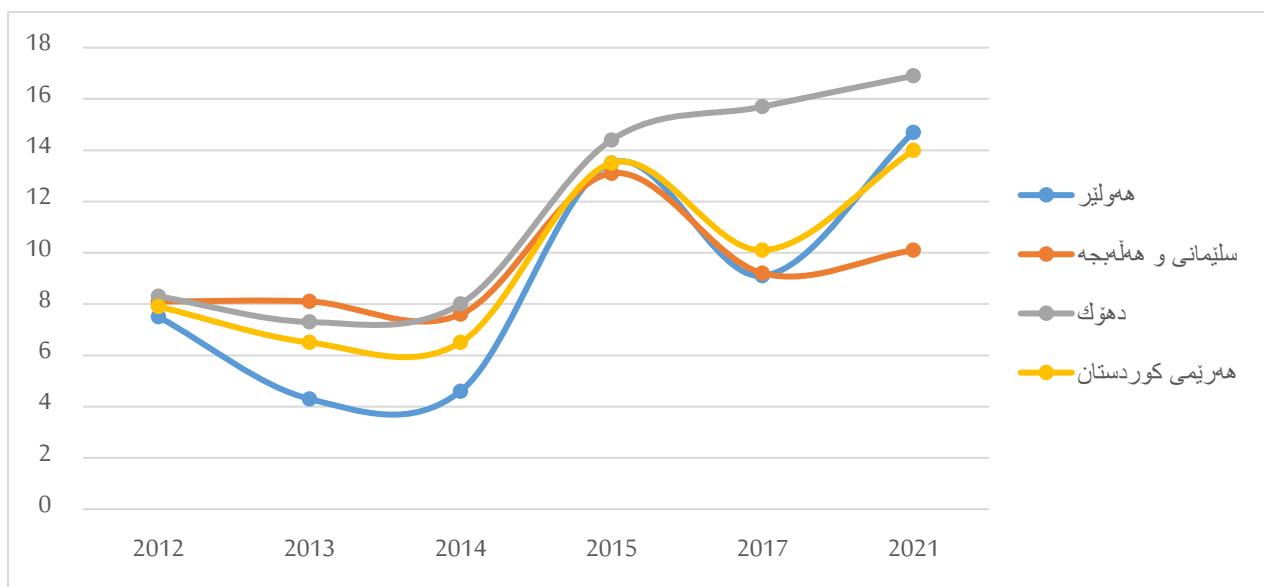
نهم نیشانده‌ره، و اته بینکاری، له ماوهی 10 سالی رابردودا بهرزی و نزمی بهرچاوی بهخزیمهوه بینیوه. له سالانی بهر له قمیرانی دارایی و شمری دژی تیروریستانی داعش، ریزه‌هی بینکاری له همینی کوردستان رووهونه نزمبونونمهه بwoo، بهلام دوای نهوه، بو ماویمهک رووهی له بهرزبونونمهه کردووه و دواتر دیسان بهر و نزمبونونهه رویشتتووه. بهرلموهی ریزه‌هی بینکاری بگانهوه به ناستی جارانی خوی، پهتای کوقید-19 جاریکی تر وای کرد نهم ریزه‌هی رووهونه هموراز هملکشیتهوه. ناوردانهوه له نیشانده‌ره بینکاری له پاریزگاکانی همینی کوردستان له سالانی دوای 2012، به رونی دهردختات که هرچند له پاریزگاکانی همولیر و سلیمانی (له گمل همله‌مجه) هملبز و دامنیکی بهرچاوی له ریزه‌هی بینکاری همیوه، بهلام بو پاریزگای دهؤك، له دوای قمیرانی دارایی و شمری دژی تیروریستانی داعش، ریزه‌هی بینکاری به بمندوامی بهر و بهرزبونونهه رویشتتووه.

شیوه‌ی 7، گور انکاریه کانی ریزه‌ی بیکاری له پاریزگاکانی همراهی کورستان له سالی 2012 به دواوه، بو نئو سالانه‌ی که ریزه‌که بهر دهست بوده، دمخته رهو. پیویسته نئوه به بیر بهینریتهوه که، بو نئوه بتوانیت ریزه‌ی بیکاری بو سالی 2021 له گهله سالانی رابردوو بهراورد بکریت، نئم ریزه‌یه لام شنیویهدا به پئی بیناسه‌ی کون (پئیاسه‌ی ICLS 13th) نئزمار کراوه.

نەخشەی 2: بێژەی بیکاری لە پاریزگاکان و هەریمی کوردستان لە رووپیوی هیزی کار 2021 - (%)

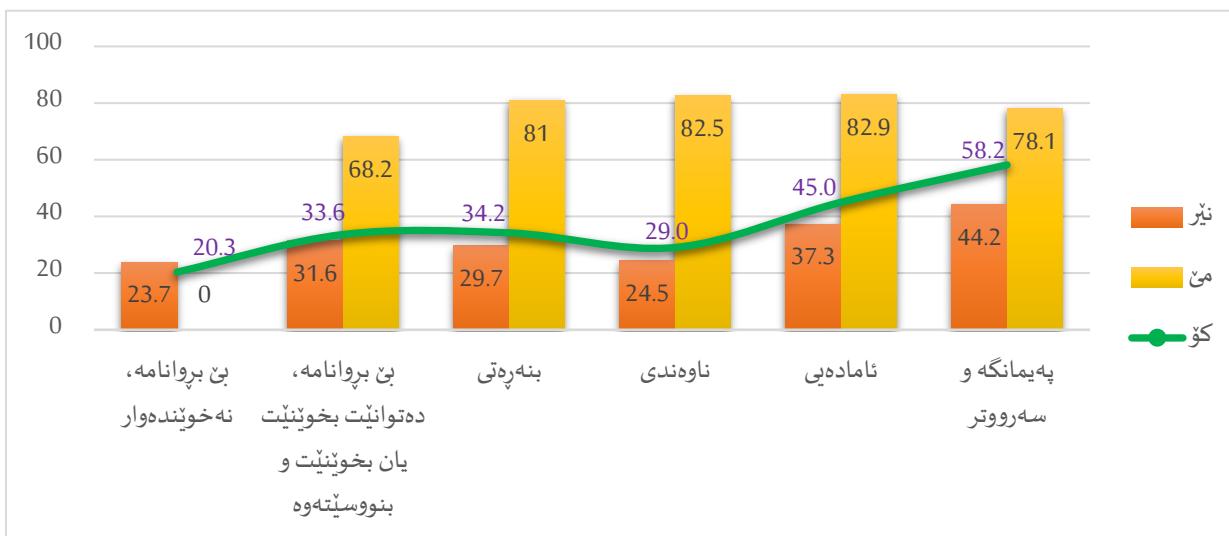

شیوه‌ی 7: ریژه‌ی بیکاری لە پاریزگاکانی هەریمی کوردستان (%) - سالانی 2012-2021 (پیناسەی ICLS13)

ئاراستیه‌کی ترى جىنگىدان لە باهتى ھىزى كار، ریژه‌ی بیکارىيە لە نىو گەنجان. بە پىئى ئەنجامەكانى رووپىوی ھىزى كارى سالى 2021، ریژه‌ی بیکارى لە نىو گەنجانى تەمەن 15-24 سال بەراورد بە تەمەنگانى تر لە ئاستىكى بەرزدايە، ئەمەش بە ھۆى تايىەتمەندىيەكانى ئەم گۈپى تەمەنە (وەك نۇيىوون لە بازارى كار و نەبۇونى شارەزايى، پەسەندەنەكىرىدىن لە لايمەن خاونەكارەكان، ئامادەنېبۈون بۇ ئەنجامدانى ھەممۇ جۆرە كارىك، .. ھەت)، تا رادىيەك ئاسايىيە. خالى سەرنجىراكىشى بیکارى لە نىو گەنجان، بۇونى ریژه‌يەكى ئىچىگار بەرزى بیکارىيە لە نىو رەڭمىزى مى بە تايىەت ئەوانەھى خاون بروانامەن، ئەمانەت بروانامەي نزىم. (شیوه‌ی 8) ئەم باهتە روونتر دەخانە بەر چاو.

شیوه‌ی 8: ریژه‌ی بیکارى لە نىو گەنجان بە پىئى رەڭمىز و بروانامە (%) - رووپىوی ھىزى كار 2021

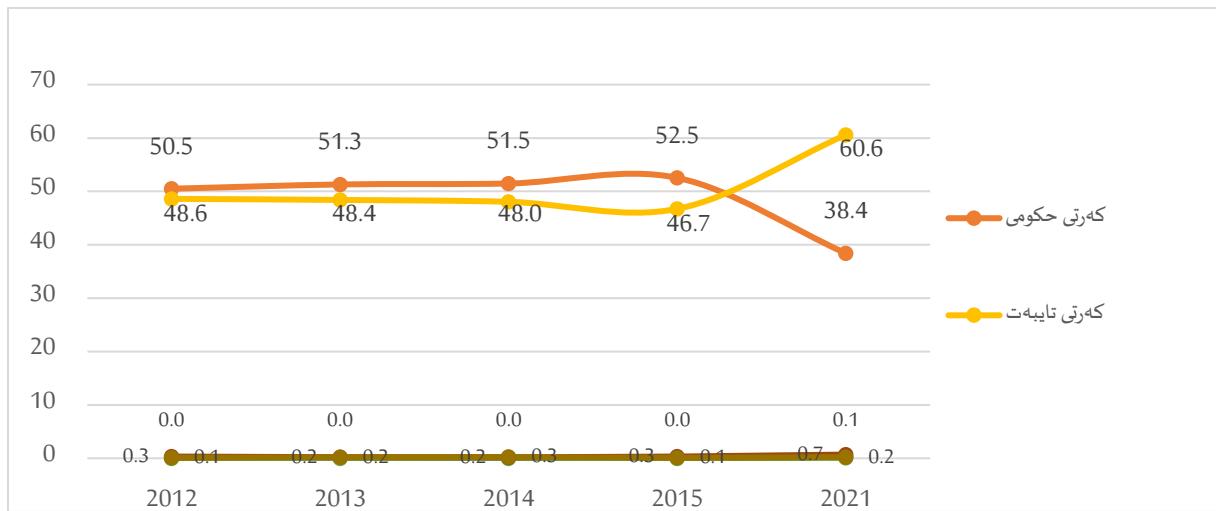
كەرتى كاركىردن

كاركىردن لە كەرتى حکومى يەكىكە لە ئامانجەكانى گەنجان و كەسانى بىكار بە گشتى و بۇونەتە ھۆكەر بۇ نائاسايىبىوونى قەبارەي حکومەت لە رووی ژمارەي فەرمانبىرەكان و درووستبۇونى بارگرانى لە رووی دارايى و راي گشتىي ھاولاتىيان. بارودۇخى ھەریمی كوردستان لە دواي 2014 لە زۆر رووەمە جىاوازىي بەخويىمە بىنیوھ كە يەكىكە لە گەنگەرەنەن ئەنگەرەنەن ئابورىيە و رەنگە

کارنسانیش بسویت بُو گور انکاری تر. بُو مهیستی گونجان و سازان له گهَل بارودوخى نەخوازراوی ئابورى، هەنگاوهکانى حکومەتى هەریمی کورستان بەرھو خۇپاراستن له کاریگەریيە نەرینییەکانى ئەم گور انکاریيانه بۇون ھەم بُو خوى و ھەم بُو ھاو لاتيان. سترانىزى نىستاي حکومەتى هەریم به ئامانجى پەرمىداناى كەرتى تايىمت و بچۈپ كەردنەمە قەبارەى كەرتى حوكومىيە ئاراستەكردنى ھاولاتيان بُو لاي كەرتى تايىمت و ھاندانيان بُو بەرھودان بەم كەرتە يەكىن بۇوه لەو كارانى كە حکومەتى هەریم زور پىداگرىي لەسەر كەردووه و هەنگاوى قورس و جىددىي بُو ھاوېشتۇوه.

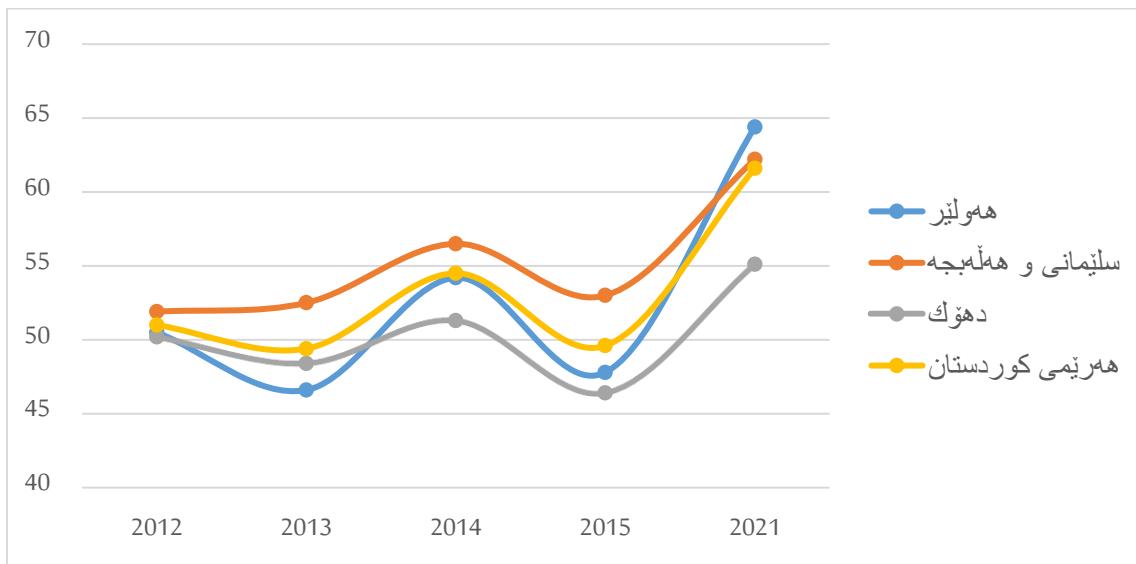
رووپیوی هیزی کاری سالی 2021 کاریگهربیهکانی ئەم ھەنگاوانەی حکومەتی هەریمی کوردستان ناشکرا دەکات. شیوهی 9 رادەی گەشەکەرنى كەرتى تاييەت و بچووكبۇونى كەرتى حکومى لە رووی قەبارەوە دەخاتە روو. ھەروەك ديارە، لە سالانى 2012-2014 گورانكارىيەكى گەرينگ لە كەرتى حکومى و تاييەت رووی نەداوە و ئەم جىوازىيە زۆر كەممەش كە ھەبۈوه بە ئاراستەمى بەرزبۇونەھە كەرتى حکومى و بچووكبۇونى كەرتى تاييەت بۇوه. لە سالى 2015، بەرزبۇونەھە كەستىپېڭىراوتر بۇو و كەرتى حکومى بەرامبەر بە سالى پىشۇوتىر يەك خال بەرزبۇوبۇو. ئاراستەكانى گەشەي كەرتەكانى حکومى و تاييەت لە دوای سالى 2015 پىچەمانە بۇونەتمەوە و لە سالى 2021 ھەر يەك لەم دوو كەرتە نزىكەي 14 خال بە ئاراستەي پىچەمانە جوولىغان ھەبۈوه.

شیوه‌ی 9: کمرتی کارکردن له کاري سمه‌هکي له هەريمى كوردىستان (%) – 2012-2021

ئەگەر لە سەر ئاستى پارىزگا سەيرى ئەنجامەكانى رووپۇرى هىزى كارى سالى 2021 بىرىت، كارىگەرىيەكانى سىاسەت و
ھەنگاوهەكانى حۆكمەتى ھەرنىم لەسەر ئاستى پارىزگا بە رۇونى دەبىنەرىت. ئاستى گۈرانكارىيەكان لە ھەر دوو پارىزگاى سلىمانى (لە گەل
ھەلبېجە) و دەزق ئاراستىيەكى ھاوتەرىبىن، بەلام لە ھولۇن، ئەم گۈرانكارىيە جىاوازە و بەرزتە لە پارىزگاكانى تر. شىوهى 10،
گۈرانكارىيەكانى كارىكەن لە كەرتى تايىمت لە ھەرىم يوق سالانى 2012-2021، بە پېنى داتاى بەرمەدەست، دەخاتە رooo.

شیوه‌ی 10: ریزه‌ی کارکردن لە کەرتى تاييەت (%) - 2012-2021

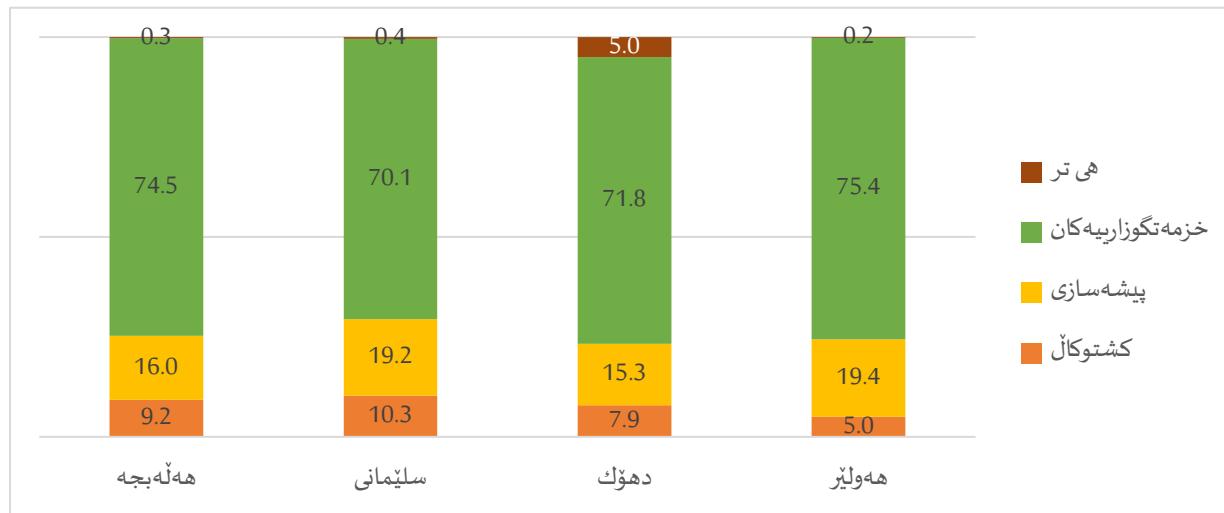

لقى ئابورى

ئەنjamەكانى رەووپىوەكە، ھەروەھا، ئەموەن دەرخستووه كە لە رەووی ھىزى كارەوە، كشتوكال، ھەرچەند بە رېزىھىكى كەم، بەلام بەرەپىشچۇوتىكى بەخۆيەنە بىنۇيە و بوارى پىشەسازىش گەپراوەتەنە دۆخى بەر لە قەميرانى دارايى و شەرى دىزى تىرۆریستانى داعش. شىوه‌كەنلى 11 و 12 لە خوارەوە، دۆخى چالاکىيە ئابورىبىيمەكان لە كارى سەرمەكى كەسانى كاركەر لە پارىزگەكانى ھەریمی کوردستان و ئەو گۈرانكارىيەنە كە لە ماوەسى سالانى راپردوودا بەخۆيەنە بىنۇيە، پىشان دەدەن كە لە ئەنjamەكانى رەووپىوەكەنى ھىزى كار دەركەوتۇون. بۇ باشتر تىگەمىشتن لەو لقە ئابورىيەنە لە شىوه‌كەندا ئاماژەيان پى كراوهە، لە خوارەوە رەوونكەرنەھەكى كورت و پوخت بۇ ئەم گۈرپانە لقە ئابورىبىيمەكان ھاتۇوه:

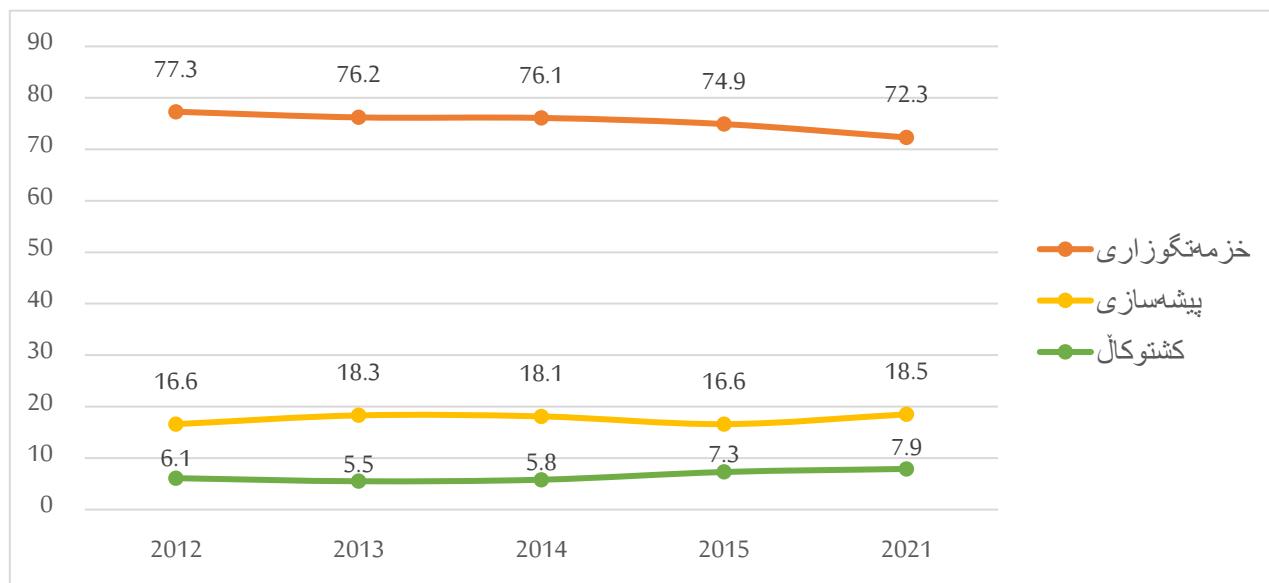
- كشتوكال برىتىيە لە كشتوكال، دارستان، راپردانى ماسى و بەخىوکردىنى ئازەل.
- پىشەسازى برىتىيە لە كانگە و دەرھىنانى كانه بەرد؛ درووستكەن؛ دابىنكردىنى كارەبا، گاز، ھەلم و ھەواگۇرلى (تەكىيف)؛ دابىنكردىنى ئاو، ئاۋەرۇ و ئىدارەدانى پاشماوەكان؛ و بىناسازى.
- خزمەتگۇزارىيەكان برىتىن لە بازرگانىي تاك و كۆ؛ چاڭكەرنەھە ئۆتومبىيل و ماتورسىكىل؛ گۇاستتەنە و كۆگايى كەن؛ چالاکىيەكانى حەوانىنە و خۆراك؛ زانىارى و پەمۇندىيەكان؛ چالاکىيە دارايى و بىمەيەكان؛ چالاکىيەكانى عەمقارات و خانووبەرە؛ چالاکىيە پىشىمى، زانستى و تەكىنikiيەكان، چالاکىيە كارگىرى و خزمەتگۇزارىيە پاپىشىتىكارەكان؛ كارگىريي گىشتى و بەرگىرەن؛ ئاسايشى كۆمەلەيەتىي ناچارى؛ پەرەرەد؛ چالاکىيەكانى تەندروستىي مەرۋە و كارى كۆمەلەيەتى؛ ھونەرەكان، رابواردن و كات بەسەر بىردن؛ چالاکىيەكانى خزمەتگۇزارىيەكانى تر.
- لە رەووی پىشەسازىيە، پارىزگەكانى ھەولێر و سلیمانى بە نزىكىمەي لە يەك ئاستدان و دواي ئەمانىش ھەلمجە بە پلەي سېيەم و دھۆك بە پلەي چوارم دىن. بەلام لە بوارى كشتوكالدا، ھەولێر لە كوتايى رىزبەندى پارىزگاكاندایە (5.0%) و سلیمانى بە پلەي يەكەم (10.3%) ئىنجا ھەلمجە (9.2%) و دھۆك (7.9%) دىن. لە رەووی چالاکىيە خزمەتگۇزارىيەكانىش پارىزگائى ھەولێر لە سەرتايى رىزبەندەكمىيە (75.4%) و دواي ئەو ھەر يەك لە ھەلمجە (74.5%)، دھۆك (71.8%) و سلیمانى (70.1%) دىن.

شیوهی 11: دابەشبوونی کارکردن لە لقە فراوانەکانی چالاکی ئابورى لە کارى سەرەکى، بە پىيى پارىزگا - رۇوپۇيى ھىزى کار 2021

يەمكىك لە ھەولەكاني حەرمەتى ھەرئيم لە سالانى دوايدا، ھاندان بۇوه بۇ پەرىپەندانى بوارەكانى كشتوكال و پېشەسازى و ھەولەكان و پلان و سىاستەكانى بەم ئاراستىمدا دايرشتووه و ھەنگاوى بۇ جىبەجىنگىردىنيان ناوه. ئەڭمە سەرنجىڭ بخىتىه سەر شىوهى 12، دەبىندرىت كە ھەر دوو بوارى كشتوكال و پېشەسازى گۈرانكارىييان بە خۆيانمۇ بىنۇيە و بەراورد بە سالانى راپردوو بە ရىزېمىكى كەم بەرزاپۇنەھىان ھەبۇوه و ئەم باشتربۇونە زىاتر لە بوارى پېشەسازى دەبىندرىت و بە نزىكىمې 2 خال بەرز بۇتەوه.

شىوهى 12: گۈرانكارى لە لقى ئابورى لە کارى سەرەکى (%) – 2012-2021

فرەکارى

باپەتىكى تر كە شاياني هەلۇستە لەسەر كەند كار يان فەركارىيە، واتە كاركىرن لە زۆرتە لە يەك كار. نزىكەي 1.43 ملىون كەس لە هەریمی کوردستان كار دەكەن كە نزىكەي 98,000 كەسيان لە زیاتر لە كارىكدا كار دەكەن و بىگومان پىشكى شىرى ئەم ژمارىيە (سەررووى 93,000 كەس) بەر رەڭزى ئىتر دەكەوتىت. بەم پىتىيە، رېزەي كەسانى خاون زیاتر لە يەك كار لە هەریمی کوردستان، بىتىيە لە 6.8% كەسانى كاركەر. ئەم رېزەي نزىكەي سى بەرامبەر بەراورد بە گشت عىراق. (خشتەي خوارمۇ، ئەم وردىكارييانە باشتى روون دەكتەمۇ. ئەم ژمارە بەرزەي كەسانى خاون زیاتر لە يەك كار بە شىۋىيەكى بەرچاو كارىگەرىي لەسەر رېزەي بىكارى ھەمە. نەمانى فەركارى واتە پىركىرنەوە شوينى ئەم كەسانە بە كەسانى بىكار، واتە نزەموونى رېزەي بىكارى. ژمارەي كەسانى بىكار و كەسانى خاون چەند كار لە رووبىتى ھىزى كار 2021، ئەم راستىيە ئاشكرا دەكات كە لە ئەمگەرى نەبۇونى فەركارى رېزەي بىكارى بە لای كەم 6% كەمتر دەبۇ.

خشتەي 11: خاون چەندكارەكان بە پىتىي رەڭز - هەریمی کوردستان و عىراق - رووبىتى ھىزى كار 2021

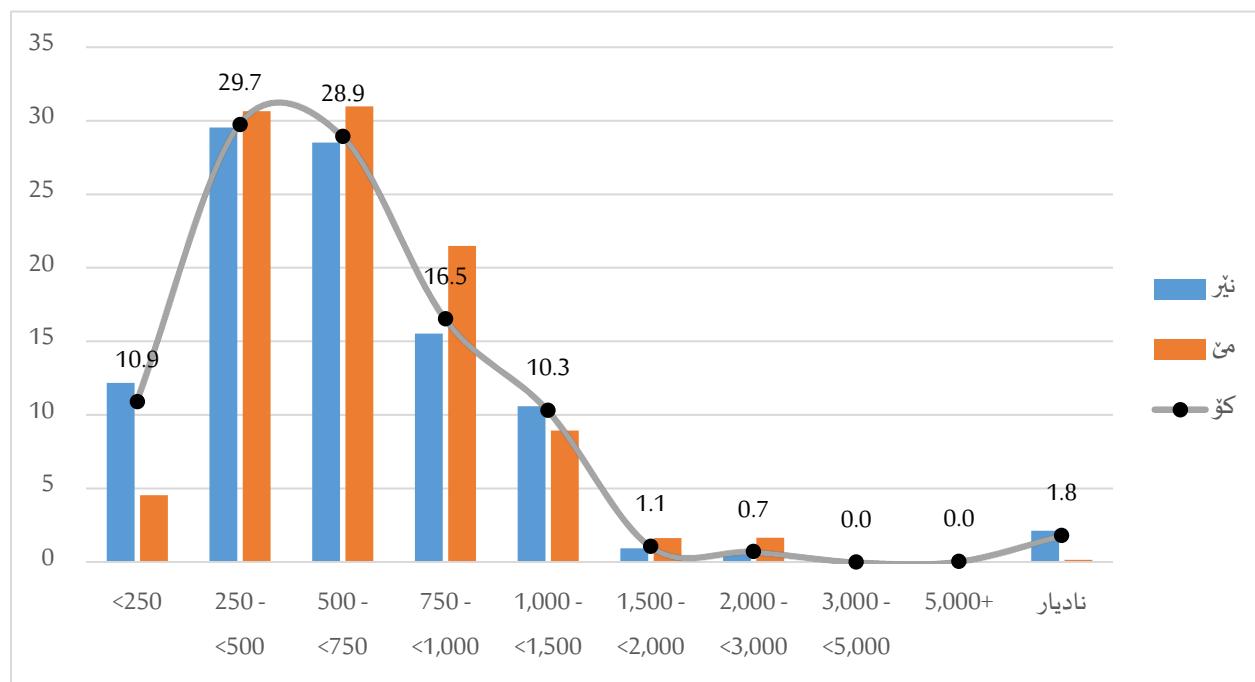
منى	ئىتر	كۈ	
4,700	93,100	97,800	كاركىرن لە دوو كار يان زیاتر (هەریمی کوردستان)
220,700	1,207,100	1,427,800	كۆي كاركەران (هەریمی کوردستان)
2.1%	7.7%	6.8%	رېزەي كەسانى خاون چەند كار (هەریمی کوردستان)
0.7%	2.4%	2.2%	رېزەي كەسانى خاون چەند كار (عىراق)

داھات

كۆتا بەشى ئەم باپەتە بۇ داھات و گۈرانكارىيەكەنلى داھاتى مانگانەي كەسانى كاركەر لە كارە سەركىيەكەيان تەرخان كراوه. لە رووبىتى ھىزى كار لە سالانى 2014 و 2015 باپەتى داھاتى مانگانەي كەسانى كاركەر خرایە نىتو راپورتى ئەنجامەكەنلى رووبىتەكە. بەھرى ھەستىيارىي پرسىيارەكە، رەنگە ژمارىيەكى زۆرى كەسانى وەلامدەر ئازىزۇرى ناشكراكىرنى داھاتى مانگانەيان نەبىت و لە كاتى وەلامدانەوەي پرسىيارى تايىەت بەم باپەتە خۆيان لە وەلامدانەوە بەدوور بىگەن يان ناچار بن بە شىۋازى تر وەلام بەدەنەوە. لە بەر ئەمە و بۇ دوور خستەنەوە كەسانى وەلامدەر لە هەر جۇرە دوودلىيەك و وەرگەتنى وەلامتىكى درووستىر و نزىكتىر لە راستقىنە، لە رووبىتەكەنلى ھىزى كار ھەمۇل دراوه بە پىتى مەودايەكى گونجاو داھاتەكان بە شىۋىي گروپ دابىزىن و بە پىتى ئەم گروپانە پرسىيار لە داھاتى كەسى كاركەر بىكىت. ئەم گروپانە داھات، كە لە شىۋىي خوارمۇ دەبىزىن، لە سالى 2014 بەدوادە لە هەریمی کوردستان لە گشت رووبىتەكەن پەيپەر كراون و بە جۆرىيەك بۇونەتە ستانداردى گروپەكەنلى داھات لە كارى ئامارى لە هەریمی کوردستان.

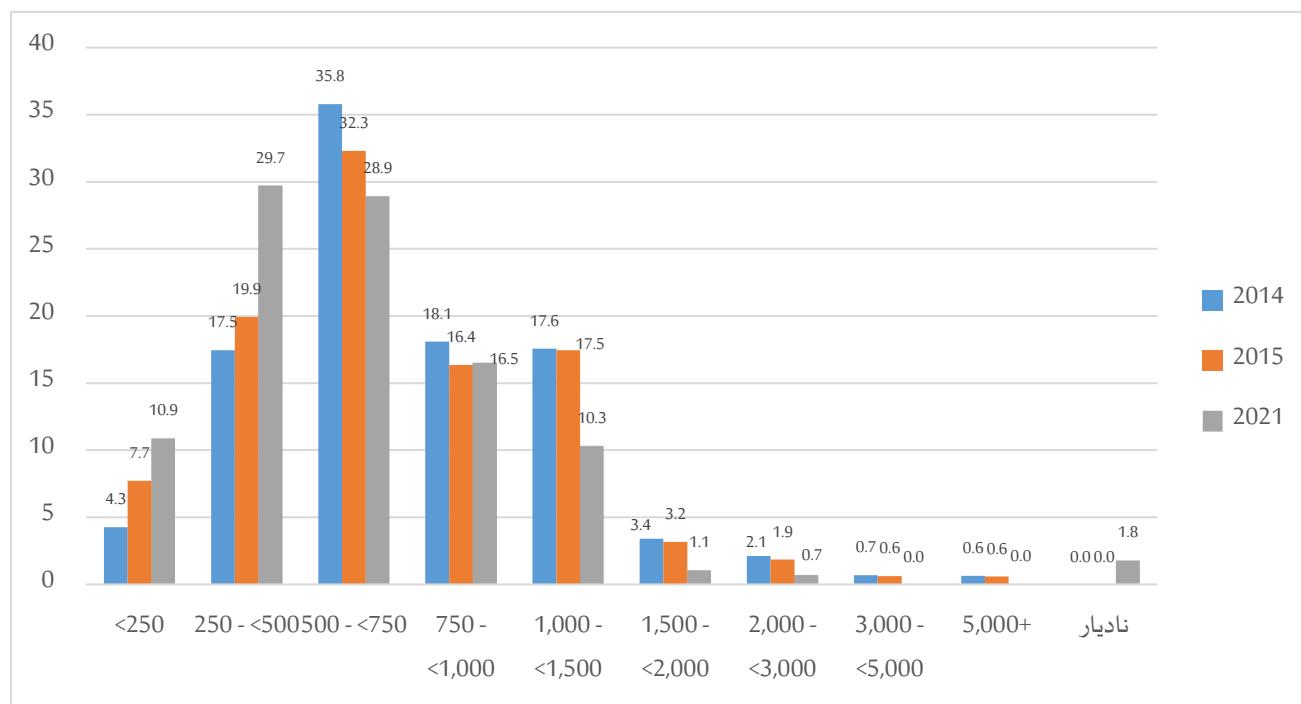
بە پىتى ئەنجامەكەنلى رووبىتى ھىزى كار لە هەریمی کوردستان، لە سالى 2021 داھاتى مانگانەي كەسانى كاركەر لە زۆرىيەك لە گروپەكان بۇ ئافەتان رېزەيەكى بەرزاڭتەر لە پىياوانى تۆمار كردوو، بە تايىەت لە گروپى داھاتى 1,000,000-750,000 دينار جىوازىيەكى بەرچاو بەدى دەكىت. هەروەها لە ئەنجامەكەن ئەوه دەركەھوتۇو كە زۆرىنەي كەسانى كاركەر (75%) داھاتىان لە نىوان 1,000,000-250,000 دينار. شىۋىي خوارمۇ وردىكارييەكەنلى داھاتى مانگانەي كەسانى كاركەر لە هەر دوو رەڭزى ئىتر و مى و بۇ گشت گروپەكەنلى داھات دەخاتە ropy.

شیوه‌ی 13: داهاتی مانگانه (000) - رwooپیوی هیزی کار 2021

ئەگەر بەراوردیک لە نیوان ئاستی داهاتی کارکەر لە سالانی 2014، 2015 و 2021 بکریت کە لە رwooپیوی هیزی کار لەم سالاندا دەست کەوتۇن، ئەمە دەردەكمىيەت کە بە گشتى، ئاستی داهاتی کەمسانى کارکەر لە دواى سالى 2014 رwoo لە نزىبۈونەمە بۇوە. بىزەنچە ئەمسانى خاومۇن داهاتى نیوان 1,000,000-250,000 دىنار لە سالانى 2014 و 2015 بىزەنچە 71.4 % و 68.6 % بە رىزبەند، لە كاتىكىدا لە 2021 بىزەنچە 75 %. دىيارلىرىن گۈرانكارى لە ئاستى داهات لە گروپى داهاتى 500,000-250,000 دىنار دەبىندرىت و نزىكىمە 10 خال بەرزبۈونەمە ھېيە. ھەروەها زۆرترىن كەمبۈونەمە داهات لە گروپى داهاتى 1,000,000-1,500,000 دىنار بەھدى دەكىرىت کە زىاتىر لە 7 خال. ئەم گۈرانكارىيابانە لە شیوه‌ی خوارەوە بە وردى و بۆ گشت گروپەكانى داهات باشتر رۈون كراونەتەمە.

شیوهی 14: بەراوردی داھاتی مانگانه لە هەریمی کوردستان (000) بە پێی رwooپیومکانی هیزی کار - 2014، 2015 و 2021

سەرچاوهکان

- بەشی ئاماری دانیشتوان و هیزى کار 2021، راپۆرتى دەستەی ئامار بۆ شیکردنەوەی ژمارەی دانیشتوان، لە سالى 2021، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئاماری دانیشتوان و هیزى کار 2018، راپۆرتى دیموگرافی دەستەی ئامار، لە سالى 2017، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئاماری دانیشتوان و هیزى کار 2022، راپۆرتى پیشیبینی ژمارەی دانیشتوانی هەریمی کوردستان، لە سالى 2022، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئاماری دانیشتوان و هیزى کار (2012) راپۆرتى رووبیتى هیزى کار لە هەریمی کوردستان 2012 ، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئاماری دانیشتوان و هیزى کار (2013) راپۆرتى رووبیتى هیزى کار لە هەریمی کوردستان 2013 ، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئاماری دانیشتوان و هیزى کار (2014) راپۆرتى رووبیتى هیزى کار لە هەریمی کوردستان 2014 ، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئاماری دانیشتوان و هیزى کار (2015) راپۆرتى رووبیتى هیزى کار لە هەریمی کوردستان 2015 ، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئاماری دانیشتوان و هیزى کار (2021) راپۆرتى رووبیتى هیزى کار لە هەریمی کوردستان 2021 ، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئاماری دانیشتوان و هیزى کار (2022) ، داتا و زانیاری ریکھراوی نیودەولەتی کوچ (IOM) 2022. هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئاماری دانیشتوان و هیزى کار (2022) ، کۆمیسیاری بالاى پەنابەرانى سەر بە نەتەوە يەكگەرن تووەکان 2022 (UNHCR)، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.

ئامارەكانى
پەروردە، تەندروستى و
كۆمەللاپەتى

پەروەردە

پەروەردە و فېركەن لە گشت بوارەكاندا بە بنەمای سەرمەتى پېشکەوتەن و گەشەسەندى و لاتان دادەنرىت كە كارىگەرى راستەخۆى ھېبە لە سەر باشتىرەنلىكى بوارەكانى كۆمەلایەتى و ئابۇرۇي و پېشەسازى، بۇيە بە شىۋىيەتكى گشتى، و لاتان گەنگىيەتكى تايىھەت بە پېرسەتى پەروەردە و فېركەن دەدەن. بە بۇنى سېستەمتىكى پەروەردەبى و فېركەنلىكى پېتەو و باش، كۆمەلەتكى ئامانچ دېپەكتىت كە بىرىتىن لە بەرزىزەنەوهى توانتى نەوەكانى داھاتوو بە مەبەستى سوود و مرگەتن لە تواناكانيان بۇ كارى داهىيان و نويكارى، بەرزىزەنەوهى ئاستى توانتى و رۇشىنېرى لاوان بە گشتى و ئافرەتان بە تايىھەتى، فەراھەممەرنى دەرفەتى كارى زىباتر، و بەرزىزەنەز زانىارى و ھۆشىيارى لە چۈزىيەتكى پاراستى ژينگە و رېيکخستى خىزان. لە مەلەتى راپىردوودا ھاوشىوهى وولاتانى تر، حۆكمەتى هەرىيمى كوردستان ھەولىنىكى زۆر داوه بۇ بنېرەكەنلىكى نەخۇيىندەوارى و سەرکەتوو بۇوە لە پېشخستن و بەدىھەنلىنى يەكسانى نیوان كوران و كچان لە پەيوەندىكەن و بەردەمەمبۇون لە خوینىن لە گشت قۇناغەكانى خوینىندا. هەرچەندە كە ئالنگارىيەتكى زۆر گەورە ھاتوتە پېش بە تايىھەت لە دوو سالى راپىردوودا بەھۆى بلاۋىوونەوهى پەتائى كورۇنا كە بۇوە ھۆى پەكخستى خوینىن لە ناۋەندەكانى خوینىندا، بەلام حۆكمەت ھەولى دا سېستەتمى خوینىنلىكى تۈرىنى دابىن بکات تا قوتاپىيەكان بتوانن راستەخۆ لە ېڭىگەن دېجىتال پلاتقورمەكان و كەنالەكانى راگەيەنەن و انەكانيان وەربىگەن، بەلام بە پىي داتاكان زۆرېنەي ھاولاتيان لەم سېستەمە رازى نېبوون چونكە ئەزمۇنتىكى نوى بۇو بۇيان ھەرۋەك لە خىشته خوارەودا دەركەمەتتەوە . بە شىۋىيەتكى گشتى، نيشاندەرەكانى تايىھەت بە پېرسەتى فېركەن و خوینىن دلخۇشكەمن لە دابىنگەن و دەستەبەرگەنلى خوینىن وەك مافىكى سەرتايى بۇ مندالان و لاوان لە گشت قۇناغەكانى خوینىن بۇ ھەر دوو رەگەز بەبى جىاوازى (خىشته 1).

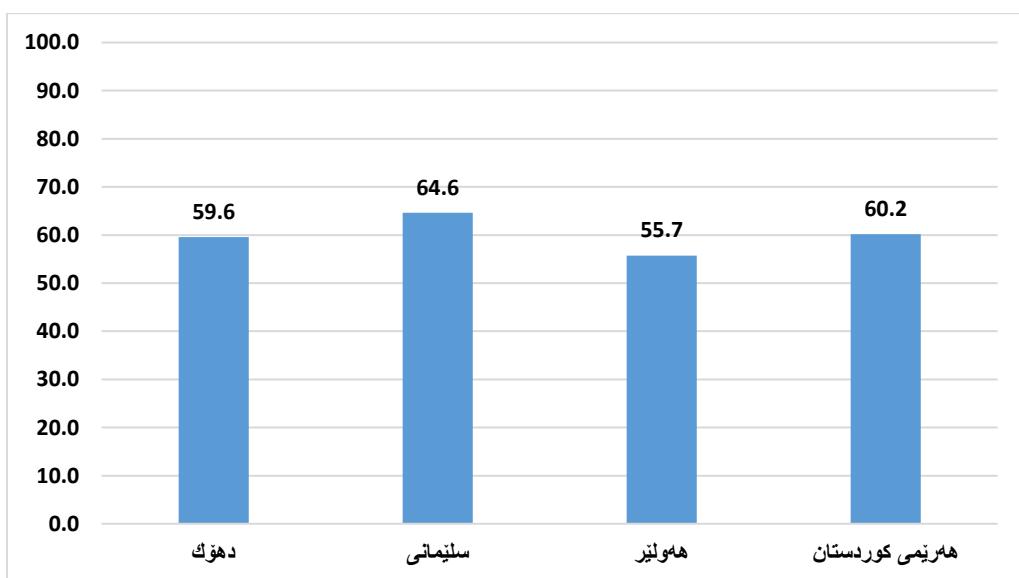
خىشته 1: نيشاندەرە بوارى پەروەردە لەسەر ئاستى پارىزگاكان و ھەرىيى كوردستان(%)

سەرچاوه	ھەرنىمى كوردستان	ھەولىر	سلېمانى	دەۋەك	نيشاندەر
رووبىيۇ نيشتمانى ھەرزەكارانو لاوان 2019	60.2	55.7	64.6	59.6	رېزەتى ھەرزەكاران و لاوان تەمەن (10 - 30) سالان كە بەرددوام بۇونە لە خوینىن دەسىلى 2019
رووبىيۇ نيشتمانى ھەرزەكارانو لاوان 2019	37.5	41.9	34.4	36.0	رېزەتى ھەرزەكاران و لاوان تەمەن (10 - 30) سالى كە لە راپىردوودا پەيوەندىيان كردووە بە خوینىن
رووبىيۇ نيشتمانى ھەرزەكارانو لاوان 2019	2.3	2.3	0.9	4.4	رېزەتى ھەرزەكاران و لاوان تەمەن (10 - 30) سالى كە ھەرگىز پەيوەندىيان بەخوینىن نەكىردووە
رووبىيۇ نيشتمانى ھەرزەكارانو لاوان 2019	94.0	90.3	94.8	97.4	رېزەتى ھەرزەكاران و لاوان تەمەن (10 - 30) سالى كە بەرددوامن لە خوینىن لە كەرتى حۆكمە
رووبىيۇ نيشتمانى ھەرزەكارانو لاوان 2019	6.0	9.7	5.2	2.6	رېزەتى ھەرزەكاران و لاوان تەمەن (10 - 30) سالى كە بەرددوامن لە خوینىن لە كەرتى تايىھەت
رووبىيۇ بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى نافرەتان IWISH-II 2021	34.7	34.3	34.2	36.3	رېزەتى نەندامانى خىزان تەمەن 4 سالان وزىاتر كە بەرددوام بۇونە لە خوینىن
رووبىيۇ بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى نافرەتان IWISH-II 2021	47.4	49.9	48.6	41.5	رېزەتى نەندامانى خىزان تەمەن 4 سالان وزىاتر كە لە راپىردوودا پەيوەندىيان كردووە بە خوینىن
رووبىيۇ بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى نافرەتان IWISH-II 2021	17.9	15.8	17.2	22.2	رېزەتى نەندامانى خىزان تەمەن 4 سالان وزىاتر كە ھەرگىز پەيوەندىيان بە خوینىن نەكىردووە
رووبىيۇ بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى نافرەتان IWISH-II 2021	16.0	13.6	16.5	18.7	رېزەتى نەخۇيىندەوارى لە نیوان نەندامانى خىزان تەمەن 10 سالان و زىاتر

رووپنیوی بارودخی تهندروستی و کومه‌لایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	9.3	8.1	9.7	10.4	ریژه نهخویندهواری له نیوان رهگمزی نیر بوق تهمه‌نی 10 سالان و زیاتر
رووپنیوی بارودخی تهندروستی و کومه‌لایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	22.5	19.0	23.2	26.6	ریژه نهخویندهواری له نیوان رهگمزی من بوق تهمه‌نی 10 سالان و زیاتر
رووپنیوی بارودخی تهندروستی و کومه‌لایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	94.3	93.5	94.1	95.7	ریژه نهندامانی خیزان تهمه‌ن 4 سالان وزیاتر که له کهرتی حکومی دخوین
رووپنیوی بارودخی تهندروستی و کومه‌لایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	5.1	6.2	5.2	3.4	ریژه نهندامانی خیزان تهمه‌ن 4 سالان وزیاتر که له کهرتی تابیه‌ت دخوین
رووپنیوی بارودخی تهندروستی و کومه‌لایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	0.6	0.2	0.8	0.9	ریژه ونهندامانی خیزان تهمه‌ن 4 سالان و زیاتر که له کهرتی تر دخوین
رووپنیوی بارودخی تهندروستی و کومه‌لایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	66.0	65.7	68.4	62.4	ریژه نهندامانی خیزان تهمه‌ن 4 سالان و زیاتر نهوانه‌ی نازین له خویندنی نهکترقونی / کهنانی تهله‌فزیونی پهروزدادی له هریمی کورستان
رووپنیوی بارودخی تهندروستی و کومه‌لایه‌تی نافرمان (IWISH-II) 2021	34.0	34.3	31.6	37.6	ریژه نهندامانی خیزان تهمه‌ن 4 سالان و زیاتر نهوانه‌ی رازین له خویندنی نهکترقونی / کهنانی تهله‌فزیونی پهروزدادی له هریمی کورستان

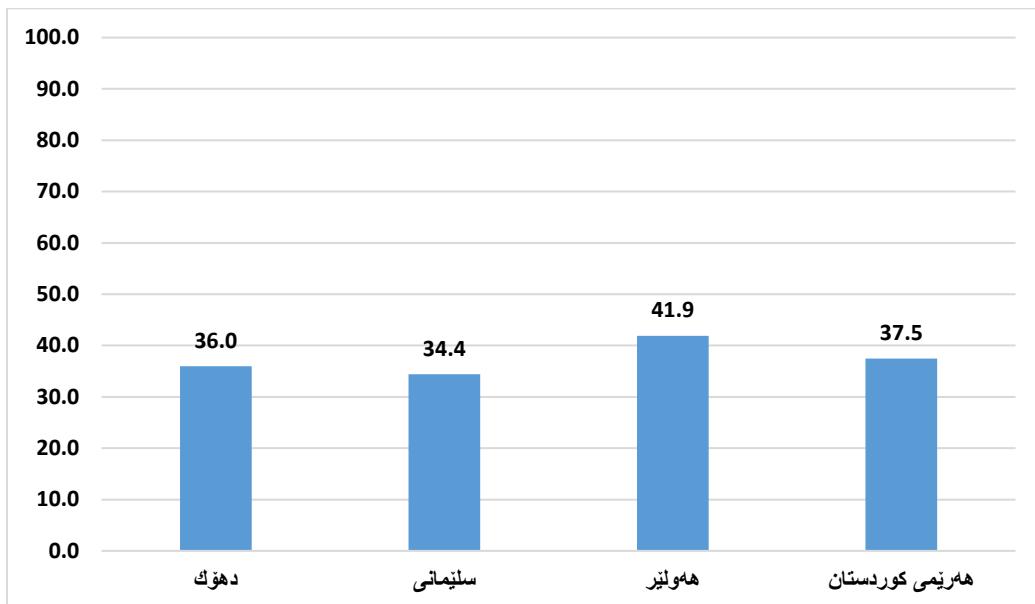
ریزه‌ی همزه‌کاران و لاوان تهمهن 10 - 30 سالان که به رده‌هامبوونه له خویندن له سالی 2019: بریتیه له ژماره‌ی همزه‌کار و لاوان که به رده‌هامبوونه له خویندن له هم قرناغ وئاستیکی خویندن که تهمه‌نیان له نیوان (10 - 30) سالی دایه له همسر کوئی ژماره‌ی همزه‌کاران و لاوانی روپیتو کراو له همان گروپی تهمهن له سالی 2019دا. به پیش روپیتو نیشتمانی همزه‌کاران و لاوان 2019، ئئم ریزه‌یه له هم‌ریمی کورستان بریتیه له 60.2% و له همسر ئاستی پاریزگاکانی هریم، پاریزگاکانی سلیمانی به‌مرزترین ریزه‌ی تومارکردووه که دهکاته 64.6% و دواتر پاریزگاکانی دهوك و هموئیر دین به‌مریزه‌ی 59.6% و 55.7% يمك لهدواي يمك هموهك له شتوه‌ی خوارمهه بیشاندر او:

شیوه‌ی 1: ریزه‌ی هرزه‌کاران و لاوان تمهمن (10 - 30) سالی که به دموامبونه لمحویندن له سهر ئاستی پاریزگاکان و هم‌ریمی کور دستان له سالی 2019

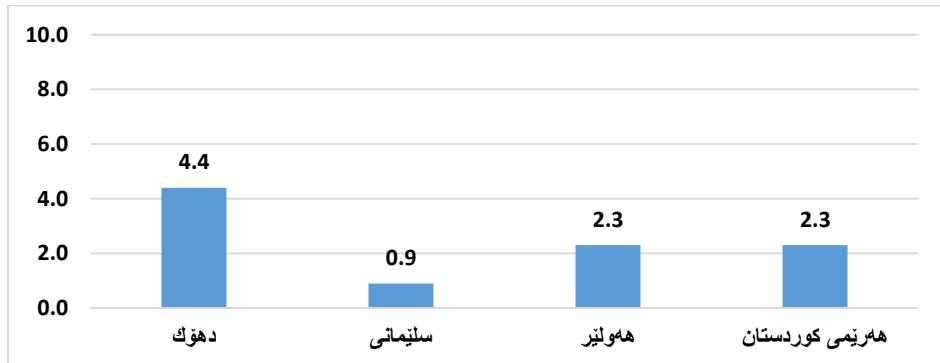
ریزه‌ی همزکاران و لاوان تهممن (10 - 30) سالی که له را بردوودا پهیوندیان کردوه به خویندن: بریتیه له ژماره‌ی ئەمو همزکار و لاوانه که له را بردوودا پهیوندیان کردوه به خویندن له هەر قۇناغ و ئاستىكى خوینندا بۇوبن و تەممەنیان له نیوان (10 - 30) سالی دايە لەسەر کۆي ژمارەی همزکاران و لاوان له ھەمان گروپى تەممەندا. بە پىرى رووبېتى نىشتمانی همزکاران و لاوان 2019، ئەم ریزه‌یه له هیریمی کوردستان بریتیه له 37.5% و لەسەر ئاستى پاریزگاڭانى ھەريم، پاریزگاى ھولىر بەرترین ریزه‌ی تومارکردوه کە دەكتە 41.9% و دواتر پاریزگاى دەۋك و سلیمانى دىن کە جىاوازىيەكى كەم له نیوانىاندا ھەمیه بە ریزه‌ی 36% و 34.4% يەك لمدواى يەك ھەرومەك لە شىوه‌ی 2 پیشان دراوە.

شىوه‌ی 2 : ریزه‌ی همزکاران و لاوان تهممن (10 - 30) سالی که له را بردوودا پهیوندیان کردوه به خویندن لەسەر ئاستى پاریزگاڭان و ھەرنىمى کوردستان - رووبېتى نىشتمانی همزکاران و لاوان له سالی 2019

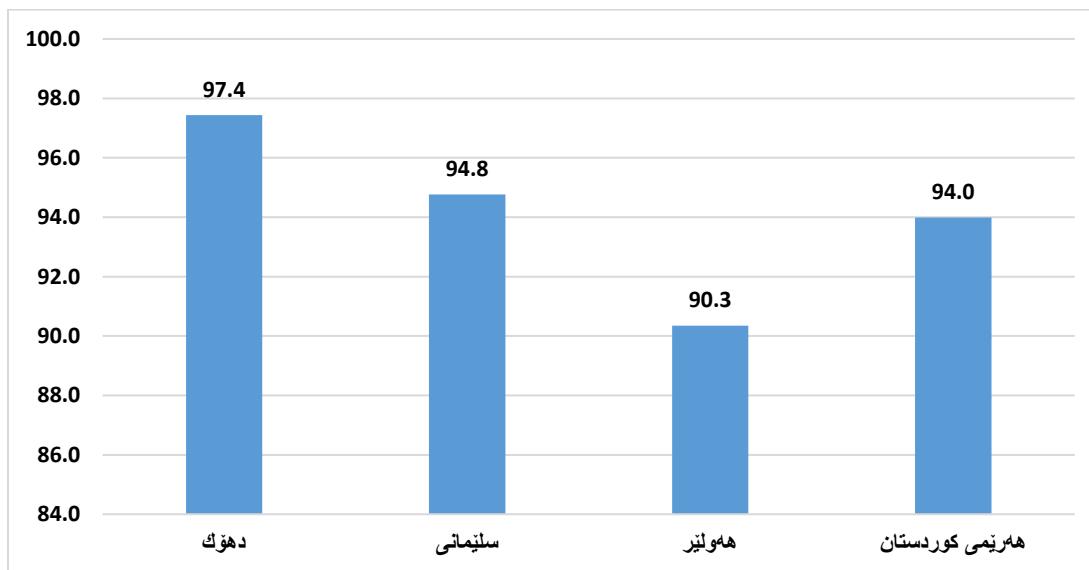
ریزه‌ی همزکاران و لاوان تهممن (10 - 30) سالی که ھەرگىز پهیوندیان بەخویندن نەكردوه: بریتیه له ژمارەی ئەمو همزکار و لاوانه که ھەرگىز پهیوندیان بە خویندنەوە نەكردوه لە گروپى تەممەنی (10-30) سالان لەسەر ژمارەی همزکاران و لاوان کە رووبېتى كراون له ھەمان گروپى تەممەندا. بە پىرى رووبېتى نىشتمانی همزکاران و لاوان 2019، ئەم ریزه‌یه له هیریمی کوردستان 2.3% و لە سەر ئاستى پاریزگاڭانى ھەريم، لە پاریزگاى دەۋك بەرترین ریزه‌ی پهیوندی نەكىدىن بەخویندن توماركراوه كە 4.4% پاشان پاریزگاى ھولىر و سلیمانى بە جىاوازىيەكى بەرچاۋ دىن بە ریزه‌ی 2.3% و 0.9% يەك لمدواى يەك ھەرومەك لە شىوه‌ی 3 پیشان دراوە.

شیوهی 3: ریژهی هەرزەکاران و لاوان تەمەن (10 - 30) سالی کە هەرگیز پەیوەندیان بە خویندن نەکردووە لە سەر ئاستی پاریزگاکان و هەریمی کوردستان - رووپیوی نیشتمانی هەرزەکاران و لاوان لە سالی 2019

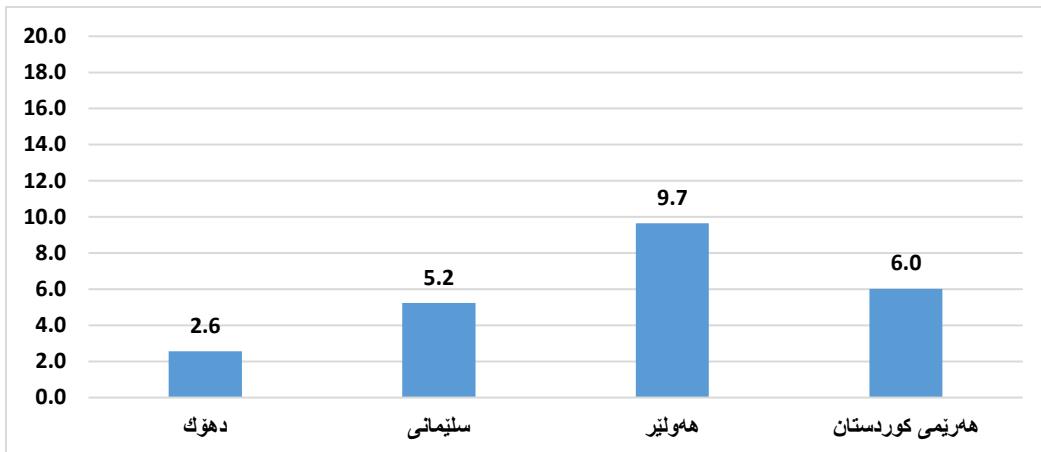
ریژهی هەرزەکاران و لاوان تەمەن (10 - 30) سالی کە بەردوامن لە خویندن لە کەرتى حکومى: بىتىيە لە ژمارەي ئەمەن هەرزەکار و لاوانە کە بەردوامن لە خویندن لە کەرتى حکومى لە گروپى تەمەنى (30-10) سالان لە سەر کۆي ژمارەي هەرزەکاران و لاواني رووپیو کراو لە ھەمان گروپى تەمەندا. بە پىپى رووپیوی نیشتمانی هەرزەکاران و لاوان 2019، لە سەر ئاستى هەریمی کوردستان ریژەکەن 94% و لە سەر ئاستى پاریزگاکان پاریزگاکان دھۆك بەرزوەن ریژەتىن تومار كردووە كە دەگاتە 97.4% و پاشان پاریزگاکاي سليمانى بەریزە 94.8% و پاریزگاکاي ھولیز دېت بەریزە 90.3%.

شیوهی 4: دابەشیوونى ریژەتى وەلامدەرانى تەمەن (10 - 30) سالی کە بەردوامن لە خویندن لە کەرتى حکومى لە سەر ئاستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان - رووپیوی نیشتمانی هەرزەکاران و لاوان لە سالی 2019

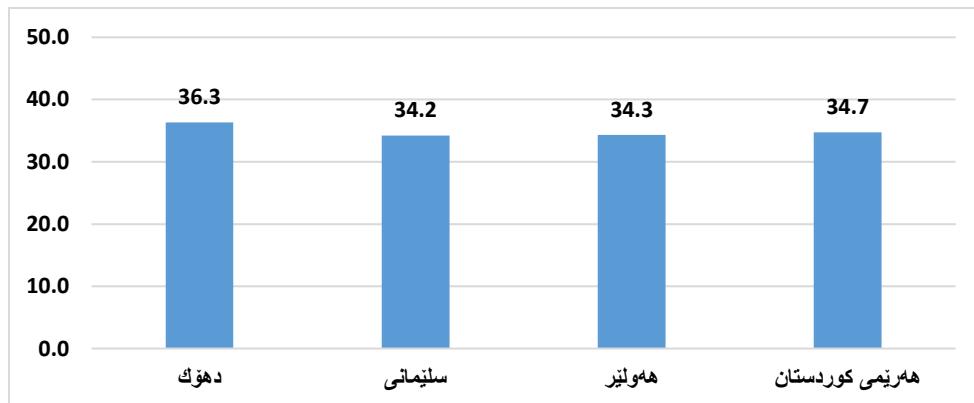
ریژەتى هەرزەکاران و لاوان تەمەن (10 - 30) سالی کە بەردوامن لە خویندن لە کەرتى تايىەت: بىتىيە لە ژمارەي ئەمەن هەرزەکار و لاوانە کە بەردوامن لە خویندن لە کەرتى تايىەت لە گروپى تەمەنى (30-10) سالان لە سەر کۆي ژمارەي هەرزەکاران و لاواني رووپیو کراو لە ھەمان گروپى تەمەندا. بە پىپى رووپیوی نیشتمانی هەرزەکارانو لاوان 2019، ریژەکە لە هەریمی کوردستان دەگاتە 6%， و لە سەر ئاستى پاریزگاکان، پاریزگاکاي ھولیز بە پەھى يەكمەن دېت بە ریژەتى 9.7%， دواتر پاریزگاکاي سليمانى و پاریزگاکاي دھۆك دېن بەریزە 5.2% و يەك لەدوای يەك هەروەك لە شیوهی 5 لە خوارەوە پىشاندراروە.

شیوهی 5 : ریژەی هەرزمکاران و لاوان تەمەن (10-30) سالى کە بەردەوامن لەخویندن لە كەرتى تاييەت لەسەر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی کوردستان- رووپیوی نیشتمانی هەرزمکاران و لاوان لەسالى 2019

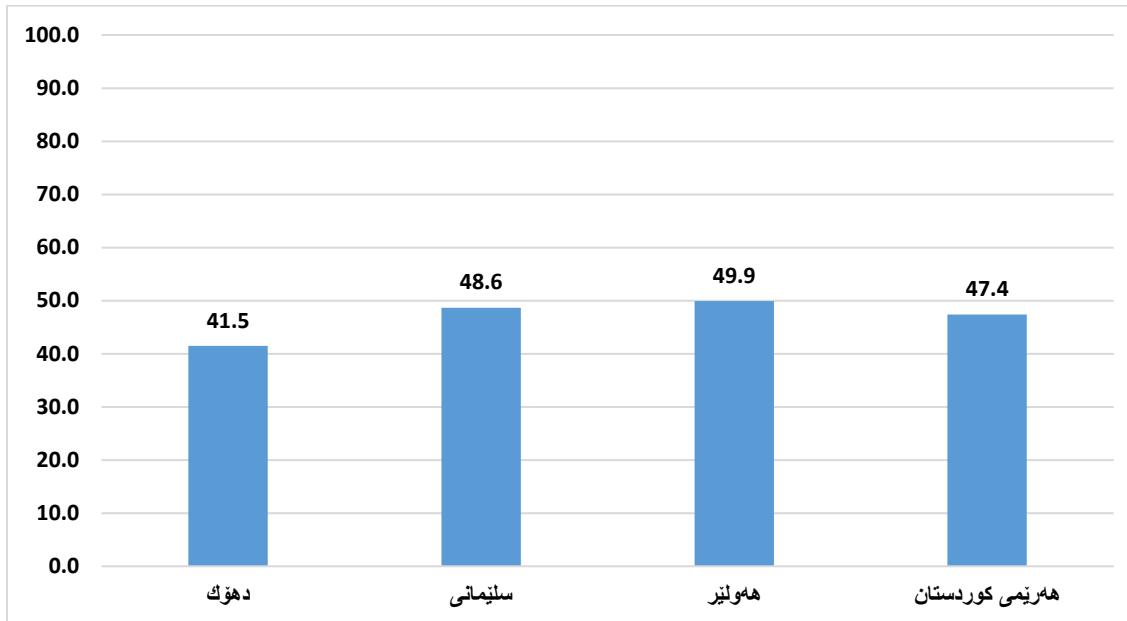
ریژەی ئەندامانی خىزان تەمەن 4 سالان و زیاتر کە لە ئىستا بەردەوامن لە خویندن: برىتىه لە ژمارەی ئەندامانی خىزان تەمەن 4 سالان وزیاتر کە لە سالى 2019 دا بەردەوامبۇونە لە خویندن لە ھەر قۇناغ و ئاستىكى خوینىندا لەسەر كۆي ژمارەی ئەندامانی خىزان كە رووپیو كراون و پېيۇندىبىان بە خویندن كردووھ لە ھەمان گروپى تەمەندا. بە پىي رووپیو بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) بەشىۋىمەكى گشتى، لە هەریمی کوردستان ریژەكە برىتىه لە 34.7% و لە سەر ئاستى پارىزگاكانى هەریم، پارىزگاى دھوك بەرزترىن ریژەي ھېبۈوه (36.3%) دوانتى پارىزگاكانى ھولىر و سلیمانى دىن بە جىاوازى نىچىگار كەم بە ریژەكەنى 34.2%， يەك لەدوائى يەك ھەرومەك لە شیوهی 6 پېشاندرارو.

شیوهی 6 : دابەشبوونى ریژەي ئەندامانی خىزان تەمەن 4 سالان و زیاتر کە لە ئىستا بەردەوامن لە خویندن لەسەر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی کوردستان - رووپیو بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)

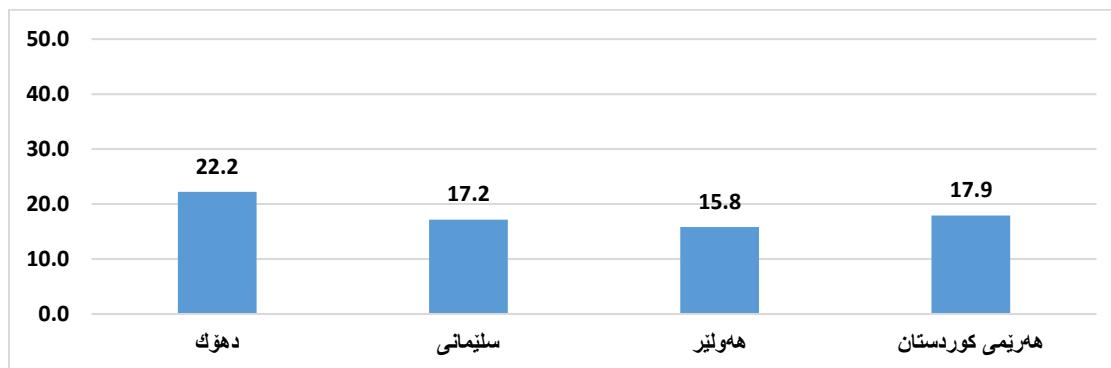
ریژەی ئەندامانی خىزان تەمەن 4 سالان و زیاتر کە لە ရابردوودا پەيوندىيان كردووھ بە خویندن: برىتىه لە ژمارەی ئەندامانی خىزان 4 سالان وزیاتر کە لە ရابردوودا پەيوندىيان كردووھ بە خویندن لە ھەر قۇناغ و ئاستىكى خوینىندا لەسەر كۆي ژمارەی ئەندامانى خىزانى رووپیو كراو لە ھەمان تەمەندا. لە هەریمی کوردستان ریژەكە 47.4% و لەسەر ئاستى پارىزگاكانى هەریم، لە نىوان پارىزگاى ھولىر (48.6%) و سلیمانى (49.9%) تۇماڭىرىت بەلام پارىزگاى دھوك كەمترىن ریژەي توماركىردووھ كە دەكتە 41.5% بە پىي رووپیو بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) ھەرومەك لە شیوهی خوارەوە پېشاندرارو.

شیوهی 7 : دابەشبوونی ریزهی ئەندامانی خیزان تەممن 4 سالان و زیاتر کە لە راپردوودا پەیوەندیان کردووه بە خویندن لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان - رووپیوی بارودۇخى تەندرۇستى و كۆمەلایتى ئافرەتان (IWISH-II 2021)

ریزهی ئەندامانی خیزان تەممن 4 سالان و زیاتر کە هەرگیز پەیوەندیان بە خویندن نەکردووه: بريتىيە لە ژمارەی ئەندامانی خیزان تەممن 4 سالان وزیاتر کە هەرگیز پەیوەندیان بە خویندن نەکردووه لەسەر كۆي ژمارەی ئەندامانی خیزانى رووپیو كراو لە هەمان تەمەندا. بە شیوهەمکى گشتى لە هەریمی کوردستان ریزمکە بەرزە كە دەكتە 17.9% و لەسەر ئاستى پاریزگاکانى هەریم، پاریزگاکاي دھوك بەرزترین ریزهەي هەيە كە بريتىيە لە 22.2% پاشان پاریزگاکاي سلیمانى و ھولیز دىن بە ریزهەي 17.2% و 15.8% يەك لەدوای يەك بە پىتى رووپیوی بارودۇخى تەندرۇستى و كۆمەلایتى ئافرەتان (IWISH-II) ھەروەك لە شیوهی 8 پیشاندراوە.

شیوهی 8 : دابەشبوونی ریزهی ئەندامانی خیزان تەممن 4 سالان وزیاتر کە هەرگیز پەیوەندیان بە خویندن نەکردووه لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان - رووپیوی بارودۇخى تەندرۇستى و كۆمەلایتى ئافرەتان (IWISH-II 2021)

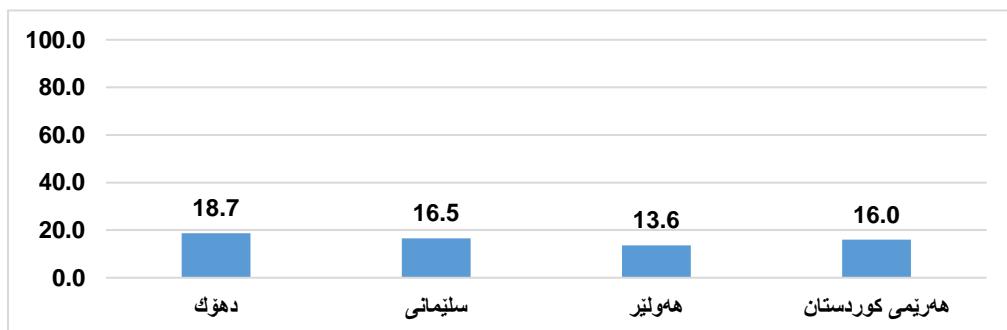

نەخویندەواری

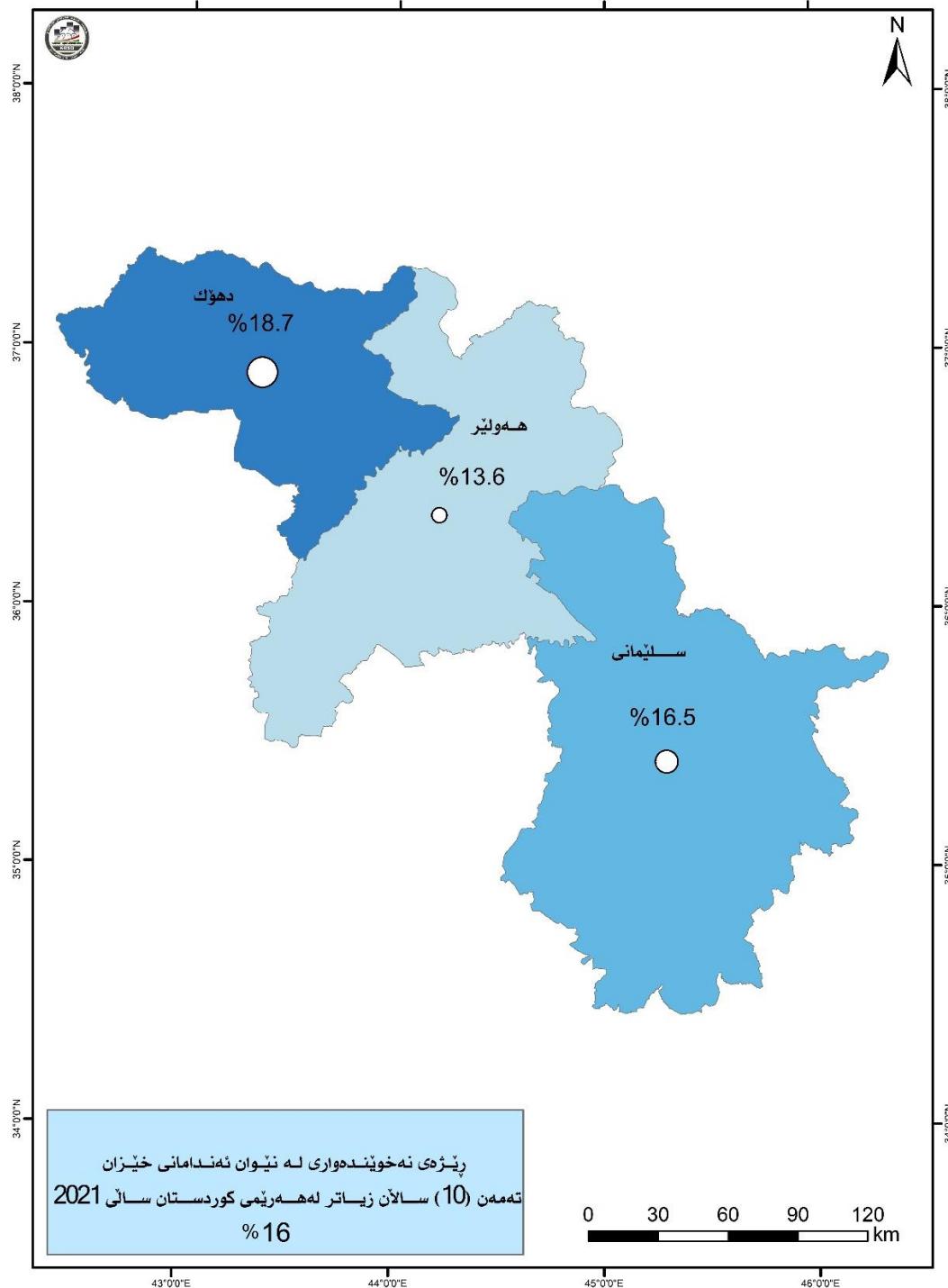
لە ولاتانی هەزار يان تازه گەشەسەندوو بە بەراورد بە ولاتانی پىشکەتوو، ریزەی نەخویندەواری بە شىوهەکى بەرچاو بەرزترە، كە ئەمەش كارىگەرى راستەخۆى كردووته سەر دۆخى زيانى تاكەكانى كۆملەگە لەم ولاتانە لە زور بواردا. بە مەبەستى كەمكىدىنى ریزە و نەھىشتى نەخویندەوارى لە ولاتان بېپى تواناي دارايى و قىبارەي نەخویندەوارى ھەول بۇ نەھىشتى نەخویندەوارى دەدەن. لە هەریمی کوردستانىش لە رىگاى بىنكەكانى نەھىشتى نەخویندەوارى و خوبىندى خىرا ھەول بۇ بىنېرکەرنى نەخویندەوارى دەدرىت ڕۆلۈكى فراوانى گىراوە لە سوود گەيىاندن بە تاكەكانى كۆملەگە و كەمبۇونۇوهى ریزەي نەخویندەوارى.

بە پىي رووپىوی بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)، لە هەریمی کوردستان ریزەي نەخویندەوارى لە نىيوان ئەندامانى خىزان تەممەن 10 سالان وزياتر بىرىتىه لە 16.0% و لمىسر ئاستى پارىزگاكان، بەرزترىن ریزەي نەخویندەوارى لە پارىزگاى دەۋوكە بە ریزەي 18.7% دواتر هەرىمەك لە پارىزگاكانى سلىمانى و ھەولىر دىن هەرىمەكىيان بە ریزەي 16.5% و 13.6% يەك لە دواى يەك ھەرمۇك لە شىوهى 9 لە خوارەودا پىشاندراوە.

شىوهى 9 : ریزەي نەخویندەوارى لە نىيوان ئەندامانى خىزان تەممەن 10 سالان و زياتر لمىسر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی کوردستان
- رووپىوی بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)

نەخشەی 3 : ریژەی نەخویندەواری لە نیوان ئەندامانی خیزان تەمەن 10 سالان و زیاتر لەسەر
ناستى پارێزگاکان و هەریمی کوردستان - رووپیتوی بارودو خى تەندرۆستى و كۆمەلایەتى
ئافرەتان 2021 (IWISH-II)

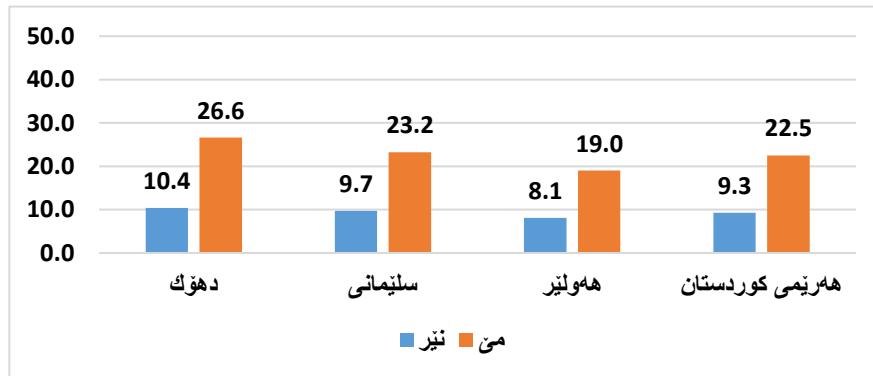
نەخویندەواری لە نیوان رەگەزی نیز بۆ تەمەنی 10 سالان وزیاتر
 ریژەی نەخویندەواری لە نیوان رەگەزی نیز بۆ تەمەنی 10 سالان وزیاتر: بە پیی رووبیوی بارودوختی تەندروستی و کۆمەلایەتی ئافرەتان 2021 (IWISH-II) لە هەریمی کوردستان، ریژەی نەخویندەواری لە نیوان رەگەزی نیز لە گروپی تەمەن 10 سالان وزیاتر بەریتیه لە 9.3% و لەسەر ئاستى پاریزگاکانی هەریم، بەرزترین ریژەی نەخویندەواری لە پاریزگاکی دەوکە بە ریژەی 10.4% دواتر پاریزگاکی سليمانی و ھەولێر دین هەر يەكمیان بە ریژەی 9.7% و 8.1% يەك لەداوی يەك.

نەخویندەواری لە نیوان رەگەزی مى بۆ تەمەنی 10 سالان وزیاتر

ریژەی نەخویندەواری لە نیوان رەگەزی مى بۆ تەمەنی 10 سالان وزیاتر: لە هەریمی کوردستان ریژەی نەخویندەواری لە نیوان رەگەزی مى بۆ ئەم گروپە تەمەنە ریژەیەکی بەرزا تومارکردوو كە دەگاتە 22.5% و لەسەر ئاستى پاریزگاکانی هەریم بەرزترین ریژە لە پاریزگاکی دەوکە كە ریژەکە 26.6% دواتر هەریمەك لە پاریزگاکانی سليمانی و ھەولێر دین بەریژەی 23.3% و 19.0% يەك لەداوی يەك.

ئەگەر بەراوردی ریژەی نەخویندەواری نیوان هەردوو رەگەز بکەمین، بۇمان دەردىمەنەت جیاوازیبیمەك بەرچاو ھەيە ج لەسەر ئاستى هەریم ياخود لەسەر ئاستى پاریزگاکان بە جۆرىك كە ریژەی نەخویندەواری بۆ رەگەزی مى زیاتر لە رەگەزی نیز كە ھۆكارمەن دەگەریتەمە بۆ ئەو جیاوازیبیمەي لە نیوان هەردوو رەگەز دا كراوه لە ماوەی سەددەي رابردوو بەشیویمەك زیاتر گرنگى دراوه بە خویندن و ناردنە بەر خویندنی رەگەزی نیز بە بەراورد بە رەگەزی مى. لە لايەكى ترموه ھەبۈونى كۆمە لىك ھۆكارى ترى ئابورى و كۆمەلایەتى كە كارىگەری ရاستەخۆ لە بەرزرىنەمەری ریژەی نەخویندەواری ھەبۈوه. لە شىۋە خوارموھ جیاوازى ریژەی نەخویندەواری بۆ هەردوو رەگەز پېشاندراو.

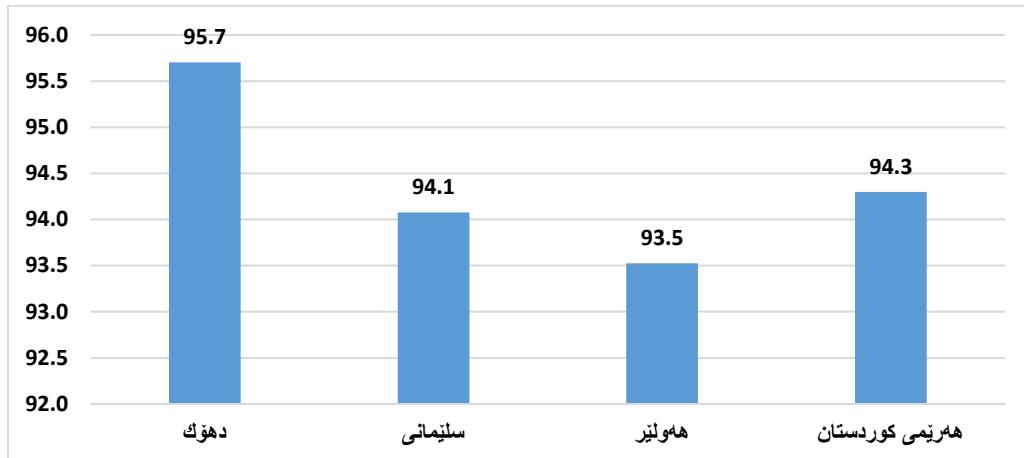
شىوهى 10 : ریژەی نەخویندەواری لە نیوان رەگەزی نیز و مى بۆ تەمەنی 10 سالان و زیاتر لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان - رووبیوی بارودوختی تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)

خویندن لە كەرتى حکومى بۆ ئەندامانى خىزان تەمەن 4 سالان و زیاتر

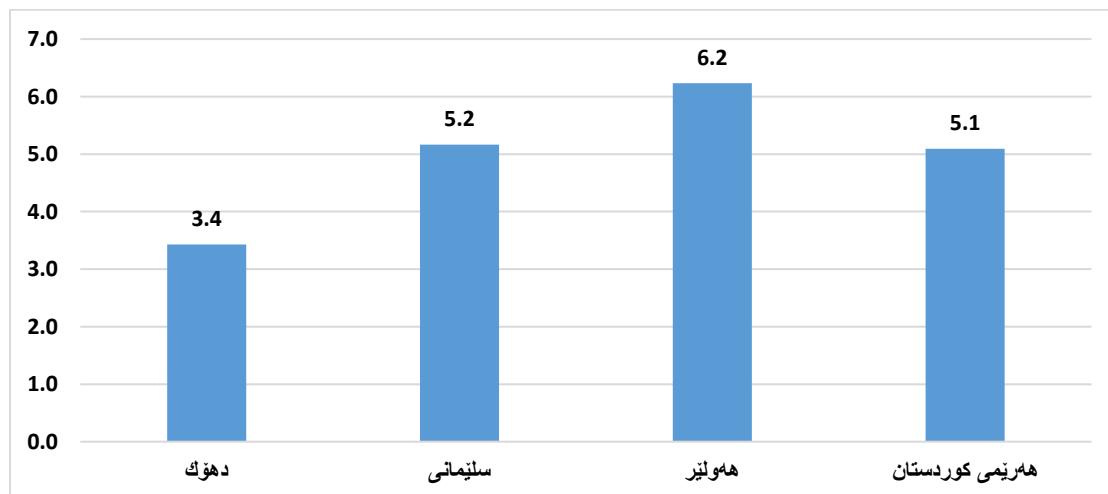
ریژەی ئەندامانى خىزان تەمەن 4 سالان و زیاتر كە لە كەرتى حکومى دەخوينىن: بەریتیه لە ژمارەي ئەندامانى خىزان تەمەن 4 سالان و زیاتر كە لە كەرتى حکومى دەخوينىن لەسەر كۆي ژمارەي ئەندامانى خىزان كە رووبیو كراوون لە ھەمان گروپى تەمەن. بە پیی رووبیو بارودوختی تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)، بە شىوەيەكى گشتى، لە هەریمی کوردستان، ریژەی خویندن لە كەرتى حکومى بەرزا كە دەگاتە 94.3% و لەسەر ئاستى پاریزگاکان، بەرزترین ریژە لە پاریزگاکى دەوکە كە 95.7% دواتر پاریزگاکى سليمانى و ھەولێر دین هەر يەكمیان بەریژەي 94.1% و 93.5% يەك لەداوی يەك ھەرومەك لە شىۋە خوارموھ پېشاندراو.

شیوهی 11 : دابەشبوونی ریزه‌ی ئەندامانی خیزان تەمەن 4 سالان و زیاتر لە كەرتى حکومى دەخوینن لەسەر ئاستى پاریزگاكان و هەریمی کوردستان - ropyioi بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان (IWISH-II) 2021

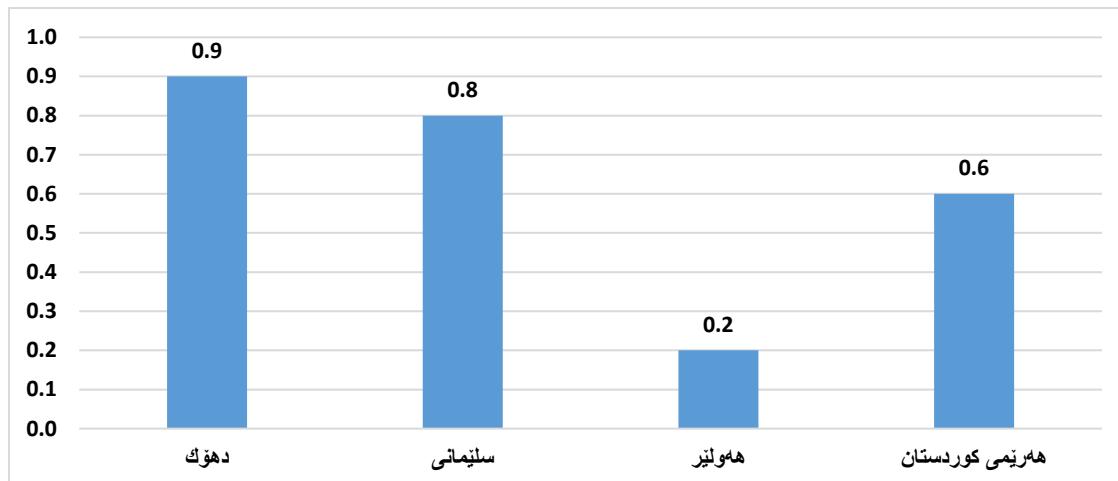
خویندن لە كەرتى حکومى بۇ ئەندامانی خیزان تەمەن 4 سالان و زیاتر
 ریزه‌ی ئەندامانی خیزان تەمەن 4 سالان و زیاتر كە لە كەرتى تاييەت دەخوينن: بريتبە لە ژمارەي ئەندامانی خیزان تەمەن 4 سالان و زیاتر كە لە كەرتى تاييەت دەخوينن لەسەر كۆي ژمارەي ئەندامانی خیزانى رووبېنۈ كراو لە ھەمان گروپى تەمەن. بە شیوه‌یەكى گشتى، بە پىيى ropyioi بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) لە هەریمی کوردستان، ریزەكە دەگاتە 5.1 % و لەسەر ئاستى پاریزگاكان، بەرزترىن ریزە لە پاریزگاى ھولىزە كە 6.2 % و پاشان پاریزگاى سلیمانی بە ریزە 5.2 % و دھوك 3.4 % دىن ھەروەك لە شیوه‌ي 12 پيشاندراوە.

شیوهی 12 : ریزه‌ی ئەندامانی خیزان تەمەن 4 سالان و زیاتر لە كەرتى تاييەت دەخوينن لەسەر ئاستى پاریزگاكان و هەریمی کوردستان - ropyioi بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)

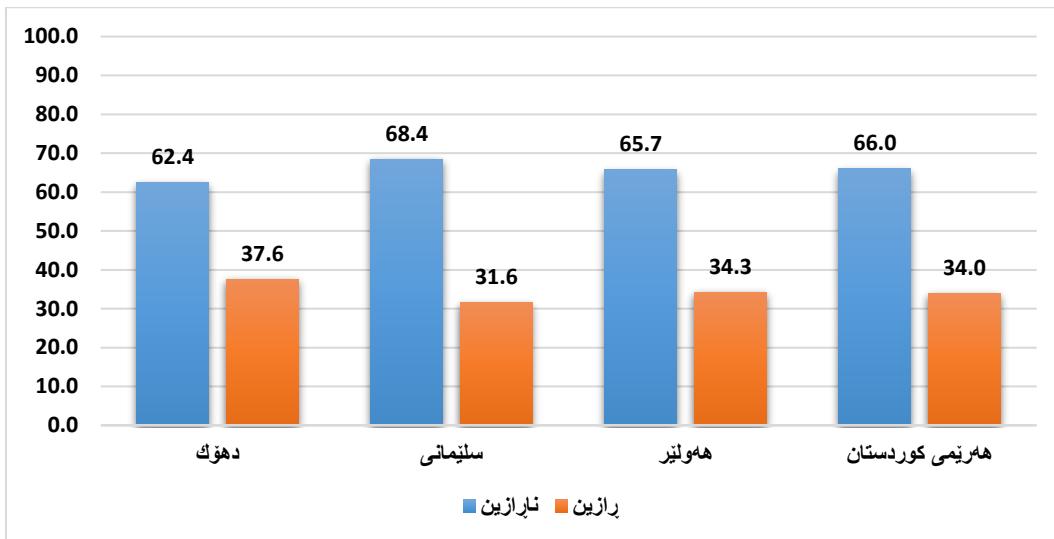
ریزه‌ی ئەندامانی خیزان تەمەن 4 سالان و زیاتر کە لە كەرتى تر دەخويىن (كەرتى تىكەلاؤ): بىريتىه لە ژمارەي ئەندامانى خیزان تەمەن 4 سالان و زیاتر کە لە كەرتى تر دەخويىن (كەرتى تىكەلاؤ) لەسەر كۆي ژمارەي ئەندامانى خیزان رەووبىپو كراو لە هەمان گروپى تەمەندا. بە شىوه‌يەكى گشتى ، لە هەریمی کوردستان ریزه‌کە دەگاتە 0.6 % و لەسەر ئاستى پارىزگاكان، لە هەردوو پارىزگاى دەۋوك (0.9%) و سلىمانى (0.8%) بە جياوازبىيەكى زور كەم بەزترین ریزه‌تى توماركىردووھ و كەمترین ریزه لە پارىزگاى ھەولىر بە ریزه‌تى 0.2% بە پىتى بە پىتى رەووبىپو بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایھەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) ھەرەك لە شىوه‌ى 13 پيشاندرارو.

شىوه‌ى 13 : ریزه‌ی سەدى ئەندامانى خیزان تەمەن 4 سالان و زیاتر لە كەرتى تر دەخويىن لەسەر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی کوردستان - رەووبىپو بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایھەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)

ریزه‌بىي ئەندامانى خیزانى تەمەن 4 سالان و زیاتر بەگوپەرەي رازىبۈونىيان و نارازىبۈونىيان لە خوینىنى ئەلكتىرۇنى / كەنالى تەلەفزيونى پەروردەبىي لە هەریمی کوردستان: دواى بلاپۇنەوەي پەتايى كۈرۈنالە جىهان بەگشتى و لە هەریمی کوردستان بەتايىمەتى، وەزارەتى پەروردەدەي حکومەتى هەرېمىي کوردستان لە رىگاى پلانقورمۇنى ئەلىكتىرۇنى بەردوامى بە پىرسەي خوینىن دا لە كەرتەكانى حکومى، ئابىمەت و كەرتى تر بەممەبىسى بەردوامىدان بە پىرسەي خوینىن لەماوهى گىتنىبەرى رىيکارى تايىمەت دىز بە بلاپۇنەوەي پەتكاڭ بە تايىمەت لەماوهى قىدەغەي ھاتوچق، بۇ نەم مەبىستە، لە رەووبىپو بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایھەتى ئافرەتان لە هەریمی كوردستان لە سالى 2021، بەشىكى پرسىيارنامەك تايىمەت بۇو بەم بابەتە و راوا بۆچۈنلى قوتاپىيان كە لە قۇناغە جياواز مکان بەردوام بۇون لە خوینىن لەم بارىيەوە وەرگىراوە. ئەنچامەكان دەرىدەخەن، ئاستى رازىبۈون لەم پىرسەيە لە ئاستىكى نزدمايە، بەشىوەيەك لەسەر ئاستى هەریمی کوردستان، رادەي رازىبۈون ریزەكەي 34.0% بۇو بەرامبەر بە رادەي نارازىبۈون كە ریزەكەي 66.0% دەۋوك ریزەكەي بەرەزە و نزىكەي دوو ئەمەنەي رادەي رازىبۈون، بەھەمان شىوه لەسەر ئاستى پارىزگاكانى هەريم، پارىزگاى ھەولىر بەرەزە 34.3% رازىبۈون بەرامبەر بە رادەي نارازىبۈون كە ریزەكەي 65.7% بۇو، لە پايزىگاى سلىمانى بەرەزە 31.6% رازىبۈون بەرامبەر بە رادەي نارازىبۈون بەرەزە 68.4%， لە پايزىگاى دەۋوك بەرەزە 37.6% رازىبۈون بەرامبەر بە رادەي نارازىبۈون بەرەزە 62.4%. بەشىوەيەكى گشتى رادەي نارازىبۈون چ لەسەر ئاستى هەريم و چ لەسەر ئاستى پارىزگاكان ریزەكەي بەرەزى توماركىردووھ بە جۇرىك كە لە هەر 3 قوتاپى 2 قوتاپى نارازىن لەم شىوازە خوینىن ھەرەك لە شىوه‌ى خوارەوە پيشاندرارو.

شیوهی 14: ریژه‌ی ئەندامانی خیزانی تەممەن 4 سالان و زیاتر بەگویرەی رازیبۇون و نارازبۇونیان لە خویندنی ئەلکترۆنی / كەنالى تەلمەفزیونى پەروەردەبى لە هەریمی کوردستان لەسەر ئاستى پاریزگاكان و هەریمی کوردستان - ropyipou بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلايەتى ئافەتان 2021 (IWISH-II) (I)

تەندروستى

بەشى تەندروستى چەندىن نیشاندەرى گرنگ و سەرەكى لەخۇ دەگرېت كە لە هەردوو ropyipou نېشتمانى هەرزەكارانو لاوان 2019 و ropyipou بارودۇخى كۆمەلايەتى و تەندروستى ئافەتان لە هەریمی کوردستان (IWISHII 2021) سەرچاوه دەگریت. ھەرەك لە خشتمى خوارمەھەتىو، نیشاندەر مکان بىريتىن لە ھەلسەنگاندى بارودۇخى تەندروستى هەرزەكاران و لاوان، گۆيىسىت بۇون و ئاشنا بۇون و رىيگاكانى خۇپاراستن لە نەخۆشى كوشىدە ئايىز، دەستپەكىردن بە وەچە خستەوە ئافەتان لە گۈرپىكى دىيارىكراوى تەممەنیان، ۋىمارە لە دايىكباۋىنى زىندۇو، شىوازى مەندا بۇونىان، بەكارھىنانى رىيگاكانى رىيكسەتنى خىزان، ھەلسەنگاندى بارودۇخى تەندروستىيان، بابەتى خەتەنەكىرىنى مىئىنە و چەند نیشاندەرىكى ترى گرنگ.

خشتەي 2: نیشاندەرى گرنگى بوارى تەندروستى لەسەر ئاستى پاریزگاكان و هەریمی کوردستان (%)

سەرچاوه	نیشاندەر	دەھوك	ھەولىر	سلىمانى	ھەریمی کوردستان
ropyipou نېشتمانى هەرزەكارانو لاوان 2019	ریژەي هەرزەكاران و لاوان تەممەن (30-10) سالى كە بارودۇخى تەندروستى خۆي بە باش ھەندەسەنگىنەت	98.3	99.0	97.9	98.4
ropyipou نېشتمانى هەرزەكارانو لاوان 2019	ریژەي هەرزەكاران و لاوان تەممەن (30-10) سالى كە بارودۇخى تەندروستى خۆي بە خراب ھەندەسەنگىنەت	1.7	1.0	2.1	1.6
ropyipou نېشتمانى هەرزەكارانو لاوان 2019	ریژەي گەنجان و لاوان تەممەن (30-18) سالى كە گۆيىسىتى نەخۆشى نايىز بۇون	86.8	94.2	95.9	92.9
ropyipou نېشتمانى هەرزەكارانو لاوان 2019	ریژەي گەنجان و لاوان تەممەن (30-18) سالى كە گۆيىسىتى نەخۆشى نايىز نەپيونون	13.2	5.8	4.1	7.1
ropyipou نېشتمانى هەرزەكارانو لاوان 2019	ریژەي گەنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالى نەوانەي جىڭەرە دەكىشىن	20.7	20.2	19.6	20.1
ropyipou نېشتمانى هەرزەكارانو لاوان 2019	ریژەي سەدى گەنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالى نەوانەي لە خوار تەممەنى 15 سالىمۇھە دەكىشىن	42.2	27.5	27.5	30.9

رووپنیوی بارودوخی تهندروستی و کۆمەلایەتى نافرەتان 2021 IWISH-II	34.5	47.4	23.3	38.1	ریزەدی نافرەتانی تەمەن 49- سالان نەوانەی هاوسەردارن يان پىشتر هاوسەرگىريان كردووه چۈونەتە نەخۇشانە لەماوهى ھەقتەي يەكمەم دواى كۆتايىي هاتقى سىكىرىيەكىيان (مردوو، لمبارچوو و لمبارپارا) لەماوهى 5 سالى راپردوو
رووپنیوی بارودوخی تهندروستی و کۆمەلایەتى نافرەتان 2021 IWISH-II	98.9	98.7	99.8	97.6	ریزەدی نافرەتانی تەمەن 49- سالان كە نىستا هاوسەردارن يان پىشتر هاوسەرگىريان كردووه چۈنەتەي تەندروستى پىش مەندالبۇونىان وەرگەرتۇوە بې كۆتا لەدىايىكبوو زىندۇ لە ماوهى 5 سالى راپردوو
رووپنیوی بارودوخی تهندروستی و کۆمەلایەتى نافرەتان 2021 IWISH-II	3.2	3.3	3.0	3.4	تىكىرى ابى پېتىونون بې نافرەتى تەمەن 49- سالان

بەر دەموامى خىتەتى 2

سەرچاوه	ھەرتىمى کوردستان	ھەولىر	سلىمانى	دەھۆك	نىشاندەر
رووپنیوی بارودوخی تهندروستی و کۆمەلایەتى نافرەتان 2021 IWISH-II	96.4	92.6	98.3	99.0	ریزەدی نافرەتانی تەمەن 49- سالان نەوانەی كە هاوسەردارن يان پىشتر هاوسەرگىريان كردووه لەماوهى 5 سالى راپردوو لە دامەزراوهى تەندروستى مەندالىان بۇوه
رووپنیوی بارودوخی تهندروستی و کۆمەلایەتى نافرەتان 2021 IWISH-II	3.6	7.4	1.7	1.0	ریزەدی نافرەتانی تەمەن 49- سالان نەوانەی كە هاوسەردارن يان پىشتر هاوسەرگىريان كردووه لەماوهى 5 سالى راپردوو لە دەرەوە دامەزراوهى تەندروستى مەندالىان بۇوه
رووپنیوی بارودوخی تهندروستی و کۆمەلایەتى نافرەتان 2021 IWISH-II	49.2	42.6	45.8	65.1	ریزەدی نافرەتانی تەمەن 49- سالى نەوانەی كە نىستا هاوسەردارن وە يان پىشتر هاوسەرگىريان كردووه و مەندالى زىندۇويان بۇوه لەماوهى پىنج سالى پىش روپنیوەكە بە شىوازى سروشتى مەندالىان بۇوه
رووپنیوی بارودوخی تهندروستی و کۆمەلایەتى نافرەتان 2021 IWISH-II	50.8	57.4	54.2	34.9	ریزەدی نافرەتانی تەمەن 49- سالى نەوانەی كە نىستا هاوسەردارن وە يان پىشتر هاوسەرگىريان كردووه و مەندالى زىندۇويان بۇوه لەماوهى پىنج سالى پىش روپنیوەكە بە نەشتەرگەرى (قەيىصەرى) مەندالىان بۇوه
رووپنیوی بارودوخی تهندروستی و کۆمەلایەتى نافرەتان 2021 IWISH-II	89.5	84.5	97.1	87.8	ریزەدی نافرەتانی تەمەن 49- سالان نەوانەی هاوسەردارن يان پىشتر هاوسەرگىريان كردووه و مەندالى زىندۇويان بۇوه لە ماوهى 5 سالى پىش نەنjamادانى روپنیوەكە و شىرى خۇيان داوەتە مەندالەكانيان راستەو خۇ دواى مەندالبۇون
رووپنیوی بارودوخی تهندروستی و کۆمەلایەتى نافرەتان 2021 IWISH-II	75.6	79.3	78.3	63.9	ریزەدی نەو نافرەتائى كە تەمەنیان 49- سالىيە كە هاوسەردارن يان پىشتر هاوسەرگىريان كردووه خۇيان يان هاوسەرەكانيان رىتگاكانى رىتكىختى خىزان بەكارھىنداوە لە راپردوودا

رووپیوی بارودوخی تهندروستی و کومهلایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	82.3	87.4	78.4	81.9	ریزه‌ی نه‌و نافرمانه‌ی که تهمه‌نیان 49 سالیه و نیستا هاوسه‌ردارن یان پیشتر هاوسرگیریان کردوه خویان یان هاوسه‌رکانیان ریگاکانی ریکختی خیزان به کارده‌هینن له نیستادا
رووپیوی بارودوخی تهندروستی و کومهلایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	30.5	29.1	30.2	34.3	ریزه‌ی نه‌و نافرمانه‌ی که تهمه‌نیان 49 سالیه و نیستا هاوسه‌ردارن یان پیشتر هاوسرگیریان کردوه خویان یان هاوسه‌رکانیان هم‌ریگایه‌کی نه‌ریتی به کارده‌هینن له نیستادا

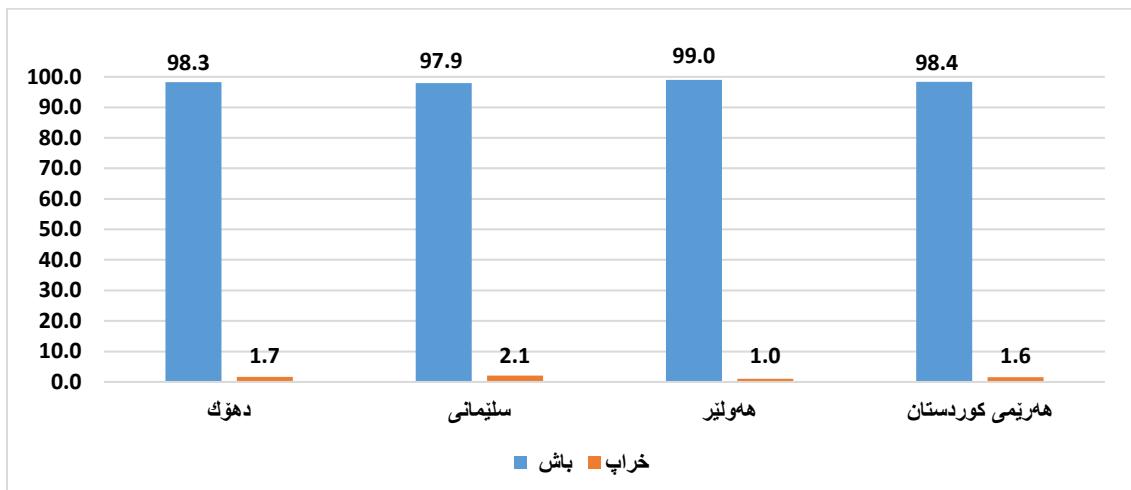
بهرده‌امی خشته‌ی 2

سره‌چاوه	هه‌ریمی کور دستان	هه‌ولیز	سلیمانی	دھوک	نیشانده
رووپیوی بارودوخی تهندروستی و کومهلایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	69.5	70.9	69.8	65.7	ریزه‌ی نه‌و نافرمانه‌ی که تهمه‌نیان 49 سالیه و نیستا هاوسه‌ردارن یان پیشتر هاوسرگیریان کردوه خویان یان هاوسه‌رکانیان هم‌ریگایه‌کی مودیرن به کارده‌هینن له نیستادا
رووپیوی بارودوخی تهندروستی و کومهلایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	91.6	91.9	90.0	94.4	ریزه‌ی نافرمانی تهمه‌من 15 سالان وزیاتر که باری تهندروستیان به (باش) هله‌دسه‌نگین
رووپیوی بارودوخی تهندروستی و کومهلایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	8.4	8.1	10.0	5.6	ریزه‌ی نافرمانی تهمه‌من 15 سالان وزیاتر که باری تهندروستیان به (خراب) هله‌دسه‌نگین
رووپیوی بارودوخی تهندروستی و کومهلایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	5.7	8.1	3.9	5.4	ریزه‌ی سه‌دی نه‌و نافرمانه‌ی که تهمه‌نیان 15 سال وزیاتر و (چگه‌ر و هاوشیوه‌ی) ددکیشن
رووپیوی بارودوخی تهندروستی و کومهلایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	48.0	53.3	52.2	3.4	ریزه‌بی نافرمانی تهمه‌من 15 سالان وزیاتر که خه‌نه‌کراون
رووپیوی بارودوخی تهندروستی و کومهلایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	94.4	91.0	96.2	96.3	ریزه‌بی نه‌ندامانی خیزان تهمه‌من 10 سالان وزیاتر که له ماله‌وه چاره‌سه‌ریان و درگرتووه له ماوهی توشبونیان به قایرقوسی کورونا
رووپیوی بارودوخی تهندروستی و کومهلایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	3.9	6.6	2.3	2.2	ریزه‌بی نه‌ندامانی خیزان تهمه‌من 10 سالان وزیاتر که له نه‌خوشخانه‌ی حکومی چاره‌سه‌ریان و درگرتووه له ماوهی توشبونیان به قایرقوسی کورونا
رووپیوی بارودوخی تهندروستی و کومهلایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	1.8	2.4	1.4	1.4	ریزه‌بی نه‌ندامانی خیزان تهمه‌من 10 سالان وزیاتر که له نه‌خوشخانه‌ی تایبیت چاره‌سه‌ریان و درگرتووه له ماوهی توشبونیان به قایرقوسی کورونا

ریزه‌ی سه‌دی همزه‌کاران ولاوان تهمه‌من (30-10) سالی له باره‌ی هله‌سنه‌نگاندنی بارودوخی تهندروستیان: مبهمست له هله‌سنه‌نگاندنی باری تهندروستی گشتی همزه‌کاران و لاوانه له ریووی جهسته‌ی و دهروونیمهوه نه‌ک تهنه‌ها نهبوونی نهخوشی یان که‌نه‌ندامی و همروه‌ها مامه‌له کردنیانه له‌گمل چالاکیه‌کانی ریوژانه و گشت لایه‌نکانی تری ژیاندا به شیوه‌یه‌کی دروست. همزه‌کاران و لاوان به گشتی له هیریمی کور دستان به ریزه‌ی 98.4% دوخی تهندروستیان به باش هله‌سنه‌نگاندووه نه‌مهمش ریزه‌یه‌کی به رچاو و دلخوشکه‌ره و له برمابدرا به ریزه‌ی 1.6% تهندروستیان به خراب هله‌سنه‌نگاندووه (رووپیوی نیشتمانی همزه‌کاران و لاوان 2019).

لەسەر ئاستى پارىزگاکان، هەريەك لە پارىزگاکانى ھەولىر، دھۆك و سليمانى بە رېژ مکانى 99.0%，98.3% و 97.9% يەك لەدواي يەك بارى تەندروستىيان بە باش ھەلسەنگانىن و ئەوانەي دۆخى تەندروستىيان بە خراپ ھەلسەنگاندۇوو بەرزتىين رېژە لە پارىزگاکى سليمانىيە بە رېژە 2.1% دواتر پارىزگاکى دھۆك و ھەولىر دىن بە رېژە 1.7% و 1.0% يەك لەدواي يەك (شىوهى خوارەوە).

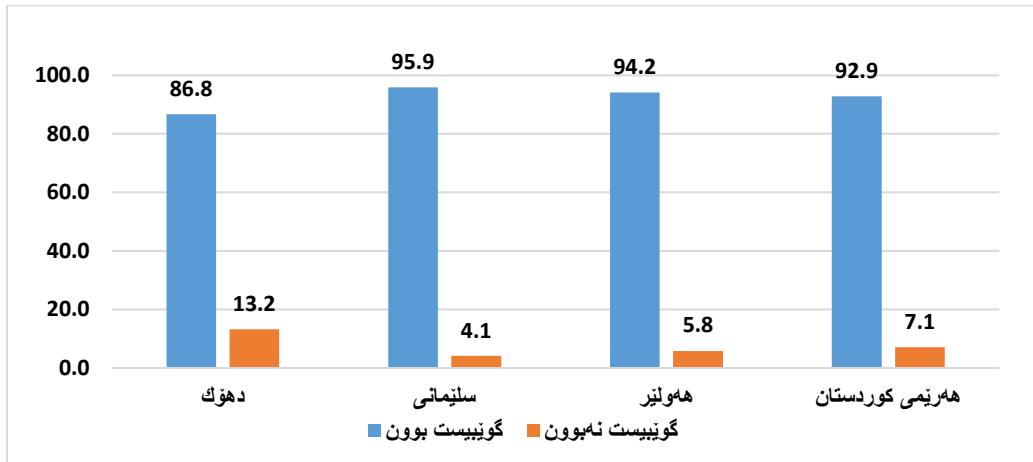
شىوهى 15 : رېژەي ھەرزەكاران و لاوان تەممەن (30-10) سالى لمبارەي ھەلسەنگاندى بارودۆخى تەندروستىيان لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کورستان - رووپىئۇ نىشتمانى ھەرزەكاران و لاوان 2019

گۆبىيىت بۇونى گەنچان و لاوان تەممەن (30-18) بە نەخۋىشى ئايدىز

رېژەي سەدەي گەنچان و لاوان تەممەن (30-18) سالى بەپىئى گۆبىيىت بۇونىان بە نەخۋىشى ئايدىز: ئايدىز نەخۋىشىيەكى ترسناكە بە ماناي لە دەستدانى سىستەمى بەرگىرى لەشى مرۆفە كە دەپىتە هوى گىانلەدەستدانى تووشىووان. ئەم نەخۋىشىيە لە رېڭىاي وەرگرتى خوين لەكىسى تووشىبوو، كىدارى سىكىسى و بەكارەتىنى كەلۈپەلى پېشىكى پېشتر بەكار ھاتوو بە تايىتى لەپىگاى دەرزىيەمە دەگوازىرىتەوە. ئامانچ لەم نىشاندەر بە دەرخستى رادەي ھۆشىيارى ھەرزەكاران و لاوانە لمبارەي نەخۋىشىيەكە و ھۆكەر و پەنگەنە ئەنچەنە پارىزىيە. بە شىوهىيەكى كىشتى رېژەي ھەرزەكاران و لاوان تەممەن (18-30) سالى كە گۆبىيىتى ئەم نەخۋىشىيە بۇونە لە هەریمی کورستان دەگاتە 92.9% كە رېژەمەكى بەرزا دلخۆشكەرە و بەھەمان شىۋە لەسەر ئاستى پارىزگاکان، پارىزگاکى سليمانى و ھەولىر جىلاۋازىيەكى ئەوتۇ لەتىوانىيادا نىيە و لە ھەولىر رېژەمە 95.9% و لە سليمانى 94.2% و نزەتىر ئەم نەخۋىشىيە بۇونە لە پارىزگاکى دھۆكە كە رېژەمە 86.8%. لە بەرامبەدا ئەوانەي كە گۆبىيىتى ئەم نەخۋىشىيە نەبۇونە، لە هەریمی کورستان 7.1% و لەسەر ئاستى پارىزگاکان، بەرزتىين رېژە لە پارىزگاکى دھۆكە (13.2%) و دواتر پارىزگاکانى ھەولىر (8.5%) و سليمانى (4.1%) دىن ھەروەك لەتىۋە 16 پېشاندراوە بە پىئى رووپىئۇ نىشتمانى ھەرزەكارانو لاوان 2019.

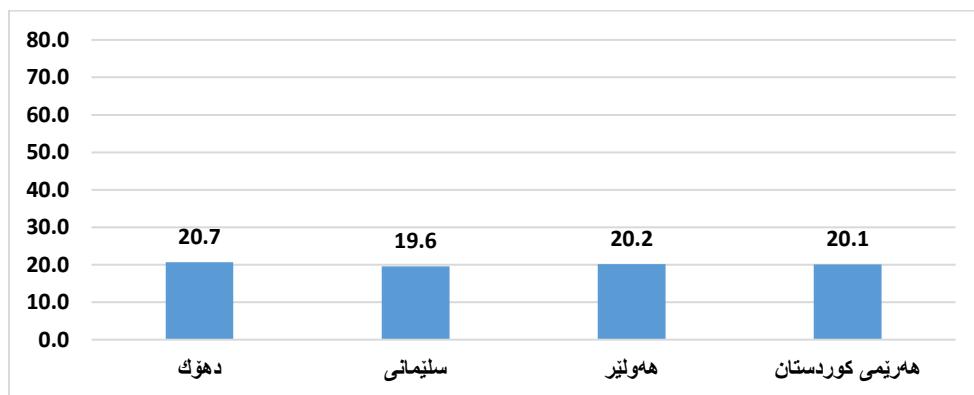
شیوهی 16: ریژهی گەنچان و لاوان تەمەن (30-18) سالی کە گۆبییستى نەخوشتى ئايدز بۇون لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی
کوردستان - ropyiyo نیشمانى هەرزەکاران و لاوان 2019

جگەره کىشان لە نىوان لاوانى تەمەن (30-15) سالىدا

ریژهی سەدى گەنچان و لاوان تەمەن (30-15) سالى نەوانەی جگەره دەكىشىن: جگەره کىشان يەكىكە لە هەرە مەترسىيە جىيەمەكان بۇسەر تەندروستى مرۆف و نەمك تەنها زيان بە تەندروستى دەگىيەنىت بەلکو لە رووى جەستەبىي، دەرۋونى و ئابۇورىيەمە زيانبەخشە. بىنگومان جگەره کىشان لە ناو هەرزەکاران و لاوان دا دىاردەمەكى باو و تىرسناكە بەشىويمەك كە ریژە جگەرمەكىشان لە نىوان هەرزەکاران و لاوان لە هەریمی کوردستان دەگاتە 20.1% كە ئەم ریژەمىش تارادەمەك بەرزە (رووپىئى نیشمانى هەرزەکاران و لاوان 2019). لەسەر ئاستى پارىزگاکان، جىاوازىيەكى ئەوتۇر لە نىوانىيەندا بىدى ناكىرىت، هەرىمەك لە پارىزگاى دەھۆك 20.7% و لە ھەولىر 20.2% و لە سلیمانى 19.6% توماركراوه هەرۋەك لە شىوهى 17 پېشاندراوه.

شىوهى 17 : ریژەی گەنچان و لاوان تەمەن (15-30) سالى ئەوانەی جگەره دەكىشىن لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان - ropyiyo نیشمانى هەرزەکاران و لاوان 2019

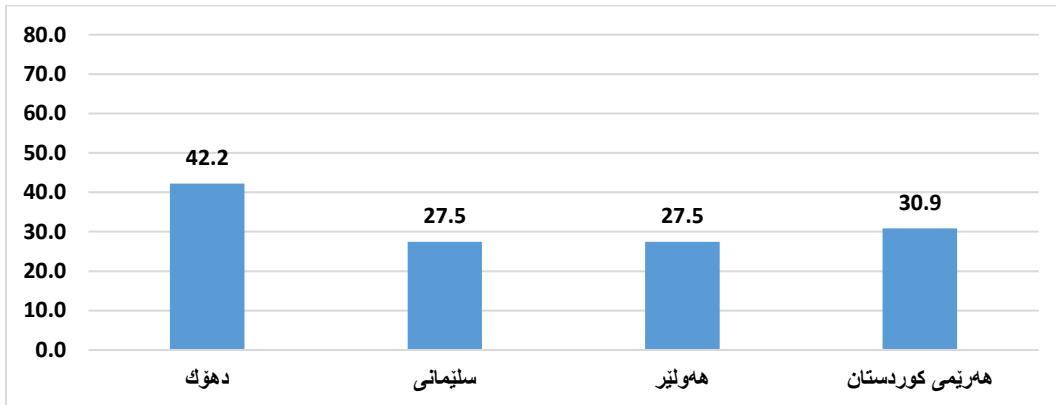

جگەره کىشان لە نىوان لاوانى تەمەن (30-15) سالى پىش تەمەنى 15 سالى

ریژەی سەدى هەرزەکاران تەمەن (30-15) سالى نەوانەی لە خوار تەمەنى 15 سالىيەوە دەستىيان بە جگەره کىشان كردۇووه: بە ھەمان شىوه جگەره کىشانى هەرزەکاران و لاوانى خوار تەمەن 15 سال زەنگىكى مەترسیدارترە بۇ سەر كۆمەلگا بەگشتى و بۇ سەر چىنى هەرزەکاران و لاوان بە تايىھەت لەرۋوو تەندروستى و ئابۇورىيەمە. ئەم ریژەمىه لە هەریمی کوردستان بەرزە (30.9%) و لەسەر ئاستى پارىزگاکان، پارىزگاى دەھۆك بەرزەتىن ریژەي توماركىردووھ (42.2%) كە شاياني ھەلوھىتە لەسەركىرنە و دواتر هەردوو

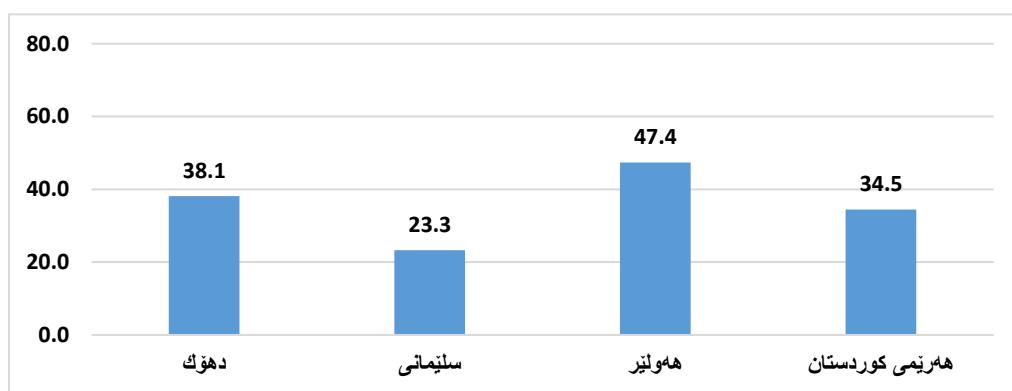
پاریزگای هەولێر و سلیمانی دین بە ریژیمیکی یەکسان (27.5%) هەروەک لە شیوهی 18 پیشاندراوە (رووپیوی نیشتمانی هەرزەکارانو لاوان 2019).

شیوهی 18: بیژنی گەنچان و لاوان تەمەن (30-15) سالی ئەوانەی لە خوار تەمەنی 15 سالیوە دەستیان بە جگەرە کیشان کردووە لەسەر ئاستی پاریزگاکان و هەریمی کوردستان - رووپیوی نیشتمانی هەرزەکاران و لاوan 2019

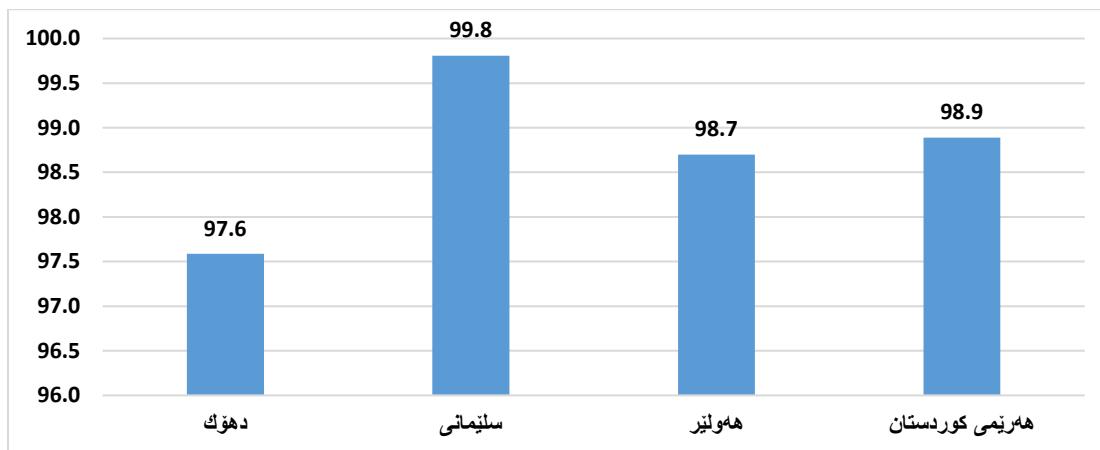
بیژنی سەھى نافرەتانی تەمەن 49-15 سالان ئەوانەی ھاوسەردارن يان پیشتر ھاوسەرگیریان کردووە و لە ماوەی ھەفتەی یەکم دواى کوتايی ھاتنى سکپریيەکەيان (مردوو، لەبارچوو و لەباربرارو) سەردانى نەخۆشخانەيان کردووە لەماوەی 5 سالى پیش نەنجامدانى رووپیوەکە: راددهى ھوشيارى ئافرەتان لە سەردانىكىردىيان بۆ نەخۆشخانە پاش کوتايی ھاتنى سکپری (مردوو، لەبارچوو و لەباربرارو) راستەخۆ ياخود پاش چەند رۆژىكە زیاتر نەبىت لە ھەفتەیمەك بۆ وەرگرتى چاودىرى و رېنمایى پزىشکى ھۆكارىنىكى گرنگە بۆ دوورىكەتتەوە لە حالتى نەخوازراو و مەفترسى بۆ سەر ژيانىيان يان ھەر زيانىكى تر بۆ سەر تەندروستيان. حۆكمەت بە كردنەوەي نەخۆشخانە دامەزراروەي تايىەت بە ئافرەتان و مەندالبۇون و بىنکەكانى تەندروستى و بە كارخستى كارمەندى تەندروستى و بىلەو كردنەوەي ھوشيارى لە رىگەكانى راگەيانىن و ھەنر راستەخۆ بە ئافرەتان رۆلىكى گرنگى ھەمە لەم بارەيەوە. ئەم بیژنی لە هەریمی كوردستان دەگاتە 34.5% و تارادەمەمەك بیژنی نىزمە ئافرەتان پیویستيان بە ھوشيارى زیاتر ھەمە لەسەر ئەم بابەتە، لەسەر ئاستى پاریزگاکانىش، بیژنەكە لە پاریزگاکان و ھەولێر بەرزترىنە كەدەگاتە 47.4% و پاشان پاریزگاکى دھوك بە بیژنی 38.1% دىت و نزەتىن بیژنە لە پاریزگاکى سلیمانىيە بە بیژنی 23.3% (شیوهی 19 پیشاندراوە).

شیوهی 19: بیژنی ئافرەتانی تەمەن 49-15 سالان ئەوانەی ھاوسەردارن يان پیشتر ھاوسەرگیریان کردووە و لە ماوەی ھەفتەی یەکم دواى کوتايی ھاتنى سکپریيەکەيان (مردوو، لەبارچوو و لەباربرارو) سەردانى نەخۆشخانەيان کردووە لەماوەی 5 سالى پیش نەنجامدانى رووپیوەکە لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان - رووپیوی بارودوخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان (IWISH-II) 2021

ریژەی سەددی ئافرەتانی تەمەن 49-15 سالان کە ئىستا ھاوسمەردارن يان پېشتر ھاوسمەرگىريان كردووه و چاودىرى تەندروستى پېش مەندالبۇونيان وەرگەرتۇوه بۇ كۆتا لمدایكبوو زىندۇو لە ماوهى 5 سالى پېش ئەنجامدانى رووپېتوھە: ھوشيارى ئافرەتان لە بارەي سکپىرى و وەرگەرتى چاودىرى پېشىكى مەندالبۇون رۆلۈكى گرنگى ھەمە لە تەندروستى دايىك و كۆرپەكمىدا. بە پىنى رووپېتۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) خۆشەختانە ئەم ریژەيە لە هەریمی كوردستاندا ریژەمەكى بەرزى توماركىردووه كە دەكتە 98.9% و بە ھەمان شىوه لەسەر ئاستى پارىزگاكان بەرزن و بەرزتىرين ریژە لە پارىزگاكان سلىمانىيە بە ریژە 99.8%， دواتر پارىزگاكانى ھولىر و دەھوك دىن ھەرىمەكىيان بەریزە 98.7% و 97.6% يەك لەدواى يەك ھەروەك لە شىوهى 20 پېشاندراوه.

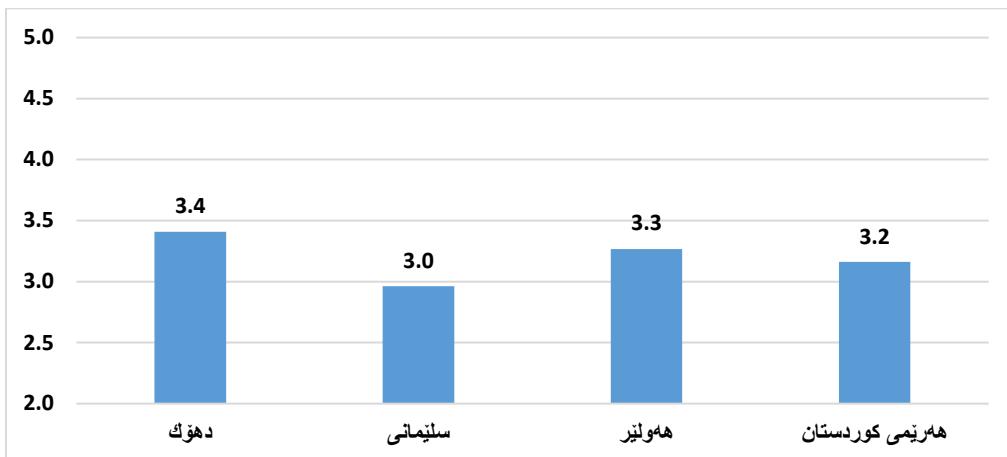
شىوهى 20 : ریژەي ئافرەتانی تەمەن 49-15 سالان کە ئىستا ھاوسمەردارن يان پېشتر ھاوسمەرگىريان كردووه و چاودىرى تەندروستى پېش مەندالبۇونيان وەرگەرتۇوه بۇ كۆتا لمدایكبوو زىندۇو لە ماوهى 5 سالى پېش ئەنجامدانى رووپېتۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 لەسەر ئاستى پارىزگاكان و ھەریمی كوردستان

تىكراي بەپېتىبۇون بۇ ئافرەتى تەمەن 49-15 سالان:

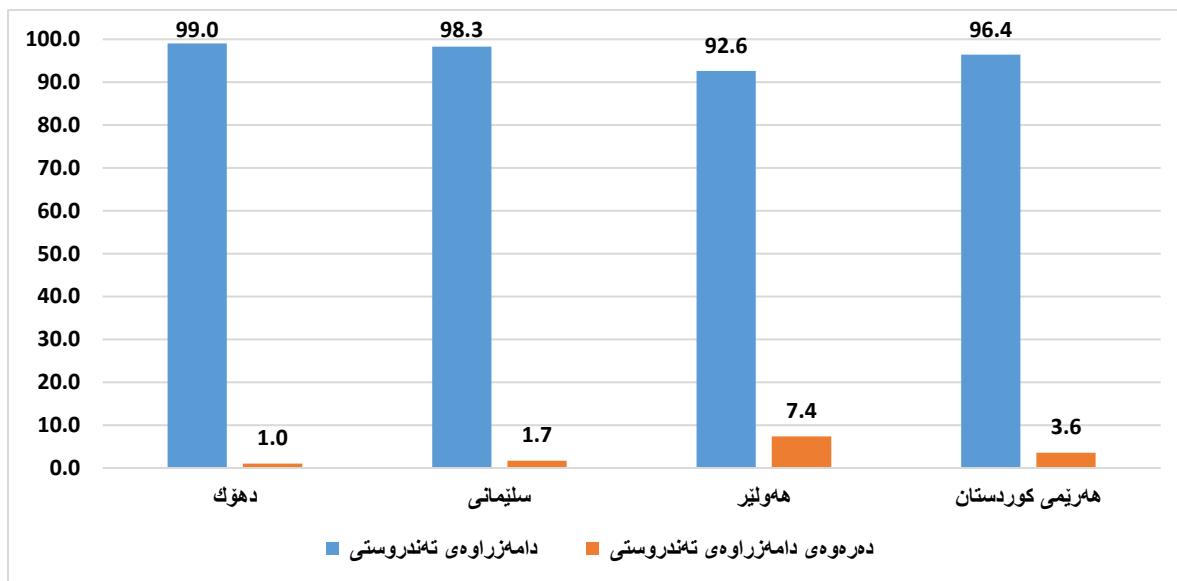
برىتىيە لە تىكراي ژمارەي ھېبۇونى مەندالى لمدایكبوو زىندۇو بۇ ھەر ئافرەتىك لە تەمەن (15-49) سالان لەماوهى ژيانى ھاوسمەrida. بە پىنى رووپېتۇي بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 (IWISHII)، لە ھەریمی كوردستان، تىكراي ژمارەي لمدایكبوو زىندۇو بۇ ھەر ئافرەتىك 3.2 مەندالە و لەسەر ئاستى پارىزگاكانى ھەرىم، پارىزگاكى دەھوك بەرزتىرە كە 3.4 مەندالە و دواتر پارىزگاكانى ھەولىر و سلىمانى دىن بە تىكراي 3.3 و 3 مەندال بۇ ھەر ئافرەتىك يەك لەدواى يەك ھەروەك لە شىوهى 21 لە خوارموھ پېشاندراوه.

شیوه‌ی 21: تیکرای بپیتوون بق هم ئافرمیک لە تەممەنی 49-15 سالان لەسەر ئاستى پارىزگاكان و هیئتمی کوردستان - رووپیوی بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرمەن 2021 (IWISH-II)

نافرەتانی تەممەن 49-15 سالان نەوانەی کە ھاوسمەردارن و يان پېشتر ھاوسمەرگىريان كردۇوه و مندالىيان بۇوه (له دامەزراوهى تەندروستى و دەرهوهى دامەزراوهى تەندروستى) لەماوهى 5 سالى پېش ئەنجامدانى رووپیووهكە: مندالبۇون لە دامەزراوهى تەندروستى و لەزىز چاودىرى كەسانى پىپۇر و كارامە لەم بوارەدا ھۆكارىكە بق دوور كەوتۇنۇھ لە مەترىسى لەسەر تەندروستى جەستەبىي بق دايىك و كۆرپەكمەي و كەمبۇنەموھى ژمارەي مردى دايىك و كۆرپەكمەنیان . بە پىنى رووپیوی بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرمەن 2021 (IWISH-II)، لە هیئتمی کوردستان، رېزەي مندالبۇون لە دامەزراوهى تەندروستى لە ئاستىكى بەرزادىيە و رېزەكەي %96.4 . لەسەر ئاستى پارىزگاكانى هەريم، بەرزرتىن رېزە لە پارىزگاى دھوكە بە رېزەي %99.0 و دواتر بە رېزەيەكى ھەندىك كەمنىز پارىزگاى سلیمانى دىت بەرېزە %98.3 و كەمنىز رېزە لە پارىزگاى ھەولىزە بە رېزەي %.92.6 . بەھەمان شىوه مندالبۇون لە دەرموهى دامەزراوهى تەندروستى دوور لە چاودىرى پېشىكى مەترىسييەكى گەمورەيە بق سەر ژيانى دايىك و كۆرپەكمەي. نەم رېزەيە لە هیئتمی کوردستان بىرتىيە لە %3.6 و لەسەر ئاستى پارىزگاكان زۇرتىن رېزە لە پارىزگاى ھەولىزە بە رېزەي %7.4 و دواتر پارىزگاكانى سلیمانى دەھوك دىن هەرىيەكمەيان بە رېزەي 1.7 % و 1% يەك لەدوای يەك ھەرومەك لە شىوهى خوارموھ پېشاندراوه.

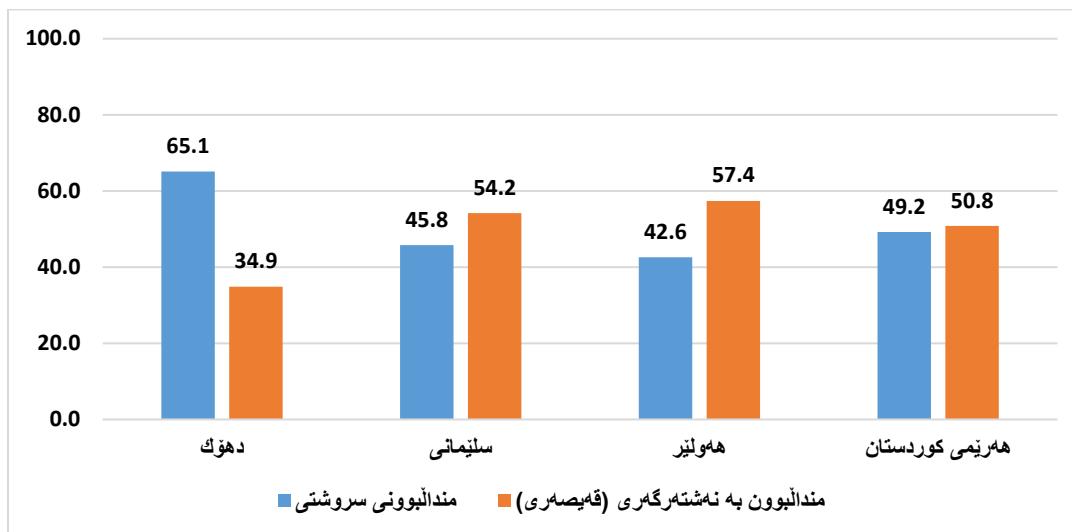
شیوهی 22 : ریزهی ئافرەتانی تەممەن 49-15 سالان ئەوانەی کە ھاوسمەردارن و یان پیشتر ھاوسمەرگیرییان کردووە و لە دامەزراوهی تەندروستى مەنداڵییان بۇوە لە ماوهی 5 سالى پېش ئەنجامدانى ropyioi بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان

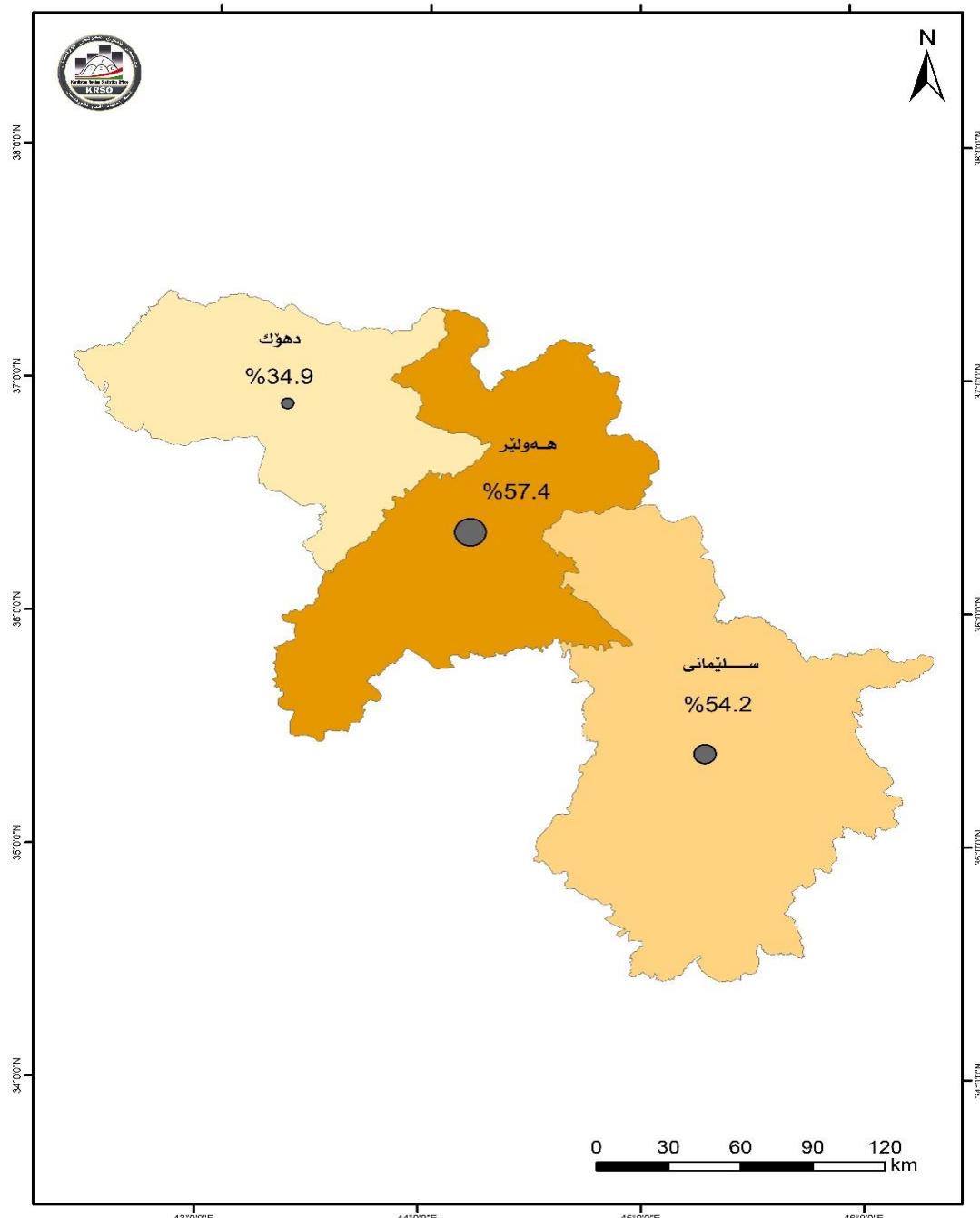
شیوازى مەنداڵبۇون (سروشتى و قەيىسىرى)

ریزهی سەدى ئافرەتانی تەممەن 49-15 سالى ئەوانەی کە ئىستا ھاوسمەردارن یان پیشتر ھاوسمەرگیرییان کردووە و مەندالى زىندۇويان بۇوە لەماوهی پېنج سالى پېش ropyioi کە بە پېنى شیوازى مەنداڵبۇونىييان: بە گشتى مەنداڭ بە دوو شیوازى سروشتى و نەشتەرگەرى قەيىسىرى لە دايىك دەبىت. شیوازى مەنداڵبۇونى سروشتى يەكتىكە لە شیوازە بەرپلاۋەكان لە جىهاندا، بەلام لە هەریمی کوردستان لە چەند سالى رابردوودا مەنداڵبۇون بە شیوازى نەشتەرگەرى قەيىسىرى بەشىوەتكى زۆر بەرچاۋ رووی لە زىد بۇون کردووە. بە پېنى ropyioi بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)، لە هەریمی کوردستان، بە شیوازى گشتى مەنداڵبۇون بە شیوازى سروشتى ریزە 49.2% و لەسەر ئاستى پارىزگاکانى ھەریم پارىزگاڭ دەھۆك بەرزەتىن ریزە ھەمە 65.1% دواتر ھەریمکە لە پارىزگاکانى سلىمانى و ھەولىر دىن ھەریمکەميان بەریزە 45.8% و 42.6% یەك لەدواى يەك. مەنداڵبۇون بەشىوازى قەيىسىرى لە هەریمی کوردستان ریزە ھەمە (50.8%) و لەسەر ئاستى پارىزگاکانى ھەریم، بەرزەتىن ریزە لە پارىزگاڭ دەھۆك (57.4%) دواتر ھەریمکە لە پارىزگاکانى سلىمانى دەھۆك دىن (بە ریزە 54.2% و 34.9% یەك لەدواى يەك). ئەگەر بەراوردى ھەردو شیوازى مەنداڵبۇون لە سەر ئاستى ھەریمی کوردستان ھەردووھا لەسەر ئاستى پارىزگاکان بکەن، بۇمان دەر دەكمەنیت كە ریزە ھەنداڵبۇون بە قەيىسىرى بەرزەتىن لە شیوازى سروشتى ئەمەش كارىگەرى نەرينى لەسەر تەندروستى ئافرەتان دروست دەكتات و پىويستە ھۆشدرای بەرىت لە لايەن لايەنكەنلى پەيوندۇيدار لە بەرزاپۇنەوهى ریزە ھەنداڵبۇون بە نەشتەرگەرى قەيىسىرى لە ماوهى سالانى رابردوو لە ھەریمی کوردستاندا. لە شیوهى خوارەوە بەراوردى ھەردوو شیوازى مەنداڵبۇون بە سروشتى و قەيىسىرى پېشاندەر او.

شیوهی 23: ریژهی ئافرەتانی تەمەن 49-15 سالى ئەوانەی کە ئىستا ھاوسمى دارن يان پىشتر ھاوسمى گىرىييان كردۇوھە و مەندالى زىندۇويان بۇوە لەماوهى پىنج سالى پىش رەۋۆپىيى بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 بە پىشى شىوازى مەندالبۇونىييان (سروشتى و قەيىسىرى) لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان

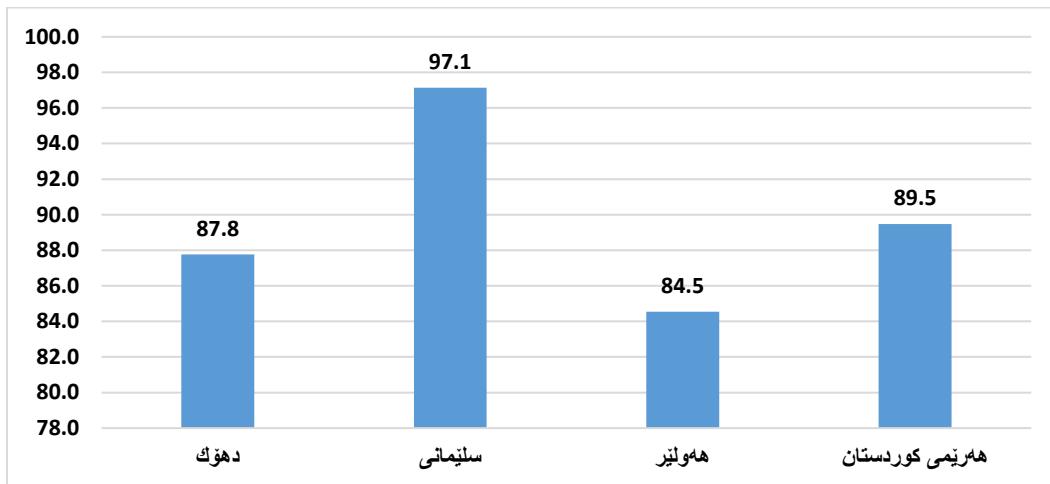

نەخشەی 4: ریزئەی ئافرەتاتى تەھمن 49-15 سالى نەوانەی كە نىستا ھاوسمەردارن يان پىشتر ھاوسمەركىرىييان كردووه و مەندالى زىندۇوپىان بۇوه لەماوهى پىنج سالى پىش رووپېتۈر بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 كە بە نەشتەرگەری (قەيسەری) مەندالىييان بۇوه لەسەر ناسى پارىزگاكانى ھەریمی کوردستان

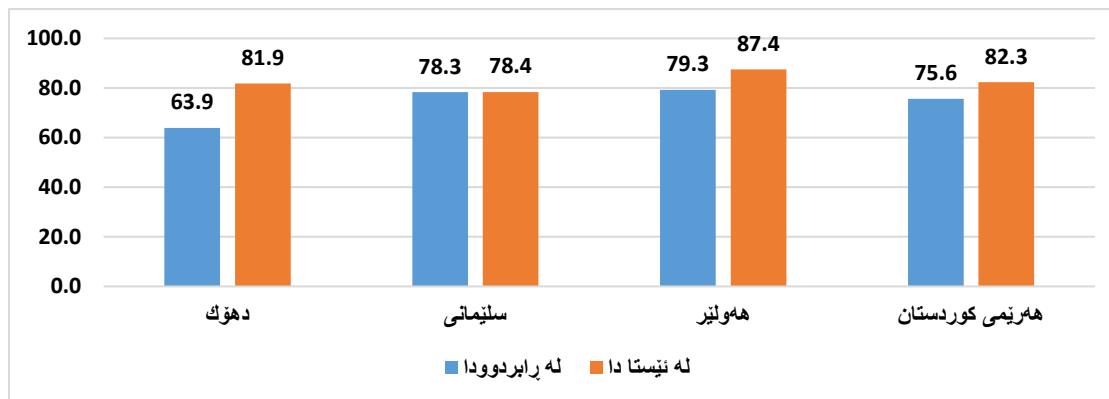
ریژه‌ی سه‌دی نافرمانی تهمن 49-15 سالان نهوانه‌ی هاوسمه‌ردارن یان پیشتر هاوسمه‌گیری‌بیان کردوه و مندالی زیندوویان بوده له ماوه‌ی 5 سالی پیش نهنجامدانی رووپیوه‌که: شیرپیدانی سروشتنی سودی زوری بو مندال و دایکیش همه. ریکخراوی مندال‌پاریزی نهنه‌وه یه‌کگرتووه‌کان (UNICEF) و ریکخراوی تمدنروستی جیهانی (WHO) رینمایی بو شیرپیدانی سروشتنی دهکمن که له کاتز میری یه‌کمی دوای له‌دایکبوونی مندال‌مکه‌وه دهست پیده‌کات تا شهش مانگی یه‌کمی تهمنی مندال‌دا که به تهنه‌ها و بئی هیچ خواردنیکی تر کاریگری نه‌رینی لسمر گمشه‌ی جهسته‌ی و هزری مندال دروست دهکات. به پیی رووپیوه‌ی بارودوخی تمدنروستی و کومه‌لایه‌تی نافرمان 2021 (IWISH-II)، له هیریمی کور دستان، نهم ریژه‌یه 89.5% ولسمر ناستی پاریزگاکان پاریزگاکان سلیمانی بهرزترین ریژه‌ی همه که دهکاته 97.1%， دواتر هیریمک له پاریزگاکانی دهوك و همولیر دین هیریمکیان به‌ریژه‌ی 87.8% و 84.5% یهک لهدوای یهک هموهک له شیوه‌ی 24 له خوارمه‌ه پیشاندر اوه.

شیوه‌ی 24: ریژه‌ی نافرمانی تهمن 49-15 سالان نهوانه‌ی هاوسمه‌ردارن یان پیشتر هاوسمه‌گیری‌بیان کردوه و مندالی زیندوویان بوده له ماوه‌ی 5 سالی پیش نهنجامدانی رووپیوه‌ی بارودوخی تمدنروستی و کومه‌لایه‌تی نافرمان 2021 و شیری خویان داوته مندال‌مکانیان راسته‌وخت دوای مندال‌بیون لسمر ناستی پاریزگاکان و هیریمی کور دستان

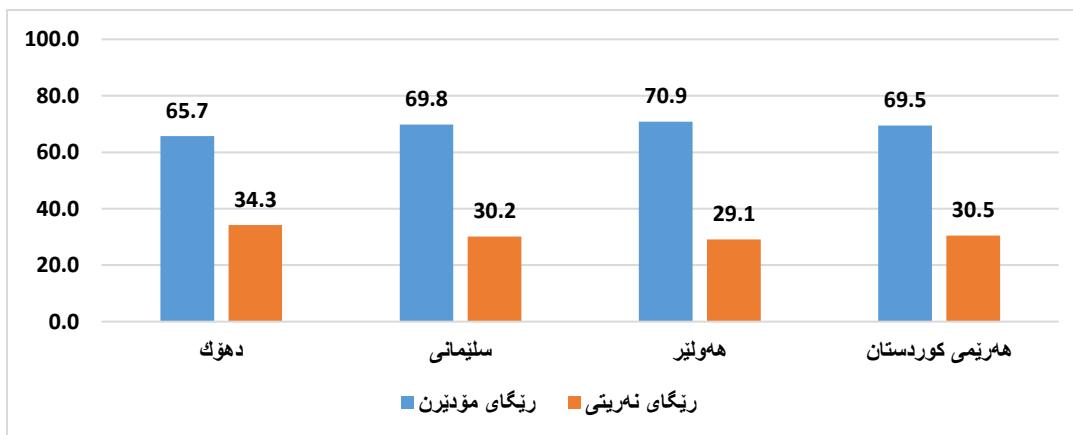
ریژه‌ی سه‌دی نافرمانی تهمن 49-15 سالی که هاوسمه‌ردارن یان پیشتر هاوسمه‌گیری‌بیان کردوه خویان یان هاوسمه‌مکانیان ریگاکانی ریکختی خیزانیان به‌کارهیناوه له (رابردوودا و له نیستادا له کاتی نهنجامدانی رووپیوه‌که): ریکختی خیزان بریتیبه له دانانی پلان بو کونترول کردنی ژماره‌ی مندال، دریزکردنوه‌ی ماوهی نتیوان دوو سکپری و ریگمگرتن له دووگیانبوون به به‌کارهینانی ریگمیهک یان زیاتر لعیه‌کیک له ریگاکانی ریگری له سکپری له‌لاین ژن و میرید یان یهکتیکیان لمبر هم‌ھوکاریک بیت (تمدنروستی، نافرمانی، کومه‌لایه‌تی). به پیی رووپیوه‌ی بارودوخی تمدنروستی و کومه‌لایه‌تی نافرمان 2021 (IWISH-II)، له هیریمی کور دستان، ریژه‌ی نه نافرمانی که له‌رابردوودا (پیش رووپیوه) ریگاکانی ریکختی خیزانیان به‌کارهیناوه 75.6% بوده و لسمر ناستی پاریزگاکانی هیریم، بهرزترین ریژه‌ی له پاریزگاکی همولیر (79.3%) دواتر هیریمک له پاریزگاکانی سلیمانی و دهوك دین (بهریژه‌ی 78.3% و 63.9% یهک لهدوای یهک). ریژه‌ی نه نافرمانی که له نیستادا (کاتی نهنجامدانی رووپیوه‌که له سالی 2021) ریگاکانی ریکختی خیزانیان به‌کارده‌هینن له هیریمی کور دستان 82.3% و ئەمەش ریژه‌یه کی بھرزا، له سمر ناستی پاریزگاکانی هیریم، بهرزترین ریژه‌ی له پاریزگاکی همولیر (87.4%) دواتر هیریمک لمپاریزگاکانی دهوك و سلیمانی دین بھریژه‌ی 81.9% و 78.4% یهک لهدوای یهک. ئەمگر بیت بھراورد بکهین له نتیوان ریگاکانی ریکختی خیزان له رابردوو و له نیستادا له هیریمی کور دستان، ریژه‌که بھرزوونه‌وه بھخویمه‌ه بینیوه. لسمر ناستی پاریزگاکانی هیریم، جگه له پاریزگاکی سلیمانی بومان ددهکمۆیت له پاریزگاکی همولیر و دهوك ریژه‌کان بھرزوونه‌هیان بھخویمه‌ه بینیوه هموهک له شیوه‌ی 25 پیشاندر اوه.

شیوه‌ی 25: بیژه‌ی ئافرمتانی تهممن 49-15 سالی که هاوسمه‌ردارن يان پیشتر هاوسمه‌رگیریبیان کردوده خویان يان هاوسمه‌رکانیان ریگاکانی ریکختن خیزان بەکارهیناوه له رابردوودا (پیش رووپیو) و له نیستادا له کاتی ئەنچامدانی ropyوپیوکه لهسمر ئاستی پاریزگاکان و هئیمی کوردستان - رووپیوی بارودوخی تەندروستی و کۆمەلایتى ئافرمتان 2021 (IWISH-II)

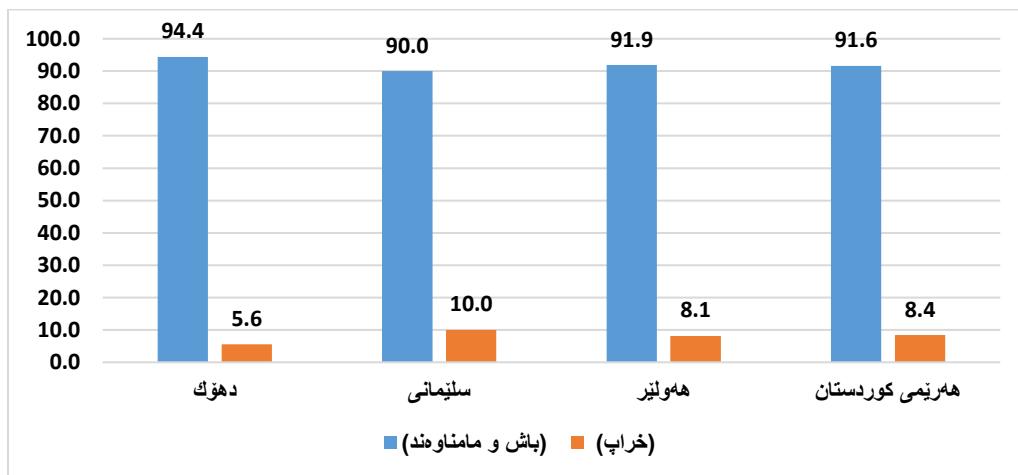
بیژه‌ی سەدی نەو ئافرمتانی کە تەممەنیان 49-15 سالییه و نیستادا هاوسمه‌ردارن يان پیشتر هاوسمه‌رگیریبیان کردوده خویان يان هاوسمه‌رکانیان هئ ریگاکانی (نەریتی يان مۇدیرن) بەکاردهینن له نیستادا (کاتی ئەنچامدانی ropyوپیو 2021): ریگاکانی ریکختن خیزان بەشیوه‌یهکی گشتی دوو جۆرن (ریگەی مۇدیرن و ریگەی نەریتی). ریگەی مۇدیرن وەك بەکارهینانی (حەب، لەمەلب، غەرسە، دەرزى و كۆنۈم،...) وە ریگا نەریتەکان وەك (شىرىپىدانى سروشنى، فەيدانى دەرەكى، ریگىرى كاتى سوورى مانگانە،...) كە هەریەکىڭ لەم ریگايانە كاریگەری و دەرنجامى خۆي ھەمە. بە پىي رووپیوی بارودوخی تەندروستی و کۆمەلایتى ئافرمتان 2021 (IWISH-II)، بیژه‌ی بەکارهینانی ریگاکانی نەریتی له نیستادا له هئیمی کوردستان 30.5% وەسمر ئاستی پاریزگاکانی هئیم، پاریزگاکى دھوك بەرزتەرین بیژه‌ی ھەي (34.3%) دواتر هەریەك لە پاریزگاکانی سلیمانی و ھولیز دېن ھەریەکەمیان بە بیژه‌ی 29.1% يەك لەدواي یەك. بیژه‌ی بەکارهینانی ریگاکانی مۇدیرن له نیستادا له هئیمی کوردستان 69.5% وەسمر ئاستی 30.2% يەك لەدواي یەك. بیژه‌ی بەکارهینانی ریگاکانی ھولیز له پاریزگاکى 70.9% دواتر ھەریەك لە پاریزگاکانی سلیمانی و دھوك دېن ھەریەکەمیان بە بیژه‌ی 69.8% و 65.7% يەك لەدواي یەك. ئەگەر بەراوردى نیوان ھەردوو ریگاکە بىكەن له هئیمی کوردستان، دەبىنن بیژه‌ی بەکارهینانی ریگاکانی مۇدیرن نزىكەی دوو ئەووندە ریگاکانی نەریتىيە وبەھەمان شىوه لەسمر ئاستى پاریزگان ھەر وەك لە شیوه‌ی خوارموه پیشاندراوه.

شیوه‌ی 26: بیژه‌ی ئەو ئافرمتانی کە تەممەنیان 49-15 سالییه و نیستادا هاوسمه‌ردارن يان پیشتر هاوسمه‌رگیریبیان کردوده خویان يان هاوسمه‌رکانیان هئ ریگاکانی (نەریتی يان مۇدیرن) ریکختن خیزان بەکاردهینن لەسمر ئاستی پاریزگاکان و هئیمی کوردستان - رووپیوی بارودوخی تەندروستی و کۆمەلایتى ئافرمتان 2021 (IWISH-II)

ریزه‌ی سده‌ی نافرہتانی تممن 15 سالان وزیارت به گوینه‌ی هملسنهنگاندنی پاری تمدنروستیان: رای نه کمسه‌یه که چاپنیکه‌وتنتی له‌گمبل ئونجامداوه سبمارت به تمدنروستی گشتی تمواو له رووی جامستیه و دهر وونی نه‌مک تممنها له نهبوونی نه خوشی يان كه مئندامی له‌گمبل راده‌ی ماممه‌لکردنی له‌گمبل چالاکیه‌كانی رۆزانه‌ی بشیوه‌یه‌کی دروست كه رینگه‌ی پیده‌دادات مامله‌ی گشت لاینه‌كانی ترى ژياندا بكت. بمپی روپیپوی بارودوخی تمدنروستی و كۆمه‌لايەتى ئافرەتان(IWISHI) 2021 ، له‌هېريمى كوردستان، نه کە تمدنروستی خويان باش هملدسه‌نگين ریزه‌یه‌کی بەرزي هەمیه كه 91.6% ولسەر ئاستى پاريزگاكانى هەريم بەرترین نافرەتان كە تمدنروستی خويان باش هملدسه‌نگين ریزه‌یه‌کی بەرزي هەمیه كه 91.6% ولسەر ئاستى پاريزگاكانى هەريم بەرترین ریزه‌له پاريزگاي دھوكه كه 94.4% دواتر هەريمەك له پاريزگاكانى هەولىر و سليمانى دىن هەريمەكميان به ریزه‌ی 90.0% بهشیوه‌ی يەك لەدوای يەك. به هەمان شیوه نه کە تمدنروستی خويان خراپ هملسنهنگاندووه له هەريمى كوردستان ریزه‌ی 4.8% ولسەر ئاستى پاريزگاكانى هەريم بەرترین ریزه له پاريزگاي سليمانى يه كه 10.0% دواتر هەريمەك له پاريزگاكانى هەولىر و دھوك دىت هەريمەكميان به ریزه‌ی 8.1% 5.6% بهشیوه‌ی يەك لەدوای يەك هەرمەك له شیوه‌ی 27 پيشاندراروه.

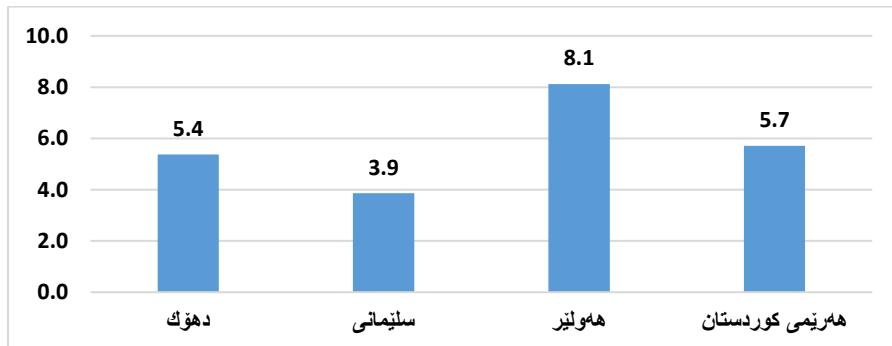
شیوه‌ی 27: زیارت به گویره‌ی همسنگاندنی باری تهدروستیان لهر ناستی پاریزگاکان و همینی کورستان - روپیوی بارودخی تهدروستی و کومه‌لایه‌تی نافرمان 2021 (IWISH-II)

جگهره کیشان له نیوان ئافرەتانی تەممەن 15 سال وزیاتر

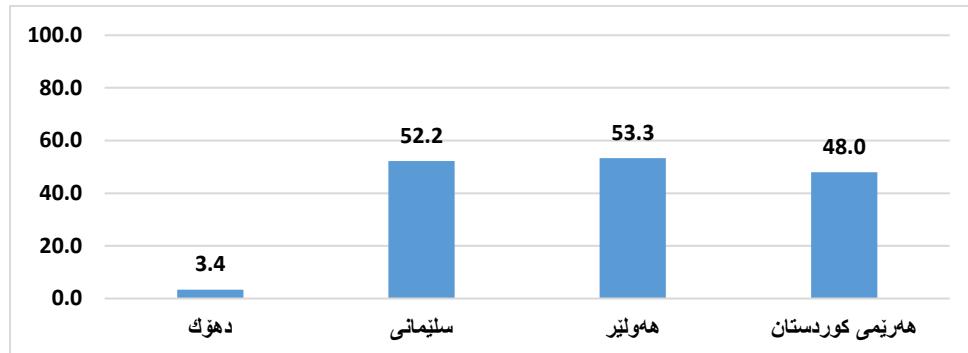
ریزه‌ی سه‌می تأثیراتی تهممن 15 سال وزیاتر که (جگمه و هاوشنیو) دکیش: جگمه کیشان یمکیکه لمو خووه خراپانه‌ی که زیان به تهدروستی دهگمینیت همراهها به شیوه‌یمکی راسته‌خواهیکاریگمی همیه له چندین ناخوشی و همک شیرپنجه‌ی سیمه‌کان، دهم و قورگ و ئەو کەسانه دهگمینیتله که لمروژیکدا جگمه‌یمک یان زیاتر دهکیشیت یان نیزگمله وجگمه‌ی وئلایکترۆنی دهکیش. کیشانی جگمه و هاوشنیو مکانی له نیوان تأثراتان دا دیاردهیک تا رادیمیک بمرچاوه له همیریمی کوردستان و ریزه‌کمی دهکانه 5.7% و له سهر ئاستی پاریزگاکان، پاریزگاکان همولیر بمرزترین ریزه‌ی همیه (8.1%) دواتر همیریمک له پاریزگاکانی دهؤک و سلیمانی دین همیریمکمیان به ریزه‌ی 5.4% و 3.9% یمک لەدوای یمک (رووبنیوی بارودوخی تهدروستی و کومه‌لایتی تأثراتان 2021) همروهک له شیوه‌ی 28 بیشاندار او.

شیوهی 28: ریزه‌ی ئافرەتانی تەممن 15 سال و زیاتر کە (جگەرە و هاووشیوھ) دەکىشن لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان - ropyioi بارودوخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)

ریزه‌ی سەدى ئافرەتانی تەممن 15 سالان و زیاتر کە خەتەنەکراون: يەكىك لە دىبار دە باوەكانى ھەندىك لە كۆمەلگاکانى رۆژھەلاتى ناومراست خەتەنە كەردنى مىيىنە (FGM). لە هەریمی کوردستان دىبار دە خەتەنە كەردنى مىيىنە بە گشتى قەدەغە كراوە وبەگۈرەي ياسا لە پەرلەمانى كوردستان سزاپ زېندان و ماددى لەسەر ھەم، بەلام لەگەل ئۇوشىدا ئەم كەردارە لە چەند ناوجىمەك بە نەينى ئەنجام دەرىت كە دەبىتە مايەي ھېرەشە بۇ سەر تەندروستى جەستەتى و دەروننى ئافرەتان. بە پىپى روپىپوي بارودوخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021، ئەم ریزه‌يە لە هەریمی کوردستان ریزه‌يەكى بەرزا (48%) تومار كەردوو، و لەسەر ئاستى پاریزگاکان، ھەریمەك لە پاریزگاکانى ھەولنیر و سلیمانى بەرزا تىرين ریزه‌يەن ھەم (53.3% و 52.2% يەك لەدواي يەك) وە نزەتلىرىن ریزه لە پاریزگاى دەھوك (3.4%) ھەروەك لە شیوهی 29 لە خوارەوە پېشاندار او.

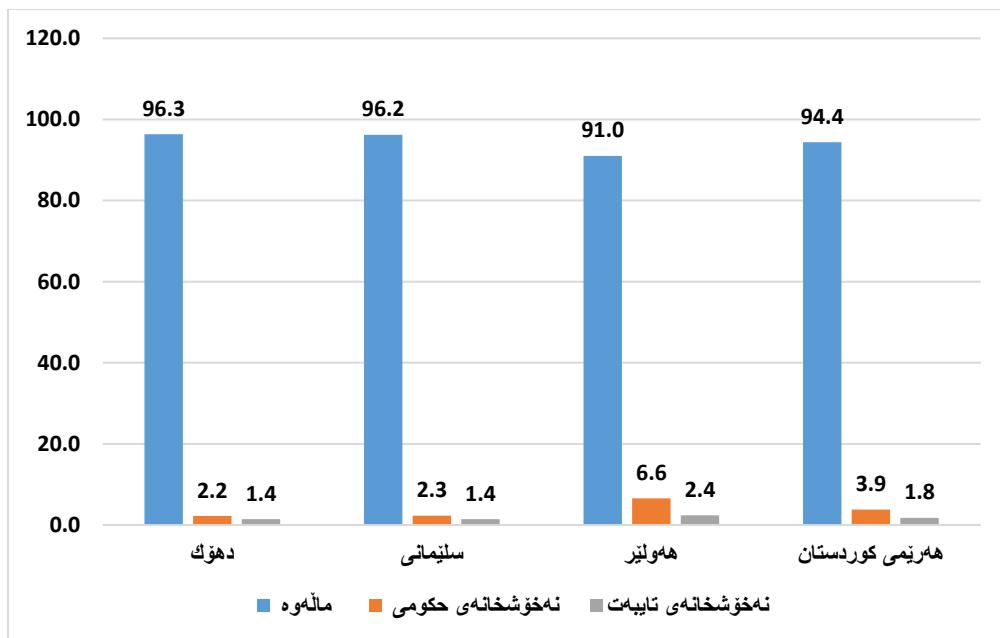
شیوهی 29: ریزه‌ی ئافرەتانی تەممن 15 سالان و زیاتر کە خەتەنەکراون لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان - ropyioi بارودوخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)

ریزه‌ی سەدى ئەندامانى خىزان تەممن 10 سالان و زیاتر بە گۈرەي شوينى چارەسەر كەردىنيان لە ماوهى توшибونيان بە قايروسى كۆرۇنا: پەتاپ كۆرۇنا (كۆفید 19) پەتاپىكى جىهانىيە و تاكو ئىستا چەندىن ملىون كەس لە جىهاندا بەھۆيەو گىانيان لەدەستداو، بۇيە لەگەل سەرھەلدانى قايروسىكە و بلاوبۇونەوە بە جىهاندا لە سالى 2020، حکومەت و رېكخراوەكان لەسەر ئەنسەرى جىهاندا رىتىمايى و رېۋى شوينى توپىندا بۇ بەرھەنگار بۇونەوە لە بلاوبۇونەوە كەنارى قايروسىكە راگىمياندۇو. زۇر لە توшибۇوانى ئەم پەتاپى بە پىشت بەستن بە رىتىمايى تەندروستىيەكان و بە گۈرەي بارودوخى تەندروستى و راددەي توپىنى پەتاكلە لە ماللەو يان لە نەخۇشخانەكان (حکومى و تايىت) چارەسەرى پېۋىستىان وەرگەرتۇوە. داناكان دەرمەخىن كە لە هەریمی کوردستان ئەوانەي توشى پەتاكلە بۇون و چارەسەريان لە ماللەو وەرگەرتۇوە ریزه‌كەمى 94.4%， لەسەر ئاستى پاریزگاکانى هەریميش، لەتىوان پاریزگاکانى دھوك و سلیمانى جىوازىيەكى ئۇوتۇ بەدى ناكرىت (بە ریزه‌ي 96.3% و 96.2% يەك لەدواي يەك) و نزەتلىرىن ریزه لە پاریزگاى ھەولنیر بەریزه‌ي 91.0%. بە پىپى روپىپوي بارودوخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021، ئەوانەي لە نەخۇشخانەي حکومى چارەسەريان وەرگەرتۇوە لە هەریمی کوردستان ریزه‌كەمى 3.9% و لەسەر ئاستى پاریزگاکانى هەریم، بەرزا تىرين ریزه لە پاریزگاى ھەولنیر و پاریزگاکانى سلیمانى و دھوك نزىكىن لمىكەمەن 2.3% و 2.2% يەك لەدواي يەك. ئەوانەي لە نەخۇشخانەي

تایبەت چارھەریان وەرگرتووە لەھەریمی کوردستان، ڕیزەکەی 1.8% و لەسەر ئاستى پارىزگاكانى ھەریم پارىزگاگانى ھەولێر بەرزترین ڕیزەکەی هەمیه (2.4%) و پارىزگاكانى دەھۆك و سلیمانی ڕیزەکەی يەكسانیان تومارکردووە كە دەكاتە 1.4%. نیشاندەر مکان و دەردهخەن كە زۆربەي ئەوانەي لە ھەریمی کوردستان توشى پەتايى كۆرۆنا بۇونە، لەمماڵموه چارھەری پیویستیان وەرگرتووە ھەروەك لە شىۋەت خوارەوە ئامازەت پېدرادە.

شىوهى 30: بىزەت ئەندامانى خىزان تەممەن 10 سالان و زىاتر بە گوئەتە شۇينى چارھەرکەردىنیان لە ماوەتى توشىبونىيان بە ۋايروسى كۆرۆنا لەسەر ئاستى پارىزگاكان و ھەریمی کوردستان - رووپىيى بارودۇخى تەمنىرۇستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)

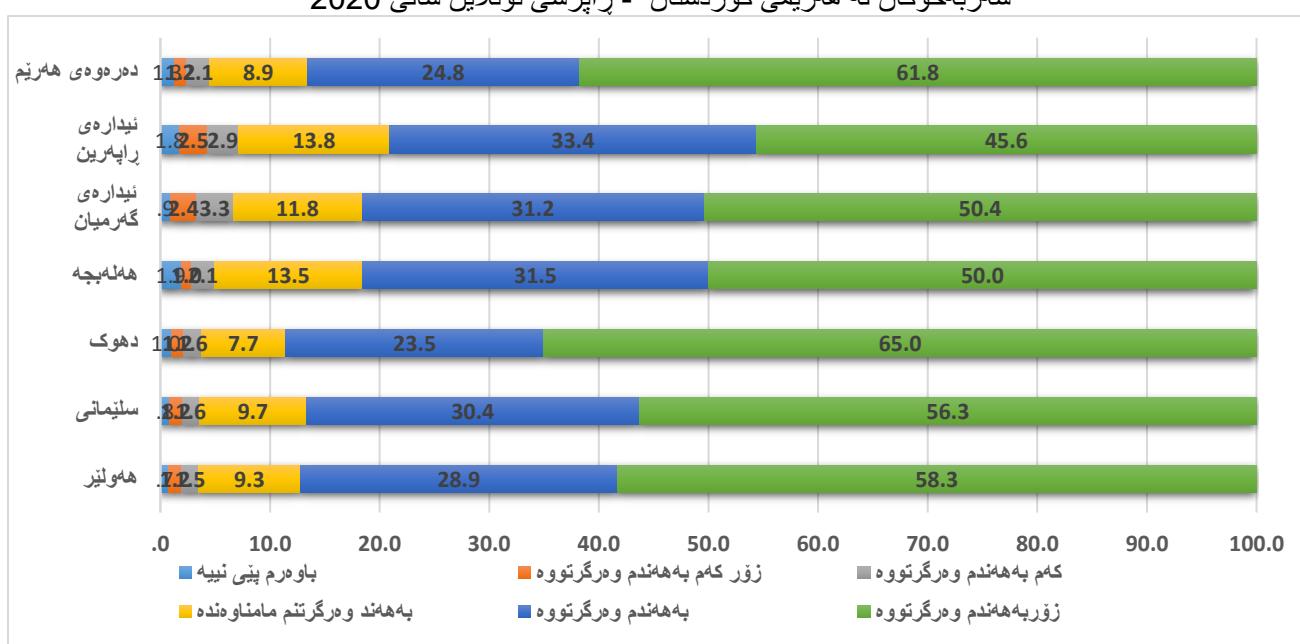

پاپرسی دەربارەی ریکارەکانی حکومەتی هەریم بۆ بەرنگاربۇونەوە لە دژی بلاوبۇونەوەی قایروسی کۆرۇنا

دوای بلاوبۇونەوەی قایروسی کۆرۇنا و دەركەوتى چەند حالتىكى توشبۇون لە هەریمی کوردستان و گرتەبەری ریکارەکان لە دژی بلاوبۇونەوەی قایروسی کۆرۇنا لە لايەن حکومەتی هەریم، بە مەبەستى وەرگرتى راي گشتى لە بارودۇخى هاتبۇوه ئاراوە و بۆئوەي ئەنجامەكانى ئەم پاپرسیيە بېتىھەنگارىنىك و بەرچاۋ ۋونىيەك بۆ حکومەت و گرتەبەر و دانانى پلانى پیویست بۆ ریگریکەن لە بلاوبۇونەوەی زیاترى قایروسەكە، دەستەي ئامارى هەریمی کوردستان لەزىز چاودىرى وەزارەتى پلاندانان لە ریکەمەتى 2020/3/24 ھەمسا بە ئەنجامدانى پاپرسیيەك بە شىوهى ئۇنلار بۇ ماوەي 48 كاشتىمىز و تىيادا 49,037 كەس بەشداربۇون بېشىۋەيەك 48,082 لە هەریمی کوردستان و 995 كەس لە دەرمەتى هەریم بەشداربۇون.

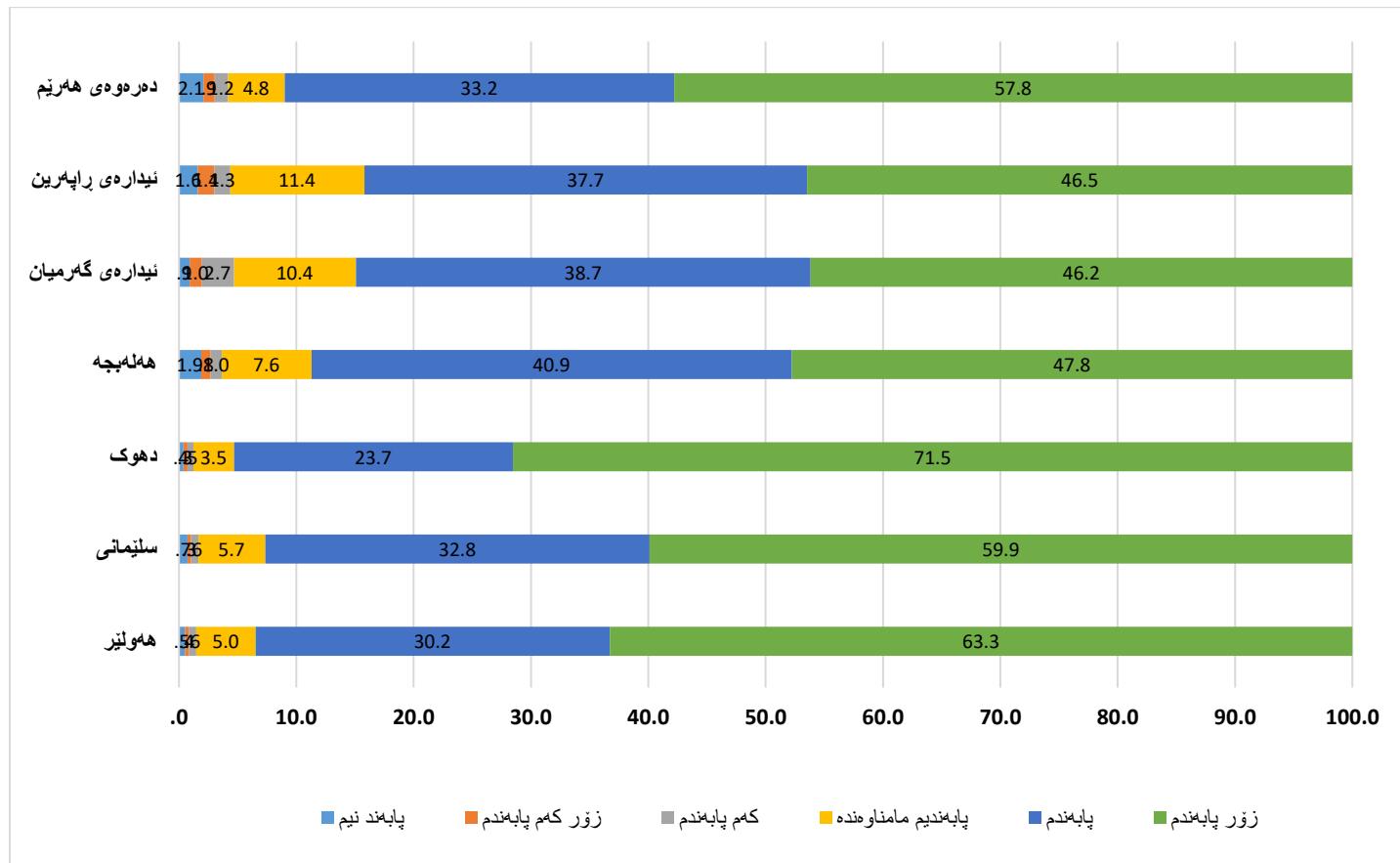
بەھەند وەرگرتى نەخۇشى (قایروسی کۆرۇنا):

يەكىن لە نیشاندەرەكى ئەم قایروسە لەلایەن ھاولاتىيان تاپادىھەيەك لە ئاستىكى بەرزايدا بېشىۋەيەك، لە پارىزگائى دەشكەن بەریزەي 50.4% و ھولىر 58.3% و پارىزگائى سلىمانى 56.3% و ھەلبىجە 50% و ھەردوو ئىدارە گەرمىان و راپەرین بەریزەي 45.6% و ھەنەن وەرگرتى نەخۇشى (قایروسی کۆرۇنا) لەلایەن ھاولاتىيان لەسەر ئاستى پارىزگاكان و ئىدارە سەرەتەخۇكەن لە هەریمی کوردستان - پاپرسى ئۇنلار سالى 2020

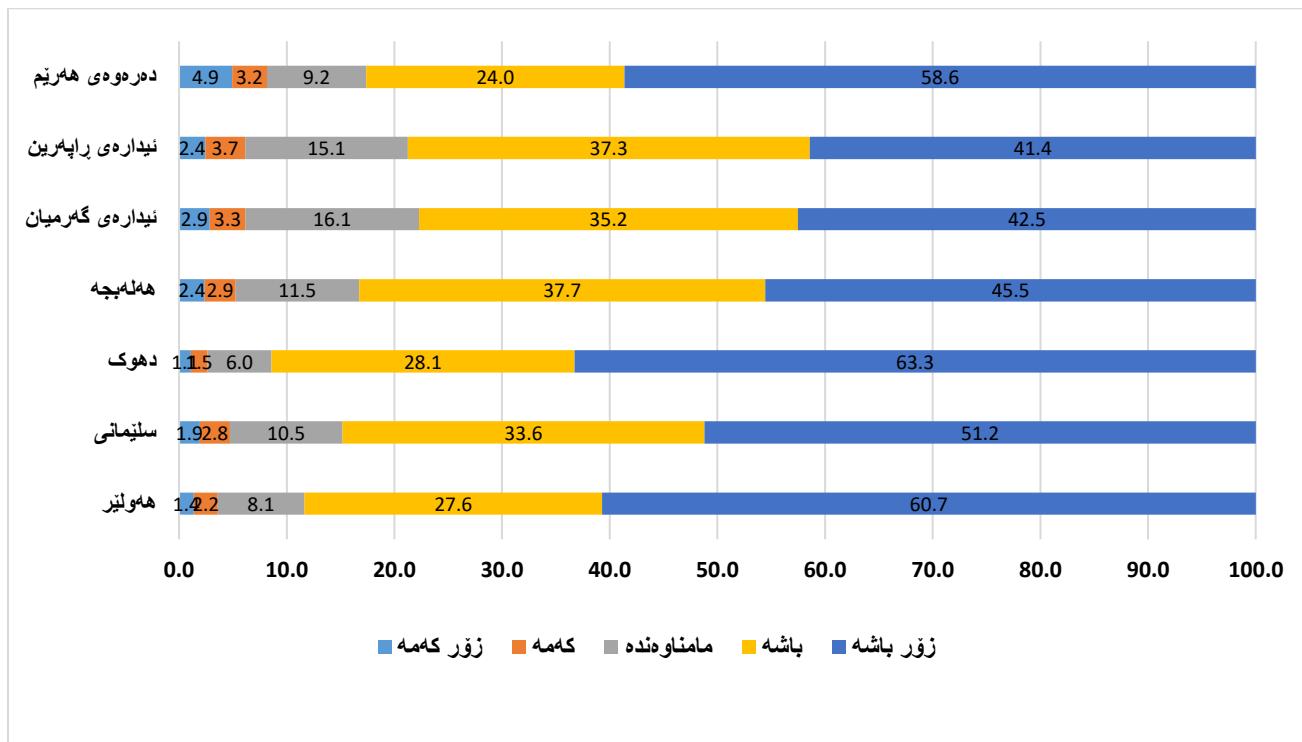
پابەندبۇونى ھاولاتىيان بە رىنمايىەكانى (حکومەتی هەریمی کوردستان) لە خۇپارىزى لە قایروسی کۆرۇنا: پابەند بۇونى ھاولاتىيان بە رىنمايىەكانى خۇپارىزى كە لە لايەن حکومەتموە دەركەرا، بۇ ھاولاتىيان ھۆكارىيەك بۇ بە پاراستى ئىانيان و ریگریکەن لە بلاوبۇونەوەي زیاترى قایروسەكە، بۇ ئەم مەبەستەش حکومەتی هەریم لە رىيگاى وەزارەتى تەندروستىمە چەندىن رىنمايى و ریکارى بۇ پاراستى تەندروستى و گىانى ھاولاتىيان تاپادىھەيەكى باش پابەندى رىنمايىەكان بۇون. لەسەر ئاستى پارىزگاكان، بەرزايدىن رىزەي ھاولاتىيان كە زور پابەندى رىنمايىەكان بۇون لە پارىزگائى دەشكەن بە رىزەي 71.5% دواتر هەریمەك لە پارىزگاكانى ھولىر و سلىمانى دىن هەریمەكىيەن بەریزەي 63.3% و 51.9% يەك لەدوای يەك و لەسەر ئاستى ئىدارە سەرەتەخۇكەنىش جىاوازىيەكى ئەم تو لە نىوانيان بەدى نەمکراوه هەروەك لە شىوهى 32 پېشاندراو.

شیوهی 32 : ریژەی پابندبۇونى ھاولاتيان بە رینمايىەکانى حکومەتى هەریمی کوردستان لە خۇپارىزى لە ئەپەرۆسی کۆرۇنا لەسەر ئاستى پارىزگاكان و ئىدارە سەربەخۆكان لە هەریمی کوردستان - راپرسى تۈنلەين سالى 2020

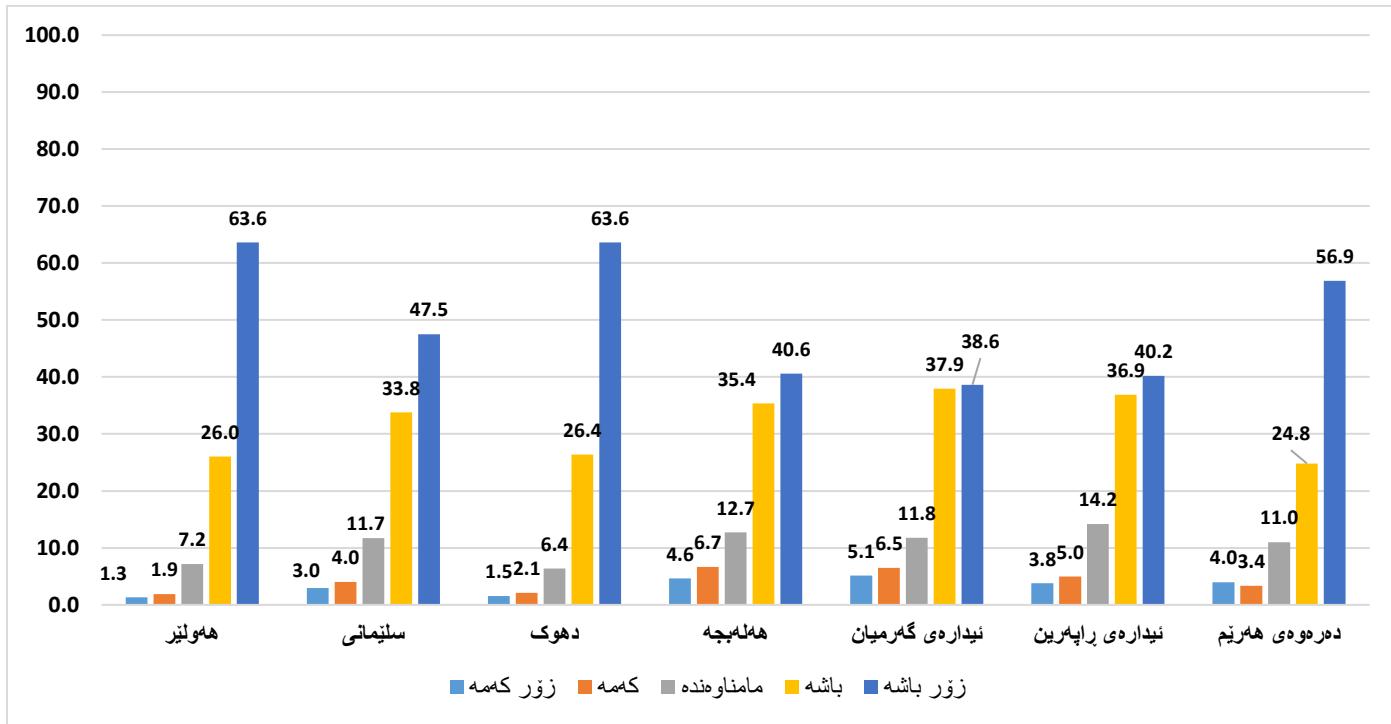
کارىگەری رېکارەکانى حکومەتى هەریم دىز بە قایروسى کۆرۇنا: رېکارەکانى حکومەتى هەریمی کوردستان لەسەر ھاولاتيان كارىگەریمەكى بەرچاوى ھېبۇوه لە رېگریكەرن لە زىاتىر بلاوبۇونەمەكە قایروسو سەمەك بە گوېرەي ھەرچوونى ھاولاتيان لەسەر كارىگەری رېكارەکان بە پلەي زۇرباشە لە پارىزگاى دەھوك بە ریژەی 63.3% يە و باشە بەریزگاى 28.1% وە لە پارىزگاى ھەولىغىز زۇرباشە بەریزەي 60.7% و باشە بەریزەي 27.6% وە پارىزگاى سلىمانى ریژەي زۇرباشە 51.2% وە باشە 33.6% ھاتوو وە لە ئىدارە گەرمىان ریژەي زۇرباشە 42.5% وە باشە 35.2% بە هەمان شىوه ئىدارە ھەریم دەھوك زۇرباشە 41.4% وە باشە بەریزەي 37.3% ھاتوو وەك لە شیوهی 33 دىيارە.

شیوهی 33 : ریزهی کاریگەری ریکارەکانی حکومەتی هەریم دژ بە قایروسوی کۆرۆنا لەسەر ئاستی پاریزگاکان و ئیدارە سەربەخوکان
لە هەریمی کوردستان - راپرسی تۈنلەپ سالى 2020

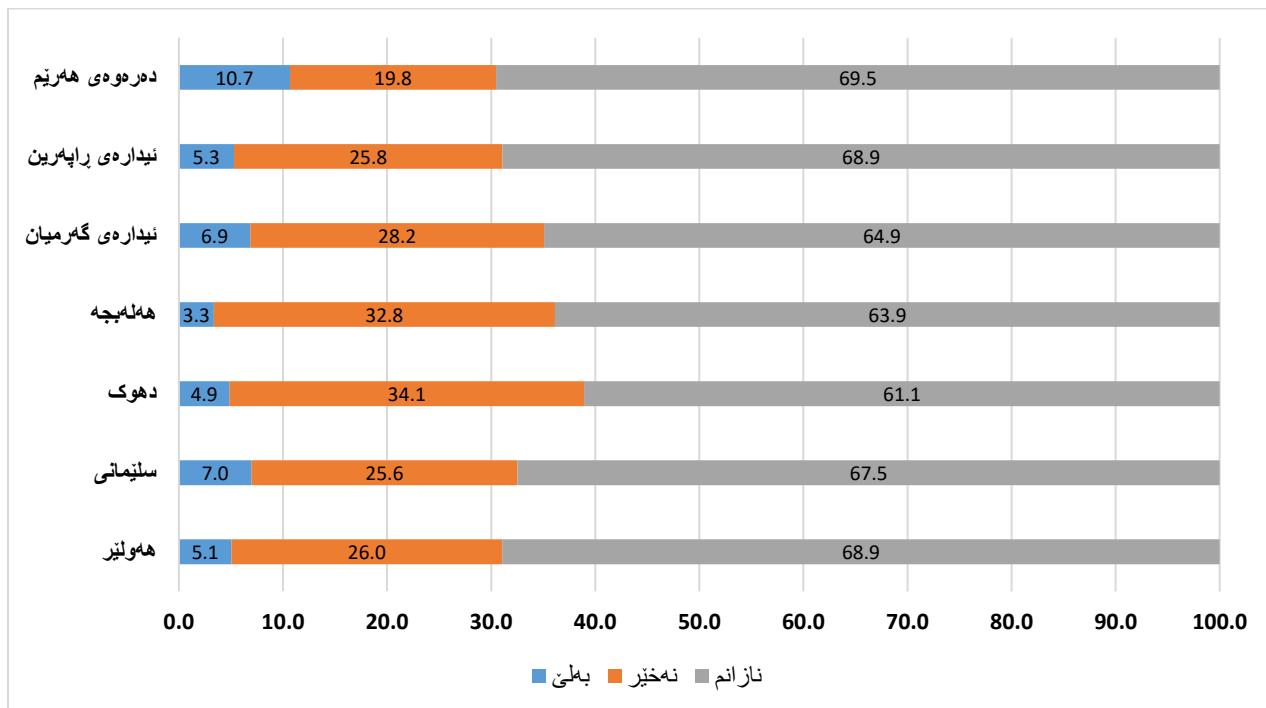
ئاستی بەرپرسیاریتی حکومەتی هەریم لە رووبەررووبونەوەی قایروسوی کۆرۆنا: ئاستی بەرپرسیاریتی حکومەتی هەریم لە رووبەررووبونەوەی پەناتی کۆرۆنا لەسەر ئاستی پاریزگاکان بەپێی راوبوچوونی ھاووللاتیان لە پاریزگای دھۆك و ھەولێر بە ریزهیمکی یەکسانە بریتیە لە 63.6% بە پلەی زۆر باشە ھەلسەنگیندرارون، بە پلەی باشە لە هەردەو پاریزگای دھۆك و ھەولێر بە ریزهی 26.4% و 26.0% دوا بەدوای یەک ھاتوون، لە پاریزگای سلیمانی پلەی زۆر باشە بریتیە لە 47.5% و باشە بریتیە لە 33.8% و لە پاریزگای ھەلەجە زۆر باشە 40.6% و باشە 35.4% و لە هەردەو ئیدارە گەرمیان و راپەرین زۆر باشە بە ریزهی 38.6% و 40.2% و بە پلەی باشە 37.09% و 36.9% دوابەدوای یەک ھاتوون، وە ھەلسەنگاندنی ھاووللاتیان بۆ ئاستی بەرپرسیاریتی حکومەتی هەریم بە پلەی زۆر کەمە لە پاریزگای دھۆك 1.5% و لە ھەولێر 1.9% و لە پاریزگای سلیمانی 3.0% و لە ھەلەجە 4.6% و لە ئیدارە گەرمیان 5.1% و ئیدارە راپەرین بە ریزهی 3.8% ھاتوون، وەک لە شیوهی 34 دا دیارە.

شیوهی 34 : ریزهی ئاستی بەرپرسیاریتی حکومتی هەریم لە ڕووبەر و بۇونەمەی قایروسی کۆرۆنا لە سەھر ئاستی پاریزگاکان و ئیدارە سەرەخۆکان لە هەریمی کوردستان - راپرسی ئۇنلائين سالى 2020

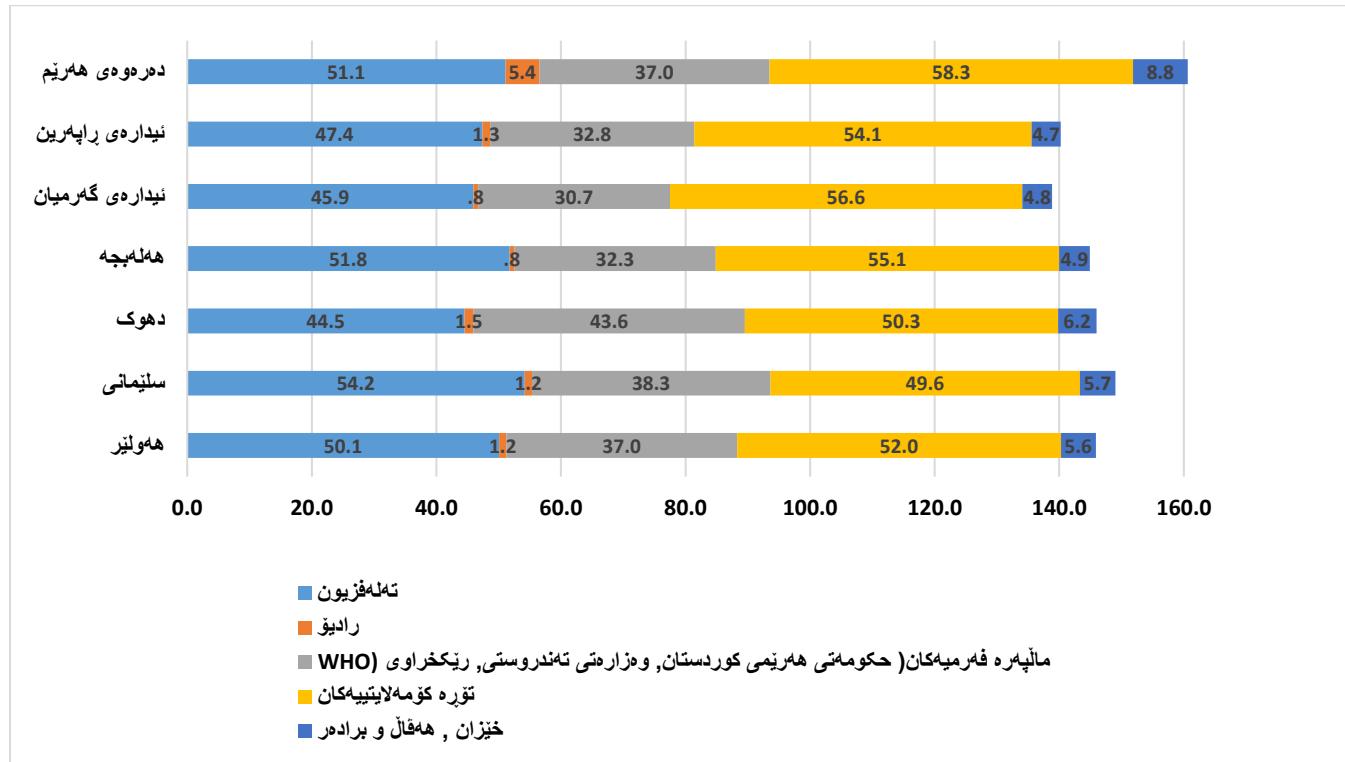
ھەبۈنى بىروا لە لاي ھاولاتىيان كە تۇوشى نەم قایروسە بىن لە داھاتوودا: بىروراي ھاۋو لاتىيان لە بارەي توшибۇونىيان بە پەتايى كۆرۆنا لە داھاتوودا تاراددىيەك نادىارە ئەۋەش دەگەریتەمە بۆ ئەمەي پەتايى كۆرۆنا پەتايىھەكى نويىيە و ھاۋو لاتىيان ئەزمۇنى پېشوتىيان نىيە لەگەللىدا بۆيە ریزەي ئەوانەي بە نازانم وەلاميان داۋەتەمە ریزەيەكى بەرزا تۇماركىردوو بە شیوهەيەك لە پاریزگاى ھەولێر %68.9 يە و لە سلیمانى 67.5% و لە پاریزگاى دھۆك 61.1% لە ھەلبجە 63.9% و ئیدارە گەرمیان 64.9% و ئیدارە راپەرین 68.9% يە، وە ریزەي ئەوانەي بىرايان وايە كە تۇوشى پەتاڭە نابن لە داھاتوودا (نەخىر) لە پاریزگاى دھۆك بىرىتىيە لە سلیمانى 25.6% و ھەولێر 26.0% و ھەلبجە 32.8% و ھەردوو ئیدارە گەرمیان و راپەرین بە ریزەي (28.2% و 25.8%) دوابەدۋاي يەك ھاتۇون ھەرۋەك لەشىۋەي 35 دا دىارە.

شیوهی 35 : ریزهی هەبوبونی بروالا لای ھاولانیان کە تۇوشى ئەم قایرۆسە بین لە داھاتوودا لەسەر ئاستى پاریزگاکان و ئىدارە سەربەخۆکان لە هەریمی کوردستان - راپرسى ئۆنلاین سالى 2020

سەرچاوهی سەرەگى وەرگەتنى زانىارى سەبارەت بە قایرۆسى كۆرونَا: وەرگەتنى زانىارى پىۋىست بۇ خۇپارىزى رۈلەيکى گرنگى هەبوبو لە پاراستى تەندروستى ھاولانىان و ڕىنىشاندەر بۇوە بۇ گەتنە بەرى رىيوشۇنى پىۋىست لە كاتى دەركەوتى نىشانەكانى پەنكە و توшибوبونىيان بە قایرۆسەكە. لەم بارەيمە تورە كۆمەلايەتىمەكان و كەنالەكانى تەلمەفزىيون بە ئاستىكى باش پىشىنگ بۇون لە پىدانى زانىارى و ھۆشىار كەنەنۈى ھاولانىان دەربارە قایرۆسەكە و بەھەمان شىوه مالپەرە فەرمىمەكانى حۆكمەتى هەرئىمى كوردستان و وزارەتى تەندروستى و رېكخراوى (WHO) لە پاش ئەوانەو دىن لە گرنگى رۈلەيىاندا، بەشىۋىمەك كە لە پارىزگاى ھەولىر تورە كۆمەلايەتىمەكان بە رىزەھى 52% وە تەلمەفزىيون بە رىزەھى 50.1% ھاتووه و لە پارىزگاى سەليمانى تورە كۆمەلايەتىمەكان بە رىزەھى 49.6% وە تەلمەفزىيون بە رىزەھى 54.2% ھاتووه و لە پارىزگاى دەھۆك تورە كۆمەلايەتىمەكان بە رىزەھى 50.3% وە تەلمەفزىيون بە رىزەھى 44.5% ھاتووه ، لە پارىزگاى ھەلبەجە تورە كۆمەلايەتىمەكان بە رىزەھى 55.1% وە تەلمەفزىيون بە رىزەھى 51.8% وە لە ھەردوو ئىدارە گەرمىان و راپېرىن تورە كۆمەلايەتىمەكان بە رىزەھى (56.6% و 54.1%) و تەلمەفزىيون بە رىزەھى (45.9% و 47.4%) دىيارە.

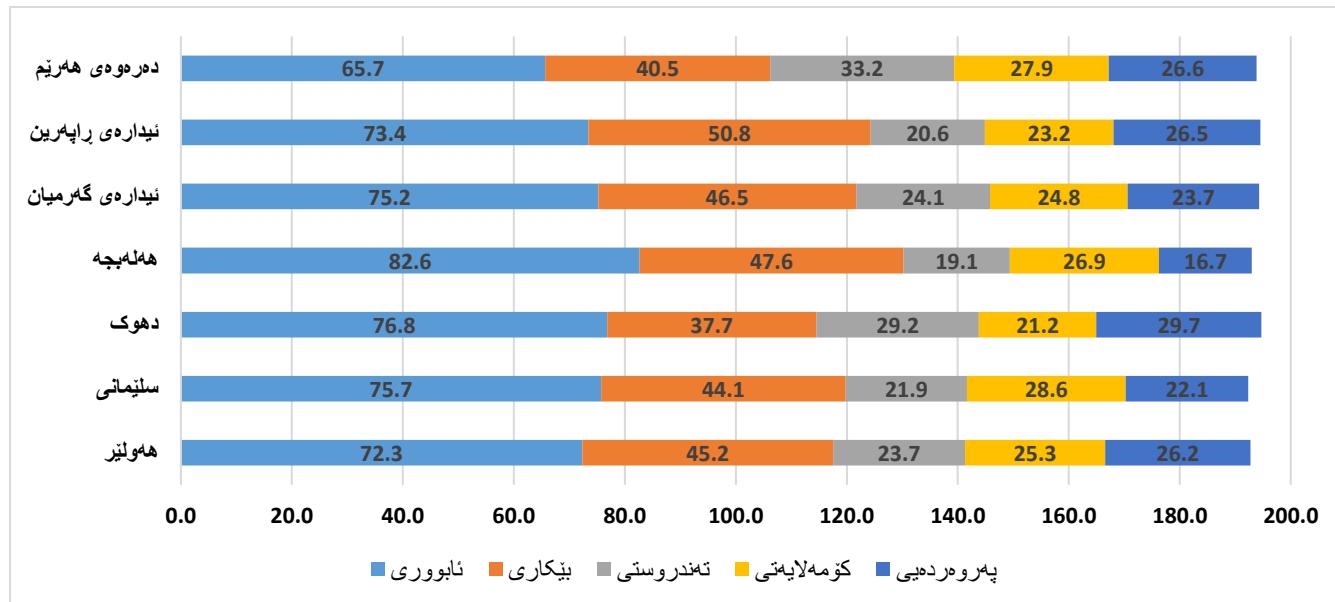
شیوهی 36: سەرچاوهی سەرمەکی و مرگرتى زانیارى سەبارەت بە ڤایرۆسی کۆرۆنا لەسەر ئاستى پارێزگاکان و ئىدارە سەربەخۆکان لە هەریمی کوردستان - راپرسى تۈنلەين سالى 2020

* رىيژەكان زىاترن لە 100% لەبەرنەوهى رىيگەدرابۇو بە زىاتر لە وەلامىك بۇ وەلامدانەوه.

گۈنگۈزىن كىشە كە تۈوشى ھاولاتىانى بەشداربۇو بۇوه لەكتى بلاپۈونەوەي ڤايروسى کۆرۆنا: پاش بلاۋ بۇونەوهى پەقانى كۆرۆنا و گىرتنە بەرى رىيۈشۈنى خۆپارىزى بۇ دووركەمۇنەوه لە تۈوشىبۇون بە ڤايروسىكە، ھاولاتىان ropyroووی چەندىن كىشە و گرفت بۇونەوه لە رەروى پەرورىدە و گۆمەلاتىيەتى و تەندروستى و كىشە ئابورى و بىكارىمە، دىارتىيەن كىشە ئابورى وە پاشان بىكارى بۇوه بە شىۋىيەك كىشە ئابورى لە پارىزگاى ھەلەبجە بەرزترىن رىيژە تۇماركىردىووه كە بىرىتىيە لە 82.6 %، وە لە دواى ئەمە پارىزگاى دەھوك دىت بەریژە 76.8 % و پارىزگاى سلىمانى و ھەردوو ئىدارە گەرمىان و ھەپەرین بە رىيژەيەكى تاپارادىدەك نزىك لەمەك دىن بىرىتىيە لە (75.7 %، 75.2 %، 73.4 %) يەك لەدوای يەك و پارىزگاى ھەولىر بە رىيژە 72.3 % هاتۇوه وەك لەشىوه 37 دا دىيارە.

شیوهی 37: گرنگترین کیشە کە توشی هاولاتیانی بەشداربوو بوجە لەکاتی بڵاو بونەوی ۋایرۇسى كورقنا لەسەر ئاستى پارىزگاكان و ئیدارە سەرەخۆكان لە هەریمی کوردستان - راپرسى ئۇنلائين سالى 2020

* رېژەكان زیاترن لە 100% لەبەرنەوە رېڭەدرابوو بە زیاتر لە وەلامىك بوق وەلامدانەوە.

كۆمەلايەتى

بەشى كۆمەلايەتى بەشىكى سەرەمكى و فەرە بايھەتە كە چەندىن نیشاندەرى گرنگ لە خۇ دەگرىت. نیشاندەرەكاني ئەم بەشە لە هەردوو روپۇپىوی هەرزەكاران و لاوان و روپۇپىوی بارودۇخى كۆمەلايەتى و تەندروستى ئافرەتان 2021 (IWISH-II) سەرچاوه دەگرىت. ئەم نیشاندەر انامش وەك بارى ھاوسەرگىرى ھەرزەكاران و لاوان، راوبىچۇنىان لەسەر چەند بايھەت و دىاردىمەكى ناو كۆمەلگە، ھاورا بۇن يان ھاورانبۇونىيان لەسەر بۇونى چەند چەمكىكى تۇندۇتىزى دىز بە ئافرەتان لە ناو كۆمەلگە، بارى ھاوسەرگىرى ئافرەتانى تەممەن 15 سالان و زیاتر، ھاوسەرگىرى ئافرەتان پىش تەممەن 15 سالى و 18 سالى، ھۆكاريەكىنە ھاوسەرگىرى كىرىن، رېزە و ھۆكاريەكىنى تەلەقدان و تەممەن ئافرەتان لەكاتى تەلەقداندا و چەند بايھەتكى تر لەخۇ دەگرىت كە لە خشتهى خوارمەھە ۋەنکراونەتەمۇ.

خشتهى 3 نیشاندەرى گرنگى بوارى كۆمەلايەتى لەسەر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی کوردستان (%)

سەرچاوه	ھەریمی کوردستان	ھەولىر	سلیمانى	دەھوك	نیشاندەر
روپۇپىوی نیشتمانى ھەرزەكارانو لاوان 2019	82.6	78.4	85.2	84.5	رېزە ھەرزەكاران و لاوان تەممەن (10 - 30) سالى كە سەلتەن
روپۇپىوی نیشتمانى ھەرزەكارانو لاوان 2019	16.7	20.6	14.0	15.3	رېزە ھەرزەكاران و لاوان تەممەن (10 - 30) سالى كە ھاوسەرداران
روپۇپىوی نیشتمانى ھەرزەكارانو لاوان 2019	0.4	0.9	0.3	0.1	رېزە ھەرزەكاران و لاوان تەممەن (10 - 30) سالى كە تەلەقداراون
روپۇپىوی نیشتمانى ھەرزەكارانو لاوان 2019	0.0	0.0	0.0	0.1	رېزە ھەرزەكاران و لاوان تەممەن (10 - 30) سالى كە بىنۋەزىن / بىتەپپىاۋ

بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	0.2	0.1	0.4	0.0	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (10 - 30) سالى كە جيابۇوهەن
بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	15.1	15.7	13.3	16.9	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (15-30) سالى كە ھاواران لەبارەي نەوهى كە خويىندى كوران گەنگەرە لە خويىندى كچان
بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	81.5	80.5	83.4	80.2	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (15-30) سالى كە ھاوارانين لەبارەي نەوهى كە خويىندى كوران گەنگەرە لە خويىندى كچان
بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	3.4	3.8	3.3	3.0	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (15-30) سالى كە بىلايمەن ونازان لەبارەي نەوهى كە خويىندى كوران گەنگەرە لە خويىندى كچان
بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	13.3	13.0	9.3	19.6	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (15-30) سالى كە ھاواران لەبارەي نەوهى كە پىباومايفى نەوهى هەفيە لە خىزانەكەي بىات نەگەر بەگۈۋى نەكىد

بىردىمەمى خىتەتى 3

سەرچاوه	ھەرىئى کور دستان	ھولىز	سىليمانى	دەقق	نىشاندھر
بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	83.2	83.4	88.0	75.8	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (15-30) سالى كە ھاوارانين لەبارەي نەوهى كە پىباومايفى نەوهى هەفيە لە خىزانەكەي بىات نەگەر بەگۈۋى نەكىد
بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	3.5	3.6	2.7	4.6	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (15-30) سالى كە بىلايمەن و نازان لەبارەي نەوهى كە پىباومايفى نەوهى هەفيە لە خىزانەكەي بىات نەگەر بەگۈۋى نەكىد
بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	14.1	10.1	6.4	31.2	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (15-30) سالى كە ھاواران لەبارەي پەسەندرىنى توانانەكائى كوشتن لە ژىز ناوهەنەتى توانانى شەرەف
بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	80.3	84.8	89.7	60.1	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (15-30) سالى كە ھاواران لەبارەي پەسەندرىنى توانانەكائى كوشتن لە ژىز ناوهەنەتى توانانى شەرەف
بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	5.6	5.2	3.8	8.7	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (15-30) سالى كە بىلايمەن و نازان لەبارەي پەسەندرىنى توانانەكائى كوشتن لە ژىز ناوهەنەتى توانانى شەرەف
بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	89.7	92.1	86.4	91.2	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (15-30) سالى كە ھاواران لەبارەي نەوهى كە نافرەت ھاوبەشى سەرەكى پىباوه لە بىرياردانى ھەممۇ بىريارەكائى خىزان
بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	8.4	6.6	11.7	6.3	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (15-30) سالى كە ھاوارانين لەبارەي نەوهى كە نافرەت ھاوبەشى سەرەكى پىباوه لە بىرياردانى ھەممۇ بىريارەكائى خىزان
بروپپنوي نيشتماني ههريئي کارانو لاؤان 2019	1.9	1.3	2.0	2.5	رېزههی گەنغان و لاؤان تەمەن (15-30) سالى كە بىلايمەن و نازان لەبارەي نەوهى كە نافرەت ھاوبەشى سەرەكى پىباوه لە بىرياردانى ھەممۇ بىريارەكائى خىزان

رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	85.6	89.6	88.4	75.6	ريزه‌ي گهنجان ولاوان تهمن (30-15) سالی که هاوريانين لمباره‌ي نهوه‌ي که دهبي کچه‌كان هاوسمگيرى لمگمل خزمه‌کاتيان بکمن نهگهر بهخويوكه‌ي ويستى لهسەر بن
رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	2.4	2.1	1.1	4.6	ريزه‌ي گهنجان ولاوان تهمن (30-15) سالی که بيلاهين و نازان لمباره‌ي نهوه‌ي که دهبي کچه‌كان هاوسمگيرى لمگمل خزمه‌کاتيان بکمن نهگهر بهخويوكه‌ي ويستى لهسەر بن
رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	20.3	20.5	18.4	22.7	ريزه‌ي گهنجان ولاوان تهمن (30-15) سالی که هاوريان لمباره‌ي نهوه‌ي که پيوسيتە چالاكىيە سياسييەكان تەنها بق پياوان بمتىتەمۇه
رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	74.2	74.5	76.3	70.8	ريزه‌ي گهنجان ولاوان تهمن (30-15) سالی که هاوريانين لمباره‌ي نهوه‌ي که پيوسيتە چالاكىيە سياسييەكان تەنها بق پياوان بمتىتەمۇه

بەردهامى خىتەمى 3

سەرچاوه	ھەريمى کور دستان	ھەولىز	سىليمانى	دەھوك	نىشاندھر
رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	5.5	5.0	5.2	6.5	ريزه‌ي گهنجان ولاوان تهمن (30-15) سالی که بيلاهين و نازان لمباره‌ي نهوه‌ي که پيوسيتە چالاكىيە سياسييەكان تەنها بق پياوان بمتىتەمۇه
رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	87.3	95.7	91.9	68.3	ريزه‌ي گهنجان ولاوان تهمن (30-15) سالی که هاوريان لمباره‌ي نهوه‌ي کە مافى نافرەتە داواي جيابۇونەمە (الطلاق) بكتات يان جيابىتەمۇه نهگهر لمگمل هاوسمگيرەكەي نەگونجا
رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	9.6	3.6	4.9	25.3	ريزه‌ي گهنجان ولاوان تهمن (30-15) سالی که هاوريانين لمباره‌ي نهوه‌ي کە مافى نافرەتە داواي جيابۇونەمە (الطلاق) بكتات يان جيابىتەمۇه نهگهر لمگمل هاوسمگيرەكەي نەگونجا
رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	3.1	0.8	3.2	6.3	ريزه‌ي گهنجان ولاوان تهمن (30-15) سالی که بيلاهين و نازان لمباره‌ي نهوه‌ي کە مافى نافرەتە داواي جيابۇونەمە (الطلاق) بكتات يان جيابىتەمۇه نهگهر لمگمل هاوسمگيرەكەي نەگونجا
رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	51.3	48.8	56.3	47.4	ريزه‌ي گهنجان ولاوان تهمن (30-15) سالی که هاوريان نافرەتان كە بلا پوش نىن ھۆكارن بق توшибۇونىيان بە كىچەلى سىنكسى وېيزاركىدىنيان
رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	42.7	45.6	37.8	45.5	ريزه‌ي گهنجان ولاوان تهمن (30-15) سالی که هاوريانين نافرەتان كە بالا پوش نىن ھۆكارن بق توшибۇونىيان بە كىچەلى سىنكسى وېيزاركىدىنيان
رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	6.1	5.6	5.9	7.1	ريزه‌ي گهنجان ولاوان تهمن (30-15) سالی که بيلاهين و نازان لهوهى نافرەتان كە بالا پوش نىن ھۆكارن بق توшибۇونىيان بە كىچەلى سىنكسى وېيزاركىدىنيان
رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	30.4	26.4	34.9	29.8	ريزه‌ي گهنجان ولاوان تهمن (30-18) سالی کە نارەزووى كۆچ كردن دەكەن بق درەوهى وولات
رووبنوي نيشتماني همزماکارانو لاوان 2019	27.9	30.6	23.9	31.4	ريزه‌ي نافرەتاني تەمەن 15 سالان و زىاتى كە (سەلت)ن

رووپیوی نیشتمانی همزدگارانو لوان 2019	62.1	61.2	63.8	60.3	بریزه‌ی نافرمانی تمدن 15 سالان و زیاتر که (هاوسه‌ردار)ن
رووپیوی نیشتمانی همزدگارانو لوان 2019	1.7	0.7	2.9	0.8	بریزه‌ی نافرمانی تمدن 15 سالان و زیاتر که (تمدن اقدارا)ن
رووپیوی نیشتمانی همزدگارانو لوان 2019	7.7	6.2	9.4	7.1	بریزه‌ی نافرمانی تمدن 15 سالان و زیاتر که (بیوهن)ن
رووپیوی نیشتمانی همزدگارانو لوان 2019	0.6	1.4	0.0	0.5	بریزه‌ی نافرمانی تمدن 15 سالان و زیاتر که (جبابوه)ن

بهر دموامی خشته‌ی 3

سهرچاوه	هریمی کور دستان	همولیر	سلیمانی	دهون	نیشانده
رووپیوی بارودوخی تمدنروستی و کومنه‌لایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	22.6	22.2	23.0	22.1	بریزه‌ی نافرمان که پیش تمدنی 18 سالی هاوسه‌رگیریان کردوده
رووپیوی بارودوخی تمدنروستی و کومنه‌لایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	1.7	0.0	2.5	3.0	بریزه‌ی نافرمانی هاووسه‌ردار یان نهوانه‌ی که پیشتر هاوسه‌رگیریان کردوده پیش تمدنی 18 سالی (باری نابوری) هؤکاری هاووسه‌رگیری کردنیان بووه
رووپیوی بارودوخی تمدنروستی و کومنه‌لایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	40.0	25.3	44.4	55.1	بریزه‌ی نافرمانی هاووسه‌ردار یان نهوانه‌ی که پیشتر هاوسه‌رگیریان کردوده پیش تمدنی 18 سالی (دب و نهربانی کومنه‌لگه) هؤکاری هاووسه‌رگیری کردنیان بووه
رووپیوی بارودوخی تمدنروستی و کومنه‌لایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	35.0	47.2	34.1	16.3	بریزه‌ی نافرمانی هاووسه‌ردار یان نهوانه‌ی که پیشتر هاوسه‌رگیریان کردوده پیش تمدنی 18 سالی (پیداگری خیزان بق هاووسه‌رگیری) هؤکاری هاوسه‌رگیری کردنیان بووه
رووپیوی بارودوخی تمدنروستی و کومنه‌لایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	34.1	35.7	34.1	31.2	بریزه‌ی نافرمانی هاووسه‌ردار یان نهوانه‌ی که پیشتر هاوسه‌رگیریان کردوده پیش تمدنی 18 سالی (نارهزوی کچه‌که) هؤکاری هاووسه‌رگیری کردنیان بووه
رووپیوی بارودوخی تمدنروستی و کومنه‌لایه‌تی نافرمان IWISH-II 2021	0.2	0.0	0.0	0.9	بریزه‌ی نافرمانی هاووسه‌ردار یان نهوانه‌ی که پیشتر هاوسه‌رگیریان کردوده پیش تمدنی 18 سالی (بارودوخی نهمنی) هؤکاری هاووسه‌رگیری کردنیان بووه

رووپیوی بارودقۇخى تەندروستى و كۆمەلایھتى نافرەتان IWISH-II 2021	1.5	0.0	2.0	3.0	بىزەپەي نافرەتانى ھاوسەردار يان نەوانەی كە پىشتر ھاوسەرگىريان كردووه پىش تەمەن 18 سالى (ھۆكاري تر (ھى تر)) ھېبووه بۆ ھاوسەرگىريي كىرىدىن
--	-----	-----	-----	-----	---

بەرداوامى خىشىتى 3

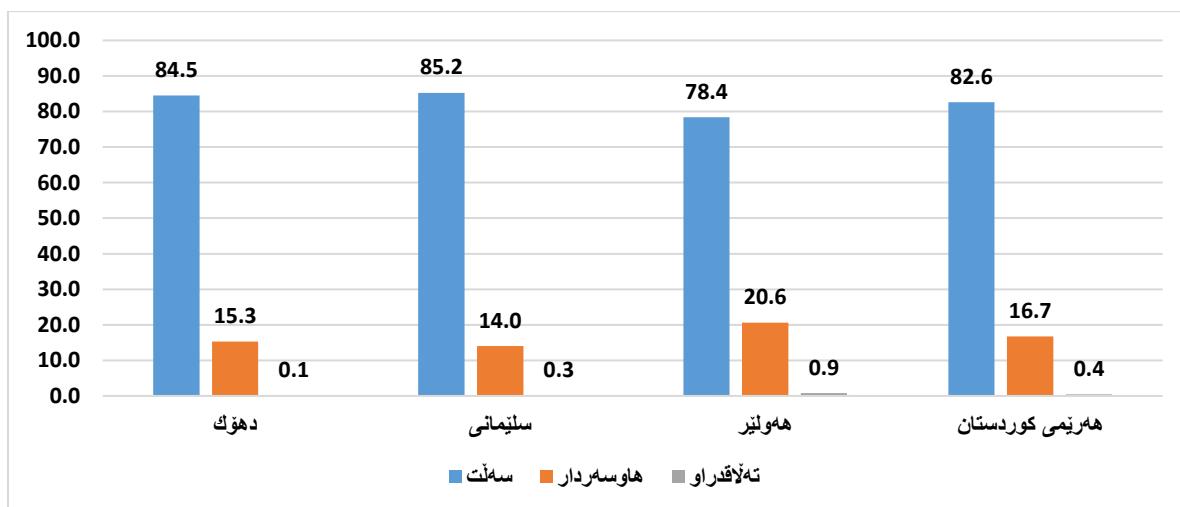
سەرچاوه	ھەریمی کوردستان	ھەولىر	سلىمانى	دھونك	نیشاندەر
رووپیوی بارودقۇخى تەندروستى و كۆمەلایھتى نافرەتان IWISH-II 2021	8.0	-	-	-	بىزەپەي نافرەتانى تەلاقدراو تەمەن 15 سالان وزىاتر كە (بارى نابۇورى) ھۆكاري تەلاقدانى بۇوه
رووپیوی بارودقۇخى تەندروستى و كۆمەلایھتى نافرەتان IWISH-II 2021	12.9	-	-	-	بىزەپەي نافرەتانى تەلاقدراو تەمەن 15 سالان وزىاتر كە (فرەزى) ھۆكاري تەلاقدانى بۇوه
رووپیوی بارودقۇخى تەندروستى و كۆمەلایھتى نافرەتان IWISH-II 2021	21.1	-	-	-	بىزەپەي نافرەتانى تەلاقدراو تەمەن 15 سالان وزىاتر كە (نېبۇونى متمانە) ھۆكاري تەلاقدانى بۇوه
رووپیوی بارودقۇخى تەندروستى و كۆمەلایھتى نافرەتان IWISH-II 2021	0.0	-	-	-	بىزەپەي نافرەتانى تەلاقدراو تەمەن 15 سالان وزىاتر كە (مندال نېبۇون) ھۆكاري تەلاقدانى بۇوه
رووپیوی بارودقۇخى تەندروستى و كۆمەلایھتى نافرەتان IWISH-II 2021	33.8	-	-	-	بىزەپەي نافرەتانى تەلاقدراو تەمەن 15 سالان وزىاتر كە (نەگۈنچانى كۆمەلایھتى) ھۆكاري تەلاقدانى بۇوه
رووپیوی بارودقۇخى تەندروستى و كۆمەلایھتى نافرەتان IWISH-II 2021	18.6	-	-	-	بىزەپەي نافرەتانى تەلاقدراو تەمەن 15 سالان وزىاتر كە (نالۇدە بۇون و خواردنەوهى كەھول) ھۆكاري تەلاقدانى بۇوه
رووپیوی بارودقۇخى تەندروستى و كۆمەلایھتى نافرەتان IWISH-II 2021	16.0	-	-	-	بىزەپەي نافرەتانى تەلاقدراو تەمەن 15 سالان وزىاتر كە (لىدانى پىياو لە ھاوسەرەكەھى) ھۆكاري تەلاقدانى بۇوه
رووپیوی بارودقۇخى تەندروستى و كۆمەلایھتى نافرەتان IWISH-II 2021	0.0	-	-	-	بىزەپەي نافرەتانى تەلاقدراو تەمەن 15 سالان وزىاتر كە (تۇرە كۆمەلایھتىھەكان) ھۆكاري تەلاقدانى بۇوه
رووپیوی بارودقۇخى تەندروستى و كۆمەلایھتى نافرەتان IWISH-II 2021	36.0	-	-	-	بىزەپەي نافرەتانى تەلاقدراو تەمەن 15 سالان وزىاتر كە (دەستيويەردانى خىزان) ھۆكاري تەلاقدانى بۇوه

رووپیوی بارودخی تهندروستی و کومه‌لایه‌تی نافرہتان IWISH-II 2021	0.0	-	-	-	ریژه‌بی نافرہتانی ته‌لأقدراو ته‌مهمن 15 سالان وزیاتر که (تیرورستانی داعش) هوکاری ته‌لأقدانی بووه
رووپیوی بارودخی تهندروستی و کومه‌لایه‌تی نافرہتان IWISH-II 2021	1.1	-	-	-	ریژه‌بی نافرہتانی ته‌لأقدراو ته‌مهمن 15 سالان وزیاتر که (پیداگری هاوسمه‌هکه) هوکاری ته‌لأقدانی بووه
رووپیوی بارودخی تهندروستی و کومه‌لایه‌تی نافرہتان IWISH-II 2021	8.0	-	-	-	ریژه‌بی نافرہتانی ته‌لأقدراو ته‌مهمن 15 سالان وزیاتر که (هوکاری تر) هوکاری ته‌لأقدانی بووه

باری هاوسمهرگیری همزهکاران و لاوان تهمهنهن (30 - 10) سالی

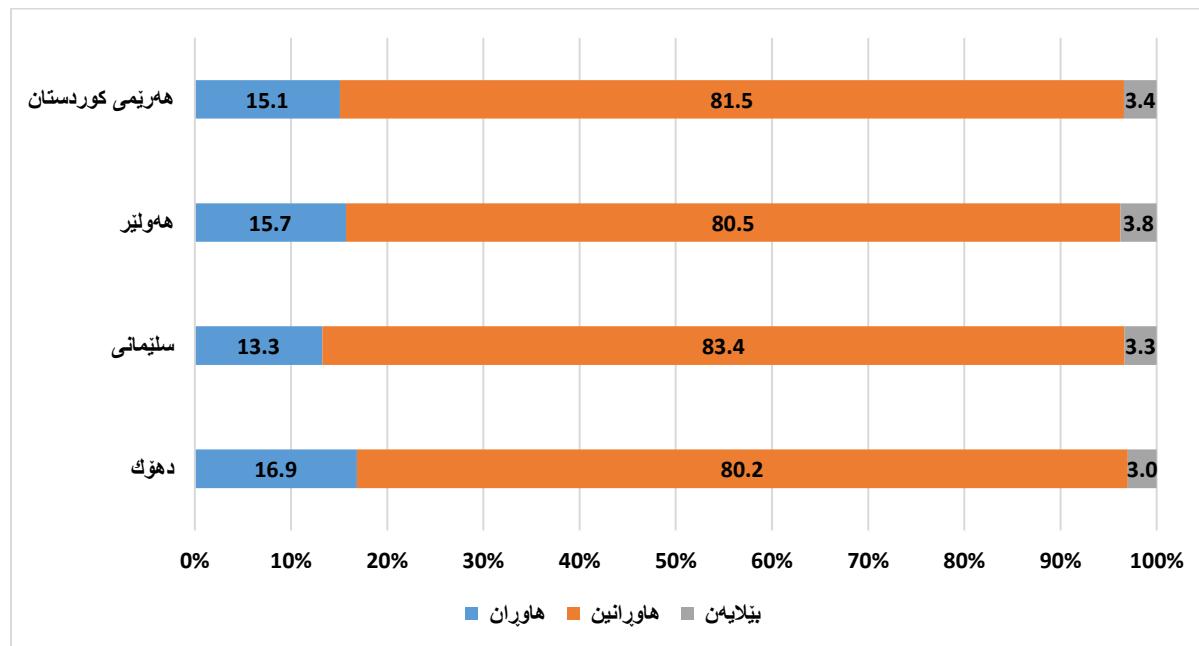
بریزه‌هی سه‌می همزه‌کاران و لاوان تهمه‌ن (30 - 10) سالی به پیش باری هاوسمه‌گیریان : به‌گویره‌ی نهنجامه‌کانی رهوپیوی همزه‌کاران و لاوان 2019، دهرکه‌متووه که ریزه‌ی هاوسمه‌گیری له نیوان همزه‌کاران و لاوان لهم گروپه‌ی تهمه‌ندا ریزه‌یمه‌کی نرمی تومارکردوو. له همریمی کورستان ریزه‌ی همزه‌کاران و لاوان که سملتن 82.6% له بعراهمبر دا 16.7% هاوسمه‌دارن و 0.4% ته‌لآقدر اون. به‌همه‌مان شیوه له سمر ئاستی پاریزگاکانی همریم، له پاریزگای سلیمانی 85.2% سملت، 14.0% هاوسمه‌دارن و 0.3% ته‌لآقدر اون، دواتر له پاریزگای دهوك 84.5% سملتن، 15.3% هاوسمه‌دارن و 0.1% ته‌لآقدر اون، له پاریزگای هموانیر 78.4% سملتن، 20.6% هاوسمه‌دارن و 0.9% ته‌لآقدر اون همرو مک له شیوه‌ی خواره‌و بیشاندر اووه.

شیوه‌ی 38: ریزه‌ی همزکاران و لاوان تممن (10 - 30) سالی به پی‌ی باری هاوسمگیریان لمسه‌ر ئاستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان - رووییو نیشتمانی همزکاران و لاوان 2019

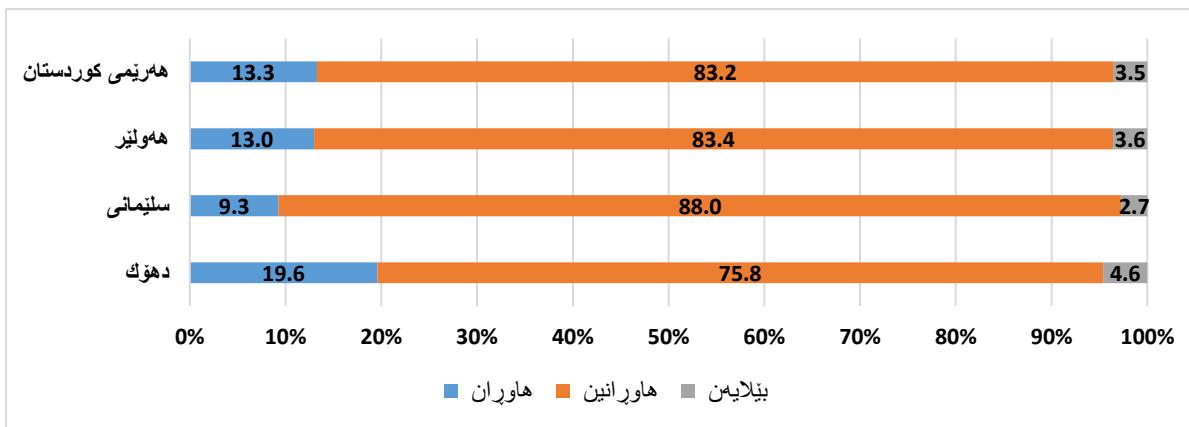
ریزه‌هی گهنجانی تمهن (30-15) سالی به پیش را بوقوینیان لمباره‌ی نهودی که خویندنی کوران گرنگتره له خویندنی کچان: له وهرگرتنی راو بوقوونی گهنجان و لاوان لمباره‌ی به گرنگتر بینینی خویندنی کوران بهراورد به خویندنی کچان، دمردمکه‌میت که له هریمی کوردستان، نهوانه‌ی لمگل نهم بایته هاوران ریزه‌مکه‌ی 15.1% و نهوانه‌ی که هاورا نین 81.5% و نهوانه‌ی بیلاهین 3.4%. لصهر ئاستی پاریزگاکانی هریم، بمرزترین ریزه‌ی هاورابون له پائزگاک دهوكه به ریزه‌ی 16.9% و نهوانه‌ی هاورانین 80.2% و بیلاهین 3.0%， دواتر له پاریزگاک هولنیر 15.7% هاوران، 80.5% هاورانین و 3.8% بیلاهین، له پاریزگاک سلیمانی 13.3% هاوران، 83.4% هاورانین و 3.3% بیلاهینن همروهک له شیوه‌ی 39 پیشاندراده، بمهکیره‌ی ئىنجامەکانی روپیتھی همزهکاران و لاوان 2019.

شیوهی 39: ریزه‌ی گەنچانی تەمەن (15-30) سالی بە پىٰ راوبوچونیان لەبارەی ئەمەن کە خویندنی کوران گرنگترە لە خویندنی
کچان لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان - روپیوی نیشتمانی هەرزەكاران و لاوان 2019

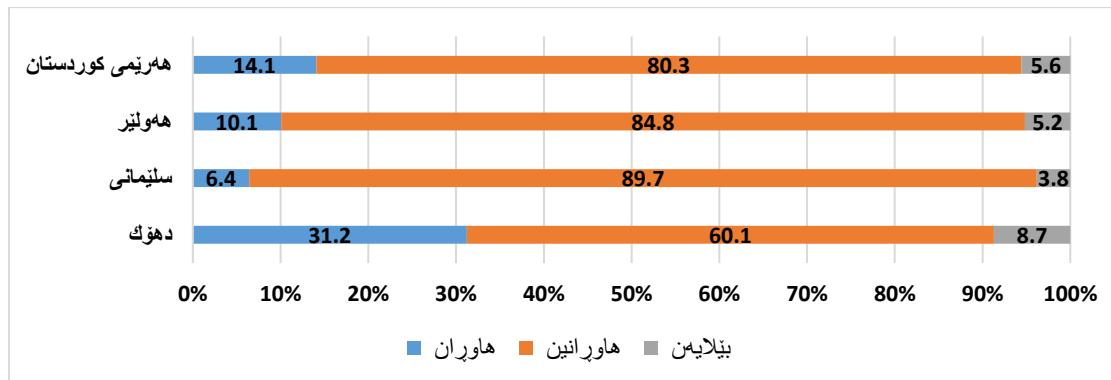
ریزه‌ی گەنچان و لاوان تەمەن (15-30) سالی بە پىٰ راوبوچونیان لەبارەی ئەمەن کە پیاو مافى ئەمەن کە بادات ئەگەر بەگۆيى نەكىد: بە پىٰ پىناسەرى رېكخراوى نەتمەن يەكگەرتووەكان، تۇندوتىزى دژ بە ئافرەتان بىرىتىيە لە هەر جۆرە توپۇنىتىزىيەك كە بىيىتە هوى زيان و ئازارى جەستىيى و دەرروونى بە مابەستى زيانگىياندىن يان بەرتەشك كردنەمەن ئازادى ژنان چ لە ناو خىزان بىت چ لە ناو كۆملەگەدا بىت، بە نەتىنى يان ئاشكرا يان بە هەر شە و زۆرمەلى ئەنچام بىرىت. بە دەلىيابىمەن لىدانى بیاو لە ھاوسمەركەن لە بەر ھەر ھۆكەر و رەفتارىزىك بىت (يەكىك لەوانە بابەتى بەگۆن نەكىدىن ھاوسمەركەمەتى) بە تۇندو تىزى بەرامبەرى ھەزمار دەكىت. لە هەریمی کوردستان بە شىوپەمىكى گىشتى، ھاورابۇنى لاوان لەسەر ئەم بابەتە دەگاتە 13.3%، و ریزه‌ی ئەمەن کە ھاورا نىن بىرىتىيە لە 83.2% و بىلايىن بىرىتىيە لە 3.5%. كەمترىن ریزه لە پارىزگاى سلەمانبىيە بەریزه‌ی 9.3% و بىر ئەمەن لە ھاورابۇن لە پارىزگاى دەۋوکە بە ریزه‌ی 19.6% و كەمترىن ریزه لە پارىزگاى سلەمانبىيە بەریزه‌ی 9.3% و بىر ئەمەن لە ھاورابۇن لە پارىزگاى بابەتە، پارىزگاى سلەمانى بەرزتىرەن ریزه‌ی ھەمە كە دەگاتە 88.0% و پارىزگاى دەۋوک نزەتلىرىن ریزه‌ی ھەمە بىرىتىيە لە 75.8% ھەروەك لە شىوهی 40 پىشاندراوه بە پىٰ روپیوی نیشتمانی هەرزەكاران و لاوان 2019.

شیوه‌ی 40: ریژه‌ی گمنجان و لاوان تهممن (30-15) سالی به پی‌ی راوی‌چونیان له‌باره‌ی نهودی که پیاو مافی نهودی همیه له خیزانه‌که برات نمگهر به‌گوئی نهکرد له‌سمر ئاستی پاریزگاکان و هریمی کوردستان - روپیتوی نیشتمانی همزکاران ولاوان 2019

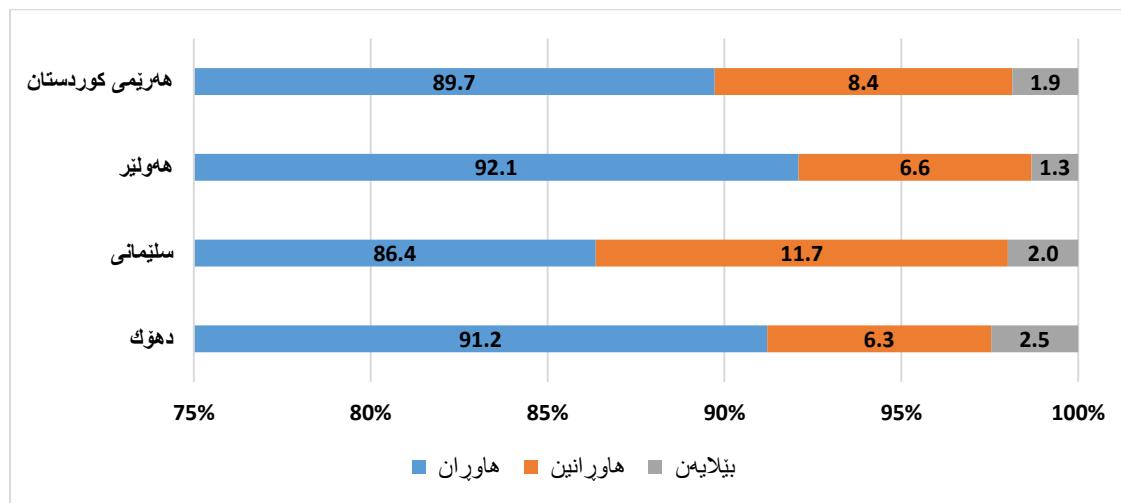
ریژه‌ی گمنجان و لاوان تهممن (30-15) سالی به پی‌ی راوی‌چونیان له‌باره‌ی په‌سنه‌ندکردنی تاوانه‌کانی کوشتن له ژیر ناوه‌نیانی تاوانی شهره‌ف: تاوانه‌کانی شمره‌ف جو‌ریکه له تاوانی توندوتیزی خیزانی به‌رامبره به ژن که ده‌نجمامی دابونه‌ریت و ئاستی روشننیری کومه‌لگه‌یه. به پی‌ی ئهنجامه‌کانی روپیتوی نیشتمانی همزکاران و لاوان 2019، هاورابونی لاوان له‌سمر ئم بابته له هریمی کوردستان بریتیه له 14.1% و ئهوانه‌ی هاورا نین 80.3% و ئهوانه‌ی بیلاین 5.6%. له‌سمر ئاستی پاریزگاکان، پاریزگای دهوك به‌زترین ریژه‌ی هاورابونی همیه که دهکاته 31.2% و پاریزگای سلیمانی که‌مترين ریژه‌ی هاورابونی همیه و ریژه‌ی 6.4% تومارکردووه و همروهه‌ها ئهو لاوانه‌ی هاورا نین له‌سمر ئم بابته، له پاریزگای دهوك که‌مترين ریژه‌یه که دهکاته 60.1% و بهرزترین ریژه له پاریزگای سلیمانیه به ریژه‌ی 89.7%، همروهك له شیوه‌ی 41 پیشاندراوه.

شیوه‌ی 41: ریژه‌ی گمنجان و لاوان تهممن (30-15) سالی به پی‌ی راوی‌چونیان له‌باره‌ی په‌سنه‌ندکردنی تاوانه‌کانی کوشتن له ژیر ناوه‌نیانی تاوانی شهره‌ف له‌سمر ئاستی پاریزگاکان و هریمی کوردستان - روپیتوی نیشتمانی همزکاران و لاوان 2019

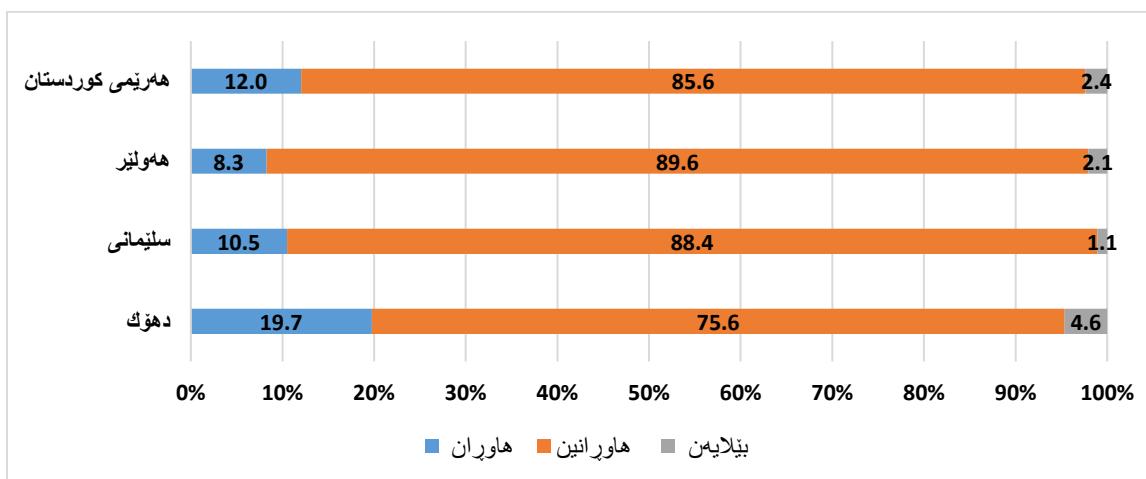
ریژه‌ی گمنجان و لاوان تهممن (30-15) سالی به‌پی‌ی راوی‌چونیان له‌باره‌ی نهودی که نافره‌ت هاویه‌شی سمه‌هکی پیاو بیت له برياردانی ههموو برياره‌کانی خيزان: برياردانی نافره‌تان له ناوخيزان مافيکي رمواي نافره‌تانه و زموت کردنی ئم مافه و قور غکردنی له لايمن رمگه‌زى به‌رامبره به توندوتیزی هم‌زار دمکريت. له‌م باره‌يمه هاورا بونی لاوان له هریمی کوردستان دهکاته 89.7% و هاورابون نهبوون 8.4% و بیلاین 1.9%. له‌سمر ئاستی پاریزگاکان، پاریزگاکانی هولير و دهوك به‌زترین ریژه‌يان همیه له هاورابون له‌سمر ئم بابته که له سروروی 91% و نزمرترين ریژه له پاریزگای سلیمانیه که دهکاته 86.4% به‌پی‌ی روپیتوی نیشتمانی همزکارانو لاوان 2019 همروهك له شیوه‌ی 42 پیشاندراوه.

شیوهی 42 زیزەی گەنچان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىپى راوبوچونيان لەبارەي ئەمەي كە ئافرەت ھاوېشى سەرمىكى پىباو بىت لە بېرىار دانى ھەممۇ بېرىار مکانى خىزان لەسەر ئاستى پارىزگاکان و ھەریمی کوردستان - ropyio نىشتمانى ھەرزەكاران و لاوان 2019

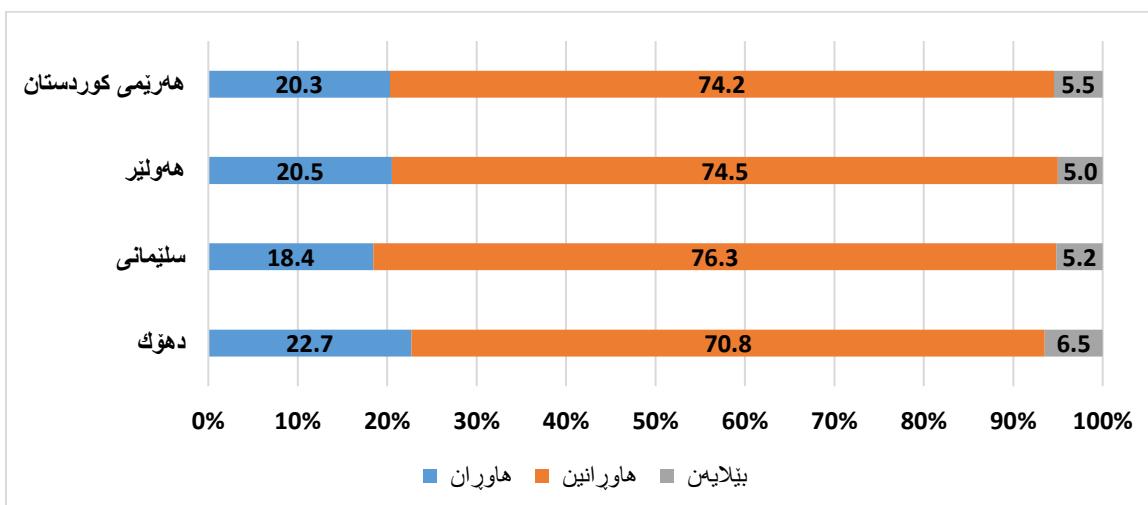
ریزەی گەنچان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىپى راوبوچونيان لەبارەي ئەمەي كە دەبىن كچەكان ھاوسمەركىرى لەگەل خزمەكتىيان بىكەن ئەگەر بەخىوکەرەكەي ويسىتى لەسەر بىن : ھەلىزاردىنەي ھاوسمەرى داھاتوو بۇ كور يان كچ مافىكى ياسابىي و رەوابى خۆيەتى بېرىارى لەسەر بىدات و پىۋىستە كەس و كارى رېز لە بېرىار مکەيان بىگىن. ھەروەھا بە زۆر ھاوسمەركىرى پېكىردىنەي كچانىش لەگەل خزمان يەكىكە لە پىشىلەكارى مافەكانى كە تا ئىستاش ئەم دىاردىيە وەكۇ نەرىتىك لە چىتىكى كۆمەلگەدا ھىشتا بۇنى ھەيە و سەلمىنراوە لە رەۋىي تەندىروستى وەچەخستەنە زىيانى بىدوادىيە. لە سەر ئاستى ھەریمی کوردستان، بە پىپى راوبوچونى لاوان تەممەن (30-15) سالى، ھاوران لەسەر بەرددوامى ئەم بابەتە بىرىتىيە لە 12% كە ریزەيەكى تارادىيەك بەرزە، ھاورا نەبۇون 85.6% و بىلەيەن 2.4%، ھەروەھا لەسەر ئاستى پارىزگاکانىش، پارىزگاى دھوك بەرزترىن ریزەي ھاورابۇونى ھەيە بە ریزەي 19.7% و ھاوران نەبۇون 75.6%，لە پارىزگاى سەلیمانى ریزەي ھاورابۇون 10.5% و ھاوران نەبۇون 88.4% و نزەترىن ریزەي ھاورابۇون لە پارىزگاى ھولىر بە ریزەي 8.3% و ھاورا نەبۇون 89.6% ھەروەك لە شیوهی 43 پىشاندراوە، بە گۈرەي ropyio نىشتمانى ھەرزەكارانو لاوان 2019.

شیوهی 43 : ریزەی گەنچان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىپى راوبوچونيان لەبارەي ئەمەي كە دەبىن كچەكان ھاوسمەركىرى لەگەل خزمەتكانىيان بىكەن ئەگەر بەخىوکەرەكەي ويسىتى لەسەر بىن ئاستى پارىزگاکان و ھەریمی کوردستان - ropyio نىشتمانى ھەرزەكاران و لاوان 2019

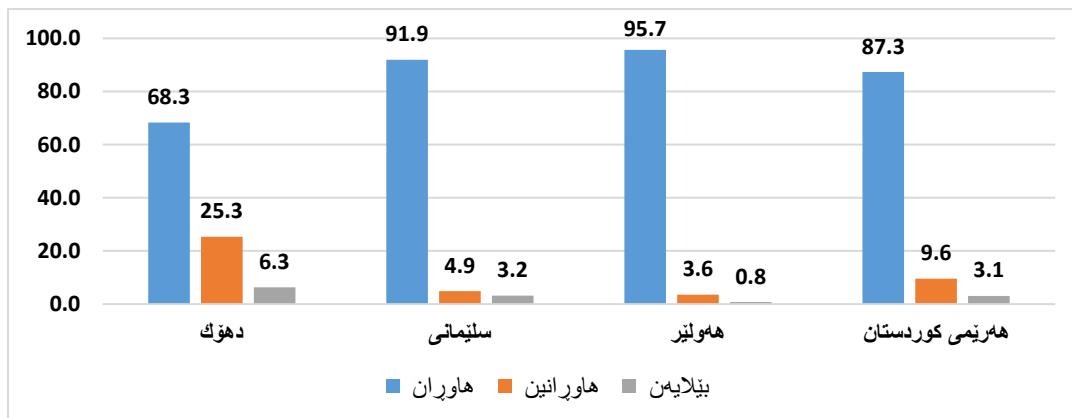
راوبوچونی گەنجان و لاوانى تەممەن 30-15 سالى لەبارەي ئەوهى كە پىويستە چالاکىيە سیاسىيەكان تەنها بۇ پىاوان بەيىتىتەوە: يەكىك لە نىشانە بنچىنەمەكاني گەمشەندەن و پېشکەوتنى بەردەوامى و لاتان، بەشدارى سیاسى ئافرەتانە لە پىرسەى بىرىاردانى نەنھەمەبىي و نىودەولەتىدا كە بەشدارى ئافرەتان لە چالاکى سیاسىدا رۆلەنگى دەبىتىت لە گەمشەپىدان هەر و لاتىكدا. ھاورابۇنى ھەرزەكاران و لاوان لەسەر ئەم بابەتە لە هەریمی کوردستان بىرىتىيە لە 20.3%， ھاورابۇون 74.2% و بىلايمىن 5.5%. لە سەر ئاستى پارىزگاكان، ھاورابۇون لە پارىزگا دەھوك بەرزاپىن بىرىتىيە توماركرىدووه بىرىتىيە لە 22.7% و ھاورابۇون 70.8% دواتر بە هەمان شىوه بۇ پارىزگا سلىمانى ھاورابۇون 18.4% كە نزەترىن بىرىتىيە بە بەراورد بە پارىزگاكانى تر و بىرىتىيە ھاورا نىبۇون 76.3% و لە پارىزگا ھەولىنر بىرىتىيە ھاورابۇون بىرىتىيە لە 20.5% و ھاورابۇون 74.5% ھەروەك لە شىوه 44 پىشاندراوه، بە گۈرەي ۋەپپىسى نىشەمانى ھەرزەكارانو لاوان 2019.

شىوه 44: بىرىتىيە گەنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىى راوبوچونيان لەبارەي ئەوهى كە پىويستە چالاکىيە سیاسىيەكان تەنها بۇ پىاوان بەيىتىتەوە لەسەر ئاستى پارىزگاكان و ھەریمی کوردستان - ۋەپپىسى نىشەمانى ھەرزەكاران و لاوان 2019

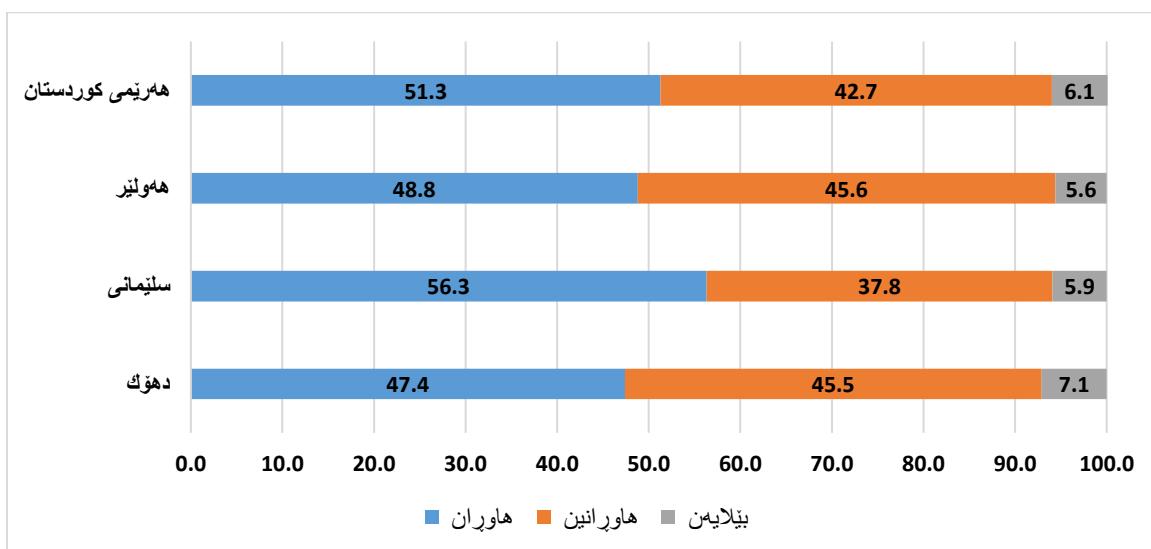
بىرىتىيە گەنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالى بە پىى راوبوچونيان لەبارەي ئەوهى كە مافى ئافرەتە داواى چىابۇونەوە (تەلاق) بىكەت يان جىابىتىتەوە ئەگەر لەگەل ھاوسەرەكەي نەگونجا : يەكىك لە مافەكانى ترى ئافرەتان مافى داواى تەلاقە لە پىرسەى ھاوسەردارى. بە پىى رەپپىسى نىشەمانى ھەرزەكاران و لاوان 2019، بىرىتىيە ھاوران لەسەر ئەم بابەتە لە ھەریمی کوردستان بىرىتىيە لە 87.3% و ھاورا نىبۇون 9.6%， و لەسەر ئاستى پارىزگاكانىش، بىرىتىيە ھاورابۇون لەسەر ئەم بابەتە لە پارىزگاى ھەولىر بەرزاپىن بىرىتىيە لە 95.7% و لە پارىزگاى سلىمانى 91.9%， و لە پارىزگاى دەھوك ھاورابۇون نزەترىن بىرىتىيە توماركرىدووه كە دەكتە 68.3% ھەروەك لە شىوه 45 پىشاندراوه.

شیوهی 45: بەیزەی گمنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالی بە پىپى راوبوچونيان لمبارەی ئەمەن کە مافى ئافرەتە داواي جىابۇونەمە (تەلاق) بکات يان جىابىتمەن ئەمگەر لەگەل ھاوسەرمەكە ئەمگۈنچا لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان - روپۇپۇي نىشتمانى ھەرزەكاران و لاوان 2019

رېزەی گمنجان و لاوان تەممەن (15-30) سالی بە پىپى راوبوچونيان لمبارەی ئەمەن کە ئەم ئافرەتەنەی کە بالا پۇش نىن ھۆکارن بۇ توшибۇونىان بە گىچەلى سىكىسى و بىزازىرىنىان : بە راي زۆرىنەي لاوان لە ھەریمی کوردستان، توшибۇونى ئافرەتەن بە گىچەلى سىكىسى و بىزازىرىنىان لە لايەن دموروبەر و ရەڭمىزى بەرامبەرەوە بە تايىت، تاراددىمەك دېبىستەن بە بالاپۇشى ئافرەتەن. رېزەی گمنجان و لاوان کە ھاۋاران لەسەر ئەم بابەتە لە ھەریمی کوردستان بىرىتىيە لە 51.3%，لەسەر ئاستى پارىزگاکانىش بەر زىرىن رېزەی ھاۋارابۇن لە پارىزگاى سلىمانى تومار كراوه بە رېزەی 56.3%，لە پارىزگاى ھەولىر 48.8%，و لە پارىزگاى دەھوك رېزەی ھاۋارابۇن 47.4% ھەروەك لە شیوهی 46 پېشاندراوه .

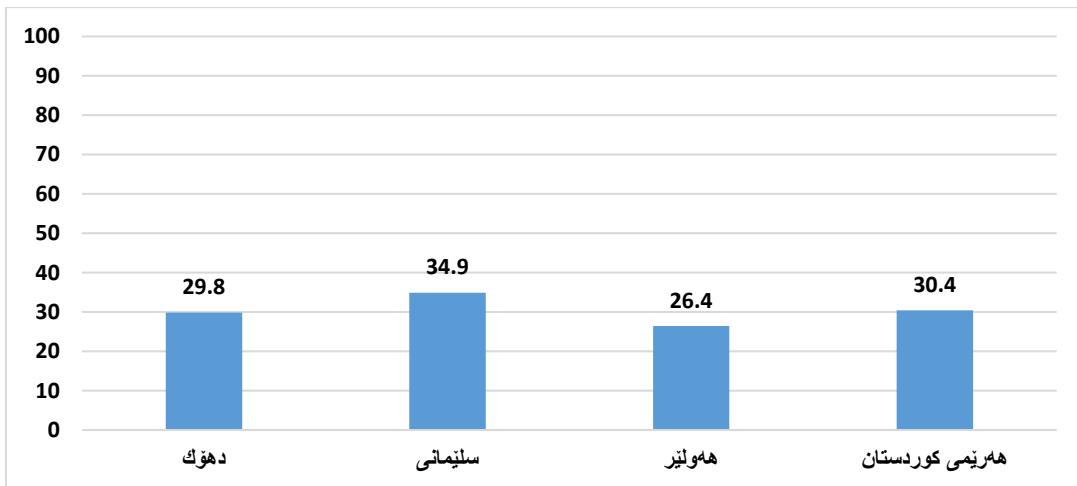
شیوهی 46: بەیزەی گمنجان و لاوان تەممەن (30-15) سالی بە پىپى راوبوچونيان لمبارەی ئەمەن کە ئەم ئافرەتەنەی کە بالا پۇش نىن ھۆکارن بۇ توшибۇونىان بە گىچەلى سىكىسى و بىزازىرىنىان ئاستى پارىزگاکان و ھەریمی کوردستان - روپۇپۇي نىشتمانى ھەرزەكاران و لاوان 2019

ئارهزووی کۆچکردن لە نیوان گەنغانى تەمەن 30-18 سالىدا

ریزه‌هی گمنجان و لاران تهمه‌من 30 سالی که نارهز و زویی کوچک‌ردن دمکن بتو دره‌وهی و ولات : گمنجان و لاران چینیکی گرنگی کومملگمن که پیویسته کومملگه سوود له وزه و توانا و به‌هرهی گمنجان و مربگریت بتو بمره و پیشچوون و گمه‌سنه‌ندنی ولات. کوچک‌ردنی گمنجان بتو دره‌وهی ولات دارمانی پایه‌یمکی به‌هیزی کومملگه و وولاته. کوچک‌ردن به مانای جیهیشتی خاک و نیشتمان و شوتبنی ژیانه بمره خاک و ولاتیکی تر به معبست و ئامانجیکی دیاریکراو له پیناو بهدسته‌تینانی گوزه‌ران و ژیان و دواره‌زیکی باشتئر چەندین هۆکار و پالنهری ئابورى، کومه‌لایه‌تی و سیاسى له پشت کوچک‌ردنی لارانه وەك بیکارى، قەیرانه ناخوخيیمکان، نەبۈونى ھەلی کار و سەختى بارودوخى گوزه‌ران به گشتى که بۇونۇته هۆکار بتو بپارادانی گمنجان بتو جیهیشتى ولاتەکييان. به شىويمەکى ووردتر، نەبۈونى ئاسايش، ئارامى، ترس، دلەراوکىي بەردەوام، بارودوخى سیاسى و ئەمنىيەکانى ناخوخيى و دانەمەزراندى گمنجانى خلونە بروانامە ديویکى ترى هۆکارەکانى کوچک‌ردنی گمنجانە. لمکەن ئەوشدا دەرگاکەردنەو بتو وەرگرتى پەنابەران له لايەن ھەندى له وولاتانه‌وە لمبىر هەر هۆکار و ئەجىندى ئەم و لاتانه بىت ھاندانى زياترى کوچک‌ردنی گمنجانە. له ھەرتىمى كوردىستان به گشتى، ریزه‌هی لاران که نارهز و زویی کوچک‌ردن دمکن بتو دره‌وهی ولات بريتىيە له 30.4%. لىسەر ئاستى پارىزگاکان، بەرزترین ریزه له پارىزگاى سلىمانىيە 34.9% و دواتر ھەرىيەك له پارىزگاکانى دھۆك و ھولىز دىن ھەرىيەكىيان بەرىزه 29.8% و 26.4% يەك لەدواي يەك ھەرىيەك له شىوه‌ك خواره و پىشاندراروه به پىنى روپىپېرى ئىشتمانى ھەمزەكارانو لاران 2019.

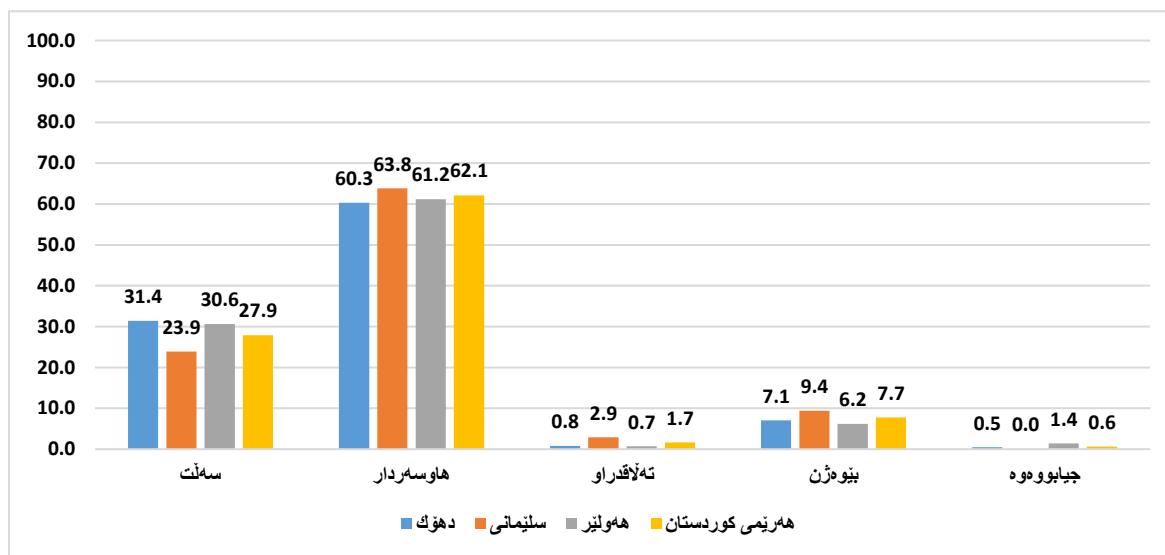
شیوه‌ی 47: ریزه‌ی گنجان و لاوان تهمه‌ن 30-18 سالی که نارهزوی کوچکردن دمکن بق دهراهی و ولات لسهر ئاستی پاریزگاکان و هەربىمی کوردستان - روپنیوی نیشتمانی هەرزەکاران و لاوان 2019

باری هاوسمه رگیری ئافر دتائى تەمەن 15 سالان و زىياتى

بهشیوه‌یه کی گشتی هاوسرگیری له نیوان ئافرمان له تمهنە دیاریکراوەدا لە ئاستیکی بەرزدایە، بەگۆزەرەی رەووپیتوی بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرمان(IWISHII) 2021. داتاکان وا دەردەخمن كە رېزەرە ئافرمان لە تەممەنی دیاریکراوەدا كە تا ئىستا سەھلتىن لە هەریمی كوردىستان 27.9% و لەسەر ئاستى پارىزگاكانى هەرىم، نز مەترين رېزە لە پارىزگاگى سلىمانىيە(23.9%) دواتر هەر يەك لە پارىزگاكانى ھەولىر و دەۋوك دىن ھەرىمەكەيان بە رېزەرە 30.6% و 31.4% يەك لەدوای يەك. بۇ ئەمانەي كە ھاوسردارن، رېزەبىان لە هەریمی كوردىستان 62.1% و لەسەر ئاستى پارىزگاكان، بەرزترین رېزە لە پارىزگاگى سلىمانىيە بە رېزەرە 63.8% دواتر پارىزگاكانى ھەولىر و دەۋوك دىن ھەرىمەكەيان بە رېزەرە 61.2% و 60.3% يەك لەدوای يەك. رېزەرە تەلاقان لە هەریمی كوردىستان كەممە 1.7% و لەسەر ئاستى پارىزگاكان، بەرزترین رېزە لە پارىزگاگى سلىمانىيە كە 2.9% دواتر ھەرىمەك لە پارىزگاكانى دەۋوك و ھەولىر دىن ھەرىمەكەيان بە رېزەرە 0.8% و 0.7% يەك لەدوای يەك. رېزەرە بىۋەژن لە ھەریمی كوردىستان 7.7% و لەسەر ئاستى پارىزگاكان، بەرزترین رېزە لە پارىزگاگى سلىمانىيە(9.4%) دواتر ھەرىمەك لە پارىزگاكانى دەۋوك و ھەولىر دىن ھەرىمەكەيان بە رېزەرە 7.1% و 6.2% يەك لەدوای يەك. رېزەرە جىابۇوهە لە ھەریمی كوردىستان زۇر كەممە(0.6%) و لەسەر ئاستى پارىزگاكان، پارىزگاگى ھەولىر رېزەرە 1.4% دواتر پارىزگاگى دەۋوك دىت بە رېزەرە 0.5% ھەرمەك لە شىوهە خوارمەوە بىشاندر او.⁵

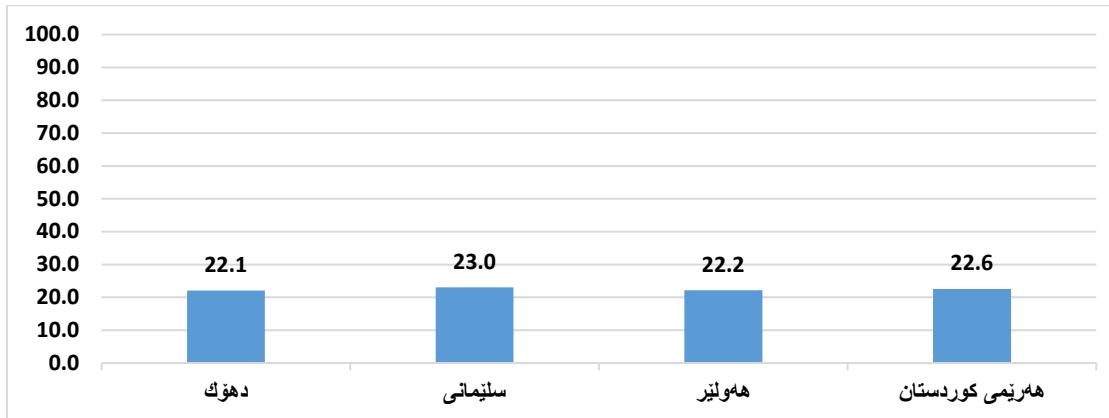
شیوه ۴۸: ریزه‌ی نافرمانی تمدن ۱۵ سالان و زیاتر به گویره‌ی باری هاوسرگیریبیان لمسه‌رئاستی پاریزگاکان و هریمی کورستان - روپنیوی بارودخی تمدنروستی و کومه‌لایه‌تی نافرمان ۲۰۲۱ (IWISH-II)

هاؤسەرگىرى ئافرەتان پىش تەمەنلىكىسى 18 سالى و ھۆكاري كانى

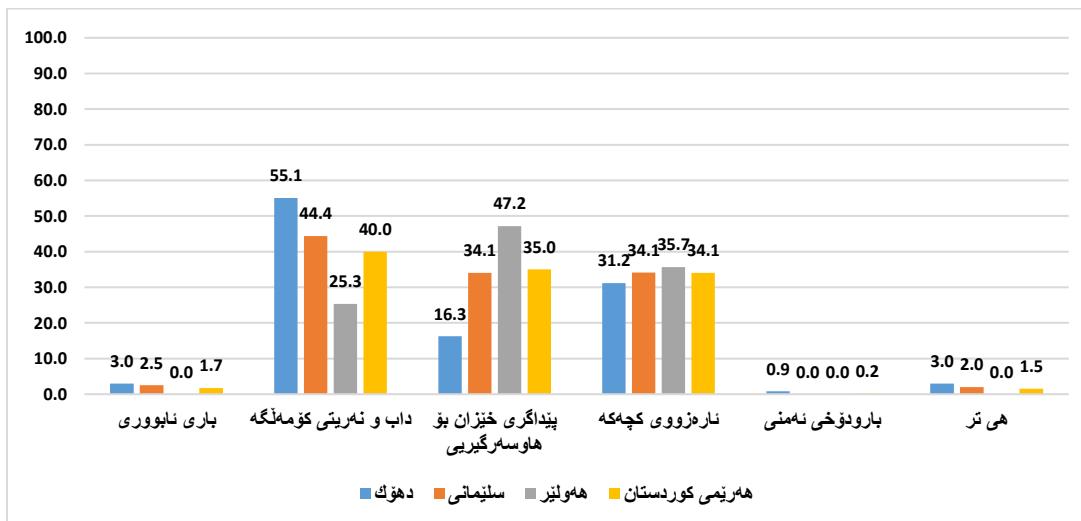
بریزه‌ی نه و نافرمانه‌ی که هاوسم‌رگیری‌بیان پیش‌تمه‌منی 18 سالی بوده: هاوسم‌رگیری پیشوخته حالتیکی به‌رلاوه له زوربه‌ی ولاتانی جیهان، هاوسم‌رگیری مندانه‌ی بجهوک کاریگمکی خراب و نمرینی له سمر داهاتوویان به‌جذیلیت بهتاییتی زوربه‌یان پاش هاوسم‌رگیری‌بیکه دهستبرداری خویندن دهین و له داهاتوودا لوانیه نهتوانن ببنه خاوونی پیشه‌ی سمر به‌خزی خویان. له کاتیکدا له ریککه‌وتنامه‌ی نمه‌مه‌یه بیکگر توهکان بـو مافه‌کانی مندال باس لمه‌دهکات که زوو به شوودانی کچان به ههموو شیوه‌یهک به تووندوتیزی و پیشیلکردنی مافی مندال نه‌زمار دهکریت و لیرمه‌ده داوای پاراستنی مافه‌کانی مندال دهکات و هوزداری در اووه له نهنجامدانی هر جوره تووندوتیزی‌بیک ده‌حق به مندانه‌ی بـه هاوسم‌رگیری پیشوخته‌شده. همروه‌ها پـمیماننامه نـیونـتمهـوـیـهـکـانـیـ مـافـیـ مـرـفـ، هاوسم‌رگیری خوار تمه‌منی 18 سال قده‌ده دهکن و به پـیـیـاـسـایـ زـورـبـهـیـ وـلـاتـانـیـ پـیـشـکـهـوـتـوـ، بهـشـوـدـانـیـ پـیـشـوـختـهـیـ کـچـانـ دـهـچـیـتهـ خـانـهـیـ توـونـدوـتـیـزـیـ وـ دـهـسـتـرـیـزـیـ بـوـ سـمـرـ منـدـالـیـتـیـ کـچـ، بهـگـوـبـرـهـیـ روـوـپـیـوـ بـارـوـدـخـیـ تـهـنـدـرـوـسـتـیـ وـ کـوـمـهـلـایـهـتـیـ نـافـرـهـنـانـ(IWISHII)ـ2021ـ. بـهـ شـیـوهـیـهـکـیـ گـشـتـیـ لـهـ هـهـرـیـمـیـ کـورـدـسـتـانـ 22.6ـ%ـ لـهـ نـافـرـهـنـانـ پـیـشـ تمـهـمنـیـ 18ـ سـالـیـ شـوـوـیـانـ کـرـدـوـوـهـ وـ لـهـسـمـرـ ئـاسـتـیـ پـارـیـزـگـاـکـانـ، جـیـاـواـزـیـهـکـیـ ئـهـمـوـتـ بـدـیـ نـاـکـرـیـتـ لـهـ نـیـوـانـیـانـ بـوـ هـهـرـیـهـکـ لـهـ سـلـیـمانـیـ، دـهـوـکـ وـ هـهـولـیـرـ بـهـ رـیـزـهـیـ 23.0ـ%ـ، 22.1ـ%ـ وـ 22.2ـ%ـ بـهـکـ لـهـ شـیـوهـیـ خـوارـهـوـ بـیـشـانـدـرـاـوـهـ.

شیوه 49: ریزهی ئهو ئافرەتائی که هاوسمەرگیرییان پیش تەممەنی 18 سالی بۇوه لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هیریمی کور دستان - رووپیوی بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)

ریزهی ئافرەتائی هاوسمەردار يان ئەوانەی کە پېشتر هاوسمەرگیريان كردووه پیش تەممەنی 18 سالى بەگۈزىرەي ھۆكارى هاوسمەرگىرىي كردىييان : هاوسمەرگىرىي پېشۈختە چەندىن ھۆكار و پالنەرى لە پشتە و لە هەمە دىيارترين ھۆكارەكان، داب و نەريتى كۆمەلگىيە كە يەكىكە لە ھۆكارە سەركىيەكان كە لە هیریمی کور دستان ریزهی 40% و لە سەر ئاستى پارىزگاکان، پارىزگاي دھوك بەرزرترين ریزهی ھەمە (55.1%) و دواتر پارىزگاکانى سلىمانى و ھەولىر دىن هەریمەكىيان بە ریزهی 44.4% و بە شىوهى يەك لەداوى يەك. يەكىكى تر لە ھۆكارەكانى هاوسمەرگىرىي ئافرەتان پیش تەممەنی 18 سالى، پىداڭىرى خىزانە بۇ هاوسمەرگىرى كچان لە هیریمی کور دستان و ریزەكەي 35% و لەسەر ئاستى پارىزگاکان، پارىزگاي ھەولىر بەرزرترين ریزهی ھەمە كە دەكتە 47.2%， دواتر پارىزگاي سلىمانى و دھوك دىن بە ریزهی 34.1%， دەكتە 16.3% يەك لەداوى يەك. ھۆكارەكانى تريش لە شىوهى 50 پېشاندار او، بەگۈزىرەي رووپیوی بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان (IWISHIII) 2021.

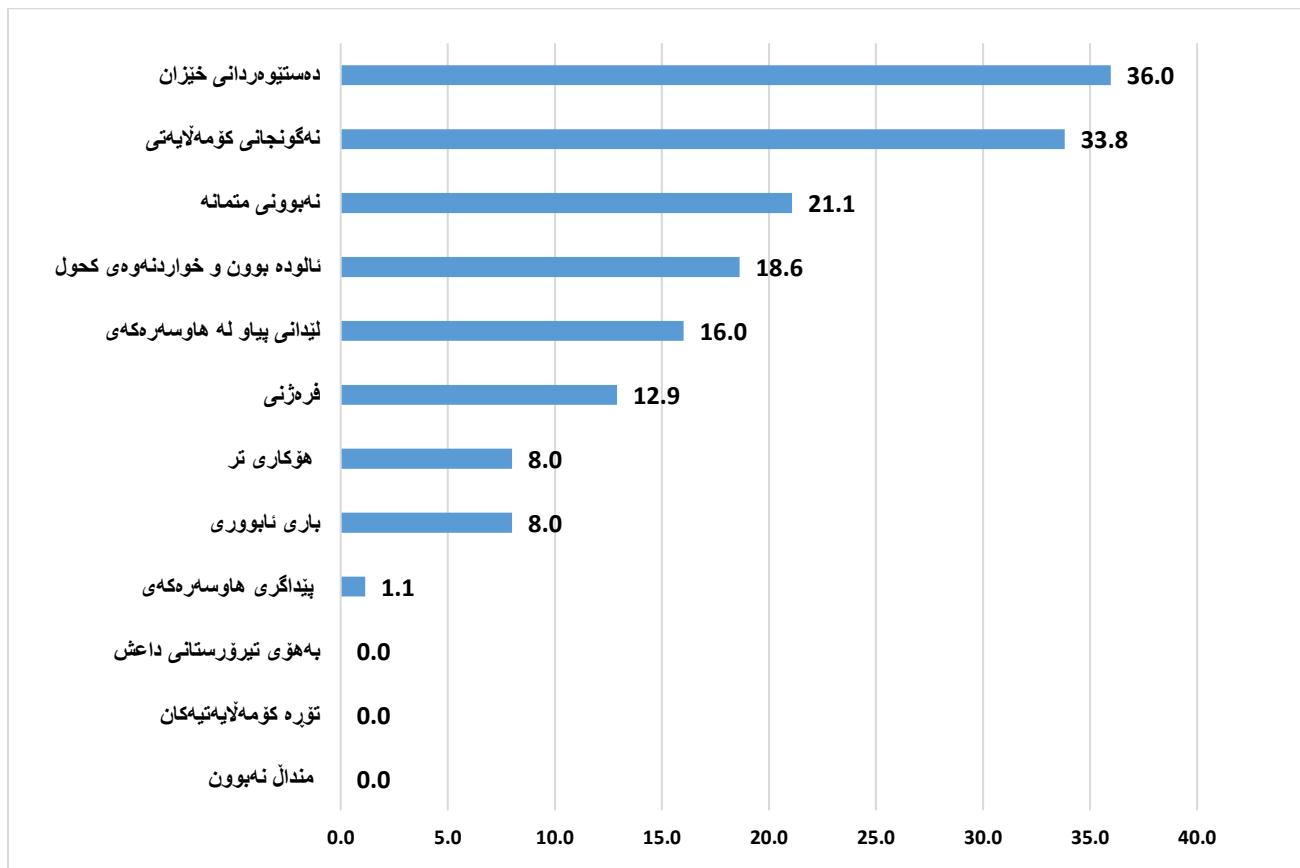
شیوه 50: ریزهی ئافرەتائی هاوسمەردار يان ئەوانەی کە پېشتر هاوسمەرگىرىييان كردووه پیش تەممەنی 18 سالى بەگۈزىرەي ھۆكارى هاوسمەرگىرىي كردىييان لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کور دستان - رووپیوی بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایەتى ئافرەتان (IWISH-II) 2021

تەلّاق لە نیوان ئافرەتانى تەممەن 15 سالان و زیاتر بەپیشى ھۆکارەكانى

بىزەتى ئافرەتانى تەلّاقراو تەممەن 15 سالان و زیاتر بەپیشى ھۆکارەكانى تەلّاق: بەگۈرەتى ropyioi بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان(IWISHII) 2021 ، تەلّاقدان لە نیوان ھاوسىرەكان بۆ چەندىن ھۆکار دەگەرتىمەو كە لە شىۋەتى خوارەدا روونكراوەنەتىمەو بەلام لىرەدا باس لە بېرىزتىن دوو ھۆکار لە ھۆکارەكانى تەلّاق لە هەریمی کوردستان دەكەيىن كە بىرىتىن لە دەستيويەردانى خىزانى و نەگۈنچانى كۆمەلایتى بە رىزەكانى 36.0% و 33.8% يەك لەدوای يەك، دواتر هەریمەك لە ھۆکارەكانى ترى و ھەك نىسبۇنى مەمانە، ئالودەبۇون و خوارەنەمەوە كەنۇل و كۆمەلېك ھۆکارى تر دىت ھەرەوەك لە شىۋەتى 51 پېشاندرارو.

شىۋەتى 51 : رىزەتى ئافرەتانى تەممەن 15 سالان و زیاتر بەپیشى ھۆکارەكانى تەلّاق لەسەر ئاستى هەریمی کوردستان - ropyioi بارودۇخى تەندروستى و كۆمەلایتى ئافرەتان 2021 (IWISH-II)

سەرچاوەکان

- بەشی ئامار مکانی پەروەردە، تەندرrostى و کۆمەلایتى 2020، دەزگای ناوەندی ئاماری عێراق و دەستەی ئاماری هەرێمی کوردستان و صندوقی نەتەوەیەکگرتووەکان بۆ دانیشتوان (UNFPA)، ڕووپنیوی نیشتمانی ھەرزەکاران و لاإان 2019، هەرێمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەرێمی کوردستان.
- بەشی ئامار مکانی پەروەردە، تەندرrostى و کۆمەلایتى 2021، دەزگای ناوەندی ئاماری عێراق و دەستەی ئاماری هەرێمی کوردستان و صندوقی نەتەوەیەکگرتووەکان بۆ دانیشتوان (UNFPA)، ڕووپنیوی بارودۆخى تەندرrostى و کۆمەلایتى ئافرەتان IWISH-II، هەرێمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەرێمی کوردستان.
- بەشی ئامار مکانی پەروەردە، تەندرrostى و کۆمەلایتى 2020، دەستەی ئاماری هەرێمی کوردستان، راپرسی راي گشتى دەربارەی ڕىكارەکانی حکومەتى هەرێم بۆ بەرەنگاربۇونەوە لە دژى بلاوبۇونەوە قايرۆسى كۆرۈنا 2020، هەرێمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەرێمی کوردستان.

ئامارەكانى كشتوکاڭ و ژينگە

کشتوکال و ژینگہ

کشتوكال له هممو جيهاندا و هك سهرچاوه‌هکي گرنگي دابين کردنی ئاسايشى خوراك و بنچينه‌ي دانانى ئابووربيه‌كى به‌هينز ساير دهكرىت، بؤيه زانياريبيه‌كان لمب بوار‌هدا جيڭگاي تى رامان و بايمخى تايىھتىن.

نامارکانی کشتوكالی هممو نهو زانياريانه دمگريتهوه که تاييتهن به بمروبومهکاني رستانه و هاوينه که زورترین رروبهرى چانراويان هميه و به يكهم سمرمكىترين داتاي کشتوكالى دادهنهين و نيشاندهرهكانى و مك رروبهرى چانراو و برشت و برى بهر هم و جوري ثافهته کشتوكالى و نتيجوسي بمر همه مکان ... هند، بهشبيکي گرنگن له ناماري بمروبومهکان، همروهها داتاكانى تاييتم به ساماني ئازملى و بمر همه مکانيان به دووم سمرمكىترين داتاي ئاماري کشتوكالى دادهنهين که هاوشنى بمروبومهکان له رووي ئابورىييهوه باييەخى زورى هميه.

هژره‌ها دوو هۆکاری مرۆبی و سروشتی وەک ژماره‌ی جووتیار و سەرچاوه‌کانی ئاوی و کەمش و ھەوا و زھوی شیاوی
کشتوكالى بەشىكى ترى ئەم ئاماره بېك دەھىنن.

به شیوه‌هایی کشتنی نامانجی سه راهی بهش ناماریه بمرجاسته کردنی بار و دخخی راسته قینه‌ی ئەم کەرتەمیه له ژىز رۆشنایی داتاپەکی ورد و باور پېتىراو كە بىتتە بناغەمەکى به هېز بۇ پلانىكى گونجاوى كىشتوكالى.

زهوي کشتوکالی

هەمەو ئەو زەوپىانە دەگرىتىمۇ كە دەكىرىت سوودىيان لى وەرگىرىت بۆ مەبىستى چاندى بەرۋەومەكانى كشتوكالى كە بە شىۋىپەكى كىشتى بۇ دوو جۇرى زەوى دېم و زەوى ئاۋى دايىش دەپتىت.

خشتەی 1 : نىشاندەر مکانى زەوی كشتوكالى لە پارىزگاكان و ھەرىمى كورستان 2021

نیشانده‌رکان	هزاریمی کوردستان	سلیمانی	دهق	همولیر	
زه‌هوی شیاوی کشت‌کال 2021	6.7	3.1	1.1	2.5	میلیون دُونم ریزّه
	100	46	17	37	میلیون دُونم ریزّه
زه‌هوی شیاوی کشت‌کال / دیمی 2021	5.4	2.1	1.02	2.3	میلیون دُونم ریزّه
	100	39	19	42	میلیون دُونم ریزّه
زه‌هوی شیاوی کشت‌کال / ناوی 2021	1.31	0.98	0.12	0.21	میلیون دُونم ریزّه
	100	75	9	16	میلیون دُونم ریزّه
رووبه‌ری چانراوی به رو بوم‌هکانی زستانه 2020 - 2021	5.09	2.1	1	1.89	میلیون دُونم ریزّه
	100	42	20	38	میلیون دُونم ریزّه
رووبه‌ری چانراوی به رو بوم‌هکانی هاوینه 2021	0.31	0.15	0.08	0.08	میلیون دُونم ریزّه
	100	48	26	26	میلیون دُونم ریزّه

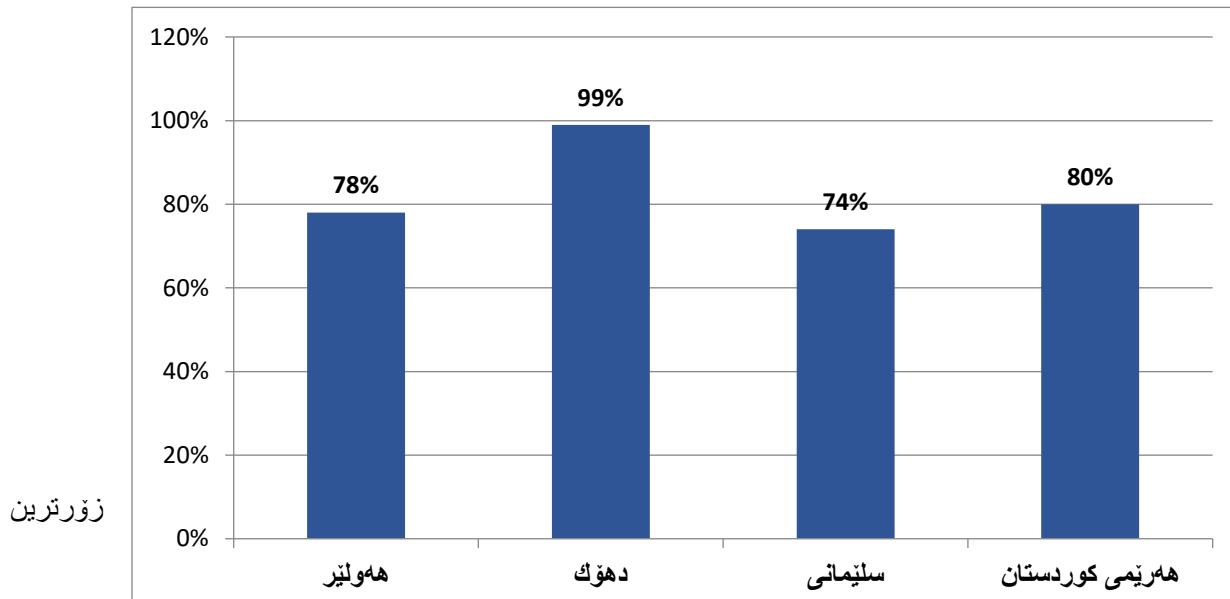
سوپاس بۇ خوداي گەورە لە هەریمى كوردىستاندا بە ھۆى ھېبۇونى زھوی شىياوى كشتوكالى و سەرچاوهكانى ئاو لە روبرو باز و كانياوەكان، ھەلۇمەرجىكى باش ىمىخساوه بۇ كاركردن و پىشىكمۇتن لە كەرتى كشتوكالى. ھەروەك دەزانىن، ئەم كەرتە بە يېكىكى لە گۈنگۈزىن كەرتەكان ھەزىزمار دەكىرىت بۇ دابىين كەردى ئاسلىيىشى خۇراك.

به پنی داتاکانی و مزاره‌تی کشتوكال و سهرچاوه‌کانی ناو له ههریمی کوردستان، 6.7 ملیون دونم زموی شیاوی کشتوكالی همه‌یه، ئەمەش 35.7% کۆی گشتى رووبەری هەریم پېچ دەھىتت.

له سمر ئاستى پارىزگاكان، 2.5 ملیون دۇنم لە رووبەرى زموسى شياو دەكمەنەتە پارىزگايى ھەولىر و 1.1 ملیون دۇنم زەمىرى دەكمەنەتە پارىزگايى دەھوك و 3.1 ملیون دۇنم زەمىرى شياوى كشتوكالى دەكمەنەتە پارىزگايى سەيمانى و پارىزگايى ھەلسېجە و ئىدارەتى گەرميان.

هەروەھا زۆرتىرين ڕووبەرى دىمى دەكمۇيىتە پارىزگايى ھولىر كە ڕووبەرمكەمى 2.3 مiliون دۆنەم دەبىت بەممەش رىزەدى 43% ئى تەواوى ڕووبەرە دىمېمەكانى ھەریمی کوردستان پىڭ دەھىنىت و پارىزگايى سلىمانى 2.1 مiliون دۆنەم و پارىزگايى دەۋك 1.02 مiliون دۆنەم زەھى دىمى ھەمە كە ھەر يەكىكىان بە رىزەدى 39% و 19% ى ڕووبەرى دىمى ھەریمی کوردستان پىڭ دەھىنىن يەك لە دواى يەك. بەلام زۆرتىرين ڕووبەرى ئاوى دەكمۇيىتە پارىزگايى سلىمانى كە ڕووبەرمكەمى 0.98 مiliون دۆنەم دەبىت بە رىزەدى 75% و پارىزگايى ھولىر 0.21 مiliون دۆنەم بە رىزەدى 16% و پارىزگايى دەۋك 0.12 مiliون دۆنەم بە رىزەدى 9% ى ڕووبەرى ئاوى زمویە كشتوكالىيەكانى ھەریمی کوردستان پىڭ دەھىنىت.

شىوهى 1: زەھى شىاوى كشتوكالى بەكارھاتوو بە مەبەستى چاندى بەرپوومەكانى زستانە و ھاوينە لە سەر ئاستى پارىزگاكان و ھەریمی کوردستان 2021

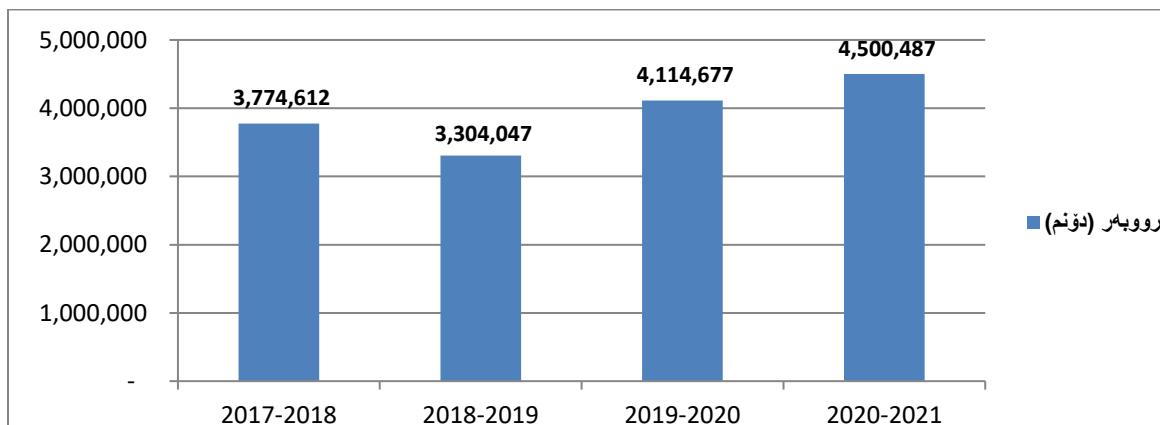

رووبەرى چانراوى بەرھەمى كشتوكالى لە پارىزگاكان بە بەراورد لەگەل زەھىيە كشتوكالىيەكمەمى دەكمۇيىتە پارىزگايى دەۋك كە 99% ى ڕووبەرمەكانى شىاوى كشتوكالى خۆى بەكارھىناوه، پارىزگايى ھولىر 78% و پارىزگايى سلىمانى و ھەلبەجە و ئىدارەي گەرميان بىمەكمە 74% ى زەھىيەكانىان بەكارھىناوه بۇ چاندى بەرپوومى كشتوكالى بۇ سالى 2021.

رووبەر و بەرھەمى پېشىبىنى كراو

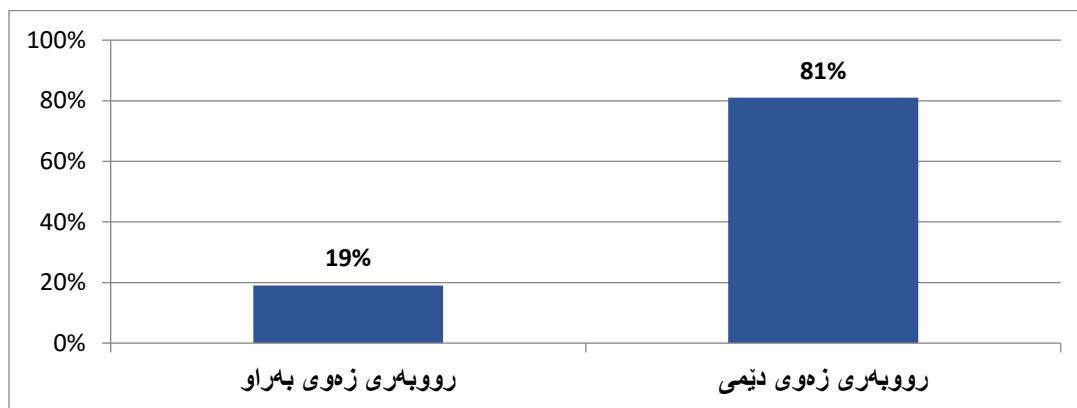
لە كاتى بەردهست نەبۇونى داتايەكى توماركراوى راستەقىنەي مەيدانى لە لايىن شارەزايانى بوارى كشتوكالى و ئامارى، لايەنەكانى پەيوەندىدار پىشىت بە خەملاندىنى رووبەرى پېشىبىنى كراو دەبەستن، كە ئەمەش سەرچاوه دەگرىت لە ھەبۇونى داتايەكى رىزەدى لە سەر رووبەرى چانراو و جۆرى بەرپوومى چانراو و ژمارەي جووتىارەكان و تايەتمەندى ناوچەكە لە رووى ھەلمۇمەرجى چاندى و كارىگەمەركەنە كەمش و ھەمە.

شیوهی 2: ڕووبەری پیشینی کراو بۆ بەرگوومی گەنم لە 2018 تاکو 2021 لە هەریمی کوردستان

بە ھۆکاری نەبۇنى داتايىكى پىشتىراستكراو بۆ بەرھەمى گەنم، داتاكانى بەرھەم لەم راپورتەدا نەخراوەتە رەوو. ھەرەمکوو لە ھىلكارىيەكە خراوەتە رەوو، لە نىوان سالانى 2020-2021 زۆرتىن ئاستى ڕووبەرى چانراوى گەنمى ھەمە بە بەراورد لە گەمل سالەكانى تر و كەمترىن ئاستى ڕووبەرى چانراوى گەنم دەكۈپىتە سالى 2018-2019.

شیوهی 3: بىزەتى زەوی كشتوكالى بەراو و دىئمى لە هەریمی کوردستان 2021

بە پىي داتايى وەزارەتى كشتوكال و سەرجاوهەكانى ئاو، جياوازىيەكى زۆر ھەمە لە نىوان بىزەتى ڕووبەرى ئەو زەوبىيانەكە بەراون لەگەل ڕووبەرى زەوی دىئمىيەكان، ئەمەش ھۆکارەكە دەكەرىتىمۇ بۆ كەمە پېۋەرەكانى ئادىئىرەتىمەي ئادىئىرەتىمەي پېشكەوتتو بۆ زەوبىيە كشتوكالىيەكان. بىزەتى زەوی كشتوكالى بەراو دەكەتە نزىكەي 81% وە لە بەرامبەردا نزىكەي 19% بە پىي راپورتى چانراوى بەرگوومى زىستانە 2016 - 2017 كە لە لاين دەستەتى ئامارى ھەرئىم بلاوکراوەتەوە، بىشىتى يەك دونم زەوی بەراو لە سەر ئاستى ھەریمی کوردستان بۆ بەرگوومى گەنم دەكەتە 733 كەم و لە بەرامبەردا بىشىتى يەك دونم زەوی دىئمى دەكەتە 344 كەم، ئەمەش جياوازىيەكى زۆرە لە ئاستى بىشىتى بەرگوومى كەم دەكەتە گەنم، بۆيە بۆ كەمكەرنەوەي ئەم جياوازىيە پىويسىمان بە پلانىكى تايىەت ھەمە لە لاين دامەزراوهەكانى پەيوەندىدار بە كەرتى كشتوكالى.

بەرووبوومەكان

رووبەر و بەرھەمى برنج

خشتەی 2 : رووبەری چانراو و بەرھەمى برنج لە سەر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی کوردستان لە سالى 2018 تا 2021

سال	ھولىر	دھۆك	سلیمانى	ھەلەبجە	نيدارەي گەرميان	ھەریمی کوردستان	بەرھەم / تون	بەرھەم / دۆنم											
2018	305	763	11,728	9,382	1,530	1,912	13,486	16,173	1,430	1,974	381	254	1,530	1,912	9,382	11,728	763	305	2018
2019	193	289	19,764	15,811	1,692	2,115	19,658	24,596	1,658	2,420	208	104	1,692	2,115	15,811	19,764	289	193	2019
2020	630	945	24,206	19,365	1,232	1,540	22,262	26,766	90	75	630	315	1,232	1,540	19,365	24,206	945	630	2020
2021	613	920	11,223	8,978	286	358	12,179	14,089	1,355	1,575	640	320	286	358	8,978	11,223	920	613	2021

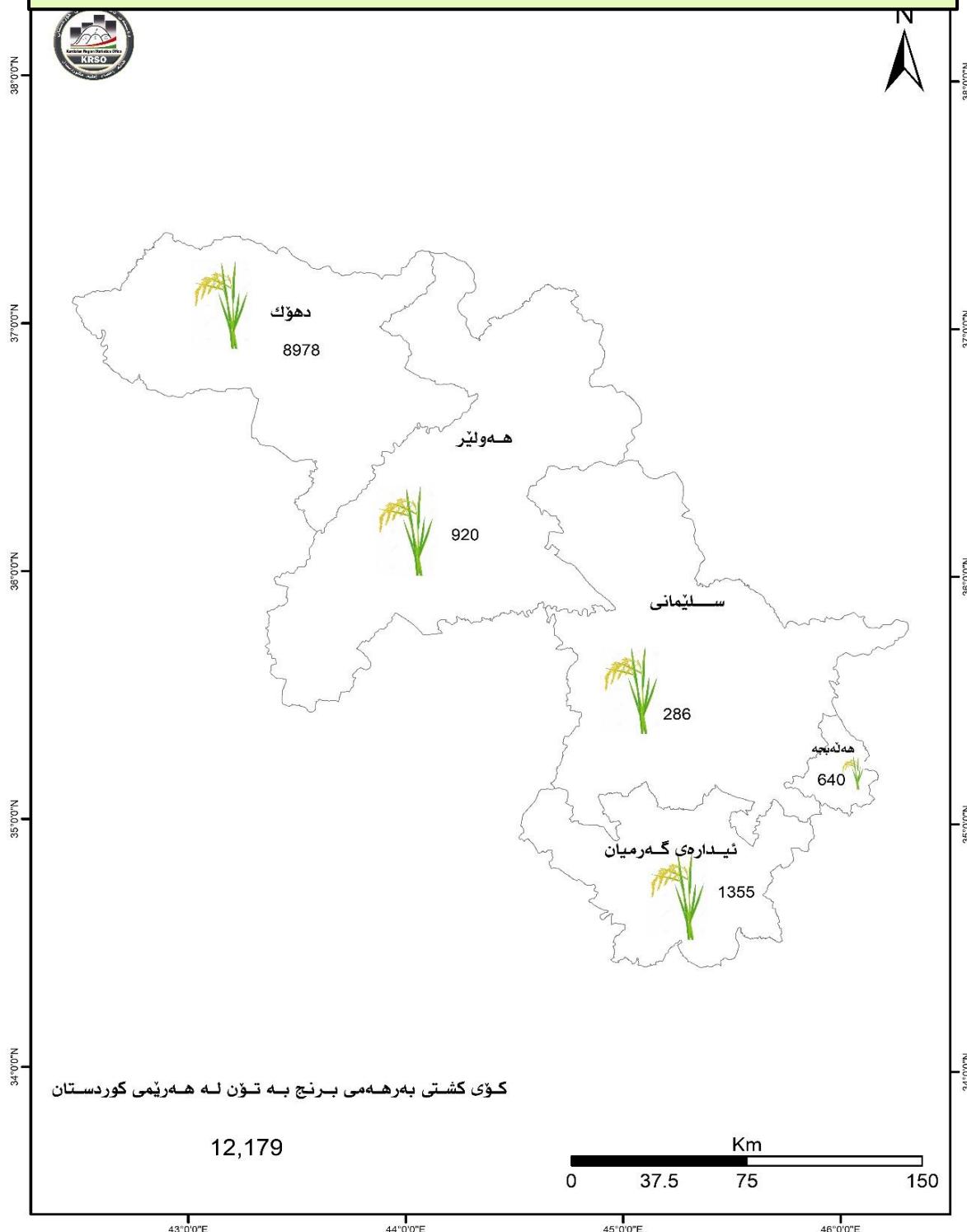
برنج لە رووی بەھای خۆرائى بايەخى تايىھتى خۆى هەيە، بۆيە وەکوو يەكىك لە گەرنگىرىن بەرھەمە كشتوکالىيەكان ھەژمار دەكىرت. پىداويسىتى ناوخۆى هەریم بۇ ھەر تاكىك لە هەریمى كوردستان بۇ بەرھەمى برنج دەگانە 38.5 كىم بە پىيى داتاى وەزارەتى بازرگانى و پىشەسازى ھەریمى كوردستان لە سالى 2018.

پىداويسىتى ناوخۆى ھەریمى كوردستان بۇ بەرووبومى برنج لە سالى 2020 دەگانە 237,583 تون و بەرھەمى ناوخۆبى لە ھەمان سالادا گەيشتووەتە 22,262 تون، واتە بەرھەمى ناوخۆبى نزىكە 9% ى پىداويسىتى ھەریمى كوردستان بۇ ئەم بەرووبومە پېرى دەكتامۇه.

بە پىيى داتاكانى وەزارەتى كشتوکال و سەرچاۋەكانى ئاو ، ئاستى بەرھەمئىنانى بەرووبومى برنج بە شىۋىھەكى گشتى لە زىياد بۇوندايە. لە سالى 2018 لە ھەریمى كوردستان ، بەرھەمەكە 13,486 تون بۇوه و ئەم بېرە بۇ سالى 2019 دەبىتە 19,658 تون و بە رىزە 45% زىياد دەكتات، ھۆكارى ئەم زىادبۇونە بە شىۋىھەكى سەرمەكى دەگەرەتىمۇ بۇ رىزە ھۆكارى بارىن لەم سالە دا، ھەرۋەھا بۇ سالى 2020 ئەم بەرھەمە دەگانە 22,262 تون كە ئەمەش بە رىزە 14% زىيادى كردووه، بەلام بۇ سالى 2021 ئەم بېرە بە شىۋىھەكى بەرچاۋ دادبەزىت و دەگانە 12,179 تون كە دىسان ھۆكارى سەرمەكى ئەم دابىزىنەش دەگەرەتىمۇ بۇ كەممى رىزە ھۆكارى بارىن لەم سالە دا كە رىزە 236 ملم بۇوه لە سەر ئاستى ھەریمى كوردستان كە ئەمەش رىزە ھەكى كەممە بۇ بەرووبومەنەكى وەکوو برنج كە ئاوىيکى زۇرى پېۋىستە.

لە سەر ئاستى پارىزگاكان، 80% ى رووبەری چانراو دەكەوتىنە پارىزگا دەھۆك، بۆيە پېۋىستە لە پارىزگاكانى تريش پلانىكى گۈنجاو ھەبىت بۇ بەرزىكەنەوە ئاستى ئەم بەرھەمە.

نەخشەی 5: بەرهەمی بونج لە سەرناسى پاریزگاكان و هەریمی کوردستان بە تون لە سالی 2021

رووبەر و بەرھەمی کشتوکائی ھاوینە

خشتهی 3 : بەرھەمی بەروبوومەکانی (تماتە - خمیار - باینجان - پەناتە - پیاز - بامیه) لە سەر ئاستی هەریمی کوردستان 2018-2021

سال	تماتە	خەبىار		باينجان		پەناتە		پیاز		بامیه		بەرھەم / دۆنەم	رووبەر / دۆنەم
		بەرھەم / دۆنەم	رووبەر / دۆنەم										
2018	16,703	10,055	107,485	41,631	187,712	39,482	60,890	15,172	108,715	26,638	234,180	46,366	2018
2019	19,185	9,662	69,044	25,008	112,164	26,086	36,504	9,147	108,865	25,851	244,002	51,304	2019
2020	19,527	10,024	53,774	27,192	198,219	35,324	38,609	8,580	116,631	29,523	277,307	56,976	2020
2021	19,321	8,181	47,976	27,304	215,354	34,952	30,022	7,066	116,062	27,040	255,669	57,307	2021

بە پىئى داتاكانى و وزارتى كشتوكاڭ و سەرچاومەكانى ئاۋ (خشتهى سەرەوە)، لە سەر ئاستى هەریمی کوردستان، بەروبوومەكان لە ماوهى ئەم چوار سالىدا بىرى بەرھەممەكانيان به رىزەمى جىاواز كەم و زىيادى كردووە. بۇ بەروبوومى تەماتە كە لە وەرزى ھاويندا لە لايەن بەشىكى زۆر لە جووتىار مەكان دەچىنرىت، بىرى بەرھەملى كە سالى 2018 نزىكەي 234,180 تون بۇوه، ئەم بىرە لە سالى 2021 زىياد دەكتە و دەگاتە 255,669 تون كە ئەممەش بە رىزەمى 9% زىيادى كردووە. هەرۋەھە سەبارەت بە بەروبوومى خەبىار، بىرى بەرھەم لە سالى 2018 نزىكەي 108,715 تون بۇوه، بەلام بۇ سالى 2021 ئەم بىرە دەگاتە 116,062 تون و بە رىزەمى نزىكەي 7% زىياد دەكتە. سەبارەت بە بەروبوومى باينجان، بىرى بەرھەم لە سالى 2018 نزىكەي 60,890 تون بۇوه، لە كاتىكىدا لە سالى 2021 بىرەكەي دادەبەزىت بۇ 30,022 تون و بە رىزەمى 50% كەممى كردووە. بەلام بەروبوومى پەناتە جىاواز لە بەرھەممەكانى تىر بە رىزەيمىكى باش لە ماوهى ئەم چوار سالىدا زىيادى كردووە بە جۆرييە كە لە سالى 2018 بىرەكەي 187,712 تون بۇوه و بۇ سالى 2021 بىرەكەي دەگاتە 215,354 تون كە ئەممەش بە رىزەمى نزىكەي 15% زىيادى كردووە. سەبارەت بە بەروبوومى پیاز لە سالى 2018 بىرى بەرھەممەكانى 107,485 تون بۇوه، بەلام بىرەكەي بۇ سالى 2021 بە رىزەيمىكى زۆر دادەبەزىت بۇ 47,976 تون، كە دەگاتە رىزەمى 55%. هەرۋەھە بەروبوومى بامیه لە سالى 2018، بىرى بەرھەممەكانى 16,703 تون بۇوه و بۇ سالى 2021 ئەم بىرە زىياد دەكتە بۇ 19,321 تون كە دەگاتە رىزەمى 16%.

و مکو ئەوهى لە داتاكانى سەرەوە خراوەتەر وو، لە سالى 2018 تاومکوو 2021 بەرھەملى باينجان و پیاز كەميان كردووە، بەلام بەرھەملى پەناتە و تەماتە و خىار و بامیه زىياديان كردووە.

خشتهى 4 : بەرھەمی بەروبوومەكانی (تماتە - خىار - باينجان - پەناتە - پیاز - بامیه) لە سەر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی كوردستان 2021

پارىزگا	پامیه	باينجان	تماتە	پەناتە	پیاز	خەبىار
ھەولىر	تون	6,936	14,718	105,372	23,266	48,042
	%	36	49	41	11	41
دەھوک	تون	3,905	5,377	46,628	165,771	19,496
	%	20	18	18	77	17
سلىمانى	تون	3,542	6,303	94,332	19,030	45,560

39	10	9	37	21	18	%	
896	2,060	3,500	3,325	615	3,025	تون	ھەلمبچە
1	4	2	2	2	16	%	
2,273	1,585	3,787	6,013	3,009	1,913	تون	ئیدارەی گەرمیان
2	3	2	1	10	10	%	
100	100	100	100	100	100		ھەریمی کوردستان
116,062	48,976	215,354	255,669	29,678	19,321		

لە سەر ئاستى پارىزىگاكانى ھەریمی کوردستان، وەکوو ئەمە لە خشتهكەمى سەرەمە خراوەتە رooo، سەبارەت بە بەرۋوبومى پەناتە زۆرتىن بىرى بەرھەم دەكمۇيىتە پارىزىگاى دەۋۆك كە رىيژمەكەى دەكتە 77% و پارىزىگاى ھەولىر 11% و پارىزىگاى سلىمانى 69% و پارىزىگاى ھەلمبچە و ئیدارەي گەرمیان و ھەر يەكىكىيان 2% ى بەرھەمى ھەریمی ھەولىر بىن دەھىن، ھەروەھا زۆرتىن بىرى بەرھەمى تەماتە دەكمۇيىتە پارىزىگاى ھەولىر كە رىيژمەكەى دەكتە 41% و پارىزىگاى سلىمانى 37% و پارىزىگاى دەۋۆك 18% و ئیدارەي گەرمیان 2% و كەمترىن بىرى بەرھەمى تەماتە دەكمۇيىتە پارىزىگاى ھەلمبچە كە 1% ى بەرھەمى ھەریمی ھەولىر بىن دەھىن.

بۇ بەرھەمى بامىيە، بەرۇتىن ئاستى بەرھەم دەكمۇيىتە پارىزىگاى ھەولىر بە رىيژە 36% و ھەرييەك لە پارىزىگاكانى تر بە رىيژانەن، پارىزىگاى دەۋۆك 20%，پارىزىگاى سلىمانى 18%，پارىزىگاى ھەلمبچە 16% و ئیدارەي گەرمیان 10%. ھەروەھا نزىكەي نيوھى بەرھەمى باينجان دەكمۇيىتە پارىزىگاى ھەولىر بە رىيژە 49% و پارىزىگاى سلىمانى بە رىيژە 21% بە پلەي دووھەم دىيت و پارىزىگاى دەۋۆك 18% و گەرمیان 10% و پارىزىگاى ھەلمبچە 2% ى بەرھەمى ھەلمبچە دەھىن. ھەروەھا بۇ بەرۋوبومى پىاز، زۆرتىن بىرى بەرھەم دەكمۇيىتە پارىزىگاى ھەولىر بە رىيژە 43% و پارىزىگاى دەۋۆك 40% و پارىزىگاى سلىمانى 10% و پارىزىگاى ھەلمبچە 4% و كەمترىن بىرى بەرھەم دەكمۇيىتە ئیدارەي گەرمیان بە رىيژە 3% و سەبارەت بە بەرۋوبومى خەيار زۆرتىن ئاستى بەرھەم دەكمۇيىتە پارىزىگاى ھەولىر كە رىيژمەكەى دەكتە 41% و بە پلەي دووھەم پارىزىگاى سلىمانى دىيت بە رىيژە 39% و پارىزىگاى دەۋۆك بە رىيژە 17% و ئیدارەي گەرمیان بە رىيژە 2% و كەمترىن ئاستى بەرھەمى خەيار دەكمۇيىتە پارىزىگاى ھەلمبچە كە رىيژمەكەى دەكتە 1% ى بەرھەمى ھەریمی کوردستان.

سامانى ئازەل كىلگەكانى پەلەوەر

مەبىست لە پەلەوەر ھەممۇ ئەمە كىلگەكانە دەگەرىتىمۇ كە مەيشىك يان پەلەوەر يىكى تر تىيدا بە مەبىستى سوود وەرگرتن لە بەرھەمەكانىان بە خىو دەكىرىن و بايمەخى ئابورى زۆرى ھېيە و بە بەشىكى گەرنىگى سامانى ئازەل دادەنرىت.

خشتهى 5: پەلەوەر كىلگەكانى پەلەوەر لە سەر ئاستى ھەریمی کوردستان 2018-2021

سەربرخانەي پەلەوەر		ھەلەئىنھەرى پەلەوەر		مەيشىكى ھىتاڭەي خواردن		پەلەوەرى گۆشت		سال
تونا/(مرىشك/ك اىتىزىر)	ژمارەي پەلەوەر	تونا/(ھىلەكە/سال)	تونا/(ھىلەكە/سال)	تونا/(ھىلەكە/سال)	تونا/(ھىلەكە/سال)	تونا/(جوچكە/و جبە)	تونا/(جوچكە/و جبە)	
-	8	271,282,080	44	1,638,150,000	11	20,803,055	1,467	2018
37,500	9	307,158,080	46	1,349,900,000	12	23,055,245	1,544	2019
38,900	10	296,890,280	45	1,368,368,000	12	24,665,095	1,626	2020

38,900	10	355,907,080	52	2,557,297,900	20	27,482,920	1,741	2021
--------	----	-------------	----	---------------	----	------------	-------	-------------

به خیوکردنی پهلوه و مکوو سهرچاویمه کی دابین کردنی خوراک، گرنگی و بایهخی زوری همیه له همريمی کوردستان و چندین تاییتماندی همیه که بوروته جیگای بایهخی خاون کیلگهکان، و مکوو خیرایی گهشکردن، کمراهه و سرمایه له کمترین ماوه که له سی مانگ تپیه ناکات، همیونی مهجالیکی فراوان بو به خیوکردنی ژماره کی زورتر به براورد له گمل نازهله، همیونی زیانیکی کمتری نابوری له کاتی نهگمرهکانی مردن، نم هوکارانه بایهخی به خیوکردنی پهلوه مریان له رووی نابورییمه له همريم و جیهاندا زورتر کردووه.

سهربرخانه‌کانی پهلومر گرنگیه‌کی زوریان همیه له بازار کردنی مریشکی گوشت و ریختن و دابین کردنی همل و مرجی به بازار کردن، لصمه رئوه‌ی له کاتی گهوره بعونی مریشک و گهیشتیان به تهمه‌ی دیاری کراوی فروشنن بو خسته‌رو و له بازار مکان رو و برو و گرفتی به بازار کردن دهنمه و لم کاتها ناتوانن مریشکه‌کانیان به شیوه‌ی زیندوو له بازاردا ساغ بکنه‌مه و مانمه‌هشیان له ناو کیلگه‌کان دهیته هوی زیانی نابوری به جوریک که تیچووی به خیوکردن بمرز دهکاته‌مه و قورسایی ئابوری دمختاه سهر خاونن کیلگه‌کانی پهلومر، بؤیه سهربرخانه‌کانی پهلومر یهکیک له هوكاره گرنگه‌کانه بو ئوهی به همه‌هکنانیا به شیوه‌ی ۵، بسته و به کاتتک، بنه بست ده اخیزت و ده ارت، ده اند، بازار مکان بک تنت

۱۸٪ ریزی داشتند. این در میان ۱,۷۴۱ کنلگه کانی دهیت و ۱,۴۶۷ کنلگه نزیکه دهیت بود. ریزی های ۲۰۲۱ به ریزی های نزیکه ۲۰۲۰ نسبت داشتند.

به همان شیوه کیلگه‌کانی مریشکی هیلکمی خواردن له 2018 بو 2021 به ریزه‌هی 81% زیادی کرد و به همان دهدهخات که کمرتی پلکومر له هم‌ریمی کورستان بوجوته چیگای بايه‌خ و گرنگی خاونه کیلگه‌کان و نهمه‌ش کاریگه‌مری دهیت له سهر بوجوانه‌هی نابوری هم‌ریمی کورستان به مرجیک که لایه‌نی پهیوندیدار ناسانکاریان بو بکات له رووی به بازارکردن و تیجوره‌کانی بهخیوکردن و مکوو (دهرمان، سووتنه‌منی، ئالیک)... هند.

خشتنه 6: بیرونی هکانی کلگهی پله موهر له سهر ئاستي پاریز گاکان و هەریمی كورستان 2021

سهربرخانه‌ی پله‌وهر		مریشکی هنلکه‌ی خواردن		پله‌وهری گوشت		پاریزگا
توانا/(مریشک) کاتژمیر)	ژماره‌ی پرورژه	توانا/(هنلکه/سال)	ژماره‌ی پرورژه	توانا/(جوچکه)/وه جبه)	ژماره‌ی پرورژه	
18,000	4	1,534,985,900	11	8,626,120	540	همولیتر
7,000	2	337,770,000	4	11,361,705	690	سلیمانی
12,500	3	681,392,000	4	5,375,275	328	دهوک
-	-	-	-	436,820	34	هله‌مبجه
1,400	1	3,150,000	1	1,683,000	149	گرمیان
38,900	10	2,557,297,900	20	27,482,920	1,741	هه‌ریمی کوردستان

به پیشنهاد اداره احیا و آبادانی سازمانی ناژم و فیتیونری له سالی 2021، زورترین کیلگهی پله‌هوری گوشت دهکمویته پاریزگای سلیمانی که 690 کیلگه له خو دهگریت به توانای بهخیوکردنی 11,361,705 جوچکه له و مجبیه‌کدا، به پلمه‌ی دو و م پاریزگای همولیر دیت که 540 کیلگهی پله‌هوری همه و توانای بهخیوکردنی 8,626,120 جوچکهی همه له و مجبیه‌کدا و پاریزگای دهوزک 328 کیلگه و توانای بهخیوکردنی 5,375,275 جوچکه و نیداره گهرمیان 149 کیلگه و توانای بهخیوکردنی 1,683,000 جوچکهی همه، و کمترین ژماره کیلگهی پله‌هور دهکمویته پاریزگای هملبجه به 34 کیلگه و توانای بهخیوکردنی 436,820 جوچکه له سلیکدا. سبارهت به کیلگه‌کانی مریشکی هنلکهی خواردن، زورترین کیلگه دهکمویته پاریزگای همولیر به 11 کیلگه و هریک له پاریزگای سلیمانی و دهوزک 4 کیلگه‌میان همه و نیداره گهرمیان 1 کیلگه و پاریزگای هملبجه هیچ کیلگه‌هیکی مریشکی هنلکهی خواردنی نتیدا نییه.

و لە سەر ئاستى پارىزگاكان پارىزگاى ھەولىر 4 سەرپرخانە و پارىزگاى دەوک 3 سەرپرخانە و پارىزگاى سلىمانى 2 سەرپرخانە و ئىدارەي گەرمىيان 1 سەرپرخانەي ھىيە، بەلام پارىزگاى ھەلەبجە ھېچ سەرپرخانەي ھى پەلەورى تىدا نىيە.

پەرۋەزكەنلى ئازەلدارى

ھەموو پەرۋەزەيەكى فەرمى مۇلت پېدرارو ، بەخىوکىرىن و قەلمۇكىرىن و پەرۋەزكەنلى ئازەلدارى شىر و گامىش دەگرىتىمۇ كە لە چوارچىيەش شۇنىتىكى دىارى كراودا خاوند دارى دەكىرىت و ئەم ئازەلانە ناكىرىتىمۇ كە خاونەكەنيان لە ژىنگەمەكى كراودا لە լەھەرگاكان و پاوانەكەنلى ھەریمی کوردستان بە شىوھى كۆمەل يان تاك بەخىوپىان دەكەن، بۆيە ئەم ئازەلانە كە بە شىوھى كۆمەل يان تاك كە لايەن ھاولاتىيان بەخىو دەكەن لە رۇوە ئەزىزلىرى بەخىو دەكەن دەكەن ئەزىزلىرى بەخىو دەكەن دەكەن ئەزىزلىرى بەخىو دەكەن ئەزىزلىرى.

خشتى 7 : پەرۋەزكەنلى ئازەلدارى لە ھەریمی کوردستان 2018 – 2021

سال	پەرۋەزكەنلى مەربىزىن	بەخىوکىرىنى مانگاى شىر	بەخىوکىرىنى گامىش	قەلمۇكىرىنى گۈلك	قەلمۇكىرىنى بەرخ	تowanى/سەر	
						تowanى/سەر	ژ.پەرۋەز
2018	18,807	72	7,759	1	75	50	9,040
2019	18,335	73	8,719	1	75	59	19,909
2020	22,760	81	10,732	1	75	74	31,341
2021	22,160	81	11,110	1	75	86	65,373

سامانى ئازەل و مکوو بەشىكى گەرنگى كەرتى كەشتوڭالى بايمىخى زۇرى ھەيە بۇ دايىن كەرنى گۆشت و شىر و بەرھەممەكەنلى. لە ھەریمی کوردستان بە ھۆى ھەبىونى لەھەرگا و پاوان، دەرفەمتىكى گۈنجاو بۇ بەخىوکىرىنى ئازەل رەخساوه بۇ ئەمە بەتوانىت گەمشە بەم كەرتە بەرىت و سوود لە بەرھەممەكەنلى وەربىگەرىت.

بەشىك لە پەرۋەزكەنلى سامانى ئازەل لە ھەریمی کوردستان بەرىتىبە لە پەرۋەزكەنلى ئازەلدارى و مکوو بەخىوکىرىنى مەر و بىز و مانگاى شىر و قەلمۇكىرىنى گۈلك و بەرخ، لە سالى 2018 تاومەكىو 2021 ، بەخىوکىرىنى مەر و بىز و مانگاى شىر تا رادەيەك گەمشە كەردوو، بە تايىمەت لە پەرۋەزكەنلى قەلمۇكىرىنى گۈلك گەشەمەكى بەرچاو دەبىنرەت و ئەزىزلىرى زۇر زىيادى كەردوو بە رېزە (خشتى سەرەت) 72%.

خشتەی 8: پرۆژەکانی ئازەلدارى لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان 2021

قەلمەوکردنى بەرخ		قەلمەوکردنى گۈلەك		بەخىوکردنى گامىش		بەخىوکردنى مانگاي شىر		بەخىوکردنى مەروبزىن		پارىزگا	
تowanى/سەر	ژ.پرۆژە	تowanى/سەر	ژ.پرۆژە	تowanى/سەر	ژ.پرۆژە	تowanى/سەر	ژ.پرۆژە	تowanى/سەر	ژ.پرۆژە	تowanى/سەر	ژ.پرۆژە
550	1	14,880	42	-	-	6,595	44	5,799	23	ھولىز	
-	-	4,283	18	-	-	1,530	19	1,545	6	سلیمانى	
1,360	4	45,710	24	75	1	2,415	15	14,516	44	دەۋك	
156	1	100	1	-	-	470	2	-	-	ھەلبەجە	
100	1	400	1	-	-	100	1	300	1	ئىدارەي گەرمىان	
2,166	7	65,373	86	75	1	11,110	81	22,160	74	ھەریمی کوردستان	

پرۆژەکانى ئازەلدارى لە خشتەي سەرمودا لە سەر ئاستى پارىزگاکانى ھەریمی کوردستان خراوەتە ropy. لەم خشتەيدا ئەنم ئەم ئازەلانە نىشان دەدات كە لە چوارچىوهى پرۆژەمەكى فەرمى رىيگەپىدرار بەخىو دەكىرىن و خاوەنكانىان لە بەرتوھەپەرایەتى گەشتى سامانى ئازەل و قىتىرنەرى لە ھەریمی کوردستان ناويان توماركراوه. بۇ يە ئەم ئازەلانە كە بە شىوهى كۆمەل يان تاك لە لايمەن ھاولاتىبىان بەخىو دەكىرىن لە ropyى ژمارە بە جىا ھەزىمار دەكىرىن و داتاكانىان تىكىمەل بە ئازەللى ناو پرۆژەمەكان نابىت.

زۇرتىرين پرۆژەي بەخىوکردنى مەر و بىز دەكەۋىتىه پارىزگاى دەۋك لە سالى 2021 كە ژمارەيەن 44 پرۆژە دەبىت، و پارىزگاى ھەلبەجە خاوەنى ھېچ پرۆژەمەكى بەخىوکردنى مەر و بىز نىبىه. پارىزگاى ھەلبەجە خاوەنى ھېچ پرۆژەمەكى بەخىوکردنى گامىش بۇونى نىبىه.

بەشىكى تر لە پرۆژەکانى ئازەلدارى برىتىبىه لە بەخىوکردنى مانگاي شىر، زۇرتىرين پرۆژە دەكەۋىتىه پارىزگاى ھولىز كە ژمارەيەن 44 پرۆژەمە، و بە پەلەي دووم پارىزگاى سلیمانى دىت بە 19 پرۆژە و پاشان پارىزگاى دەۋك 15 پرۆژە و پارىزگاى ھەلبەجە 2 پرۆژە و لە ئىدارەي گەرمىان 1 پرۆژە ھەمە.

سەبارەت بە پرۆژەي بەخىوکردنى گامىش، لە سەر ئاستى ھەریمی کوردستان تەنباپارىزگاى دەۋك خاوەنى 1 پرۆژەمە بە تونانى بەخىوکردنى 75 سەر و لە پارىزگاکانى تر ھېچ پرۆژەمەكى بەخىوکردنى گامىش بۇونى نىبىه. بە گەشتى زۇرتىرين پرۆژە سامانى ئازەل لە ھەریمی کوردستان دەكەۋىتىه پارىزگاى ھولىز، كۆي گەشتى پرۆژەمەكان لەم پارىزگايدا برىتىبىه لە 110 پرۆژە و پارىزگاى دەۋك 88 پرۆژە و پارىزگاى سلیمانى 43 پرۆژە و ھەریمەك لە پارىزگاى ھەلبەجە و ئىدارەي گەرمىانىش 4 پرۆژەمەيان ھەمە.

خشتەي 9 : ژمارە ئازەلى مەر و بىز و مانگا و گامىش لە سەر ئاستى پارىزگاکان و ھەریمی کوردستان 2021

گامىش	مانگا	بىز	مەر	پارىزگا / جۇرى ئازەل
-	93,029	386,934	631,381	ھولىز
768	161,971	410,992	1,145,610	سلیمانى
-	44,300	345,000	953,000	دەۋك
-	20,823	10,303	97,750	ھەلبەجە
855	9,617	71,854	526,958	ئىدارەي گەرمىان
1,623	329,740	1,225,083	3,354,699	ھەریمی کوردستان

به پيٽي داتاکاني بهريوميرايته ساماني ئازم مل و قيٽيرنيري له ههريمي كورستان، كوي ژماره‌ي ئازمله‌كان به ههموو جوره‌كانبيه‌وه (مهر، بزن، مانگا، گاميش) نزيكى 4,911,000 سر ئازمله. ههروه‌ها مهر به براورد لمگمل ئازمله‌كانى تر زورترین ژماره‌ي ههريمي به ريزه‌ي 68.31% و به پله‌ي دووم بزن زورترین ژماره‌ي ههريمي به نزيكى 1,225,000 سر و به ريزه‌ي 6.71% و مانگا به ريزه‌ي 29.94% كمترین ريزه‌ي ههريمي به براورد لمگمل ئازمله‌كانى تر كه ژماره‌كى دهگاته نزيكى 1,623 سر و به ريزه‌ي 0.03%， ههروه‌ها جيگاي ئامازىي كه گاميش له سالى 2017 تاوه‌كوه سالى 2021 ژماره‌كى به شيوه‌ي ههريمي بمرچاو كمه‌ي كردوه به ريزه‌ي نزيكى 48% كه ئاماش ريزه‌ي ههريمي زوره له ماوه‌ي 5 سالدا و پيوسيت دهكات همول بدرىت بق پاراستنى ئم جوزه ئازمله به دابين كردن پيوسيتىيەكانى بمخيوكردن و مکوو(ئاو، ئالىك).

له سر ئاستى پاريزگاكان، پاريزگاى سليمانى لى كوي گشتى بق ههموو جوره‌كانى ئازمل به پله‌ي يەكم دىت به ريزه‌ي 35% و پاريزگاى دهوك به پله‌ي دووم دىت به ريزه‌ي 27% و پاريزگاى همولىر به ريزه‌ي 23% و ئيداره‌ي گمرميان 12% و كمترین ژماره‌ي ئازمل دهکوتى پاريزگاى هەلبجه به ريزه‌ي 9.3%.

ومکوو ئهودى له خشتمى سره‌وه نيشان دراوه مهر و بزن له رووى ژماره زورترین ئازمله له ههريمي كورستان كه ژماره‌يان له سالى 2021 دهگاته 3,354,699 و 3,083,225 سر يەك لى دواى يەك و لى برامبردا گاميش كمترین ژماره‌ي ههريمي كه دهگاته 1,623 سر.

پرۆزه‌كانى ماسى

پرۆزه‌كانى ماسى، حموزه‌كانى بمخيوكردنى ماسى و برى بھره‌مى گوشتنى ماسى به ههموو جوره‌كانى دهگريتىمه و گرنگى زياترى پى دهريت به هوى سەلامەتى بەكارهينانى گوشتكەه بە براورد لمگمل گوشتنى سور.

خشتمى 10: پرۆزه‌كانى سامانى ماسى له ههريمي كورستان 2019 – 2021

سال	پرۆزه‌كان	توناى گشتى پرۆزه‌كان	كوي پرۆزه‌كان	پرۆزه‌ي حهوزى داخراو		پرۆزه‌ي حهوزى قەفەس		پرۆزه‌ي حهوزى كونكريت		پرۆزه‌ي حهوزى خۇلى	
				تون/سال	ژماره	تونا	تون/سال	ژماره	تونا	تون/سال	ژماره
2019	393	3,034	202	4	393	202	4	690	22	1,237	16
2020	400	3,095	202	4	400	202	4	690	22	1,237	16
2021	404	3,185	202	4	404	202	4	763	24	1,237	16

سامانی ماسی له هەرێمی کوردستان و مکوو بەشیکی تر له سامانی ئازەلی بونی ھمیه و له ماوەی رابردودا به ھۆی خواستی زورتر لە لایمن ھاو لاتینانوو به بەراورد بە گوشتی ئازەلی بورو چیگای بایەخی ھاو لاتینیان و بەم ھۆکاره دەرفەتیکی زیاتر ھاته پیشەوو بۆ نئەوەی کارکردن لەم کەرتە فراو انتر بکریت. بە پى داتاکان کە له بەریو بەرایتى گشتى سامانی ئازەل و قیتىنەری هەرێمی کوردستان و مرگیراوه، پرۆژەکانی ماسی تا رادەیەک له جۆرى حوزى خۆلی زیادی کردووه کە يەکیک له ھۆکارەکان بۆ زیادبۇونیان كەممى تىچۈونى پرۆژەكىيە.

کوی گشتی پروره مکانی سامانی ماسی له هریمی کورستان بو سالی 2021 به همه مو جوړه کانی (حموزی خوی و کونکریتی و قഫس و داخراو) دهکاته 404 پروره و پروره کان له چوړی حموزی خوی زورترن ژماره دیان همه به بمراورد لهکمې پروره مکانی تر به جوړیک که ریزه پروره مکانی حموزی خوی بو سالی 2021 له سهر ئاستی هریمی دهکاته 89% و حموزی قفسه که نهم جوړه تهنجا له ناو دمریاچه و روپهاره مکان دروست دهکریت بې نئمهوهی ئاو به شیوه هېکی بمدھوام هاتوچو بکات به پلهه دوووم دېټ به ریزه نزیکه 6% و حموزی کونکریتی نزیکه 4% و حموزی داخراویش به نزیکه 1% پروره مکانی سامانی ماسی له سهر ئاستی هریمی کورستان پېک ده هېنټیت. بمهه گوشتی ماسی بو سالی 2020 نزیکه 10,738 تون دېټ لته سهر ئاستی هریمی کورستان، همروهه پاریزگاهی همبلججه به هزاری نهیوونی داتای سمرهه خو داتاکانی لهکمې پاریزگاهی سلیمانی خراوههه رهو.

خشتہی 11: بیرونی سامانی ماسی لہ سمر ناستی پاربیزگاکان و همیشہ کورستان 2021

پیروزه‌ی حوزه‌ی داخراو		پیروزه‌ی حوزه‌ی قهفمهس		پیروزه‌ی حوزه‌ی کونکریت		پیروزه‌ی حوزه‌ی خولی		پاریزگا
توانا تون/سال	ژماره	توانا تون/سال	ژماره	توانا تون/سال	ژماره	توانا تون/سال	ژماره	
192	3	18	1	138	4	319	176	همولیر
11	1	594	11	685	8	265	74	سلیمانی
0	0	121	10	413	4	109	43	دهونک
0	0	28	2	0	0	289	67	ئیداره‌ی گەرمیان
203	4	761	24	1,236	16	982	360	ھەریمی کوردستان

له سهر ئاستى هەر يىمى كوردىستان، 360 پرۇژەي ماسى لە جۇرى حەوزى خۆلى ھېيە كە لەم ژمارەيە زۇرتىرين رېزەي دەكەمۇيىته پارىزىگاى ھەولىر بە رېزەي 49% و پارىزىگاى سلىمانى 20% ئى پرۇژەمakan و ئىدارەي گەرمىان 19% و پارىزىگاى دەۋوک 12% ئى پرۇژەمakanى حەوزى خۆلى لە خۇ دەگىرىت، ھەروەها لە كۆى 16 پرۇژە لە جۇرى حەوزى كۈنكرىتى 50% ئى دەكەمۇيىته پارىزىگاى سلىمانى و پارىزىگاى ھەولىر و پارىزىگاى دەۋوک بۇ ھەرىكىكىان رېزەمكە دەكتە 25% و ئىدارەي گەرمىان بۇ ئەم جۇرە پەرۇژەيە ھىچ حەوزىيەكى نىيە، ھەروەها لە كۆى 24 پرۇژە لە جۇرى حەوزى قەفەس لە ھەر يىمى كوردىستان 46% ئى پرۇژەمakan دەكەمۇيىته پارىزىگاى سلىمانى و 42% ئى دەكەمۇيىته پارىزىگاى دەۋوک و 8% ئى دەكەمۇيىته ئىدارەي گەرمىان و كەمترىن پرۇژە دەكەمۇيىته پارىزىگاى ھەولىر بە رېزەي 64%， ھەروەها لە كۆى 4 پرۇژە حەوزى داخراو، تەنھىا پارىزىگاى ھەولىر و سلىمانى خاونى ئەم جۇرە پەرۇژەمەن بە رېزەي 75% و 25% يەك لە دواي يەڭى و پارىزىگاكانى تر خاونى ئەم جۇرە نىن. سەبارەت بە پارىزىگاى ھەللىبەجە بە ھۆكارى نىبۇونى سەربەخز داتاكانى لمگەنل پارىزىگاى سلىمانى ھەزمەمار كراوه.

سہرچاوہ کانی ئاؤ

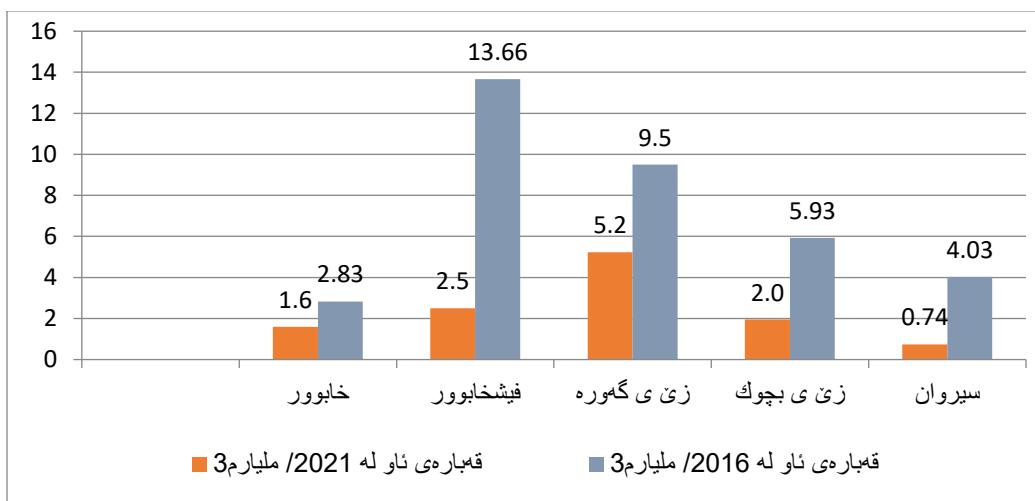
دانای سهرچاوه ئاوییمکان بەشیکی ترى داتاکانى بەشى كشتوكال و ژینگە پىكدهەنیت کە گرنگى و بايەخى تايىھتى خۆيان ھەمە له رووی خستەرەرووی بارودۇخى ئاوى سەرزمەھى و ئاوى ژىزەزەھى کە كارىگەريان دېبىت له سەر ئاساشى ئاو له ھەرنىمى كوردستان. داتاکانى سەرچاوه ئاوییمکان بىتىن له ژمارە ى رووبار مەكان و درىزىيەمکەپان و ژمارە بەربەستى خاكى بۇ گلدانمەھى ئاو به شىۋىيەھى وەرزى و كاتى لەگەمل دەرياچەكەن و تواناي گلدانمەھى ئاو مەكانىان ھەرۋەھا بىرمەكانى ئىرتىوازى و ئاسايى (بايل) به ھەممۇ جۇرمەكانىان لە سەر ئاستى ھەرنىمى كوردستان.

خسته‌ی 12: رووبار و قمهاره‌ی داهاتی ئاوه‌کانیان له هەریمی کورستان 2021

ریزه‌هی داهات		داهاتی ناو بۆ سالی 2021 مليار م ³	دریزه‌ی (کم)	رووبه‌ری ئاپریز/کم ²	رووبار/لق	ژماره
دەرھوھى عێراق	ناو عێراق					
58%	42%	1.6	160	6,240	خابور	1
100%	0%	2.5	1,840	54,900	فیشخابور	2
42%	58%	5.2	473	26,470	زئی گھوره	3
36%	64%	1.9	456	22,250	زئی بچوک	4
59%	41%	0.74	386	32,000	سیروان (دیاله)	5

به پی داتاکانی بپیوه به رایه کشتنی سهرچاو مکانی ناو، له هریمی کور دستان 5 رووباری سهره کی همه که هر یمکیکان رووبه ریزی و دریزیه کی تایبعت به خوی همه. ناوی نهم 5 رووباره به هزکاری کمی ریزه باران و کاریگریه کانی و شکه سالی له ناوچه کدا، سالانه به ریزیه کی زور کم دهکات. له سالی 2016، نیکراي ناوی سالانه ایان نزیکه 36 ملیار م³ بوده، به لام بیو سالی 2021 ریزه ناوکانی زور کم کرد و تا وکو گهیشتوونه نزیکه 12 ملیار م³ که ئەمەش به نزیکه 66% کمی کردووه.

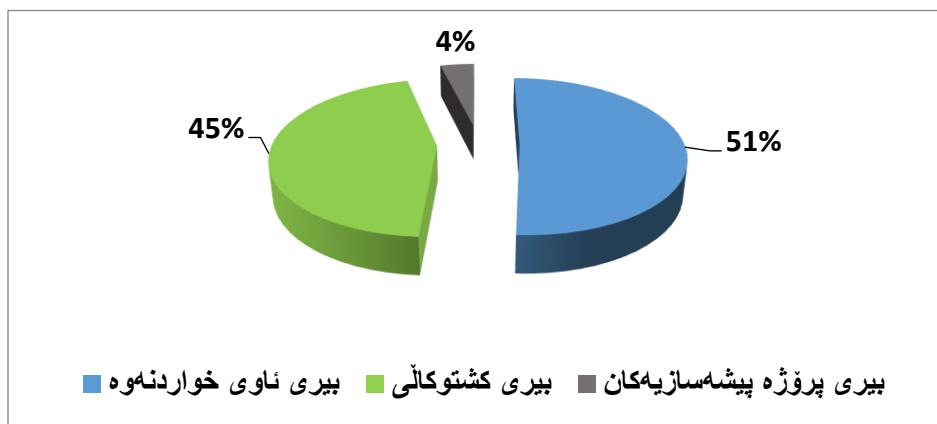
شیوه‌ی 4: جیاوازی داهاتی ئاوی روویارەکان له 2016 و بېراوودکردنی ئاوەکانیان له 2021

و مکوو له شیوه‌که دا دیاره، له سالی 2016، داهاتی ئاوی رووباری زیی گموره گھیشتولووه نزیکه 9.5 ملیار م³ به لام بتو سالی 2021، ئەم ریزمه کەم دەبیت بتو 5.2 ملیار م³ کە ئەمماش بە نزیکه 45% ئاوهکەی 45% کەمی کردووه، هەردووه را رووباری زیی ى بچووك نزیکه 66% ى ئاوهکەی کەمی کردووه و ئاوی سېروانیش بە ریزه‌ی نزیکه 82% کەمی کردووه. ئاوی خابور له سالی 2016، برمهکەی 2.83 ملیار م³ بتووه، به لام بتو سالی 2021، ئاویکەی بە ریزه‌ی 43% کەمی کردووه بتو 1.6 ملیار م³. به لام جیواز لەم 4 رووبارهی باس کران، ئاوی رووباری فیشخابور بە شیوه‌یەمکی زۆر مەترسیدار کەمی کردووه بە جوړیک له سالی 2016 برمهکەی 13.66 ملیار م³ بتووه به لام له سالی 2021 ئەم برده کەم دەبیتتهووه بتو 2.5 ملیار م³ واته بە ریزه‌ی 81% ئاویکەی کەمی کردووه.

نهم ریزه زوره له کهمبونوشهه ناوی رووبار مکان به هوکاری و شکه سالی و کهمی ریزهه باران بارین رهو دهاد، جگه له دروست کردنی بمریستی ناوی له لایمن ولاتانی تورکیا و تیران که همویش کاریگمری زوری همه له سهر کهمبونوشهه ناوی رووباری فیشخابور و سیروان که له داتاکان خراوهته رهو که به چئندازهیمکی زور ناوی نهم دوو رووباره کهمی کردووه، و نهگمری ناموهه همهیه که له داهاتوودا ناومکانیان زور زیاتر له تیستا کم بیتیتوه و گرفتی کهمی ناو زیاتر بکات.

شیوه‌ی 5: بریزه‌ی بیره‌کانی مؤلمت پیدراو له هریمی کوردستان بو سالی 2021

به پنی داتای بیرنوبهار اینتی گشتی سهرچاو مکانی ئاو، له هەرێمی کوردستان 24,310 بیری مۆلەت پیتر او هەیه به هەموو جۆرمکانییەو، و له کۆی گشتی بیر مکان له هەرێمی کوردستان، 12,374 بیر بۆ مەبەستی ئاوی خواردنەوە و 10,986 بیر بۆ مەبەستی کشتوکالی و 950 بیر بۆ مەبەستی پیشەسازی بەمکار دیت.

خشنده‌ی 13: ژماره‌ی بیره‌کانی مؤلهت پیدراو له سهر ناستی پاریزگاکانی هریمی کوردستان 2021

پاریزگا	بیری ئاو خواردنەوە	بیرى كشتوكالى	بېرىي پېرقۇزه پېشەسازىيەكان	كۆى گشتى
ھەولىئر	4,220	4,831	164	9,215
سلیمانى	6,170	3,028	488	9,686
دەۋەك	1,477	2,017	119	3,613
ئيدارەي گەرمىان	507	1,110	179	1,796
ھەزىنەمە كوردىستان	12,374	10,986	950	24,310

له سه ناستی پاریزگاکان، بف هم رسی جور بیر که له خشتهی 13 نیشان دراوه، 38% ی بیر مکان دمکومیته پاریزگای همولیر و 40% دمکومیته پاریزگای سلیمانی و 15% دمکومیته پاریزگای دهقک و 7% دمکومیته نیدارهی گهرمیان. همروهها تا گوتایی سالی 2016، نزیکهی 22,560 بیری بنی مؤلمت هملکت هنراوه که لعم ژمارهی 380 بیر له پاریزگای همولیر و 17,910 بیر له پاریزگای سلیمانی و 250 بیر له پاریزگای دهقک و 600 بیر له سنوری نیدارهی گهرمیان تومارکراون، که له نیستادا ژمارهیکیان به هوی دابهزمینی ناستی ثلوی ژیرزهوهی ووشکیان کردووه. به هفکاری نصبوونی دانای سرهبم خو پاریزگای هملکجه لهگمل پاریزگای سلیمانی همزمار کراوه.

بە پىتى داتاي تىيمكاني پىوانەي ئاستى ئاوى ژىرزەمى لە بەرىيەتىكەنلىك ئاوى ژىرزەمى بۇ سالى 2021، ئاستى ئاوى ژىرزەمى لە زۆربەي حەوزەكەن بە هەر دو جۆرى دەتكۆلەپى و كارستى بەرداوام لە دابزىن دايى، لە ھەندىك حەوزى كارستى كە بېرىمكەنلىك گەيشتن بە ئاوا (Contact line) ھەلکەنراپۇن و قۇولىپان (100 م - 120 م) بۇوه وشىكىان كەردووە و لە ئىستادا دەبىت لە قۇولى (150 م) بىگەيت بە ھەللى گەيشتن بە ئاوا (Contact line) پاشان دەبىت بە قۇولى (120 م) ھەلکەنلىك گەيشتن بە ھەللى گەيشتن بە ئاوا (Contact line) بىرەكە بەرھەمى دەبىت.

بۇ نەمۇنە حەوزى پېرمام كە بىرى جىڭەرە لە جىاتى زۆربەي بېرىمكەن ھەلکەنراوە و ئەوانەشى كە ماون ئاستى ئاۋەكانيان دابزىيە و مکوو بىرى (كۈرى 3) لە سالى 2000 لە قۇولى (130 م) دا ئاستى ئاوى و مەستاو (8.14 م) مەتر بۇوه بەلام لە 2021 لە ھەمان قۇولايى، ئاوى و مەستاو دابزىيە بۇ (71.58 م) واتە (63.44 م) دابزىيە، بىرى (ئەرمائان 1/1) لە قۇولى (112 م) ئاستى ئاوى و مەستاو لە (27.90 م) دابزىيە بۇ (53.49 م) واتە (25.59 م) دابزىيە.

سەبارەت بە حەوزە دەتكۆلەپىكەن لە بىشى ناومراست و باكۇرە دەشتى ھەولىر، ئاوى ژىر زەمى بە شىۋىيەكى زۆر مەتسىدار دابزىيە و مکوو نەمۇنە لە بەشى باكۇر، بىرى مەلاتۇمەر ئاوى و مەستاوى بە بەراورد بە سالى 2000 نزىكەي (98 م) دابزىيە و (بىرى قوشتىپە 12) ئاوى و مەستاوى بە بەراورد بە 2001 نزىكەي (104 م) دابزىيە.

لە پارىزگای دەقىك حەوزى (بەردىرىش - ناكىرى) زىاتر لە (150) بىرى ھەلقۇلاؤسى سروشىتى ھېبۇو لە ئىستادا ھەلقۇلاؤسى سروشىتىن نەماوه و ترۇمپا بە كار دەھىنلىكتىپ بۇ دەرھىنلەنى ئاۋەكانيان، و ئەوانەشى كە ماون بەرھەميان زۆر كەم بۇوه و مک بىرى (سەركىزە) لە قۇولى (200 م) لە سالى 2004 ئاوى و مەستاوى (24) م بۇوه تاوهكۇ 2021 ئاوى و مەستاوى گەيشتۇرۇھ بە (34.1 م) واتە (10.1 م) دابزىيە.

سەبارەت بە پارىزگای سلىمانى، حەوزى دەشتى شارەزور، زۆربەي بېرىمكەن ئەلقۇلاؤسى سروشىتى ئاۋەكانيان دابزىيە و بەرھەميان كەم بۇوه، و مکوو نەمۇنە بىرى چەق لە سەرچنار لە قۇولى (400 م) لە 2012 ئاستى ئاوى و مەستاوى (21.31 م) بۇوه بەلام لە 2021 دابزىيە بۇ (23.92 م) واتە (2.61 م) دابزىيە، ھەرۋەھا بىرى ھەوارى شار كە قۇولىيەكى (121 م) بۇوه ئاستى ئاۋەكەي لە (11.72 م) بۇ (17.04 م) دابزىيە واتە (5.3 م) دابزىيە.

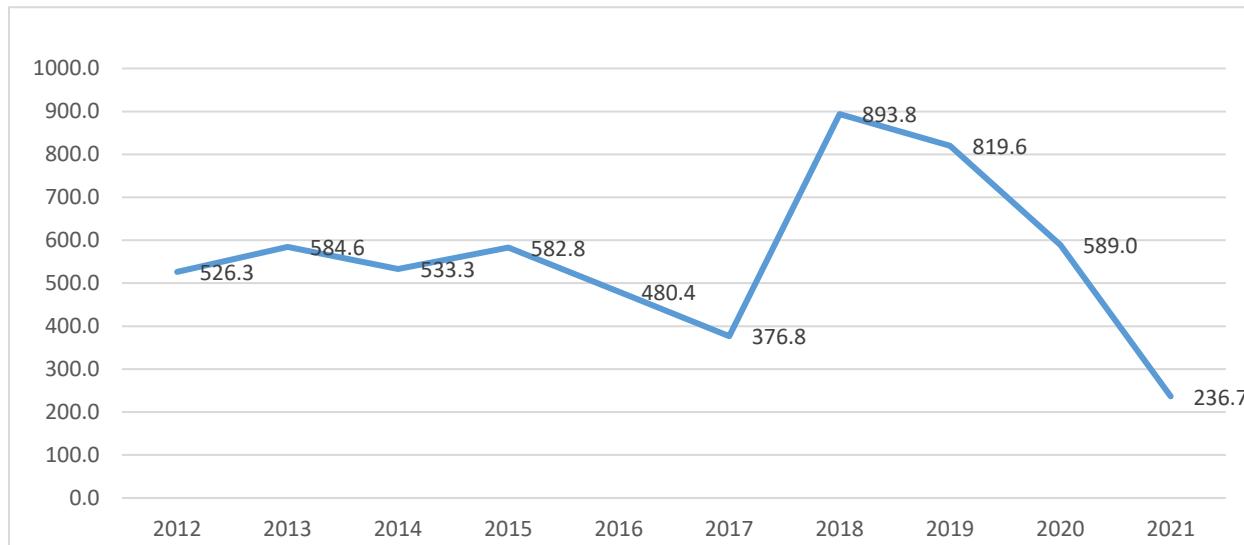
لېرىدا و مکوو لە داتاكلانى سەرەمەنە ۋەن كەراوەتەمەن ئاستى ئاوى ژىر زەمى لە پارىزگای ھەولىر بە رېزىيەكى زۆر دابزىيە بە تايىھەنى لە قەزايى ناومند و قەزايى دەشتى ھەولىر كە ئاوى بىرىمكەنلىك بە بەراورد لەكەنل شۇينەكەنلىك تر بە ئەندازەيەكى زۆر دابزىيە.

بۇيە لە ژىر رۆشنايى ئەم نىشاندaranە پېۋىست دەكەن لە ئىستادا خەمى داھاتوومان ھەبىت و كار بىكەن بۇ پلاتىكى گۈنجاو بۇ بەرەنگاربۇونەھى قەمیرانى ئاولە هەریمی كوردستان. و دەبىت سوود وەرگەرلەن لە سەرچاوه ئاۋىيەكەن بە دروست كەردى بەرېستى ئاۋى بۇ گەلدانەھى ئاۋى رووبار مکان و دروست كەردى كەنالى كۆنكرىتى بۇ گۆاستەنەھى ئاۋ لە دەرياچە و رووبار مکان، ھەرۋەھا بەكارھىنلەنى ئامىرى پېشىكەنلىك بۇ ئاۋدانى بەرەنگاربۇونەھى كەنالى لە جىاتى ئاۋدان بە شىۋازى كۆن، و چەندىن رېيکارى ترى زانسىتى بۇ كەمكەرنەھى كارىگەرەپىكەنلىك وشىكە سالى، ھەرۋەھا دوور كەمەتەمەن لە بە فېرۇۋەن ئاۋ كە بە پىتى داتاي بەرىيەتى گەشتى ئاۋ و ئاۋەرۇ لە هەریمی كوردستان 30% ئاۋى خواردنەھى بە فېرۇۋەن دەچىت.

باران بارین

بریتیه لە ریزهە کۆکراوەی باران لە دواى بارین لە شوینە جیاواز مکان بە پى كەش و هەوا و شوینى جوگرافى كە لە وىستەگە مکانى كەش ناسى پیوانە دەكرىت.

شىوهى 6 : رادەی باران بارین(ملم) لە 2012 - 2021 لە هەریمی کوردستان

بە پى داتاكانى بېرىۋە بەرایەتى كەشناسى و بۇومەلەرزەي هەریمی کوردستان، لە ماوەي 10 سالى رايىردوودا، ریزهە باران بارين جياوازى زۆرى بە خۆيمە بىنیوە. سالماكانى 2012 - 2015، ئاستەكانى باران بارين تا رادەيكە لە يەكتەر نزىكىن، بەلام سالماكانى 2018 و 2019 بە دوايەكدا ئاستى باران بارين نزىكەي 893 ملم و 819 ملم بۇوه كە ئەمەش رادەيكە زۆرە بەراورد بە سالماكانى تر و سالى 2021 كەمترىن ئاستى تۇمار كردووه كە نزىكەي 236 ملم بۇوه.

خشتەي 14 : رادەی باران بارین (ملم) لە سەر ئاستى پاريزگاكانى هەریمی کوردستان 2012 - 2021

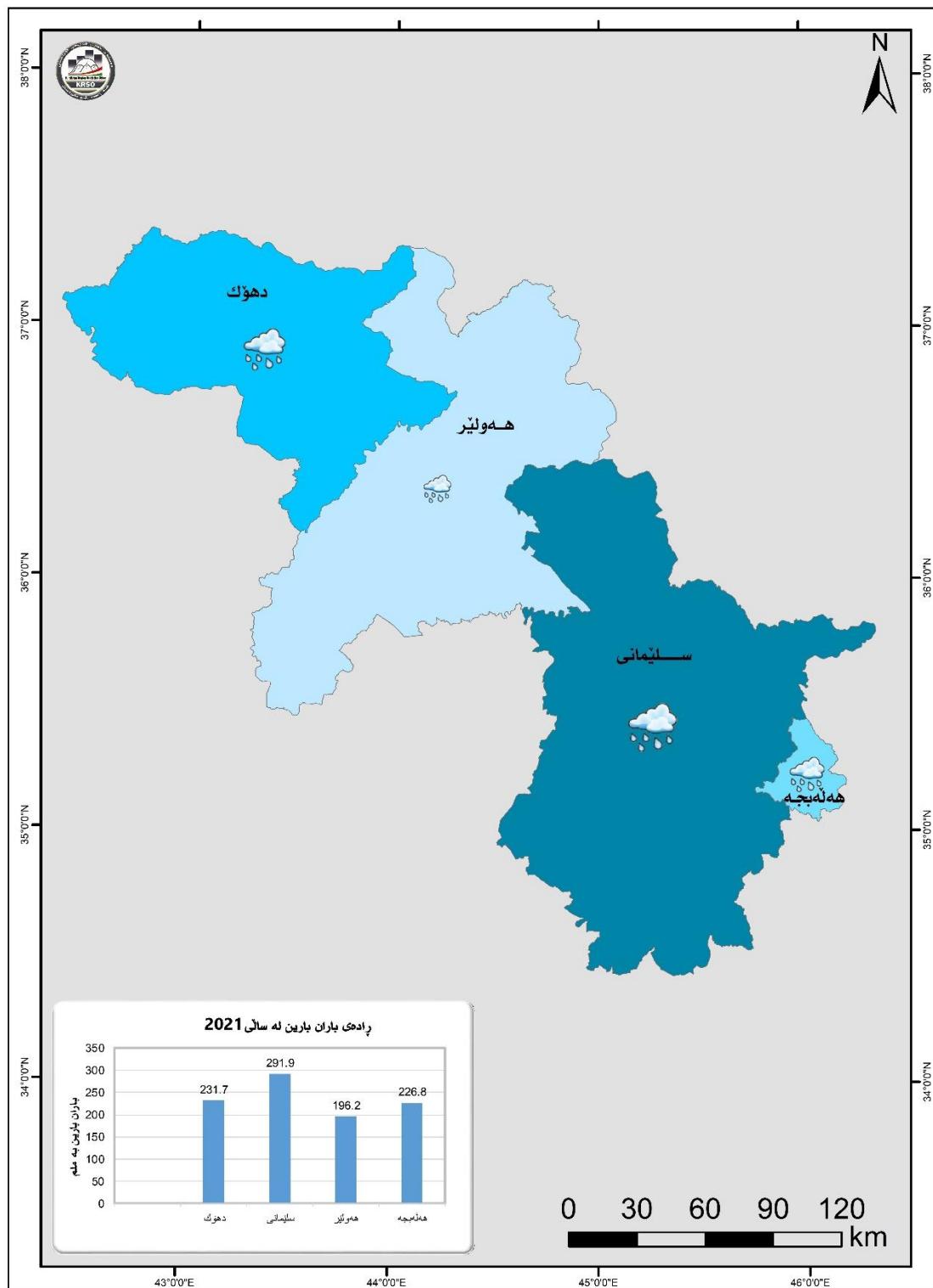
سال	ھەولىر	دەقك	سلیمانى	ھەلبەجە	ھەریمی کوردستان
2012	366.4	529.2	683.2	552.6	526.3
2013	431.8	729.4	624.7	359.6	584.6
2014	388.6	699.1	685.9	612	533.3
2015	422.3	505.8	791.2	379.2	582.8
2016	375.8	511.1	655.3		480.4

	376.8	398.4	484.8	358.4	265.6	2017
	893.8	653.3	1235.2	953	733.6	2018
	819.6	739	1028	909.4	602	2019
	589.0	503.2	739.7	696	417.2	2020
	236.7	226.8	291.9	231.7	196.2	2021

تىپىنى: لە سالى 2012 رادەي باران بارىن لە پارىزگاى ھەلبىجە لەكەل پارىزگاى سلىمانى تومار كراوه.

بەرزترین رادەي باران بارىن لە سالى 2012 لە پارىزگاى سلىمانى تومار كراوه كە دەكتە نزىكەي 683.2 ملم و نزىمترین رادەش دەكتۇتە پارىزگاى ھەولۇر كە نزىكەي 366.4 ملم تومار كراوه و سالى 2021 بەرزترین رادە دەكتۇتە پارىزگاى سلىمانى و نزىمترین رادەش دەكتۇتە پارىزگاى ھەولۇر. وەکوو لە خاشەكەدا دىارە زۆرترین رادەي باران بارىن دەكتۇتە پارىزگاى سلىمانى ، لە دواى ئەمدا پارىزگاى دەۋوك، پاشان پارىزگاى ھەلبىجە و كەمترین رېزىھى باران بارىن دەكتۇتە پارىزگاى ھەولۇر. لە ماوهى 10 سالىدا لە نىبوان سالى 2012 تاوهكۈر 2021، زۆرترین رادەي باران بارىن بۇ گشت پارىزگاكان دەكتۇتە سالى 2018 كە بارانتىكى مسۆگەر تىدا بارىيە و بەھۆيەمە سەرچاۋەكائى ئاو و كەرتى كىشتوکالى بۇۋەنەنمەمەكى زۆرى بە خۆيەمە بىنى.

نەخشەی 6: رادەی باران بارین (ملم) لە سەر ناستى پارێزگاکانى ھەریەمی كورستان لە سالى 2021

پلەی گەرمى

بریتیه لە تومارکردنی پلەکانی گەرمى باه دریزایی مانگەکانی سال کە به بەردەوامى لە گۆراندایەو بە نامىرى ئىرمومىتەر پیوانە دەکرى لە وېستىگەکانى تومارکردنى كەش و ھەوا و بەچەند يەكمىكى جىلاۋاز پیوانە دەكىت كە گەنگەزىنیان بىرىتىن لە پلەي سەدى و فارنهایت ، بەلام پلەي سەدى رەزمەندى جىھانى لەسەرە و زۆر بەكاردىت.

خىتەى 15 : پلەی گەرمى لە پارىزگاكانى ھەریمی کوردستان بۇ سالەكانى (2018-2021)

ھەولىر													سال
مانگەکان													
كانتونى يەكمەم	كانتونى دوووم	تشرينى دوووم	تشرينى يەكمەم	ئەيلول	ئاب	تموز	حوزەيران	ئاyar	نيسان	نازار	شوبات	كانتونى دوووم	پلەي گەرمى
8.60	12.20	20.90	25.40	27.60	28.90	25.70	20.60	15.70	13.50	8.10	6.60	نۇمەتلىك	2018
14.4	19.70	30.50	38.30	41.50	42.00	37.90	31.00	26.70	23.20	16.70	14.70	بەرزاڭتىلەن	
8.50	11.00	19.90	23.50	29.50	25.40	25.70	19.80	10.96	8.50	6.70	6.00	نۇمەتلىك	2019
16.00	22.20	30.90	36.80	40.20	40.80	40.30	32.60	20.47	16.30	14.90	13.00	بەرزاڭتىلەن	
7.10	13.30	19.20	26.10	27.30	30.00	30.70	19.50	13.40	19.40	6.50	5.60	نۇمەتلىك	2020
16.40	20.90	32.40	39.30	39.40	42.70	37.70	32.30	24.00	11.60	13.20	12.50	بەرزاڭتىلەن	
7.20	12.20	17.90	21.80	28.40	28.70	24.00	22.50	15.60	9.70	7.30	6.20	نۇمەتلىك	2021
15.60	22.80	29.90	36.10	41.80	42.70	39.60	35.60	29.10	19.50	17.10	15.40	بەرزاڭتىلەن	

سلېمانتى

مانگەکان													سال
كانتونى يەkmەm	كانتونى دوووم	تشرينى دوووم	تشرينى يەkmەm	ئەيلول	ئاب	تموز	حوزەيران	ئاyar	نيسان	نازار	شوبات	كانتونى دوووم	پلەي گەرمى
5.6	9.8	17.3	22.3	25.9	26.5	23.3	17.1	12.7	10.7	5.9	3.2	نۇمەتلىك	2018
12.5	17.5	27.7	36.7	40.2	40.9	36.3	28.1	23.8	21.3	14.6	12.7	بەرزاڭتىلەن	
6.4	9.7	17.2	22	27.4	25.7	25.6	18.4	10.2	6.2	4.3	2.7	نۇمەتلىك	2019
14	19.8	28.8	35.5	40.8	39.2	37.8	30.3	19.3	14.2	13	11.5	بەرزاڭتىلەن	
3.8	10.4	16.6	24.2	25.7	28.5	23.1	18.5	12.6	8.6	3.6	3.2	نۇمەتلىك	2020
16.3	20.9	32.5	37.9	38.6	41	36.6	30.8	22.6	18.7	11.7	10.5	بەرزاڭتىلەن	
5.7	9.8	16.6	21	26.6	27.4	22.6	20.3	13.9	7.7	4.6	2.7	نۇمەتلىك	2021
14.9	20.2	28.5	36.1	43	43.2	40	35.4	29.4	20.2	17.5	15.3	بەرزاڭتىلەن	

دھوک

مانگه‌کان

مانگه‌کان													سال
کاتونی یه‌کم	تشرینی دوووم	تشرینی یه‌کم	نهیلول	ناب	تموز	حوزه‌یران	نایار	نیسان	نازار	شوبات	کاتونی دوووم	پله‌ی گهرمی	
7.1	10.1	17.9	22.3	25.1	25.5	22.3	17.5	13.3	10.9	6.6	4.8	نزمترین	2018
13.1	18.3	29.1	36.9	40.2	40.9	36.3	29.3	25.2	21.8	15	13.2	بهرزترین	
7.3	8.8	17.4	21.0	26.0	24.1	24.2	18.3	10.2	6.9	5.3	4.0	نزمترین	2019
15.0	21.4	30.2	35.7	41.6	39.5	38.6	31.1	20.0	14.9	13.5	11.6	بهرزترین	
5.4	11.4	16.8	23.5	25.0	27.5	22.3	17.6	12.4	9.4	4.2	3.2	نزمترین	2020
15.5	20.5	31.7	38.7	39.9	41.9	36.9	30.9	23.2	18.9	12.3	11.1	بهرزترین	
6.1	10.5	15.5	20.5	26.6	27.3	22.2	20.1	14.3	8.4	5.9	4.2	نزمترین	2021
15.5	22.5	28.7	35.6	41.2	42.1	37.7	34.8	27.8	18.2	16.1	14.6	بهرزترین	

بهردوامی خشته‌ی 15

هله‌لجه

مانگه‌کان

مانگه‌کان													سال
کاتونی یه‌کم	تشرینی دوووم	تشرینی یه‌کم	نهیلول	ناب	تموز	حوزه‌یران	نایار	نیسان	نازار	شوبات	کاتونی دوووم	پله‌ی گهرمی	
5.3	8.49	14.61	28.8	31.56	31.94	27	14.32	14.06	10.11	6.6	3.97	نزمترین	2018
15.9	19.93	30.04	35	36.62	40.48	37.1	30.68	23.54	24.04	14.76	13.09	بهرزترین	
5.58	8.63	16.5	21.1	25.9	42.8	41	16.02	9.4	6.1	4.3	2.4	نزمترین	2019
12.7	21.04	30.5	38.1	43.4	24.5	23.3	32.3	21.2	15.7	14.1	12.1	بهرزترین	
3.77	7.78		23.98	23.51	26.85	21.49	16.12	10.99	8.21	3.59	3.19	نزمترین	2020
14.28	17.72		41.62	41.24	43.87	39.5	33.38	24.1	19.84	13.3	12.13	بهرزترین	
4.95	9.27	15.46	20.77	26.4	26.84	27.38	19.56	11.91	6.79	4.78	2.27	نزمترین	2021
15.5	21.35	31.03	38.03	42.7	43.88	41.47	36.77	29.75	20	16.77	14.66	بهرزترین	

سەرچاوەکان

- بەشی ئامارمکانی کشتوکاڵ و ژینگە 2022، وزارتى کشتوکاڵ و سەرچاوەکانى ئاوى حکومەتى هەریمی کوردستان-و مرگرتى زانیارى بە نوسراوى فەرمى 2022، هەریمی کوردستان: دەستەی ئامارى هەریمی کوردستان.
- بەشی ئامارمکانی کشتوکاڵ و ژینگە 2022، وزارتى گواستنەوە و گەیاندن- بەریوبەرایەتى كەشناسى و بومەلەزەزانى - و مرگرتى زانیارى بە نوسراوى فەرمى 2022، هەریمی کوردستان: دەستەی ئامارى هەریمی کوردستان.

ئامارەكانى ژمارەي
پيوانەيى و
ژمیرىيارى نەتەوھىي

ژماره پیوانه‌ی بُرخی بهکاربهر (CPI)

ژماره‌ی پیوانه‌ی بُرخی بهکاربهر یهکیکه لهو نیشانده‌انه‌ی که به کار دیت له تویزینه‌وهکانی ئابوری و پلانی گمشپیدان، چونکه رهندگانه‌وهی ئهو گورانکاربیانه‌ی که لمسه‌ر کمرت‌هکانی بمره‌مهینان و بهکاربردن له کومه‌لگادا رwoo ده دهن. ژماره‌ی پیوانه‌ی بُرخی ههژمارکردنی هلاوسان و داکشانی ئابوری و ئهو گورانکاربیانه‌ی که بمسه‌ر هیزی کرینی دراوی نیشتمانی دادیت بهکار دیت. همروه‌ها پیوانه‌یه بُرخی ههژمارکردنی ژمیریاری نهتموه‌ی بُرخی ههژمارکردنی چالاکیه ئابورییه‌کان و خمرجیه‌کانی تایبیت که پهیوندی بمنخری نهگور ههیه. بهمه‌بستی ههژمارکردنی ژماره‌ی پیوانه‌ی بُرخی بهکاربهر، چوارچنوه‌ی گونجاو بُرخیه‌کان و خزمتگوزاریه‌کان (سبعنه‌ی کالاکان و خزمتگوزاریه‌کان) هملبزیردرا به پشتیبستن به ئەنجامه‌کانی گھری دووه‌می رووپیوی کۆمه‌لایه‌تی وئابوری خیزان (IHSES2) که له سالی 2012 ئەنجامدراوه وئه‌م ساله به سالی بنمراهت يان سالی پایه‌(نهگور) دانراوه و ژماره‌ی پیوانه‌ی لهم سالدا یهکسانه به 100.

بُرخوونکردنوه‌ی زیاتر، له خواره‌وه ئامازه بههندیک چەمک و پیناسه کراوه:

ژماره‌ی پیوانه‌ی بُرخی بهکاربهر: واته ههژمارکردنی تیکرای گوران له نرخی کالای بهکارهاتو له لایمن بهکاربهرمه له ماو‌بیکی دیارکراودا.

ههلاوسانی مانگانه: واته جیاوازی ژماره‌ی پیوانه‌ی بُرخی هر مانگیک به بمراورد لهگەل مانگی پیشوت.

ههلاوسانی سالانه: واته جیاوازی ژماره‌ی پیوانه‌ی بُرخی هر سالیک به بمراورد لهگەل سالی پیشوت.

سالی بنمراهت: سالی 2012 به سالی بنمراهت هملبزیررا بههونی همبونی سەقامگیری ئابوری، بەرقەراربۇونى ئاسایش و نەبۇونى قەیران. لهم سالدا رووپیوی خەرجى خیزان ئەنجامدرا ووبه پشتیبستن بەم رووپیو کىش بُرخیه‌کان و خزمتگوزاریه کان دانرا. ژماره‌ی پیوانه‌ی لهم ساله یهکسانه به 100.

تیبینی: ژماره‌ی پیوانه‌ی بُرخی سالانی 2018-2021 به پی سالی بنمراهتی 2012 ههژمار کراوه.

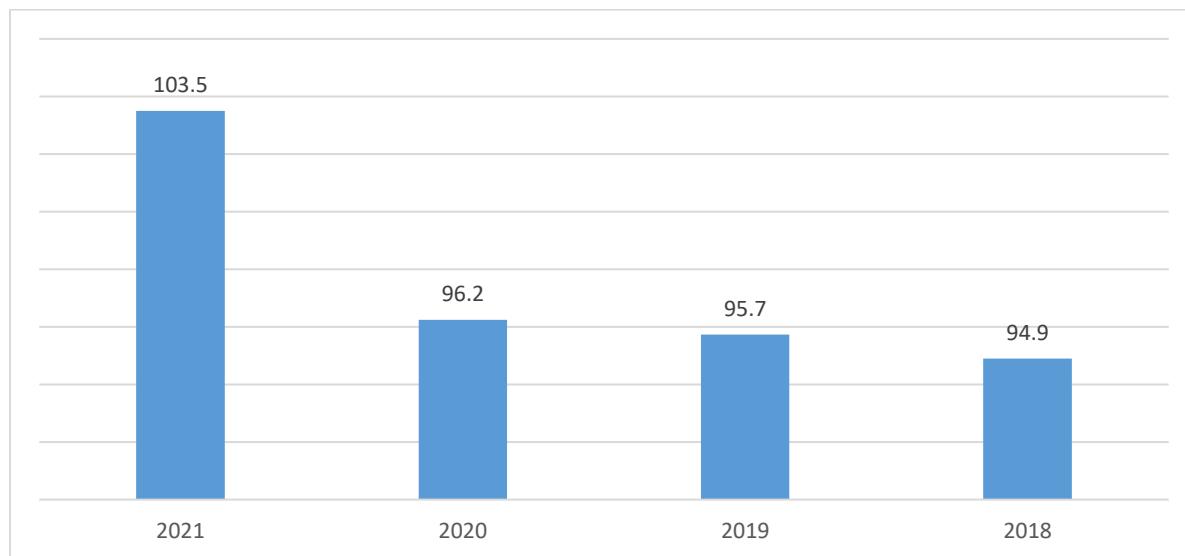
خشنتمی 1: ژماره‌ی پیوانه‌ی و تیکرای ههلاوسان بُرخی ههژماری کوردستان و پاریزگاکانی بُرخی سالانی 2018-2021

خشنتمی تیبینی ژماره‌ی	ریزه‌ی ههلاوسان اداکشان بمراورد لهگەل سالی پیشوت	ریزه‌ی ههلاوسان اداکشان بەپی سالی پایه 2012	ژماره‌ی پیوانه‌ی	سال		
					ههژم	ههولنر
خشنتمی تیبینی ژماره‌ی	0.9	-5.1	94.9	2018	ههژم	ههولنر
	1	-4.3	95.7	2019		
	0.5	-3.8	96.2	2020		
	7.5	3.5	103.5	2021		
خشنتمی تیبینی ژماره‌ی	2.4	-4	96.0	2018	سلیمانی	سلیمانی
	1.2	-2.8	97.2	2019		
	-2.1	-4.8	95.2	2020		
	7.8	2.6	102.6	2021		
خشنتمی تیبینی ژماره‌ی	0.4	-7.4	92.6	2018	دهوك	دهوك
	1.1	-6	93.6	2019		
	1.8	-4.7	95.3	2020		
	8	2.9	102.9	2021		
خشنتمی تیبینی ژماره‌ی	-0.4	-2.3	97.7	2018	دهوك	دهوك
	-0.2	-2.5	97.5	2019		
	0.6	-2	98.0	2020		
	8.2	6.1	106.1	2021		

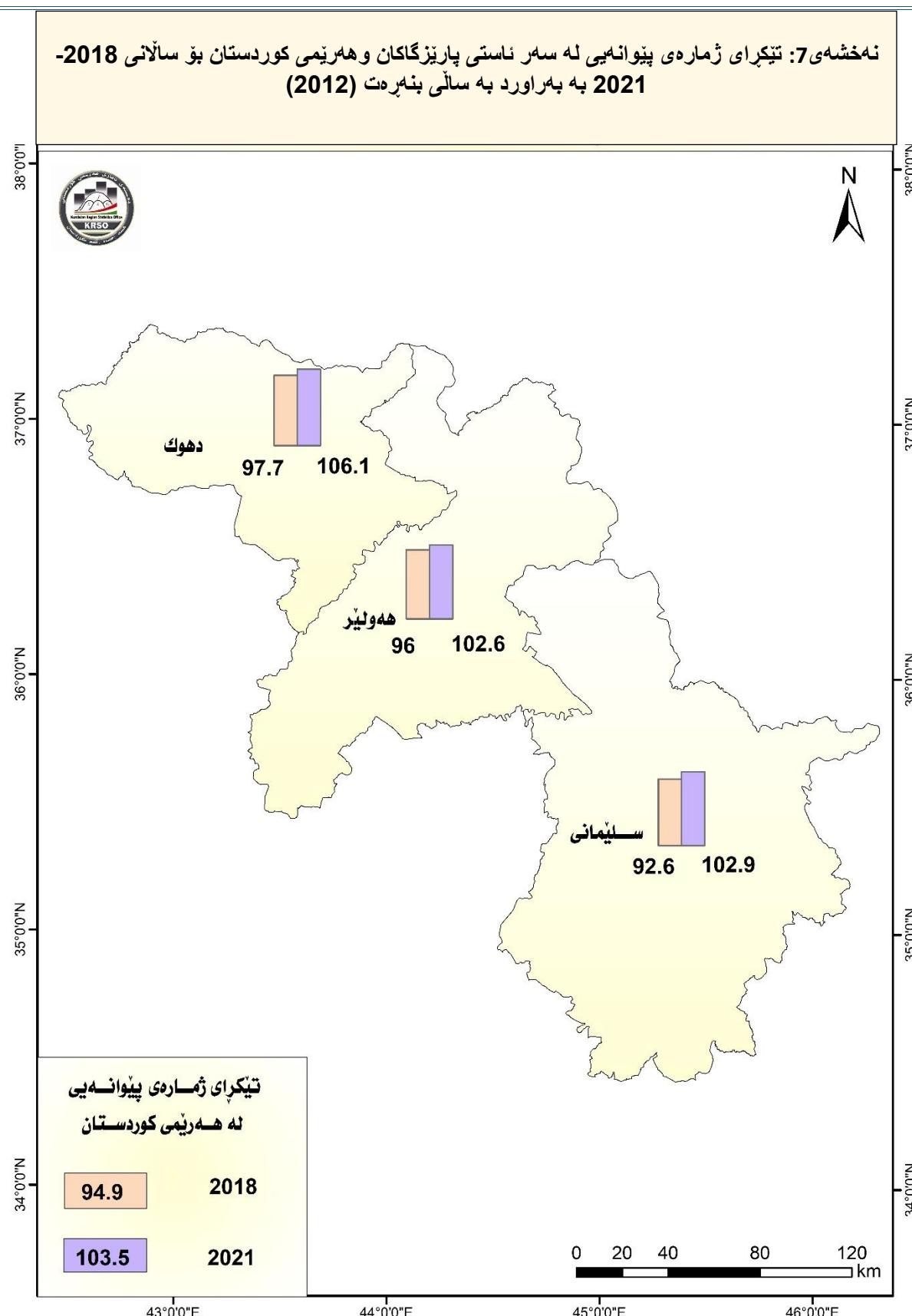
له
سەرمووه
دەكەين کە
پیوانه‌ی لە

سالانی 2018-2021 ناجیگیر بووه وپرووی له بەرزبۇونەوە كردۇوه به تايىمت لە نىوان سالانى 2020 و 2021 بە پىنى سالى پايدە 2012. ھۆكاري ئەم بەرزبۇونەومىيە دەگەرىتىمۇ بۇ تىپەر بۇنى قەيرانى دارايى و بەرزبۇونەومىي نىخى نەوت و كۆتايى هاتنى شەرى داعش لە هەریمی کوردىستان و بەرزبۇونەومىي داھاتى حکومەتى هەریمی کوردىستان كە بۇوه ھۆى كەمكىرىنەوە يان نەھېشتنى پاشەكەمتوتى مۇوچەي فەرمانبەران و لە ئەنچامدا بازار مکان لە هەریم جولە و بۇۋازانەوەيان بە خۇوه بىنى.

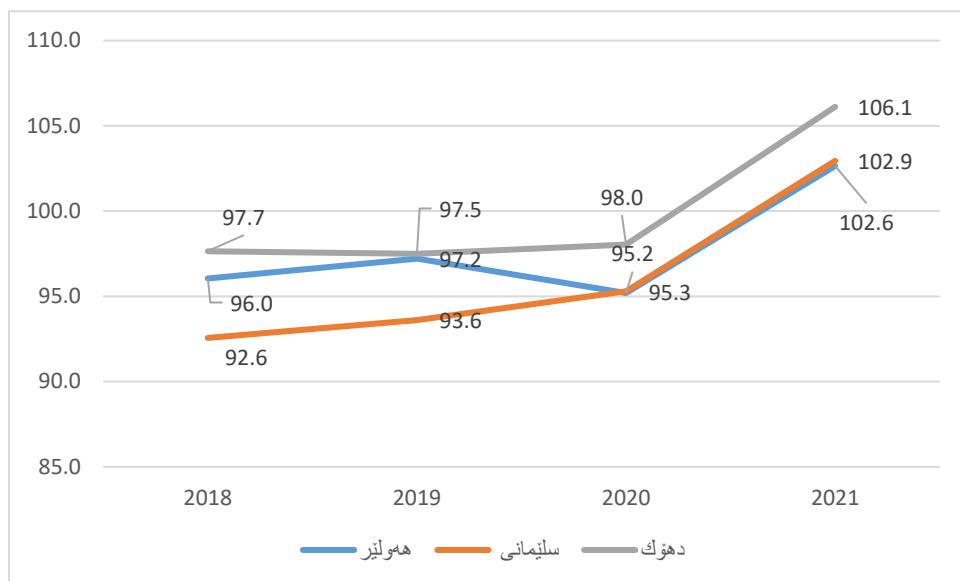
شىوهى 1 تىكراي ژمارەي پېوانەبى لە هەریمی کوردىستان بۇ سالانى 2018-2021 بە بەراورد بە سالى بنەرتى (2012)

لە شىوهى سەرەوە دەركەمتووە ژمارەي پېوانەبى بۇ سالى 2018 گەيشتۇوه بە 94.9 كە قەيرانى دارايى لە كۆتايىمەكەيدا بۇو. پاشان لە سالى 2019 ژمارەي پېوانەبى بەرز بۇوه بۇ 95.7 بە ھۆى نەمان يان كەمكىرىنەوەي پاشەكەمتوتى مۇوچە كە تواناي كرېنى بەكاربەر بەرز بۇوه. ئەم بەرزبۇونەومىي بەرددوام بۇو نا سالى 2020 كە ژمارەي پېوانەبى گەيشتە 96.2. رىزەي گۈرانكاري نەك تەننیا لە نىخى كەلەپەلى خۇراكىدا بۇو بەلكۇو گۈرانكاري بەرچاولە كەرین و فرۇشتىنى يەكەمىي نىشەتجىبۇون و نىخى كەنەنەكەندا ىروویداوه. لە سالى 2021 ژمارەي پېوانەبى گەيشتە 103.5 و لەم سالە تىبىنى دەكەين كە بەرزبۇونەومىي بەرچاولۇو داوه بەھۆى دروست بۇنى گۈرانكاري لە بارى دارايى و نابۇرلى لە هەریمی کوردىستان و بۇۋازانەوەي زۇربەي سىيكتەرەكان لە دواي بلاوبۇونەومىي قايروقسى كۆرۈنا كە بەرقى كەنەنەكەندا گەشت و لاتانى جىهانى گەتنىبو.

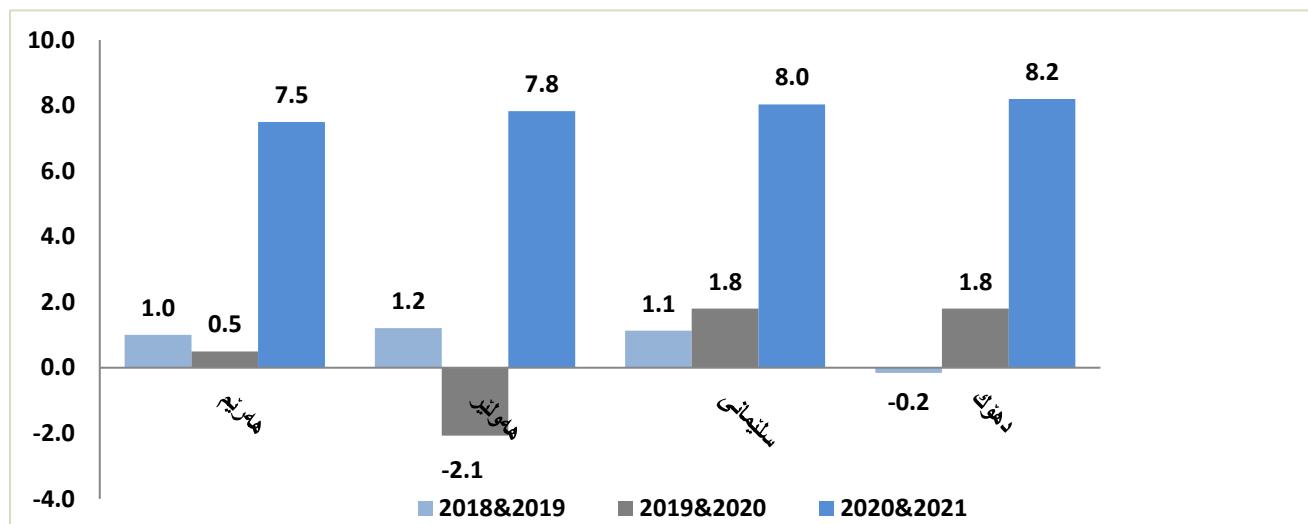

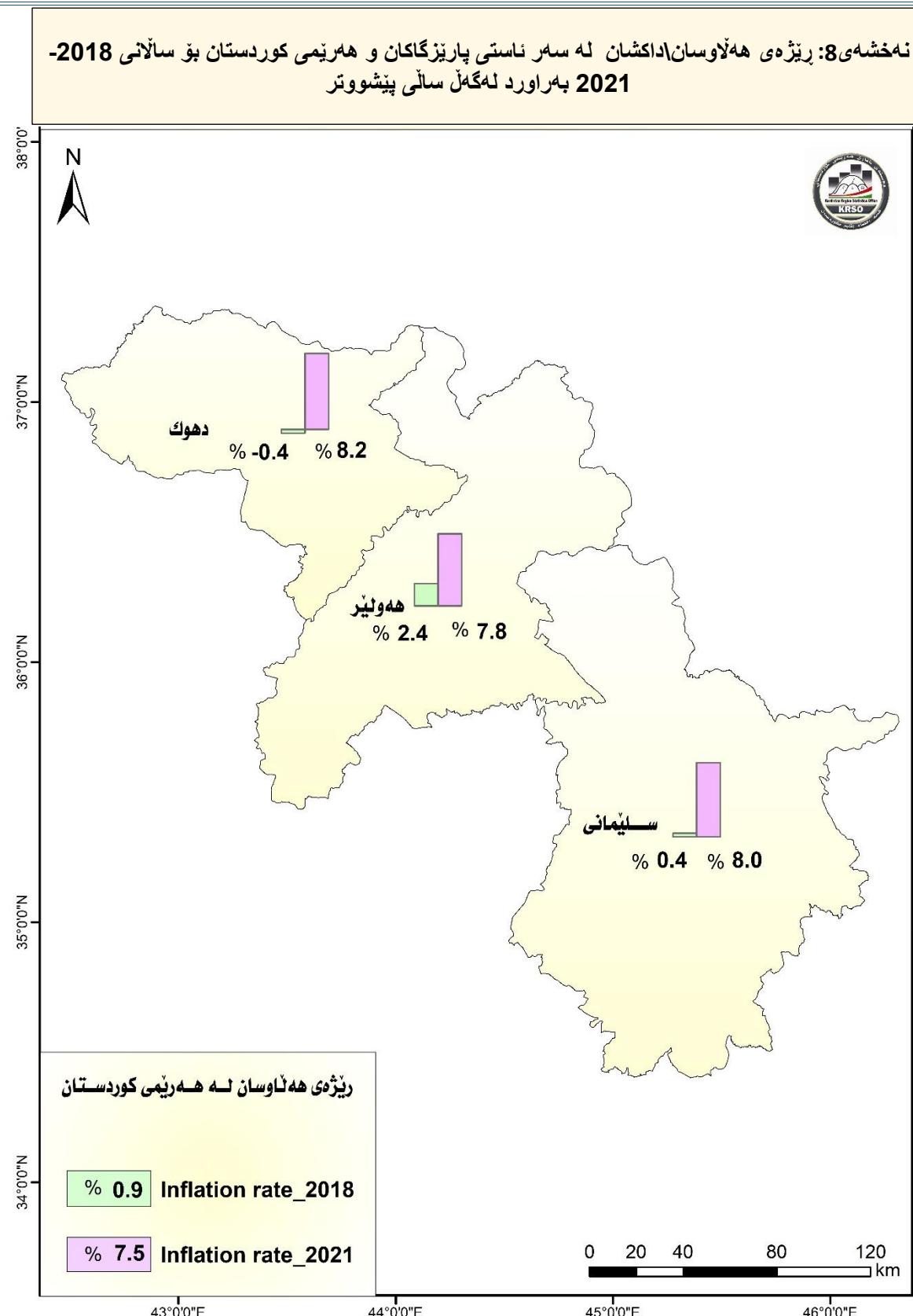
شیوهی 2: ژمارەی پیوانھی گشتی بۆ پاریزگاکانی هەریم بۆ سالانی (2018-2019-2020-2021)

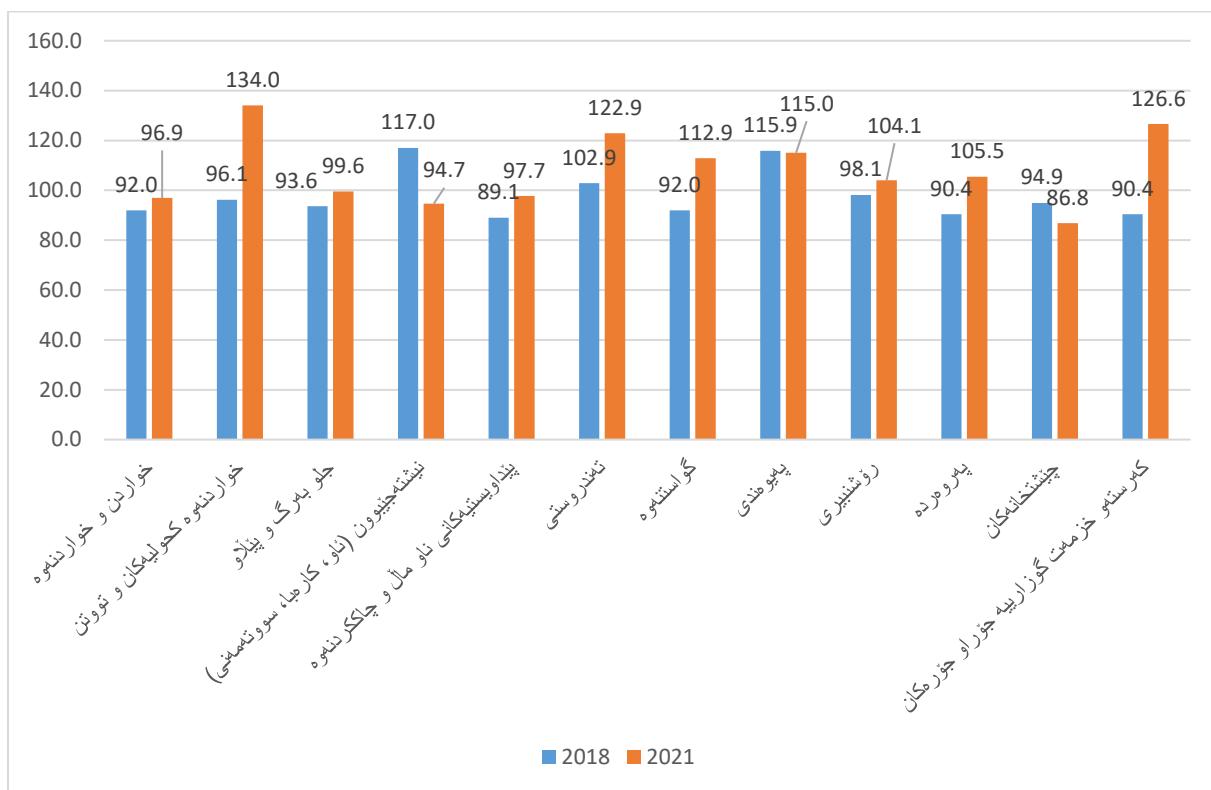
لەشیوه سەرموھ دەركەوتووھ کە گورانکارى لە ژمارەی پیوانھی لە سەھر ئاستى پاریزگاکانی هەریم لە نیوان سالانی 2018 بۆ 2020 کە ژمارەی پیوانھی بە شیوهیەکى لە سەھر خۆ لە بەرزبۇنۇمودا بۇوە جگە لە پاریزگاکاي ھەولیر کە نزىمۇونمۇھ دەبىئریت بۆ سالى 2020، بەلام رىزەی گورانکارى لە نیوان سالانی 2020 و 2021 بەرچاو بۇوە. ھەر وەك لە شیوهی خوارمۇھ دەركەوتووھ، زۇرتىن رىزەی گورانکارى لە ژمارەی پیوانھی بۆ پاریزگاکاي دەھۆك بۇو دواتر ھەر دوو دواتر ھەولیر بۆ سالى 2012 بەھارەت.

شیوهی 3 بەھارەت رىزەی گورانى سالانە بۆ هەریمی کوردستان و پاریزگاکان

شیوهی 4 بەراورد لەتیوان ژمارەی پیوانیی بۆ سالانی 2018 و 2021 بەپی بەشە سەرمکییەکان

لە شیوهی سەرەوە جیاوازی لە تىكىرای ژمارە پیوانیی بۆ سالانی 2018 و 2021 بەپی بەشە سەرمکییەکان بۆ سەمەتمەی كەلۋىپەل نىشان دەدات. هەریمی کوردستان لە ھەندىك بەشدا بەرزبۇونەي بە خۆوە بىنیوە و لە ھەندىك بەشدا نزمبۇونمۇھى بە خۆوە بىنیوە. لە سالى 2018 بۆمان دەردەكمۇيىت كە نزمبۇونمۇھە ڕەروى داوه بە شیومىھەكى گشتى بەھۆى ئەم قىرىانەي كە تۇوشى هەریمی کوردستان بۇو. بەلام لە سالى 2021 بەرزبۇونمۇھە ڕەروى داوه بە شیومىھەكى گشتى بەھۆى وەرگەرتى مۇوچەي مانگانە بە شیومىھەكى بەرددوام كە بۇوەتە ھۆى جوولەي بازار و لە لايمەكى تەمەنی جەنگى رېكىخراوى تىرۇرۇستى داعش كە هەرەش بۇو لەسەر هەریم.

ژمیریارى نەھەنگە

مەبەست لە ژمیریارى نەھەنگە گشت زانىارىيە ئابۇرۇيىھە جیاواز مەكانە كە لە و لاتىكدا (كەمەكان، دامەزراوه بازركانىيەكان، يەكە حۆكمىيەكان...) لە شیوهی هەزىمارىكى يەكپارچەدا كۆدەكىرىتتەوە. ژمیریارى نەھەنگە لىشاوى كالا و خزمەتگۈزارى و داھاتەكان لە نىيو كەرتە جیاواز مەكانى ئابۇرۇي نېشتمانى پېشان دەدات. ژمیریارى نەھەنگە ئامرازىكە بۆ پېشاندانى وينەي گەشەي ئابۇرۇي و دارايى كە لە كاتىكى دىياركراودا ڕەو دەدات، بۆ نەمۇنە لە ماوهى سائىك يان لە 6 مانگ بە مەبەستى زانىنى قىبارەي گەشەكىدىن يان بە پىچەوانە لە ماوهىدا. پلانە ئابۇرۇيىھە كە ژىر رۆشنىايى ئەنچامەكانى ژمیریارى نەھەنگە دادەرىزىرەن. ئابۇرۇي نەھەنگە دابەش دەكىرىت بەسەر بەشى بازركانى و مکو بەشى بەرھەم ھىننان (بەرھەم ھىننانى كەلۋىپەل و خزمەتگۈزارى)، بەشى بەكاربردن، بەشى خزمەتگۈزارى گشتى يان بەشى ئىدارەي حۆكمەت، بەشى ناوندگىرى دارايى و مکوو بانكەكان و كۆمپانىاكانى دلىيابى و كەرتى هەنارەتكەرن و ھاورەتكەرن.

کو بهره‌هی ناوخویی (GDP): بریتیه له کوی داهاتی بهدهست هاتو له کالا و خزمتگوزرای بهره‌مهنیراو بتو بهکاربهر به لیده‌کردن تیچووی کالا و خزمتگوزاری به کار هینراو بهپی چالاکیه نابوریبه‌کان.

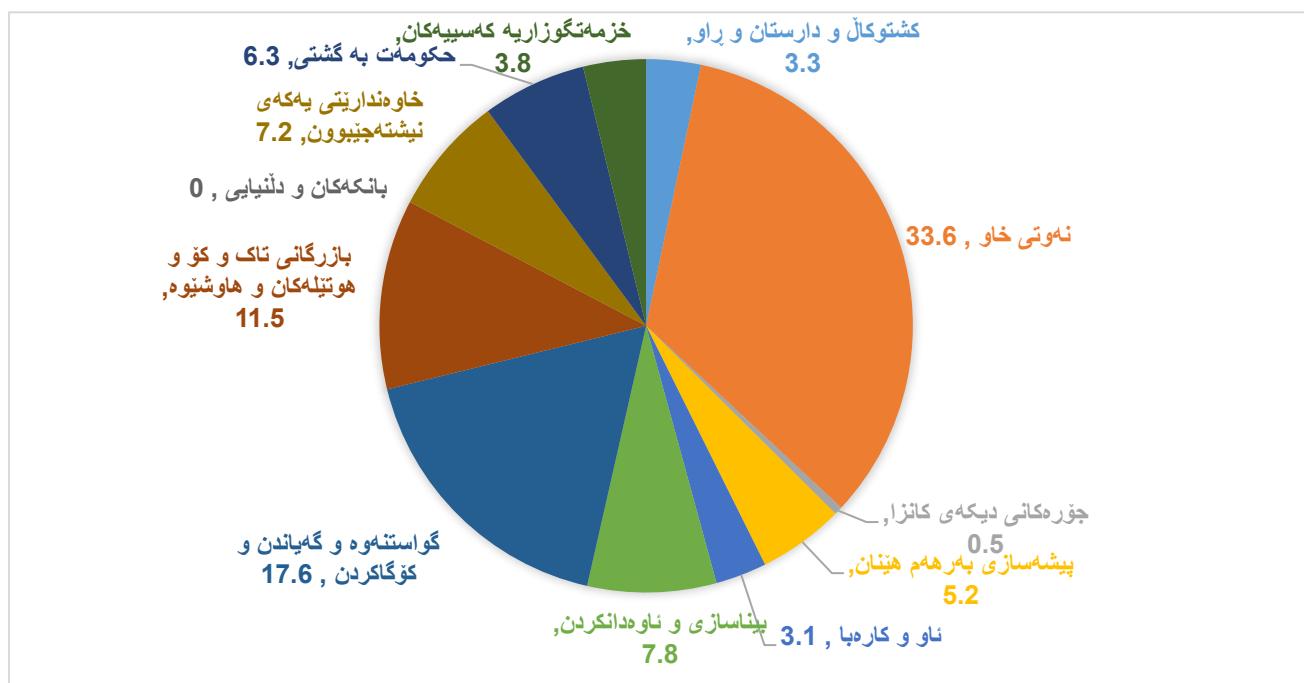
خشتی 2: کو بهره‌هی هریمی و کو بهره‌هی ناوخویی بتو سالی 2018 (مليون دینار)

کو بهره‌هی عیراق (%)	کرنگی بریزه‌ی (%)	عیراق	کرنگی بریزه‌ی (%)	پاریزگانی عیراق	کرنگی بریزه‌ی (%)	هریمی کورستان	چالاکیه نابوریبه‌کان	
13.9	2.9	7572265.1	2.9	6517668.6	3.3	1054596.5	کشتکال ودارستان وراوکردن	1
-	-	-	-	-	-	-	کانزا وکانگا	2
8.9	46.6	120174322.1	48.4	109534096.8	33.6	10640225.3	نهوتی خاو	2.1
37	0.2	403846.8	0.1	254460.7	0.5	149386.1	جوره‌کانی دیکه‌ی کانزا	2.2
30.3	2.1	5464371.6	1.7	3807629.6	5.2	1656742	پیشسازی بهره‌هم هینان	3
13.9	2.8	7150179.1	2.7	6154570.3	3.1	995608.8	ثاو وکارهبا	4
20.5	4.7	12110663.3	4.3	9632953.5	7.8	2477709.8	بیناسازی وثاؤه‌دانکردن	5
23.2	9.3	23958751.5	8.1	18390512.4	17.6	5568239.1	کواستتهوه وگهیاندن وکوگاکردن	6
21.1	6.7	17311459.4	6.0	13660571.8	11.5	3650887.6	بازرگانی تاک وکو و هوتیل‌مکان وهاوشیوه	7
-	-	-	-	-	-	-	سمرمایه ودلتیابی و خزمتگوزاریبه‌کانی خانووبره	8
-	-	-	-	-	-	-	بانکه‌کان ودلتیابی	8.1
13.9	6.3	16315895.9	6.2	14043565.2	7.2	2272330.7	خاوه‌نداریتی دیکه‌ی نیشته‌جنیوون	8.2
-	-	-	-	-	-	-	خزمتگوزاریبه‌کانی گمشمی‌پیمانی کومه‌لایتی وکسیی	9
5.1	15.1	38919671.8	16.3	36924015.8	6.3	1995656	حکومت به گشتی	9.1
13.9	3.4	8663706.4	3.3	7457318.6	3.8	1206387.8	خزمتگوزاریبه‌کانی کسییه‌کان	9.2
12.27	100	258,045,133.0	100	226,377,363.3	100	31,667,769.7	کوی گشتی	

له (خشتی سمرمه) دمرده‌که‌وتیت که کوی بهره‌هی هریمی له هریمی کورستان بتو سالی 2018 گهیشتونه (31.6%) تریلیون دینار و 12.3% له کوی بهره‌هی ناوخویی له عیراق پیکنیت. لمصر ناستی بهشداری چالاکیه نابوریبه‌کان له هریمی له بههای زیاده‌ی چالاکیه نابوریبه‌کان، دهینین که چالاکی جوره‌کانی دیکه‌ی کانزا به پلهی یهکم دیت و بریزه‌ی بهشداریبه‌که‌ی (37%)ی کوی بهره‌هی ناوخوییه له عیراق، پاشان پیشسازی بهره‌مهنیان پلهی دووه‌می همه‌یه به بریزه‌ی (30.3%)، له کاتیکدا چالاکی گواستتهوه و گهیاندن و کوگاکردن به پلهی سنبیم دیت که بریزه‌ی بهشداریبه‌که‌ی گهیشتونه (23.2%). بهلام لمصر ناستی گرنگی بریزه‌ی چالاکیه نابوریبه‌کان پهیوست به بهره‌هی هریمی، چالاکی نهوتی خاو به پلهی یهکم دیت که بریزه‌که‌ی گهیشتونه (33.6%), له کاتیکدا چالاکی گواستتهوه و گهیاندن و کوگاکردن له رهوی گرنگیمه‌وه بریزه‌که‌ی گهیشتونه (17.6%) و چالاکی

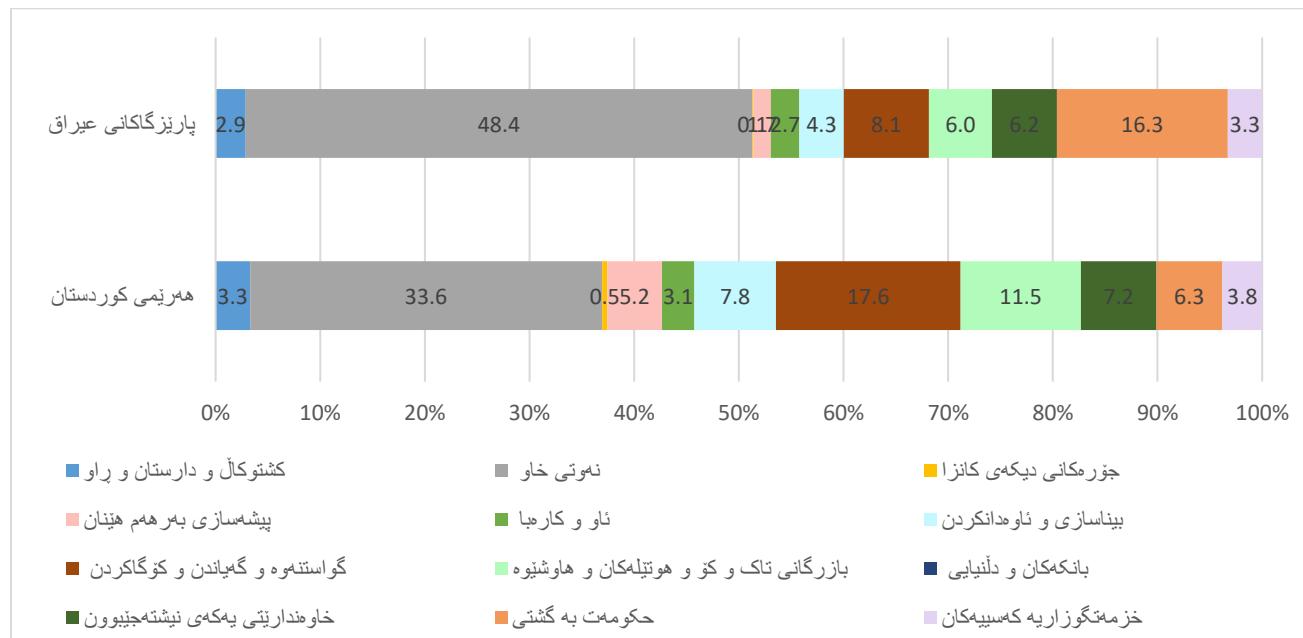
بازرگانی تاک و کۆ و ھوتیلەکان و چالاکیە ھاوشاپیوەکان ریزەی گرنگیان گەیشتەتوە (11.5%)، ھەروەھا لە خشتهکەمدا تیبینی جیوازى لە گرنگیە ریزەبیهەکانی چالاکیبیه ئابووربیهەکان دەکەین لەتیوان ھەریم و سەرتاسەری عێراق. ھەندیک لە چالاکیبیهەکان ریزەی بەشدارییان لە کۆی بەرھەمی ھەریمی بەرزوەنیتەوە بە پێچەوانەی ریزەی بەشداریان لە تیکرای بەرھەمی خۆمآلی ھەروەھا بە پێچەوانەشەوە. لە ریووی بەرھەمی ناوخۆبیوە، تیبینی دەکەین کە ریزەی بەشداری سەرجمەم چالاکیبیه ئابووربیهەکان لە پێکھینانی بەرھەمی ھەریمی بەرزوەنیتەوە بە بەرلەوەرد بە بەرھەمی ناوخۆ جگە لە چالاکیبیهەکانی نموتی خاو و حکومەت بەگشتی، ئەمەش ئەو دەگەمیەنیت کە ئاستی ھەممەچەشنی ئابووری لە ھەریمدا باشترە لە پاریزگاکانی دیکە.

شیوه 5: ریزەی سەدى گرنگی چالاکی ئابووری لە ھەریمی کوردستان لە سالی 2018

لە شیوهی سەرموە کە ریزەی بەشداریکردنی گشت چالاکیبیه ئابووربیهەکان لە کۆی بەرھەمی ھەریمی کوردستان بۆ سالی 2018 پیشان دەدات، دەركەمتووە کە پېشکی شیر بەر کەرتى نموت کەمتووە کە زیاتر لە يەک لە سەر سیی (33.6%) کۆی بەرھەمی ھەریمی پێک دەھینتیت. دووەم گرنگترین کەرت بۆ کەرتى گواستنەوە و گەیاندن و گۆگاکردنە بە ریزەی 17.6% و ریزبەندی سەنیەم بۆ کەرتى بازرگانی تاک و کۆ و ھوتیلەکان و ھاوشاپیوە بە ریزەی 11.5 و شایانی ئاماژەپیکردنە کە چالاکی کەرتە ئابووربیهەکانی تریش بەریزەی بچووکتر بەلام بەقبارەی جیواز لە کۆی بەرھەمی ھەریمی بەشدارییان کردووە.

شیوه‌ی 6: گرنگی ریزه‌ی (%) چالاکیه ئابوریه‌کان له کو بمره‌می هریمی و کو بمره‌می ناوخو له پاریزگاکانی عیراق و هریمی کورستان بۆ سالی 2018

(شیوه‌ی سەرەو) بەراوردی گرنگی ریزه‌ی (%) چالاکیه ئابوریه‌کان له بمره‌می هریمی لە هریمی کورستان و بمره‌می ناوخویی لە پاریزگاکانی عیراق بۆ سالی 2018 پیشان دەدات. تىبىنى دەكمىن كە گرنگی ریزه‌ی چالاکی نهوتی خاو هم لە بمره‌می هریمی و هم لە بمره‌می ناوخویی بەرزاپەردا به چالاکیه‌کانى تر كە ریزەکەی گەيشتوتە (48.4%) و (33.6%) بۆ هریمی و بۆ پاریزگاکانی تری عیراق يەك لە دواى يەك . بەراوردى گرنگی ریزه‌ی چالاکیه‌کانى تر لە بمره‌می هریمی و بمره‌می ناوخویی لە شیوه‌ی سەرەو پیشاندراده. دواتر چالاکی گواستنەو و گەياندن و گۆگاکردن دىت كە ریزە گرنگیه‌کەمی لە هریمی کورستان و لە پاریزگاکانی تری عیراق گەيشتوتە (17.6%) و (8.1%) يەك لە دواى يەك. هەروەها سېيم پلە دەگەریتەمە بۆ بازرگانی تاک و کو و هوتلەکان و چالاکی ھاوشنیه کە گەيشتوتە (11.5%) بۆ هریمی و (6.7%) بۆ پاریزگاکانی تری عیراق . بەلام لە ھەمانكەندا لە پاریزگاکانی تری عیراق، لە چالاکی ئابورى خزمەنگوزاریه‌کانى گەشەپىدانى كۆمەلاپەتى و كەسى (19.6%) بەرزاپەردا له هریمی کورستان (10.1%) و به ھەمانشىوه لە چالاکی ئابورى حکومت به گشتى كە لە پاریزگاکانی تری عیراق (3.6%) بەرزاپەردا له هریمی کورستان و (6.3%).

خشتەی 3: کو بمره‌می هریمی بۆ هریمی کورستان لە سالی 2018 (بە تريليون دينار)

زىادەتى كىردىكەن	قەرىبۇوكى دەنمۇدەي كارمەندان	بەھا زىدەكى	بەھا پىداويسىتىيەكان	بەھا بەرھەمەننان	كشتوكال و دارستان و پراوکردن	1
0.690625	0.3639715	1.0545965	0.3956331	1.4502296	كانتزاو كانگاكان	2
0	0	0	0	0	نهوتى خاو	2.1
10.3905948	0.2496305	10.6402253	0.563716	11.2039413	جۈرەكەنلى دىكەي كانتزا	2.2
0.1344093	0.0149768	0.1493861	0.0469601	0.1963462	پيشەسازى بەرھەمەننان	3
1.3664538	0.2902882	1.656742	2.8955931	4.5523351	ناؤ و كارهبا	4
0.7599453	0.2356635	0.9956088	0.5573115	1.5529203		

1.912792	0.5649178	2.4777098	1.8844554	4.3621652	بیناسازی و ناوادانکردن	5
0	0	16.974269	0	0	کۆی چالاکییەکانی کالا و شتومەد	
2.6356385	2.9326006	5.5682391	3.0553513	8.6235904	گواستنەوە و گەياندن و کۆگاکردن	6
3.0696078	0.5812798	3.6508876	1.765407	5.4162946	بازرگانی تاک و کۆ و هوتىھەكان و هاوشىوە	7
0	0	0	0	0	سەرمایە و دلنىابىي و خزمەتگۈزارىيەکانى خانوبەرە	8
0	0	0	0	0	بانىھەكان و دلنىابىي	8.1
0	0	9.219127	0	0	کۆی چالاکییەکانی دابەشكىرن	
2.271876	0.0004547	2.2723307	0.3537001	2.6260308	خاوهندارىتى يەكەي نىشتهجىپۇون	8.2
0.9060251	2.2960187	3.2020438	0.3978513	3.5998951	خزمەتگۈزارىيەکانى گەشەپىدانى کۆمەلايەتى و كەسى	9
0.0712047	1.9244513	1.995656	0	1.995656	حکومەت بە گشتى	9.1
0.8348204	0.3715674	1.2063878	0.3978513	1.6042391	خزمەتگۈزارىيە كەسييەكان	9.2
0	0	5.474375	0	0	کۆی چالاکىيە خزمەتگۈزارىيەكان	
24.1379676	7.5298021	31.6677697	11.9159789	43.5837486	کۆي گشتى	

قەربووكىدنهوەي کارمندان : سەرچاوهى زانيارىيەکانى ئەم نىشاندەر ئەمەن ئەزىزىتىن بە ھەزىز مارکىرىنى كۆي بەرھەمى ناوخۇيى بە شىوازى داھاتە دابەشكراوەكان كە سەرچەم كىرى و مۇوچەى نەختىنەيى و پاداشتى نا نەختىنەيى دەگىرىتىمە كە دەدرىت بەكارمندان لە سەرچەم چالاکىيە ئابورىيەکانى و مەك كىشتوكال و پېشىسازى و لە سەرچەم كەرتەكاندا (گشتى و مىرى و تايىت).

زىادەي كىدارەكان: ئەم نىشاندەر لە دەرەنچامى دەركىرىنى ھەر دوو لايەنى قەربووكىدنهوەي کارمندان و بەھايدار زانى سەرمایە جىڭىر لە كۆي بەرھەمى ناوخۇيى دەبىت باخود بە واتايىكى تر

زىادەي كىدارەكان = كۆي بەرھەمى ناوخۇيى - (قەربووكىدنهوەي کارمندان + بەھايدار پېداۋىستىيەكان).

كۆي بەرھەمى هەریمی بۇ هەریمی کورستان لە سالى 2018 لە خىشتمى 3 بە پىيى بەھاكانى بەرھەمەننان، پېداۋىستىيەكان، زىدەكى، قەربووكىدنهوەي کارمندان و زىادەي كىردىغان بۇ ھەر چالاکىيەكى ئابورىيەكان بۇونكرارەتەمە. كۆي بەرھەمى هەریمی(بەھايدار) بۇ هەریمی کورستان بۇ چالاکىيەكان جىگە لە چالاکىيەكان و دلنىابىي زىاتىر لە (31.6) تريليون دينارە و بەھايدار بەرھەمەننان 43.6 تريليون دينار و بەھايدار پېداۋىستىيەكان دەكتە 11.9 تريليون دينار و قەربووكىدنهوەي کارمندان گەيشتنوتە (7.5) تريليون دينار و بەھايدار زىادەي كىردىغان بۇوه بە (24.1) تريليون دينار.

خىشتمى 4: بەراوردى كۆي بەرھەمى هەریمى (كۆي بەھايدار) و رېئەي سەدى كۆي بەھايدار زىدەكى بەپىتى چالاکىيە ئابورىيەكان لە هەریمی کورستان لە سالانى 2012 و 2018 (مليون دينار)

رېئەي سەدى بەھايدار زىدەكى	كۆي بەھايدار زىدەكى		چالاکىيە ئابورىيەكان / سال
2018	2012	2018	2012
3.3	3.1	1,054,597	840,100
-	0.2	-	42,500
33.6	-	10,640,225	-
0.5	-	149,386	-

5.2	6.1	1,656,742	1,681,500	پیشەسازی بەرھەم هینان
3.1	2	995,609	555,900	ناو و کارەبا
7.8	18.7	2,477,710	5,130,800	بیناسازی و ناوهدانکردن
17.6	6.4	5,568,239	1,752,900	گواستنەو و گەیاندن و گۆگەکردن
11.5	9.1	3,650,888	2,499,000	بازرگانی تاک و کۆ و هوتىلەكان و ھاووشیوە
-	-	-	-	سەرمایە و دلنيايى و خزمەتگوزارييەكانى خانووبەرە
-	3.1	-	854,500	خزمەتگوزارييەكانى حوانەوە و خواردەمنى
-	6.7	-	1,844,300	زانيارى و گەیاندن (قومپانيا گەورەكان)
-	1.1	-	305,300	بانکەكان و دلنيايى
7.2	8.6	2,272,331	2,355,000	خاونداريتى يەكەن نيشتەجىبۈون
10.1	7.3	3,202,044	1,999,600	خزمەتگوزارييەكانى گەشەپىدانى گۆمەلايەتى و گەسىرى
6.3	-	1,995,656	-	حکومەت بە گشتى**
-	27.6	-	7,577,300	كارگىرى گشتى**
3.8	-	1,206,388	-	خزمەتگوزارييە كەسىپەكان
100	100	31,667,770	27,438,700	کۆ گشتى

تىپىنى: لە خىشى 4 بەراوردى بەھا زىدەكى بۇ سالەكانى 2012 و 2018 بە پىيى چالاکىيە ئابۇررېيەكان پېشان دەدات كە ھەندى جىاوازى بەھى دەكريت لە چەندچالاکىيەك كە لە سالى 2012 ھەزىماركراون و لە سالى 2018 ھەزىمار نەكراون.

* چالاکى نەوت: لە سالى 2012 ھېچ ھەنارەتكەرنى نەوت نېبۇوه چونكە حکومەتى فيدرالى تەنها لايىنى بەرپرس بۇو لە ھەنارەتكەرنى نەوت، بۆيە نەتوانرا لمم چالاکىيەدا بەھا زىدەكى ھەزىمار بەكريت بەلام لە سالى 2018 بەھا زىدەكى لە ھەنارەتكەرنى نەوت بۇ ھەریمى کوردىستان ھەزىمار كرا كە بەھاكى گەيشتۇوه بە 10.6 تريلىق دينار.

** چالاکى حکومەت بە گشتى (كارگىرى گشتى (الادارة العامة)): لە سالى 2012 ئەم چالاکىيە ھەمان بودجەمى ھاتۇو بۇو لە حکومەتى ناوەندى لە بەغدا، بۆيە ئەم داتايانە پېۋىست بۇو بۇ ھەزىماركەرنى بەھا زىدەكى دەست نەكموت، بەلام لە سالى 2018 دا حکومەتى ھەريم بەرپرس بۇو لە پىدانى مۇوچەمى فەرمانبران لە ھەریمى کوردىستان بۆيە دەتوانىن ھەزىمارى بەھا زىدەكى ئەم چالاکىيە بىكىن.

• بۇ چالاکىيەكانى تر (جىگە لە نەوت و حکومەت بە گشتى)، بە پىيى ئەم زانيارىيەنە و داتاكانى بەردىست، بەھا زىدەكى بۇ ئەم چالاکىيەنە ھەزىمار كراوە.

سەرچاوهکان

• بەشی ئامارەکانی ژمارەی پیوانھی و ژمیریاری نەتەوەبى 2022، دەستەی ئامارى هەریمی کوردستان و دەزگای ناوەندى ئامارى عێراق، راپۆرتى نرخى بەكاربەر لە هەریمی کوردستان لە سالانى 2018-2021، هەریمی کوردستان: دەستەی ئامارى هەریمی کوردستان.

• بەشی ئامارەکانی ژمارەی پیوانھی و ژمیریاری نەتەوەبى 2022، دەستەی ئامارى هەریمی کوردستان /بەشی ژمیریاری نەتەوەبى /راپۆرتى تۈرى بەرھەمى ھەریمی 2018 سەرچاوه دەركىيەکان: ئەوداتايانەمە كە لە وزارت و فەرمانگە پەيوەندىدارەكان كەرەكىننەوە(لە دەرھەمە دەستەي ئامار). كە بىرىتىن لە كۆتا هەزەمارى گشتى دەولەت / وزارت دارابى، ھاوسىنگى پارداھەكان /بانکى ناوەندى عێراق/ لقى كوردستان، داتاي نەوتى خاوى بەرھەمەيىراو و ھەنارەتكراو / وزارتى سامانە سروشتنىيەكان، كۆتا هەزەمارەكان و بودجهى گشتى كۆمپانياكانى كەرتى گشتى و تىكەمل/ دیوانى چاودىرى دارابى، كۆتا هەزەمارەكان و ميزانىيە گشتى بانکەكان و دلنىيە . سەرچاوه ناوەخوبىيەكان: دەستەي ئامارى هەریم بەشە تەكىنېكىيەكان: ئەنچامەكانى ئامارى پېشەسازى بۇ كۆمپانياكانى پېشەسازى گەورە، مامناونەند و بچووك بەشى ئامارى پېشەسازى، ئەنچامەكانى ئامارى ئاو و كاربا / بەشى ئامارى پېشەسازى، نرخەكان و ژمارەي پیوانھىي/ بەشى ژمارەي پیوانھىي، راپۆرتى دانھۆلە و سەوزە/ بەشى ئامارى كشتوكال، راپۆرتى پەلمەور/بەشى ئامارى كشتوكالى و پەلمەور، فورمى وەرزى بۇ نرخى بەرھەمى سەربرخانەكان / بەشى ئامارى كشتوكال، فورمى وەرزى بۇ نرخى بەرھەمى سەربرخانەكان / بەشى ئامارى كشتوكال، ئەنچامەكانى رووبىي تىچوو و كارپىتىكىرنى ئۆتومبىلى كەرتى تايىەت/ بەشى ئامارەكانى گواستنەو و گەياندىن، داتاي كۆمپانياكانى پەيوەندىكىردن/ بەشى ئامارەكانى گواستنەو و گەياندىن، ئەنچامى رووبىوەكانى ئابورى و كۆمەلايەتى خىزان لە هەریمی کوردستان/بەشى ئامارو پەرەورده و تەندروستى، ئەنچامى رووبىوەكانى كانگا و كانزا لە كەرتى گشتى و تايىەت/ بەشى ئامارى پېشەسازى، هەریمی کوردستان: دەستەي ئامارى هەریمی کوردستان.

ئامارەكانى گواستتهوه

گواستنەوەی ئاسمانى

کەرتى گواستنەوەي ئاسمانى بە يەكىك لە كەرتە گەرنگەكانى پېشىكەشكەردنى خزمەتگوزارى بۇ گواستنەوەي ھاولەتىيەن و گەشتىيەن و كەلەكەن لە ناوچق و دەرمەمەي و لاتان دادەنرەت. پەرىپەدان و گەشمەكردنى ئەم كەرتە ھۆكارىكە بۇ پەتموکىردن و بەھىزىكەردنى ژىرخانى ئابورى و لاتان. گواستنەوە لە رىگاي ئاسمانىيەوه بە گەرنگىتىن، سەلامەتلىرىن و خىرااترىن گواستنەوە دادەنرەت بە بەراورد بە رىگاكانى ترى گواستنەوە. كەرتى گواستنەوەي ئاسمانى بە ھۆى ڕەخساندىنەن ھەلى كارى زۆر و بەرچاۋ لە ناوەمە و دەرمەمەي فەرۇكەخانەكان و گواستنەوەي كەلەكەن و پېشىكەشكەردنى خزمەتگوزارى لە فەرۇكەخانەكان بەشدارىيەكى كاراي ھەبە لە گەشمەي ئابورى و لات و كۆى بەرھەمى ناوچقى.

گەشتىيار گوازراوه كان: ژمارەي گەشتىياران (ھاتوو- رۆيىشتوو).

گەشتى ناوچقى: واتا جوولەي فەرۇكە (ھاتوو- رۆيىشتوو) لە نىوان فەرۇكەخانەي ولات.

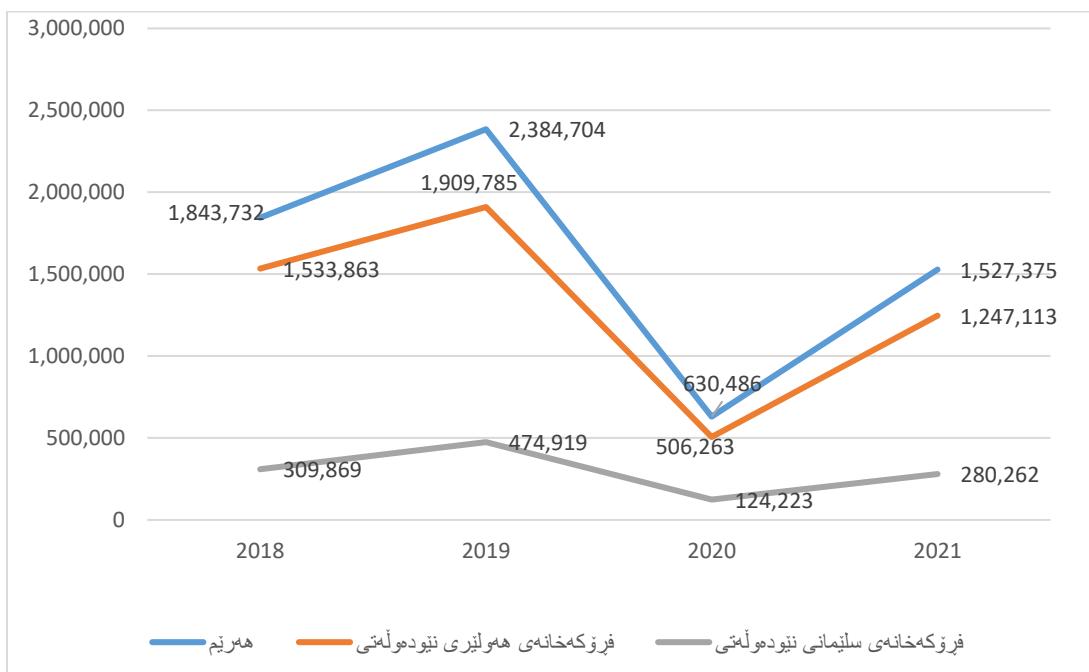
گەشتى نىودەولەتى: جوولەي فەرۇكە (ھاتوو- رۆيىشتوو) لە نىوان فەرۇكەخانەكانى هەریم و لاتانى تر.

بىرى شەمەك و كالا: كۆى كىشى كالا و پىداويسى و كەلۈپەلە پۆست كراومەكان (تون)، باركراو و بەتالل كراو (داگىراو).

خشتەي 1: ئامارى چالاکى گواستنەوەي ئاسمانى لە فەرۇكەخانەكانى هەریم 2021

سلىمانى	ھەولىر	ھەریم	نیشاندەر
48,607	251,588	300,195	ژمارەي گەشتىيارى ناوچقى
231,655	995,525	1,227,180	ژمارەي گەشتىyarى نىودەولەتى
280,262	1,247,113	1,527,375	كۆى گەشتى گەشتىيار
1,373	3,197	4,570	ژمارەي گەشتى ناوچقى
2,911	10,773	13,684	ژمارەي گەشتى نىودەولەتى
4,284	13,970	18,254	ژمارەي گەشتە ئاسمانىيەكان
6,173	14,966	21,139	بىرى كالاى گوازراوه (بەتالل كراو) بە تون
232	1,506	1,738	بىرى كالاى گوازراوه (باركراو) بە تون
6,405	16,472	22,877	بىرى كالاى گوازراوه (باركراو - بەتالل كراو) بە تون
سەرچاوه: فەرۇكەخانەي ھەولىرى نىودەولەتى / فەرۇكەخانەي سلىمانى نىودەولەتى			

شیوه‌ی 1: کۆی گشتی گەشتیاره گوازر او مکان لە فرۆکەخانەکانی هەریم بۆ سالانی 2018-2021

لە شیوه‌ی سەرەوە دەركەوتووە كە لە سالی 2021، کۆي گشتى ژمارەي گەشتیاران لە فرۆکەخانەکانی هەریمی كوردىستان 1,527,375 گەشتیار بۇوه لەوانە، 1,247,113 گەشتیار لە فرۆکەخانەی ھەولێری نیوەمولەتی و 280,262 گەشتیار لە فرۆکەخانەی سلیمانی نیوەمولەتی. ژمارەي گەشتیاران لە سالی 2021 بەریزە 58.7% بەرزيتەوە به بەراورد بە سالی 2020 و ھۆكارمکەي دەگەرتەمەو بۆ بلاپۈونەھە ئایرۇسى كورۇنا. لە سالی 2020، ژمارەي گەشتیاران لە فرۆکەخانەکانی هەریم 630,486 گەشتیار بۇوه، لەوانە 506,263 گەشتیار لە فرۆکەخانەی ھەولێری نیوەمولەتی و 124,223 گەشتیار لە فرۆکەخانەی سلیمانی نیوەمولەتی.

ئۆتۆمبىلەكانى تۆماركراو

لە نىستادا لە هەریمی كوردىستان ئۆتۆمبىل بە ھەموو جۆر و قەبارەكانىيەوە بەرلاوتىرين نامرازى گواستنەوەي كە رۈلىكى بەرچاوى ھېيە لە گەشەي ئابورى و برەنگانەوەي نەرىنى ھەمەيە لەسەر جوولەي بازىرگانى ناوخۇبىي و دەرەكى و وۇلات. گواستنەوەي وشكانى بە نامرازى ئۆتۆمبىل سەرەرای خالە ئەرىنېيەكانى بە دورى نىيە لە خالە ئەرىنېيەكان، لە وانە ھەبۈونى زيانى گيانى و ماددى ھاولاتىيان لە كاتى روودا و سەرچاوهى پىسىوونى ژىنگە بە تايىەت لە شارە گەورە مکان و دروست كردنى جانجالىيەكى زور بەھۇ زوربۇونى ژمارەي ئۆتۆمبىل لە هەریمدا.

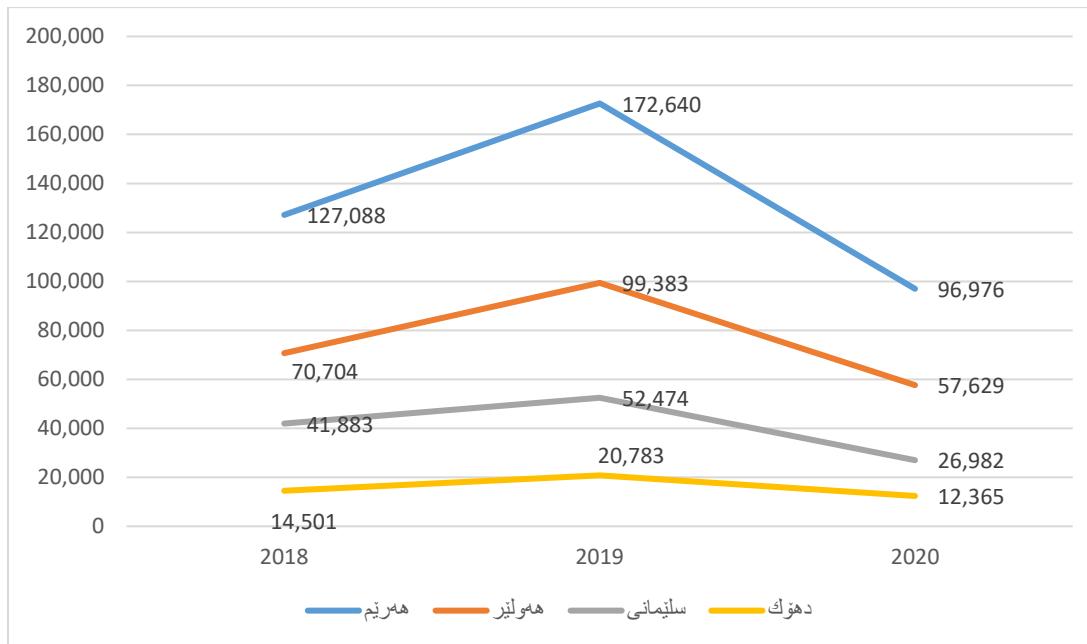
ئۆتۆمبىل نەفەر ھەلگر: ئەم ئۆتۆمبىلەنەن كە بۇ گواستنەوەي سەرنىشىن بە كاردىن لە جۆرى تايىەت و كىرى و مکوو (سالۇن، سىتىش، پاس).

ئۆتۆمبىل بارھەلگر: ئەم ئۆتۆمبىلەنەن كە بۇ گواستنەوەي كاڭاكان بە كاردىن وەك (لۇرى، بىك ئاپ، قەلاب، تانكەر، ھى تر)

خشنەی 2: ئاماری ئۆتومبىلەكانى تومارکراو جگە لە كەرتى مىرى لە پارىزگاكانى هەریم بۇ سالى 2020

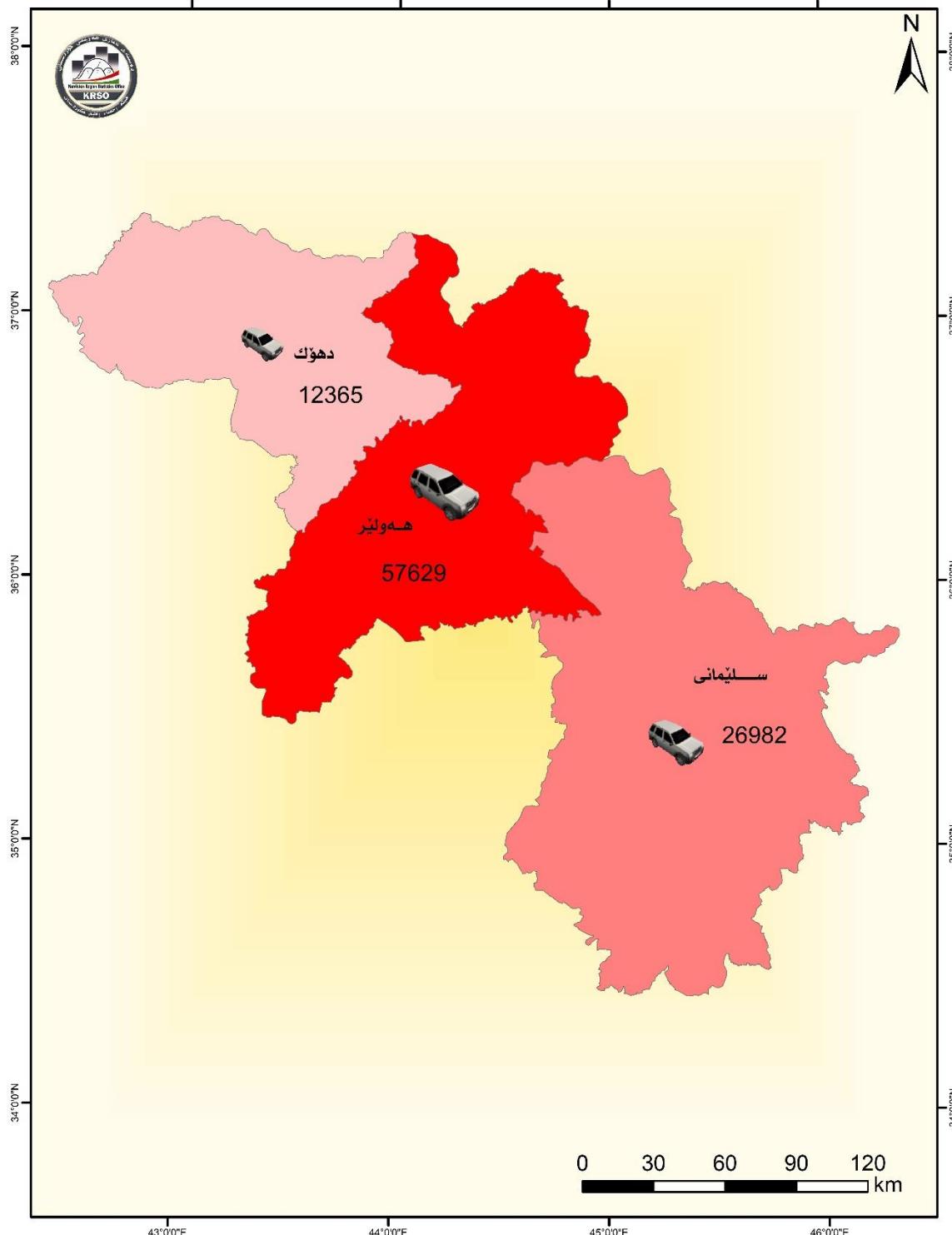
نیشاندەر	ھەولىر	سلیمانى	دەھوك	ھەریم
ژمارەي ئۆتومبىلەكانى تومارکراو لە بەریوەپەرایەتى ھاتووچۇرى پارىزگاكان	57,629	26,982	12,365	96,976
ژمارەي ئۆتومبىلەكانى نەھەرھەلگەر / تاييەت	46,686	22,274	10,562	79,522
ژمارەي ئۆتومبىلەكانى نەھەرھەلگەر / كرى	548	663	28	1,239
ژمارەي ئۆتومبىلەكانى بارھەلگەر	10,395	4,045	1,775	16,215
ژمارەي ئەو ئۆتومبىلەكانى كە (بەنزىن) بەكاردەھېنن	52,928	25,955	11,615	90,498
ژمارەي ئەو ئۆتومبىلەكانى كە (دىزلى) بەكاردەھېنن	4,616	1,027	750	6,393
ژمارەي ئەو ئۆتومبىلەكانى كە (سوتەمەنى و وزەي تر) بەكاردەھېنن	85	0	0	85
سەرچاود: بەریوەپەرایەتى ھاتووچۇرى (ھەولىر، سلیمانى، دەھوك)				

شىوهى 2 : ئامارى ئۆتومبىلەكانى تومارکراو جگە لە كەرتى مىرى لە پارىزگاكانى هەریم بۇ سالانى 2018-2019-2020

لە شىوهى سەرمهوە دەركەمۈت كە ژمارەي ئۆتومبىلى تومارکراو لە پارىزگاكانى هەریم لە سالى 2020 گەيىشىنۋە 96,976 ئۆتومبىل، بەلام لە سالى 2019، ژمارىيان 172,640 ئۆتومبىل بۇوه و بە بەراورد بە سالى 2019 بە رىزىمىەكى بەرچاوشىمى كە دەكتە 78% و ھۆكاريڭى دەگەرەتتەوە بۇ بلاۋبۇونۇمۇسى ۋايىرسى كۆرۈنە لە هەریمى كوردستان. لەسەر ناستى پارىزگاكانىش بۇ سالى 2020، بەرزتىرين ژمارە تومار كراوه لە پارىزگاى ھەولىر (57,629) و نزىمتىرين ژمارە لە پارىزگاى دەھوك (12,365) توماركراوه.

نەخشەی 9: ژمارەی ئوتۆمبىلەکاتى تۇماركراو جىگە لە كەرتى مىرى لە سەر ناستى پارىزگاكانى
ھەریمی کوردستان بۇ سالى 2020

رووداوەکانی ھاتووچۆ

رووداوی ھاتووچۆ رووداویکە بەمی پلانی پیشوهختە و به ھۆکاری جیاواز وەک تیز لیخورین .... روو دەدات و دەبیتە ھۆی پێکدادانی ئامرازیکی گواستنەوەی جوو لاو یان زیاتر لەگەل چەند ئامرازیکی تری گواستنەوە یان لەگەل پیادە یان ئازەل یان لەگەل تەنیک لەسەر ریگای گشتی و تابیت زیانی ماددى لى دەکەوتەوە.

ریگا: بريتىيە له شەقام یان كۆلان یان ھيلى ئاسن یان هەر شوينىكى كراوه كە ھاوولاتى بەكار دەھىنیت بۇ گەيشتن بە شوينى مەبەست دوور یان نزىك بىت، يەك ئاراستەي ھەبىت یان دوو ئاراستە، سەرمەكى بىت ياخود لاوەكى، يان ریگای گوند بىت.

پېكدادان: بريتىيە له بەریەكەمەتن لە نیوان دوو ئامرازى گواستنەوە یان لەنیوان ئامرازیکى گواستنەوە و تەنیکى جوو لاو (پیادە، پايىشل سوار، ئازەل...) یان نەجەوو لاو (دار وبىرد، دیوار، ستوونى كاربە...) كە لە ئەنجامدا دەبىتە ھۆزى زيانى گيانى و ماددى.

وەرگەزان: واتا له دەست دانى ھاوسەنگى ئامرازیکى گواستنەوە كە رووی سەرەوە دەکەوتە خوارەوە (سەرا و زېر دەبىت) یان دەکەوتە سەر تەنیشەت كە لە ئەنجامدا زيانى ماددى و گيانى لى دەکەوتەوە.

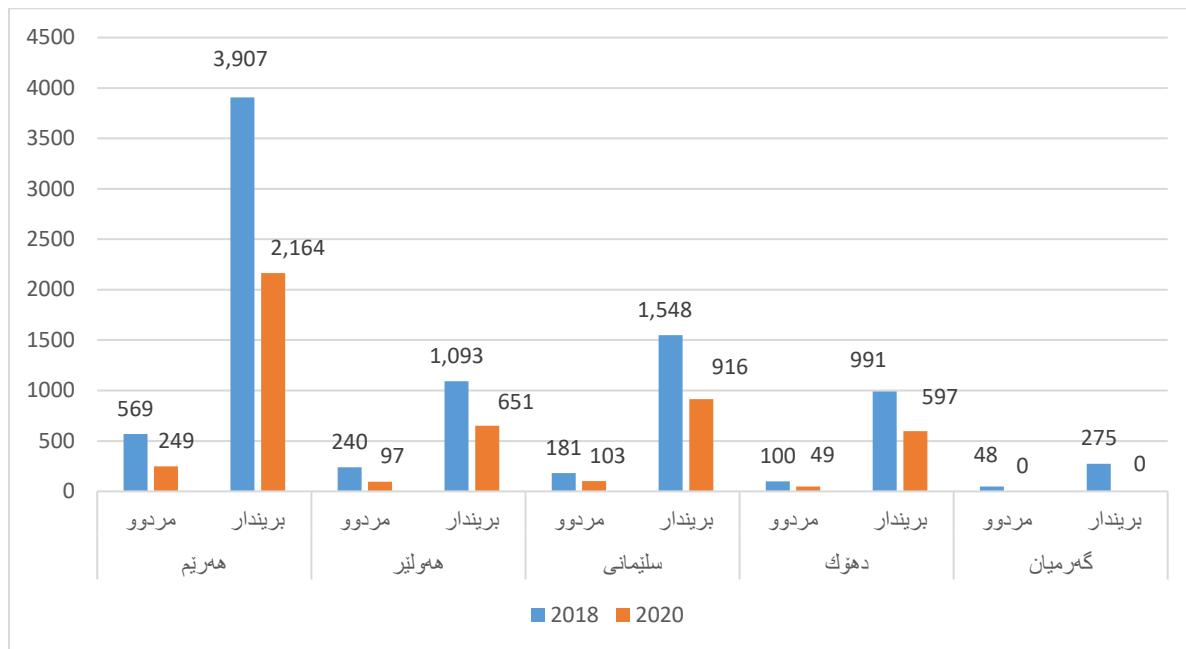
شىلان: پېكدادانى ئامرازیکى گواستنەوە جوو لاو بە تەنیکى نەرم وەکوو (مرۆف، ئازەل) لە ئەنجامدا زيانى ماددى و گيانى لى دەکەوتەوە.

خشتەی 3: ئامارى رووداوەکانى ھاتووچۆ لە پارىزگاكانى ھەریمی کوردستان بۇ سالى 2020

دەشك	سلیمانى	ھەولىر	ھەريم	نیشاندەر
646	1019	748	2413	کۆي ژمارەي رووداوەکانى ھاتووچۆ لەپارىزگاكانى ھەريم
58	193	120	371	ژمارەي مردووان
636	2984	715	4335	ژمارەي بەينداربۇوان
49	103	97	249	ژمارەي رووداوەکانى مردووان
597	916	651	2164	ژمارەي رووداوەکانى بەينداربۇوان

سەرچاوه: بەریوە بەرایەتى گشتى ھاتووچۆي ھەريم، بەریوە بەرایەتىيەكانى ھاتووچۆي سلیمانى، دەشك و ئيدارەي گەرميان

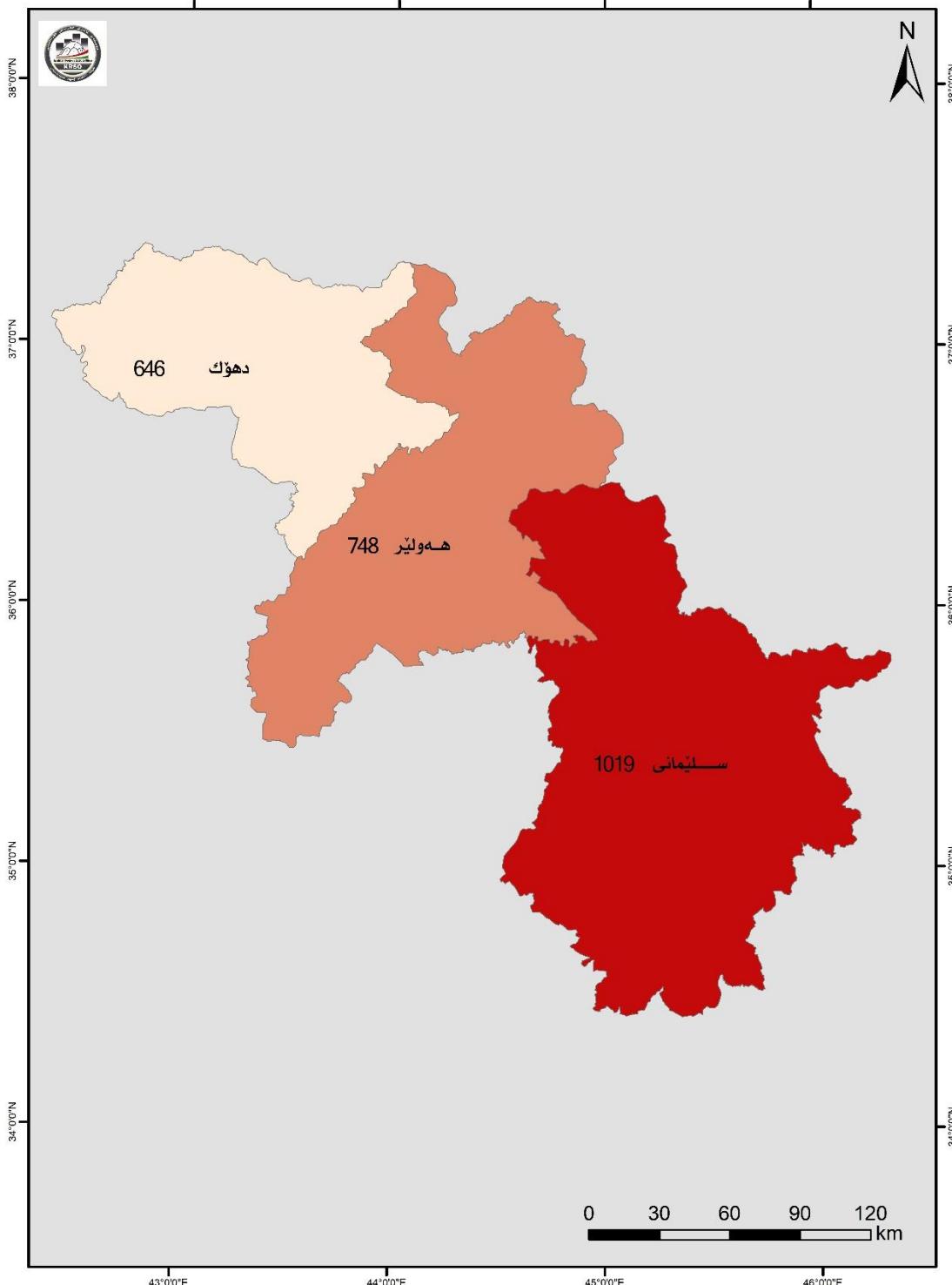
شیوهی 3: ژمارەی ئەو ڕووداوانەی کە مردن و برینداری لیکھوتەوە لە پارێزگاکانی هەریمی کوردستان بۆ سالانی 2018-2020

*بەهقى نەبۈونى داتاۋ زانىارى دروست ژمارەي مردن و بریندار بە هقى ڕووداۋ بۆ سالى 2020 لە نىدارەي گەرمىان ھەئىمار نەكراوه

(شیوهی سەرەوە) ژمارەي ئەو ڕووداوانەی کە مردن و برینداری لیکھوتەوە لە سەر ئاستى هەریم و پارێزگاکانى بۆ سالانى 2018 و 2020 پىشاندەدات. لە كۆي ڕووداومەكانى ھاتووچۇ بۆ سالى 2020 (2,413)، لەوانە 249 ڕووداۋ بۇوەتە ھۆكاري گیان لەدەستدان و 2,164 ڕووداۋ بېيى زيانى گیانى بۇوه، ژمارەي ڕووداومەكان لە سالى 2018 گىميشتووته 4,476 رووداۋ، لەوانە 569 ڕووداۋ بۇوەتە ھۆكاري گیان لە دەستدان و 3,907 ڕووداۋ بېيى زيانى گیانى بۇوه. بە گشتى، ژمارەي ڕووداومەكانى ھاتووچۇ لە سالى 2020 بەریزەمەكى بەرچاۋ كەممى كردووه بە بەراورىد بە سالى 2018 كەمدەكتە 46.1% و ھۆكاري مەكەي دەگەرىتىسو بۆ بلاپۈبونەوەي ۋايروسى كۆرۈنا و قەدەغەي ھاتووچۇ لە ناو شار مەكان و نىوان شار مەكان. لەسەر ئاستى پارێزگاکانىش، بۆ سالى 2020 پارێزگاى سلیمانى بەرزىرەن ژمارەي ڕووداۋى تومار كردووه كە 103 لەم ڕووداوانە بۇوەتە ھقى مردن و ڕووداۋى بریندار بۇون 916 ڕووداۋ بۇون و كەمترىن ژمارەي ڕووداۋ لە پارێزگاى دەۋىكە كە ژمارەي مردن 49 و بریندار 597 ڕووداۋ بۇون.

نەخشەی 10: ژمارەی ڕووداوەکاتی ھاتووجۆ لە سەر ناسى پارێزگاکانی ھەریمی کوردستان بۆ
سالی 2020

سەرچاوەکان

- بەشی ئامار مکانی گواستنەوە و پەیوەندىيەکان، وزارتى گواستنەوە و گەياندن/ فرۆكەخانەي نىيۇدەولەتى ھولىر و سليمانى- و مرگرتى زانىارى بە نوسراوى فەرمى 2022، هەریمی کوردستان: دەستەي ئامارى هەریمی کوردستان.
- بەشی ئامار مکانی گواستنەوە و پەیوەندىيەکان ، وزارتى گواستنەوە و گەياندن/ بەرپۈەمەرایەتى گشتى ھاتووچۇي ھەرینم و بەرپۈەمەرایەتىيەکانى ھاتووچۇي ھولىر، سليمانى، دەشك و ئىدارەي گەرمىان-و مرگرتى زانىارى بە نوسراوى فەرمى 2022. هەریمی کوردستان: دەستەي ئامارى هەریمی کوردستان.

ئامارەكانى بازركانى

کھرتی گھشتپاری

کهرتی گمشتیاری له ولاتان له رووی داهات و به کار خستتی هیزی کار و دروستکردنی جموجول له بازارهکان یمهکیکه له مو
کهرتanhی که به سمرچاویهکی گرنگی ئابوری داده نه زینت و همروهها داهاتی دهستکمتوو لهم کهرته رولیکی بمرچاوی همهیه
له بمرزکردنوهی کوی بیر همهی ناخویی. هریمی کور دستانیش یمهکیکه لهو همینه که گمشتیاریکی زور سمردانی دهکن به ههی
ههیبونی شوینی سروشتنی جوان دلبر قین و شوینهواری میز و وی وئو سه قامگیری و ئارامیهی له همین ده همهیه. دهستهی ئاماری هریم
به هاواکاری دهستهی گشتی گمشتوكوزار بېپی پلانی سالانه کار دهکات بو کوکردنوهی داتای ورد لمسمر یهکه گمشتیاریبیهکان له همین
بو ئاگاداربیون له بارودخى شونیه گمشتیاریبیهکان وزمارهی گشتی گمشتیارانی ناخو و بیانی و دمرهوهی هریم بېپی شهوانی
ماننهه میان.

یه که گهشتیاریه‌کان : شوینی نیشته‌جی بونی گهشتیارانه که بریتیه له هوتیل، مؤتیل، شوقه و کومله‌گا گهشتیاریه‌کانه که دهیته شوینگرمه‌ی شوینی نیشته جی‌بونی خملک له جیاتی مالی خویان له ماوهی مانهوهیان له گهشتیمکهیان که ههمو پنداویستی و خزمتگوز اربی پشوودان تبیدا پیشکهش دکریت و له ژیر سرپرشنی یه‌کمیه‌کی کارگیری تایبیت بهریوه دهبرین. له هبریمی کوردستان یه که گهشتیاریه‌کان به پی‌ی جوری خزمتگوز اربی پیشکهشکراو له پله نایاب که هملگری پینچ ئه‌ستیر من تا میللای که هملگری ئه‌ستیره نین پنونین دهکرین.

هوتیل: دامهر او مهیه کی گهشتیاری به که شوینگر موهی شوینی نیشته جی بونی خملکیه له جیاتی ملای خویان که همه مو پیداویستیه کی و مکوو تخت، گهرماو، توالیت (WC) لەخز دمگریت. هوتیل شوینیکی فراوانه که ژماره هیکی زوری خملک تبیدا دهمیننوه (له ملان زیاتر) وله لایمین کمسانیک به ریوه دمپریت که شاره زای کاری خزمتگوزاری هوتیل.

موقتیل: دامهر او مهیکی گمشتیاری به شوینی نیشته جنیوون بز ریبواران و گمشتیاران له سهر ریگاکانی دهرمه و نامهوهی شار که شوینی و هستانی توتومیلی تیایه و خزمتگوزاری به کمانی که متره به پراورد بهو خزمتگوزاری بانههی له هر تیل پیشکهش دمکرین.

شووقى گەشتىارى: دامەزراويمەكى گەشتىارىيە بۇ دابىن كردنى شوينى نىشته جىبىون بۇ رېيورەكان و گەشتىاران و شوينى ئامادەكردنى خواردن (چىشتىخانە) و خزمەتگوزارى سەرتايى تىداپە.

کومه‌لگای گهشتیاری: جوریکه له دامهزراوه‌ی گهشتیاری که پینکیت له کومه‌لگای خانووی گهشتیاری و تیدا جوره‌ها خزمت‌گوزاری پسوردان پیشکمیش دهکرین و له ژیر سمرپرشتی یه‌کمیه‌کی کارگیری تاییه‌ت به ریوه دهربین.

رُزماره‌ی میوانه‌کان : رُزماره‌ی نئو گهشتیارانهن که دهمیننه‌وه له یهکه گهشتیاریبه‌کان بُو ماویه‌کی دیاریکراو که ناییت له رُوژیک که‌متر بیت. ئەم گهشتیارانه ناوخوبین یان له دەرمه‌وه هەریم یان له و لاتانی ترن(بیانی).

رژماره‌ی شهوانی مانهوه (تختی به کار هینراو) : بریتیه له کوی شهوانی مانهوه میوانهکان یهکه گمشتیاریبیهکاندا وله سهر بنهمای (تخت، زور) بهپی روز) که دیاریکراو.

داهاتی گشتی یهکه گمشتیارییهکان: بریتیبه له داهاتی به دهست هاتوو له یهکه گمشتیارییهکان بمرامبیر پیشکمکش کردنی خزمتگوزاری بو میوانهکان و هک کریی نووستن یان کریی شهوانی مانهوهی گمشتیاران که تو دهکریتهوه لهکمّل داهاتی دووکان و مارکیت و چیشخانه وزهوي بز و هستاني نوتومیبل که داهاتیکه دهگهریتهوه بز یهکه گمشتیارییهکه، همروهها پیشکمکش کردنی خزمتگوزارییهکانی تر و هکوو (شوینی ملهوانگه و مساج، شوشتن و نوتوروی جلوبرگ)، بهکریدانی نوتومیبلی تاییمت به یهکه گمشتیارییهکه، بهکریدانی هولی ناهمنگ، کردنوهی پیشانگا و کونفراس همروهها بههای فروشراوهکان له فروشتنی خواردن و خواردنوه له چیشخانه یان کافتریا که سمرجهمیان داهاتهکمکان دهگهریتهوه بز داهاتی گشتی یهکه گمشتیارییهکان.

ژماره‌ی کریکاران: بریتیبه له کوئی گشتی کریکاران له ماوهی یهک سال که له ناو یهکه گهشتیار بیمه‌کان بهرامبهر کری (مووجه) یان بهمنی کری (بنی مووجه) کار دهکن و هک خاوند یهکه‌که.

خەرجى گشتى يەكە گەشتىارىيەكان: بريتىيە لە كۆى گشتى خەرجىيەكان وەك كۆى مۇوچە وبەخشى نەختىنەيى و نانەختىنەيى و كرىتى خزمەتگۈزازى پېشىكمىشكراو (كەلۋىپەل و پىداويسىتىيەكان، خزمەتگۈزازىي و ئالوگۇرى دراو) لە يەكە گەشتىارىيەكان.

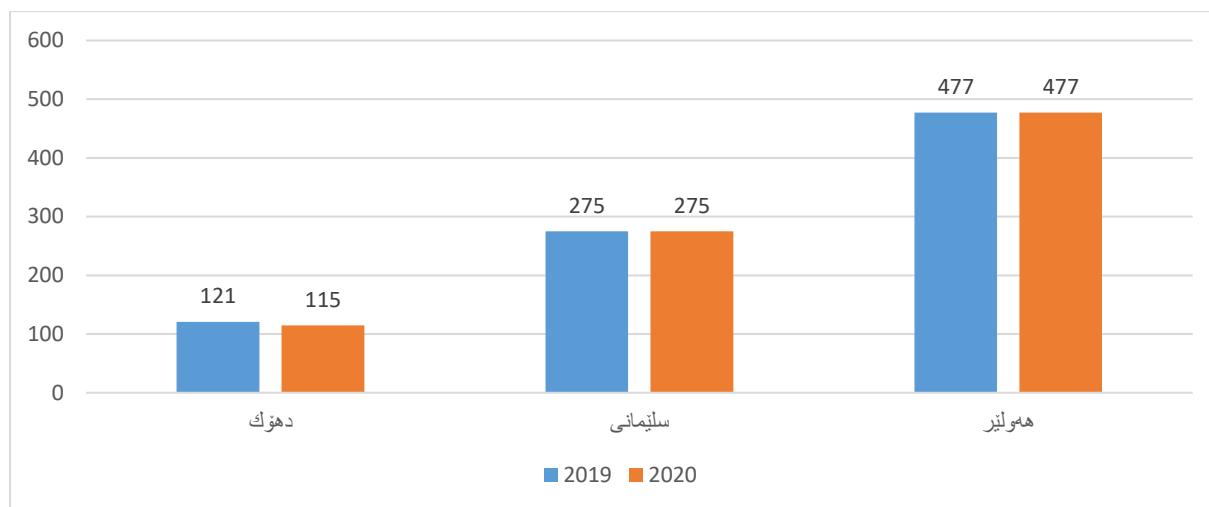
خشتەي 1 : ژمارەي يەكە گەشتىارىيەكان و ژمارەي میوان و شەوانى مانھو بەپىي رەگەز نامە و ژمارەي كريكاران و كۆى گشتى خەرجىيەكان و داهاتى دەستكەمتوو لە سەر ئاستى پارىزگاڭانى ھەرئيم بۇ سالانى (2019 و 2020)

ھەریمی کوردستان		سلیمانى		دەۋەك		ھەولىر		بابەت
2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	
867	873	275	275	115	121	477	477	ژمارەي يەكە گەشتىارىيەكان
1,540,249	3,034,031	825,160	1,273,002	85,019	188,281	630,070	1,572,748	ژمارەي میوانانى ناوخۆبىي عىراق
2,426,885	4,659,327	984,986	1,338,625	276,516	487,380	1,165,383	2,833,322	ژمارەي شەوانى مانھو دەرەھەي میوانانى ناوخۆبىي عىراق
486,870	618,621	111,638	183,997	12,526	28,845	362,706	405,779	ژمارەي میوانانى دەرەھەي عىراق (بىانى و عەرەب)
714,677	939,095	200,874	297,482	52,297	90,719	461,506	550,894	ژمارەي شەوانى مانھو دەرەھەي میوانانى دەرەھەي عىراق (بىانى و عەرەب)
2,027,119	3,652,652	936,798	1,456,999	97,545	217,126	992,776	1,978,527	كۆى گشتى ژمارەي میوان
3,141,562	5,598,422	1,185,860	1,636,107	328,813	578,099	1,626,889	3,384,216	كۆى گشتى ژمارەي شەوانى مانھو دەرەھەي
6,690	7,082	2,013	1,916	555	781	4,122	4,385	ژمارەي كريكاران لە يەكە گەشتىارىيەكان
116.107	160.631	37.809	46.997	6.000	11.451	72.298	102.183	خەرجى گشتى يەكە گەشتىارىيەكان (مليار دينار)
232.039	344.770	94.756	101.104	10.299	19.595	126.984	224.071	داھاتى گشتى يەكە گەشتىارىيەكان (مليار دينار)

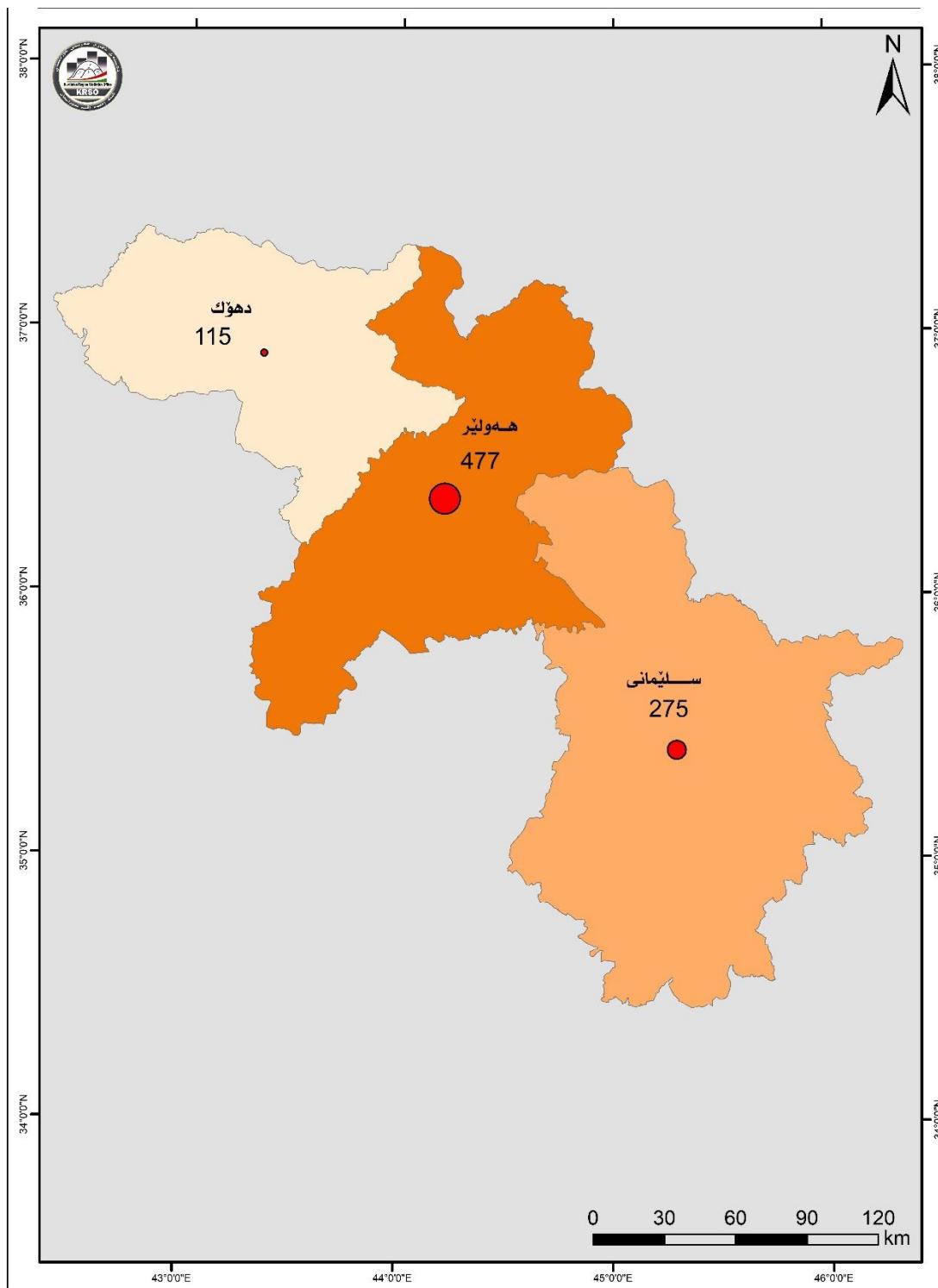
ژمارەي يەكە گەشتىارىيەكان

لە خشتەي 1 دەركەمتوو كە ژمارەي يەكە گەشتىارىيەكان لە ھەرئيمى كوردستان لە سالى 2020 كە 867 يەكە بۇوه بە بەراورد بە سالى 2019 كە ژمارەيان 873 يەكە بۇوه بە رىزەسى 0.6% كەمىي كىدوووه. ھۆكاري كەمبوونەھەي ئەو رىزەسى دەگەرەتەھە بۇ بللۇبۇونەھەي ئايروسى كۆرۈنا بەسەر جىهان و عىراق بەگشتى و ھەرئيمى كوردستان بەتايىھەتى، كە ھەندىك لە خاونەن يەكە گەشتىارىيەكان ناچار بۇون بە شىۋىيەكى كاتى يەكە گەشتىارىيەكانىيان دابخەن يان پېشەكمىان بىغۇرن. ژمارەي يەكە گەشتىارىيەكان لە سەر ئاستى پارىزگاڭان لە شىۋىيە خوارمۇھ رۇونكراوەتەھە.

شیوه‌ی 1 : بەراوردی ژمارەی یەکە گەشتیاربیهکان لەسەر ئاستى پارێزگاکانی هەریمی کوردستان بۆ سالانی (2019 و 2020)

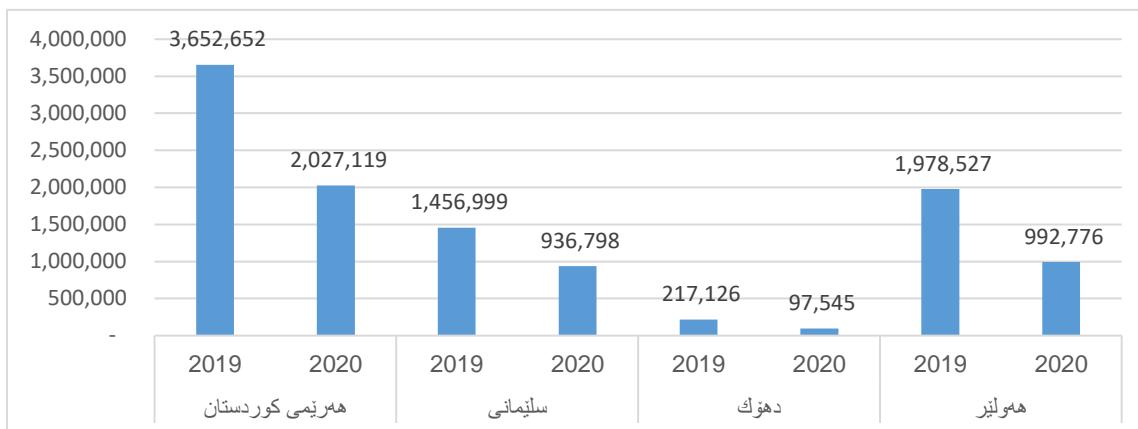
نەخشە 11: ژمارەی یەکە گەشتیارییەکان لەسەر ناستی پاریزگاکانی هەریمی کوردستان بۆ
سالی 2020

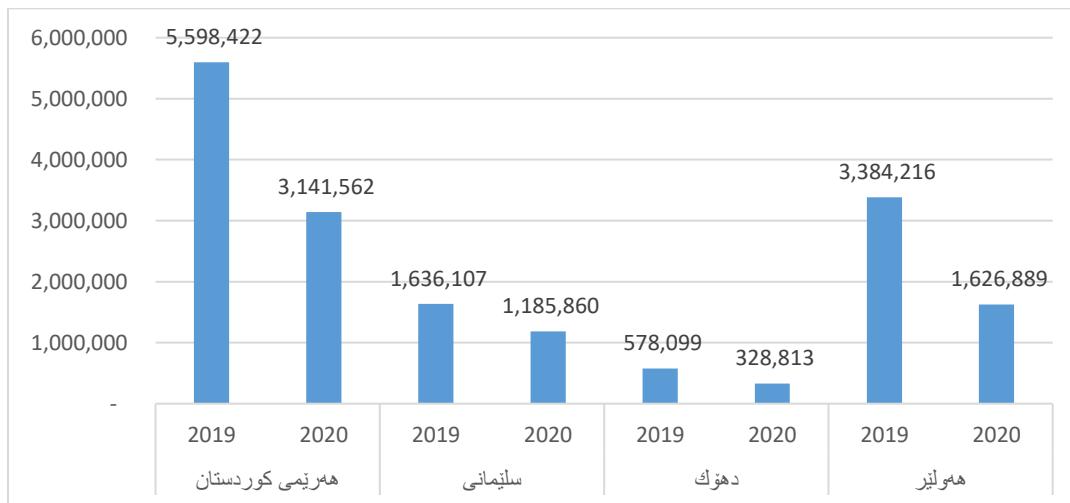
ژمارەی گەشتیار لە يەكە گەشتیاربیهکان

لە خشتهی 1 دەركەمتووە كە ژمارەی میوانەكان لە يەكە گەشتیاربیهکان لە هەریمی کوردستان لە 3,652,652 میوان لە سالى 2019 بە رېزەت 44.5% دابەزیووە بۆ 11,207,027 میوان لە سالى 2020، هەروەھا بە هەمان شیوه ژمارەی شەوانى مانەوە میوانان (3,141,562 شەم) لە سالى 2020 بە رېزەت 43.8% نزم بۇونەھو پېشان دەدات بە بەراورد بە شەوانى 5,598,422 شەو لە سالى 2019. ھۆكارى ئەم كەمبۈونە بە گشتى دەگەریتەوە بۆ بلاپەپەنەوە قایرۋىسى كۆرۈنە و قەمدەغەي ھاتووچۇ كە رېنگر بۇون بۆ ھاتنى گەشتیارانى ناوخۇ و دەرمەوە هەریمی کوردستان و گەشتیارانى بىيانى (شىوهى 2 و 3).

شىوهى 2 : ژمارەی میوانانى ھاتوو بۆ يەكە گەشتیاربیهکان لەسەر ئاستى پارىزگاڭانى ھەریمی کوردستان بۆ سالانى 2019 و 2020

شىوهى 3 : ژمارەی شەوانى مانەوە میوانان لە يەكە گەشتیاربیهکان لەسەر ئاستى پارىزگاڭانى ھەریمی کوردستان بۆ سالانى 2019 و 2020

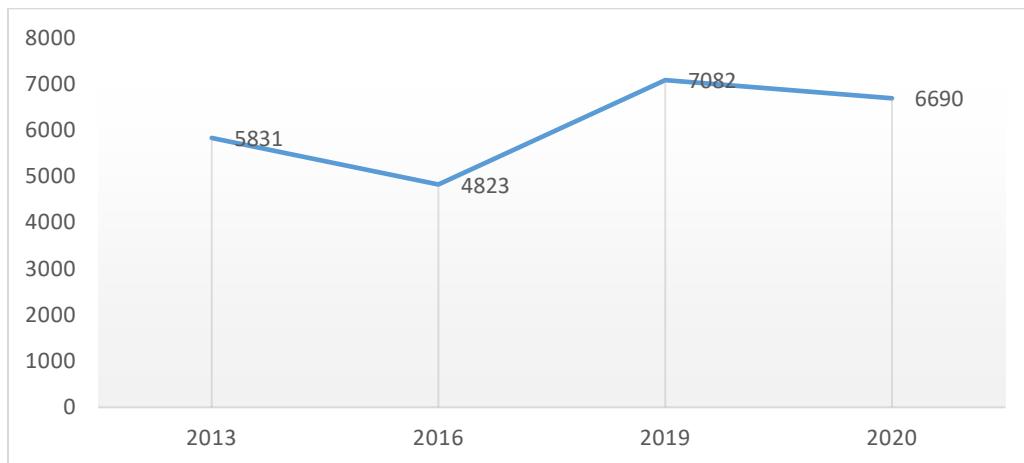

ژمارەی كرييکار لە يەكە گەشتیاربیهکان

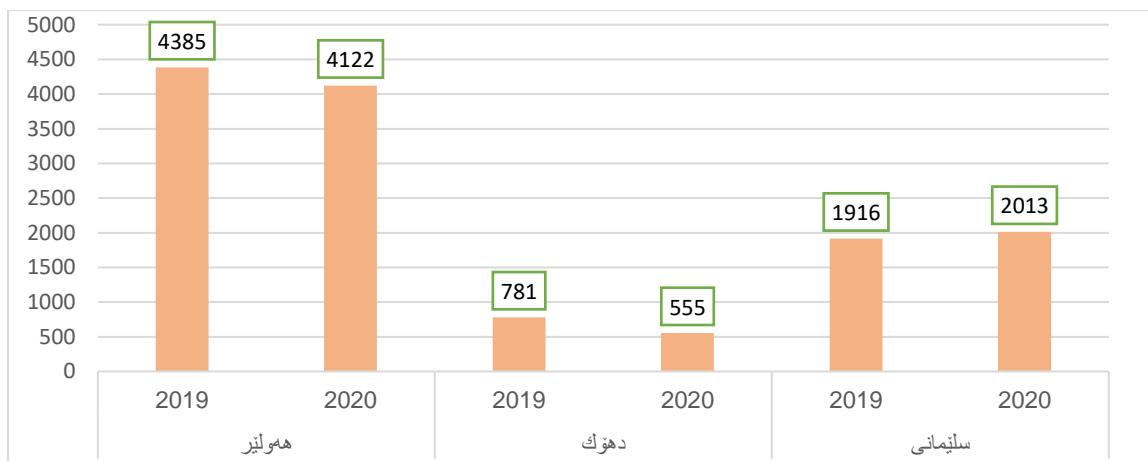
خشتهی 1 جىاوازى ژمارەي كرييکاران لە يەكە گەشتیاربیهکان بۆ سالانى 2019 و 2020 لەسەر ئاستى ھەریم و پارىزگاڭان پېشان دەدات. لە سالى 2020دا، ژمارەي كرييکاران لە يەكە گەشتیاربیهکان 6,690 كرييکار بۇوە و بە بەراورد بە 7,082 كرييکار لە سالى 2019 بەرېزەت 5.5% دابەزىوو. ھۆكارى ئەم دابەزىنە دەگەریتەوە بۆ بلاپەپەنەوە قایرۋىسى كۆرۈنە و قەمدەغەي ھاتووچۇ كە

ریگر بون له هاتنی گەشتیار بۆ هەریمی کوردستان. له سالی 2020، يەکە گەشتیاربیمەكان بۆ ماوھی 8 مانگ داخراپون و تەنھا 4 مانگ کاریان کردووە (شیوهی 4 و 5).

شیوهی 4: بەراورکردنی ژمارەی کریکاران له يەکە گەشتیاربیمەكان له هەریمی کوردستان بۆ سالانی (2020,2019,2016,2013)

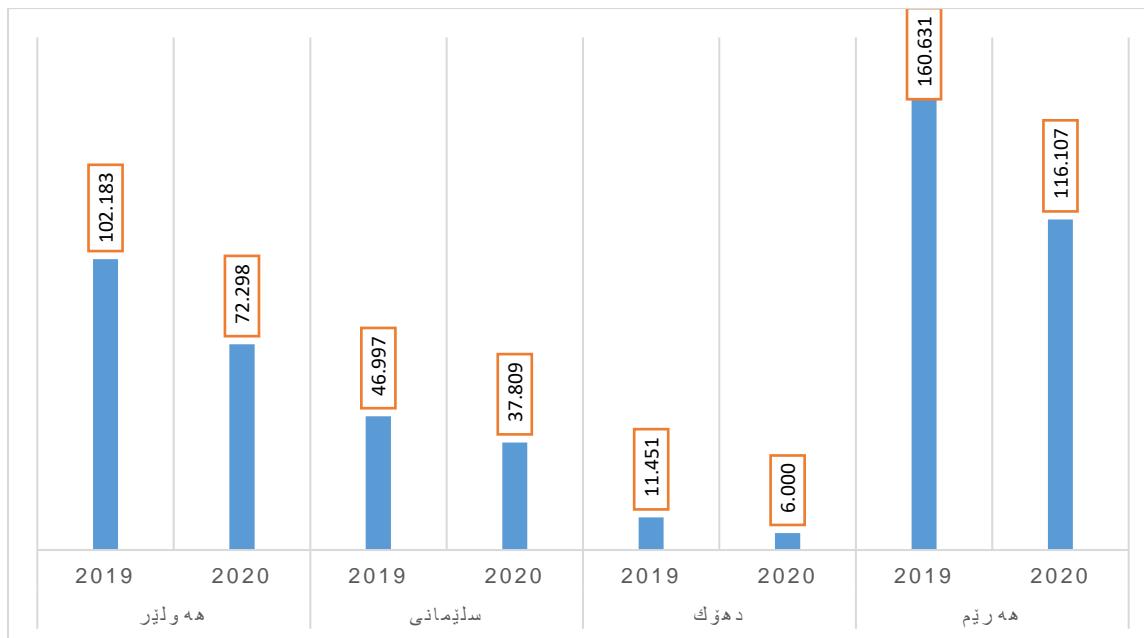

شیوهی 5: ژمارەی کریکاران له يەکە گەشتیاربیمەكان لە سەر ئاستى پاریزگاکانی هەریمی کوردستان بۆ سالانی 2019 و 2020

خەرجى يەكە گەشتىارىيەكان

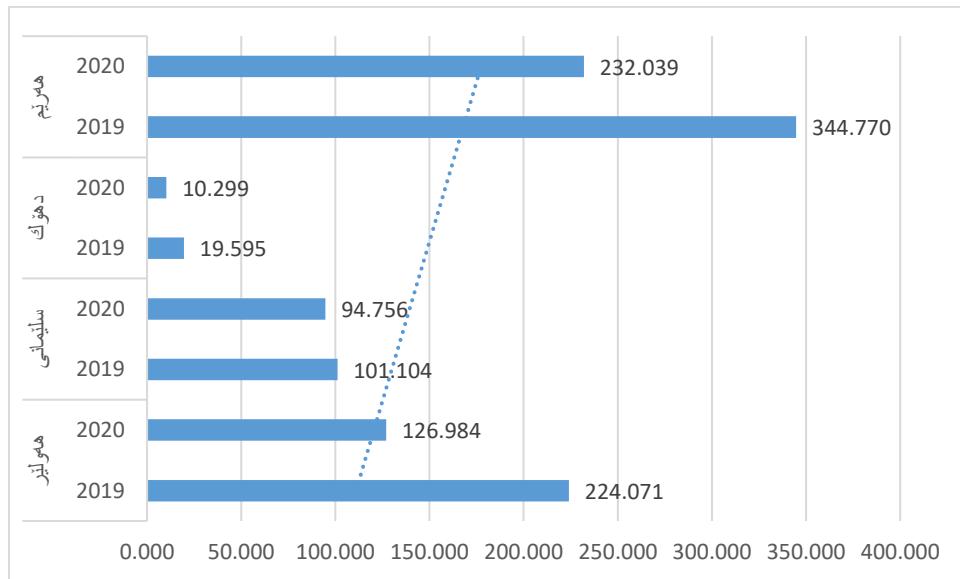
شىوهى 6 : خەرجى گشتى يەكە گەشتىارىيەكان لە سەر ئاستى پارىزگاكانى هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2019 و 2020 (مليار دينار)

شىوهى سەرەوە جىاوازى خەرجى گشتى يەكە گەشتىارىيەكان بۆ سالانى 2019 و 2020 لە سەر ئاستى هەریم و پارىزگاكان پېشان دەدات. خەرجى گشتى يەكە گەشتىارىيەكانى هەریم لە سالى 2020 كە 116.107 مiliار دينار بۇوه بەراورد بە 160.631 مiliار دينار خەرجى لە سالى 2019 بە رىزەت 27.7% دابەزىنى بەخۇوه بىنۇوه. هەروەك لە شىوهى دەركەوتۇوه، جىاوازىيەكى زۆر لە نىتوان پارىزگاكان بەدى دەكىرىت ئەمۇش دەگەرتىمەو بۆ جىاوازى ژمارەت يەكە گەشتىارىيەكان لە سەر ئاستى پارىزگاكان، بۆ نموونە پارىزگاى ھولىنر زۆرترین ژمارەت يەكە گەشتىارى و پارىزگاى دەھۆك كەمترین ژمارەت يەكە گەشتىارى ھەمەنچى دەۋەتە سەر خەرجى گشتى لە سەر ئاستى پارىزگاكان. هەروەك لەشىوهكەدا دىارە، خەرجى گشتى لە پارىزگاى دەھۆك لە سالى 2020 نزىك لە نىوهى خۆى كەمى كەدووە بە رىزەت 47.6% بە بەراورد بە سالى پېشىۋەت.

داھاتی یەکەگەشتیاربیەکان

شیوهی 7 : داھاتی گشتی یەکەگەشتیاربیەکان لەسەر ناستی پاریزگاکانی هەریمی کوردستان بۆ سالانی 2019 و 2020 (مليار دینار)

شیوهی سەرموچیاوازی داھاتی گشتی یەکە گەشتیاربیەکان بۆ سالانی 2019 و 2020 لەسەر ناستی هەریم و پاریزگاکان پیشان دەدات. داھاتی گشتی یەکە گەشتیاربیەکانی هەریم لە سالی 2020 گەشتیووته 232.039 مiliار دیناری عێراقی و بەراورد بە 344.770 مiliار دینار لە سالی 2019 بەریزەی 32.6% دابەزینی بەخۆو بیبنیو. لە شیوهکە بە رونى پیشاندراوە کە لە سالی 2020 داھاتی گشتی یەکە گەشتیاربیەکان لە هەردوو پاریزگای ھەولێر و دھۆک نزیکوبونە لە نیوەی داھاتی گشتی لە سالی 2019.

بازرگانی ناوخویی

کەرتی بازرگانی ناوخویی لە چالاکییە ئابورییە گرنگەکان هەژمار دەکریت لە ناو چەمکەکانی ئابوری نیشتمانی و بەشداری لە کۆ بەرھەمی ناوخویی لە بەگەرخستنی ھیزی کار و زیادکردنی داھات دەکات. بۆ پیشخستن و باشترکردنی ئەمای ئەم کەرتە و بەھیزکردنی ئابوری گشتی پیویستی بە ئاپرلیدانەوە ھەمیه. بە ھۆی گرنگی ئەم کەرتە لە بەرھەم پیشبردنی ئابوری گشتی، دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان بە ھەماھەنگی لەگەل دەزگای ناوەندی ئامار لە بەغدا رووپیوی بازرگانی ناوخویی (بازرگانی تاک و کۆ و چاک کردن و فروشتنی ئوتومبیل و ماټورسیکلی بزوینەردار) بەشیوهی ھەلبژاردنی نمونە ئەنجامدرا بۆ کەرتی تابیت لە سالی 2021 بە پشت بەستن بە چوارچیوی ئابوری (بازرگانی و پیشەسازی و چیشخانەکان) لە سالی 2021 بۆ ھەلبژاردنی نمونەکان. چوارچیوی بەكارهاتوو لە گشت شوئینە بازرگانیبیەکان کە دەکەویتە سەنتەری پاریزگا (قەزا و ناحیە) کە شوئینی پر لە جموجۇلۇ بازرگانین لە خۆدەگریتەوە بۆ مەبەستی دەستەبەرکردنی زانیاری ئاماری لە یەکە ئابوریبیەکان کە جەخت لە چالاکییە سەرەکیيەکانی بازرگانی تاک و کۆ و چاک کردن و فروشتنی ئوتومبیل و ماټورسیکلی بزوینەردار دەکەنەوە. ئەم رووپیوو لە عێراق و هەریمی کوردستان (شار و گوند) ئەنجامدرا بەپلین پیشەسازی ستانداردی نیودولەتی ھەموارکراوی چوارم (ISIC 4).

چەمک و زاراوهکان

چالاکی نابوری سەرەکی: بريتىيە لەو چالاکىيەى كە دامەزراوەكە ئەنچامى دەدات بەپىنى پۇلۇنى نىيۇدۇلەتى چالاکىيە نابورىيەكان وە بەشدارە بە زۇرتىن بەھا زىادە لە كاتى هېبۈونى چەند چالاکىيەك لە دامەزراوەكەدا.

قەوارەي ياسايى قەوارەي ياسايى جۆرى خاوهندارىتى كۆمپانياكان (دامەزراوهکان) لە رەۋوی ياسايىيەوە دىاردەكتەن و لە چوار جۆرى خاوهندارىتى خوارەوە پېنگ ھاتۇونە:

كۆمپانياي تاكەكمسى: خاوهنى ئەم جۆرە كۆمپانيايە كەسىكى ئاسايىيە و ئەم كەسە بەرپرسىارە لە كاروبارى كۆمپانيا و سۇنوردار نىيە لە ھەممۇ پەيوەست بۇوەكانى كۆمپانياكەيەوە.

كۆمپانياي ھاوبەش (بەشداربۇوان): ئەم كۆمپانيايە لە چەند كەسىكى پېنگ دېت و ژمارەيان لە 5 كەمس كەمتر نىيە. هەر بەشداربۇويەك پېشكى دىيار كراوى خۆى ھەمە لە كۆرى گشتى پېشكەكان و ئەم كەسانە بەرپرسىارەن لە قەرزەكانى كۆمپانيا بە پىنى بەھا پېشكەكانىيان.

كۆمپانياي بەرپرسىاري سۇنوردار: كۆمپانياي بەرپرسىاري سۇنوردار لە چەند كەسىكى پېنگ دېت كە لە 25 كەمس زىاتر نىن و هەر يەك پېشكى خۇيان كۆ دەكەنەوە و بەرپرسىارەن لە پەيوەستەكانى كۆمپانيا ھەرىيەك بە پىنى بىرى پېشكى كۆكراوه.

كۆمپانياي ھاوكارى (پېشكدار): كۆمپانيايەكە لە چەند كەسىكى ئاسايىي پېنگ دېت كە لە 10-2 كەمس كەمتر نىن و ھەرىيەكىيان پېشكى خۆى ھېبە. ھەممۇ ئەم كەسانە بەرپرسىاري كەسىي و بى سۇنورى ھەممۇ پەيوەستەكانى كۆمپانيان.

كەيىكاران: ئەم كەسانەن كە لە دامەزراوەكە كار دەكەن (نېر و مىن) چ ئەوانەي مۇوچە و كرى وەرنڭىن و وەك خاوهنكار بۇ خۆ يان كار دەكەن چ ئەوانەي بەرامبەر بە مۇوچە يان كرئ كار دەكەن بە بى رەچاو كردنى مېكانيزمى وەرگەتنى مۇوچە يان كرئ.

قەرەبۇوى كەيىكاران: كۆرى ئەم پارە نەختىنە و شەمەكىيە (نا نەختىنە) كە دامەزراوەكە بە كەيىكاران دەدات و ھەممۇ ئەم پارانە دەگەرتىمۇ وەكى پاداشت، پارە گۆزەران، كەيى خانۇو، ئەم پارە بەرامبەر بە كارى زىدمەكى و ھەند بە كەيىكاران دەدرىت. يان ئەم كەيىكاران خزمەتكۈزۈرۈپ يانە كە پېشكەش بە كەيىكاران دەكرى بە بى بەرامبەر يان بە داشكادن و ئەك سۇودېنگى بۇ كەيىكاران.

كۆرى بەھا بەرھەم: بريتىيە لە بەھا لىوارى بازىرگانى لەگەل داھات لە چالاکەكانى تر.

باچ لە سەر بەرھەم: ئەم پارە نەختىنە يان نانەختىنە كە يەكەى بەرھەمەين بەپىنى ياسا بە حۆكمەت دەدات بەرامبەر بە كالا و خزمەتكۈزۈرۈپ يانە كەيى بەرھەمەين يان فرۇشتىيان و ھەر باجىكى تر كە كە بەرھەمەين بىدات لە ئاكامى بەرھەمەينان بەھا زىادە (داھات - پېداويسەكان): ئەم گۆزەمە كە دەخربىتە سەر بەرھەمە ناوخۇبىيەكان لەلايمەن دامەزراوەكەمە بەرامبەر بە چالاکىيانە كە ئەنچامى دەدات و لەرىگەلى دەركەرنى بەھا پېداويسەكان لە بەھا بەرھەم بەدەست دېت.

كەردارى زىادە: بريتىيە لە بەھا زىادە لەدوای لى دەرھىنانى قەرمبۇوى كارمەندان.

دامەزراوەکانی بازرگانی ناوچۆیی (بازرگانی تاک و کۆ و چاکىردن و فرۆشتنی ئۆتۆمبىل و ماتۆرسىكلی بزوینەردار)

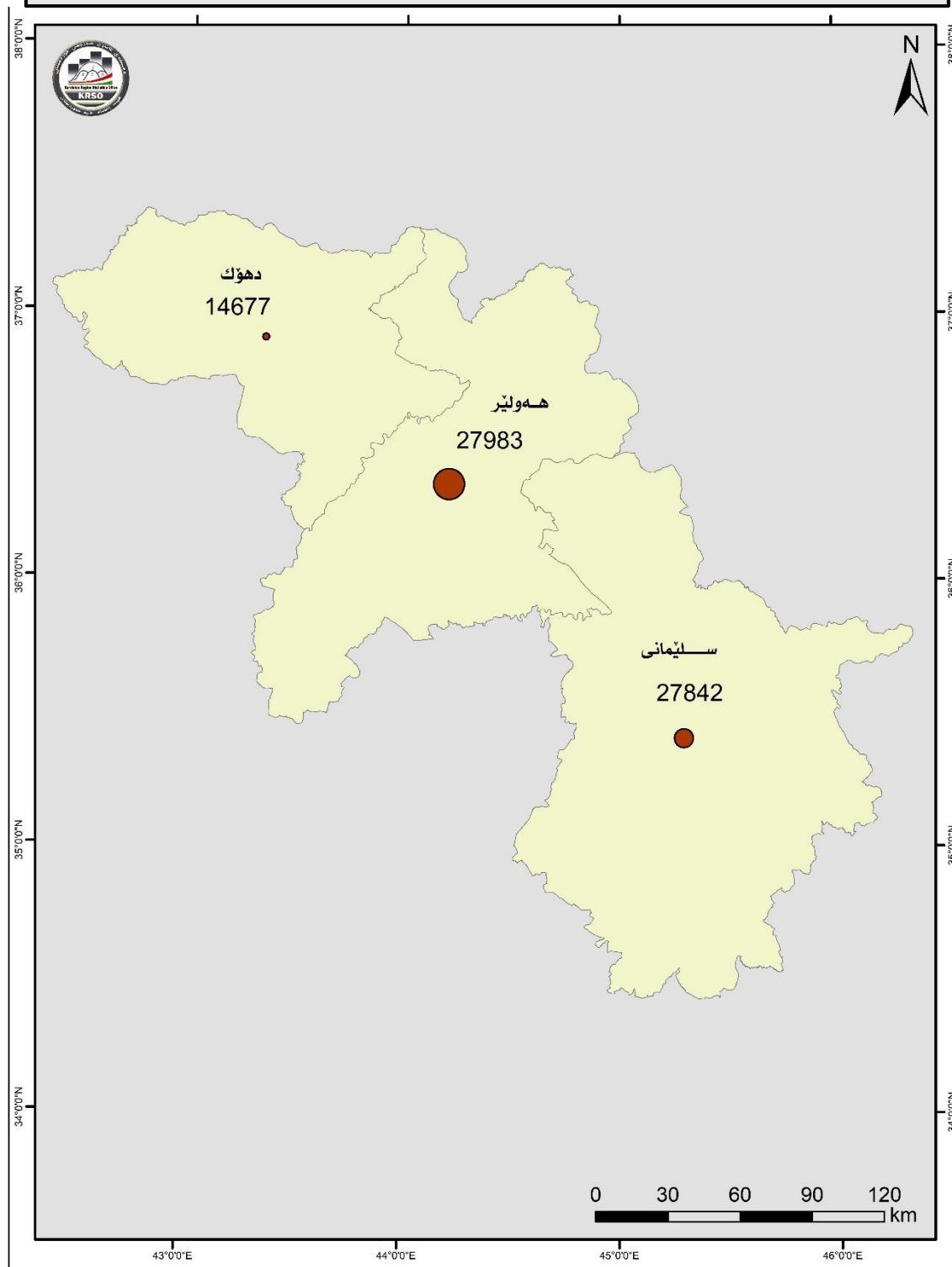
خشتەی 2: ژمارە و ریژەی سەدى دابەشبوونی دامەزراوەکان بە پىئى جۇرى چالاکى ئابورى، ژينگە و پارىزگا بۇ سالى 2021

جۇرى چالاکى ئابورى سەرەكى

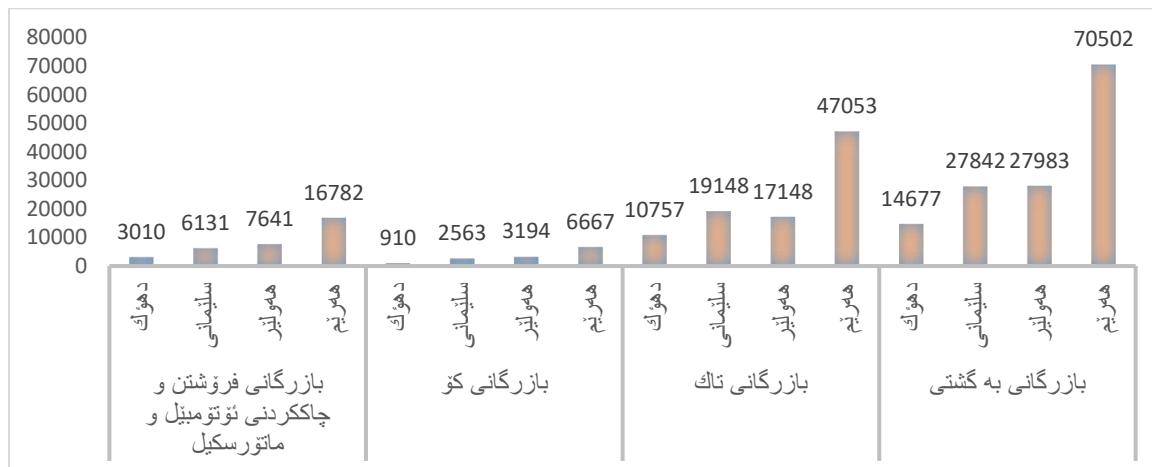
بازرگانی بە گشتى				بازرگانی تاک				بازرگانی کۆ				بازرگانی فرۆشتن و چاکىردنی ئۆتۆمبىل و ماتۆرسىكلی				پارىزگا ژينگە		
بازرگانی	ھەریم	ھەولىر	سلىمانى	بازرگانی	ھەریم	ھەولىر	سلىمانى	بازرگانی	ھەریم	ھەولىر	سلىمانى	بازرگانی	ھەریم	ھەولىر	سلىمانى	دھۆك	دھۆك	دھۆك
70140	27914	27697	14529	46890	17107	19126	10657	6632	3194	2563	875	16618	7613	6008	2997	شار	ژمارە	
99.5	99.8	99.5	99	99.7	99.8	99.9	99.1	99.5	100	100	96.2	99	99.6	98	99.6	پارىزەي شار	%	
362	69	145	148	163	41	22	100	35	0	0	35	164	28	123	13	گوند	ژمارە	
0.5	0.2	0.5	1	0.3	0.2	0.1	0.9	0.5	0	0	3.8	1	0.4	2	0.4	پارىزەي گوند	%	
70502	27983	27842	14677	47053	17148	19148	10757	6667	3194	2563	910	16782	7641	6131	3010	کۆي گشتى	ژمارە	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	پارىزەي گشتى	%	

ژمارەی دامەزراوهی بازرگانی ناوچۆیی (بازرگانی تاک و کۆ، فرۆشتن و چاکىردنی ئۆتۆمبىل و ماتۆرسىكلی بزوینەردار) لە كەرتى تايىھەت بۇ سالى 2021 لەسەر ئاستى ھەریم 70,502 دامەزراوه بۇون. بە پىئى دەرەنjamەكانى پرووپېيى بازرگانی تاک و کۆ، فرۆشتن و چاکىردنی ئۆتۆمبىل و ماتۆرسىكلی بزوینەردار سالى 2021، دابەشبوونى ئەم دامەزراوانە پىئى ژينگە بەم جۇره بۇوه كە (99.5)(70140) 99.5% لەم دامەزراوانە لە شارەكان و (362) 0.5% لە گوندەكان تۆماركرابون.

نەخشەی 12: ژمارەی دابەشبوونى دامەزراوەكانى بازرگانى ناوخۆبى لەسەر ئاستى پارىزگاكانى
ھەریمی کورستان بۇ سالى 2021

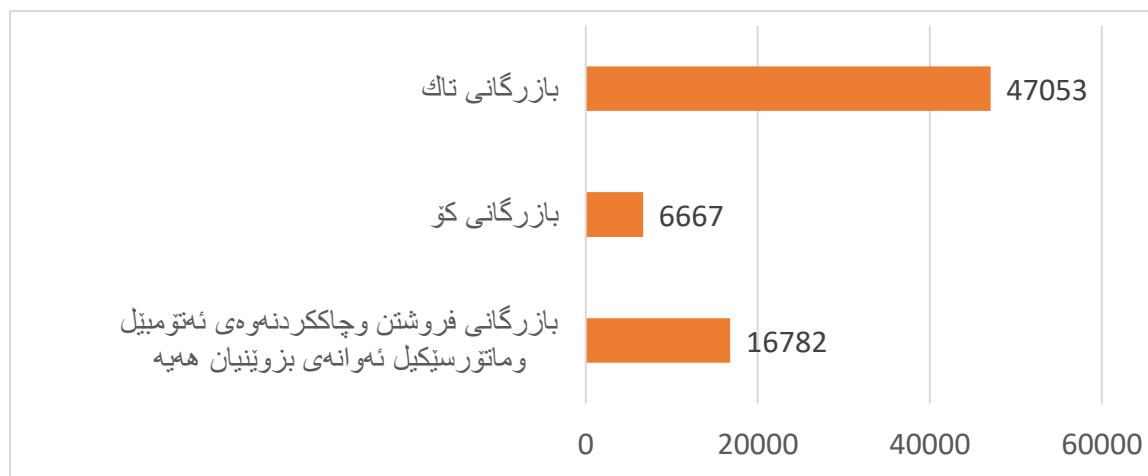

شیوهی 8 : ژمارەی دامەزراوە بازرگانییەکان لە کەرتى تاييەت لە هەریمی کوردستان بەپێی پاریزگا و بەپێی چالاکی ئابورى بۆ سالى 2021

بە پێی شیوهی سەرموھ، زۆرتىrin ژمارەی دامەزراوە بازرگانییەکان لە پاریزگای ھولىر بۇوە (27,983) کە دەكتە به ریزەی 39.7%， دواتر پاریزگای سلیمانى دىت (27,842) به ریزەی 39.5% و كەمترىن ژمارەی دامەزراوە بازرگانییەکان لە پاریزگای دەھۆك بۇوە (14,677) به ریزەی 20.8%.

شیوهی 9: ژمارەی دامەزراوە بازرگانییەکان لە کەرتى تاييەت لە هەریمی کوردستان بەپێی جۆرى چالاکی ئابورى سەرەکى بۆ سالى 2021

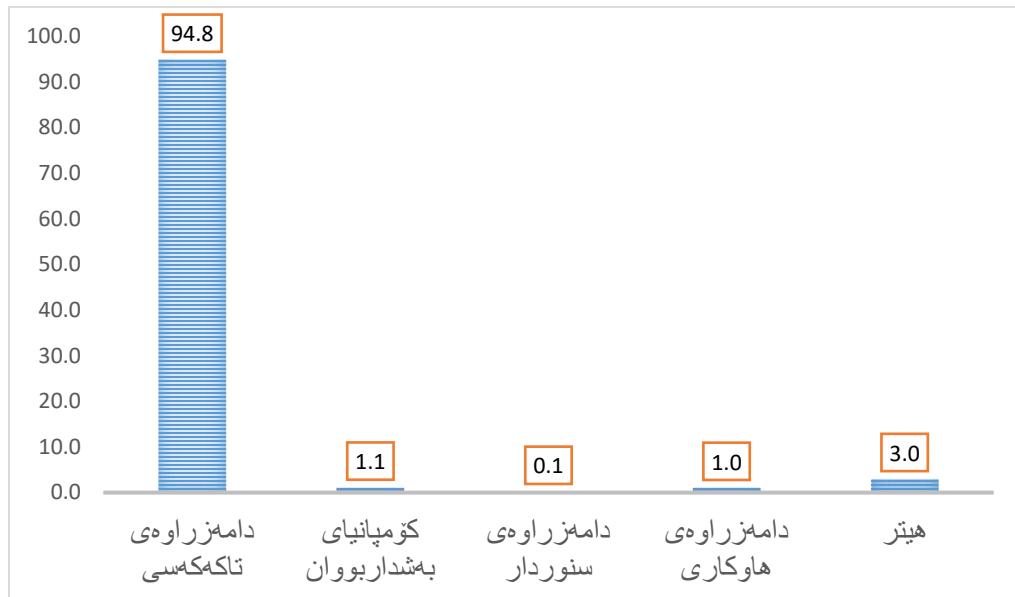
بەپێی رووبێوی (بازرگانی تاك و كۆ، فروشتن و چاکىرىنى ئوتومبىل و ماتورسیکلی بزوئىنەدار) لە سالى 2021 دەركەوتووه، بازرگانی تاڭزۇرتىrin دامەزراوە بازرگانی توماركىدووه (47053) لە هەریمی کوردستان و پلهى دووم بازرگانی فروشتن و چاکىرىنى ئوتومبىل و ماتورسیکلی بزوئىنەدار (16782) توماركىدووه. و سەبارەت به بازرگانی كۆ کە ریزەكە كەمترە لە جۆرەکانى بازرگانى تر کە ژمارەيان 6667 دامەزراوە بۇوە (شیوهی 9).

باری یاسایی دامەزراوەکانی بازرگانی

خشنەی 3 : ژمارەی دامەزراوەکان بەپێی باری یاسایی و چالاکی ئابووری لەسەرئاستی پارێزگا بۆ سالی 2021

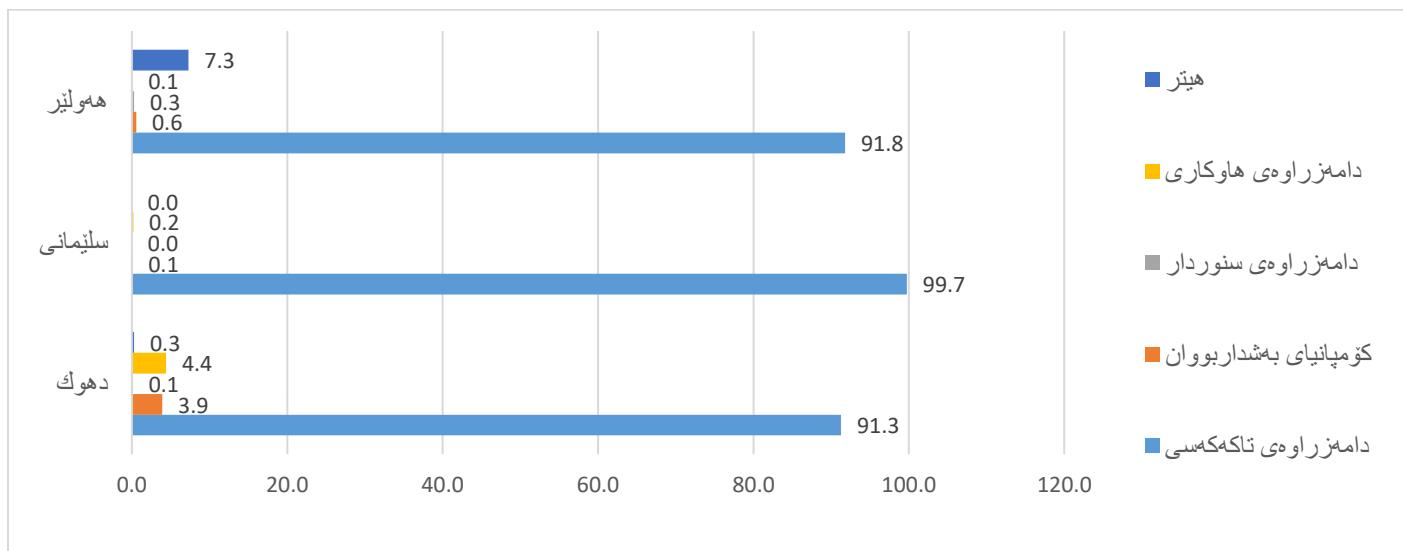
هەریەمی کوردستان بازرگانی بەگشتی					ھەولێر				سليمانی				دهوك				پارێزگا
#	بازرگانی تاڭ	بازرگانی کۆم	بازرگانی مەعەنی	بازرگانی فەرمانیتەن و چالاکی ئابووری	#	بازرگانی تاڭ	بازرگانی کۆم	بازرگانی مەعەنیتەن و چالاکی ئابووری	#	بازرگانی تاڭ	بازرگانی کۆم	بازرگانی مەعەنیتەن و چالاکی ئابووری	#	بازرگانی تاڭ	بازرگانی کۆم	بازرگانی مەعەنیتەن و چالاکی ئابووری	جۆری چالاکی ئابووری
66848	45271	6412	15165	25683	16380	3109	6194	27769	19075	2563	6131	13396	9816	740	2840	دامەزراوەی تاکەکەمسى	
754	564	27	163	155	121	0	34	23	23	0	0	576	420	27	129	کۆمپانیا بەشداربووان	
100	31	52	17	83	31	52	0	0	0	0	0	17	0	0	17	دامەزراوەی سنوردار	
715	590	101	24	20	20	0	0	50	50	0	0	645	520	101	24	دامەزراوەی هاوکارى	
2085	597	75	1413	2042	596	33	1413	0	0	0	0	43	1	42	0	ھیتر	
70502	47053	6667	16782	27983	17148	3194	7641	27842	19148	2563	6131	14677	10757	910	3010	کۆ	باری یاسایی

شیوهی 10: ریزهی سەدى دامەزراوەکان بەپێی باری یاسایی لە هەریمی کوردستان بۆ سالی 2021

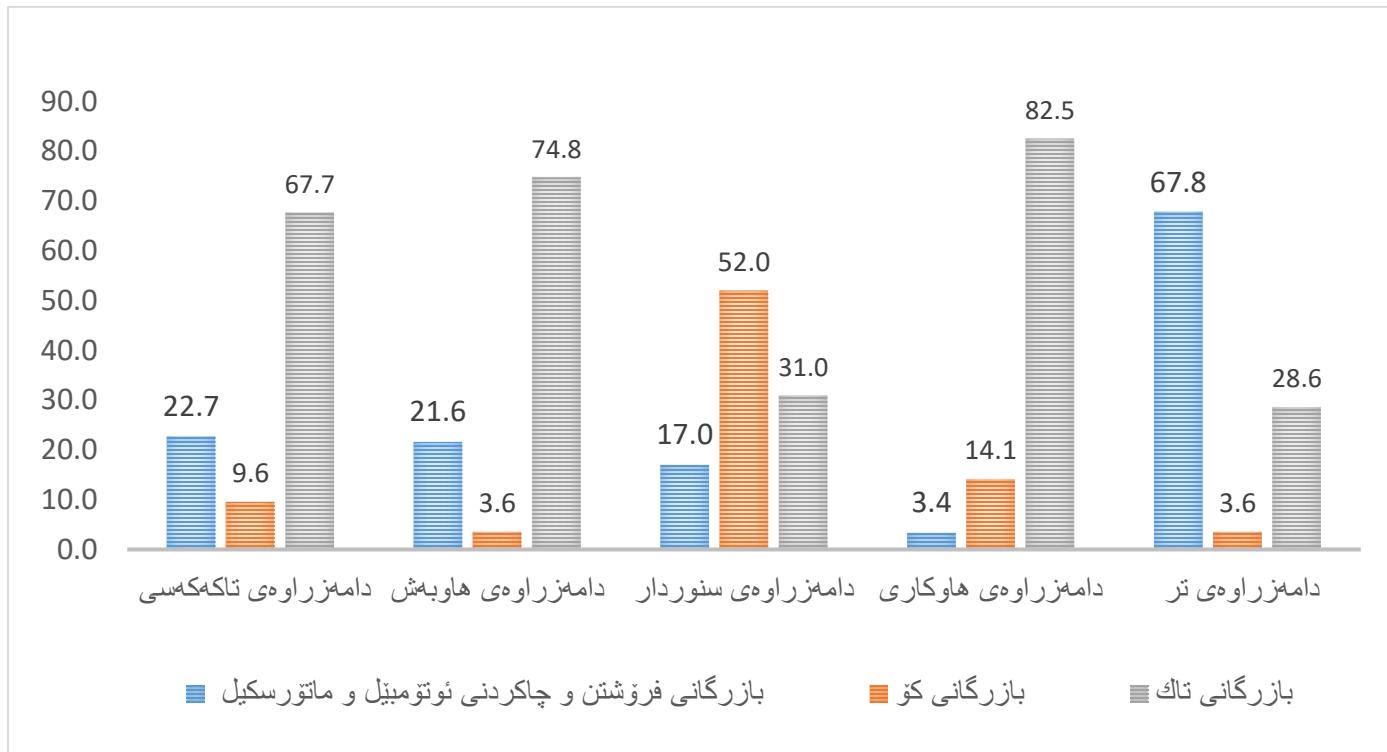
لە ڕووی قەوارەی یاساییەو، 94.8% ى دامەزراوەکانی بازرگانی مولکی تاکەکەسین (شیوهی 10)، و ریزهی دامەزراوەکانی تر بەم جۆرە بووە: ھابەشی 1.1%， سنوردار 0.1%， ھاوکاری 1% و ھیتر 3% و کۆمپانیا دەکاتە نزیکەی 6%.

شیوهی 11: ریزهی سەدى دامەزراوەکان بەپێی باری یاسایی لە سەر ئاستی پاریزگاکان بۆ سالی 2021

لە شیوهی 11 دەردهکەوت، لە سەر ئاستی پاریزگاکان، دامەزراوەکانی بازرگانی کە مولکی تاکەکەسین ریزهیمکی بەرزی تومار کردووە و پاریزگای سەلیمانی بە پلەی یەکەم دیت بە ریزهی 99.7%， دواتر پاریزگاکانی ھەولێر و دەھوك دین بە ریزهی 91.8% و 91.3% یەک لە دوای یەک. سەبارەت بە دامەزراوەکانی تر (ھابەش، سنوردار، ھاوکاری و ھیتر) ریزەکەیان زور نزەم و لە پاریزگای دەھوك، دامەزراوەی بەشداربووان و ھاوکاری ریزەتەری تومار کردووە بە بەراورد بە ھەولێر و سەلیمانی.

شیوهی 12: دابەشیوونی ریزهەی سەدى دامەزراوەکان بە پىچى جورى چالاکى و بارى ياسابى ئابوورى لە هەریمی کوردستان بۆ سالى 2021

ھەروەك لە شیوهی سەرەوە پیشان دراوە، چالاکى بازارگانی تاڭ بەرزترین ریزهەي تومار كردۇوە لە جۆرمەنەي دامەزراوەکانى ھاوکارى 82.5% و ھاوېش (74.8%) و تاڭە كەمسى (67.7%).

کریكاران لە دامەزراوەکانى بازارگانى ناخۆيى

خشتەی 4: ژمارەی کریكاران لە دامەزراوەکانى بازارگانى ناخۆيى لە كەرتى تايىمت لە هەریمی کوردستان و پارىزگاكان بۆ سالى 2021

پارىزگا	بازرگانى ناخۆيى	لاإنى كەمتر لە 18 سال	نېر	سلىمانى	ھەولىر	ھەریمی کوردستان
ژمارەی کریكاران لە دامەزراوەکانى بازارگانى ناخۆيى						142647
منى						6869
لاإنى كەمتر لە 18 سال						1022
كۆ						150538

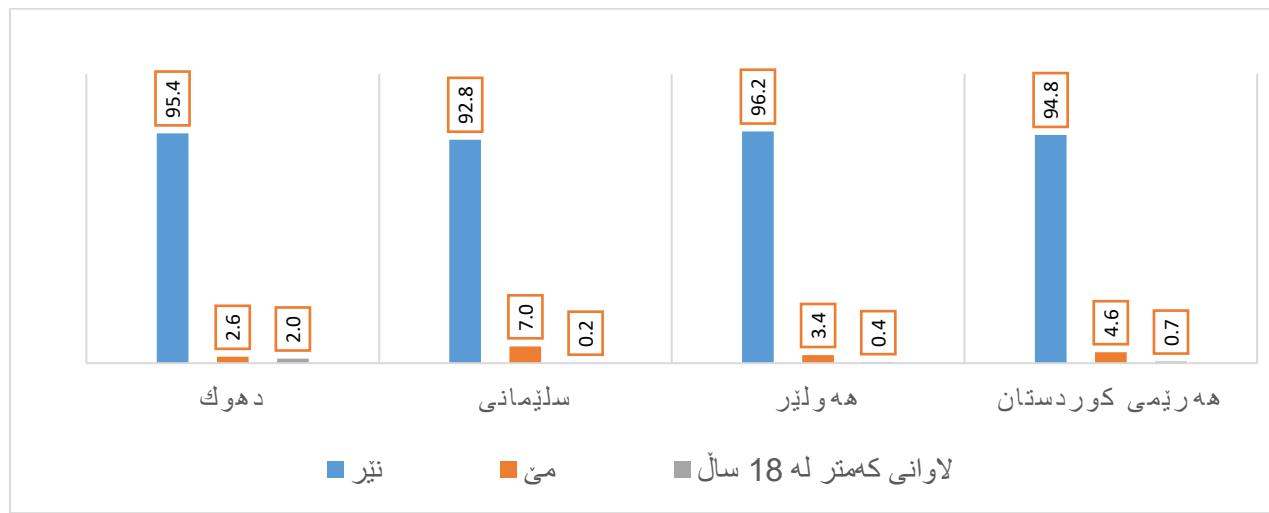
(خشتی 4) به پنی دامهزراوهکانی بازرگانی ناوخوبی لهکمرتی تایبەت، ژمارەی کریکاران له هەریمی کوردستا له سالی 2021 150,538 بون، کە 142,647 (%94.7) کەس له رەگەزی نیئر و 6,869 (%4.5) کەس له رەگەزی نیئر بوجو. سەبارەت به لوانی کەمتر له 18 سال کە لەم دامهزراوانە کاریان کردووە ژمارەیان 1022 (%0.6) کەس بوجو.

خشتی 5: ژمارەی کریکاران له دامهزراوهکانی بازرگانی له کەرتى تایبەت بەپنی جۆرى چالاکى ئابورى له سەر ئاستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان بۇ سالی 2021

بازرگانی تاڭ				بازرگانی كۆ				بازرگانی فرۇشتن و چاکىرىنى نۇتۇمبىل و ماتۇرسكىل				جۆرى چالاکى ئابورى			
ھەریمی کوردستان	ھەولىر	سلیمانى	دەھوك	ھەریمی کوردستان	ھەولىر	سلیمانى	دەھوك	ھەریمی کوردستان	ھەولىر	سلیمانى	دەھوك	پاریزگا			
85335	33998	31508	19829	18673	9141	6198	3334	38639	17266	13569	7804	نیئر			
6469	2062	3608	799	400	76	265	59	0	0	0	0	منى			
575	270	50	255	117	0	68	49	330	0	0	330	لowanی کەمتر له 18 سال			
92379	36330	35166	20883	19190	9217	6531	3442	38969	17266	13569	8134	كۆ			

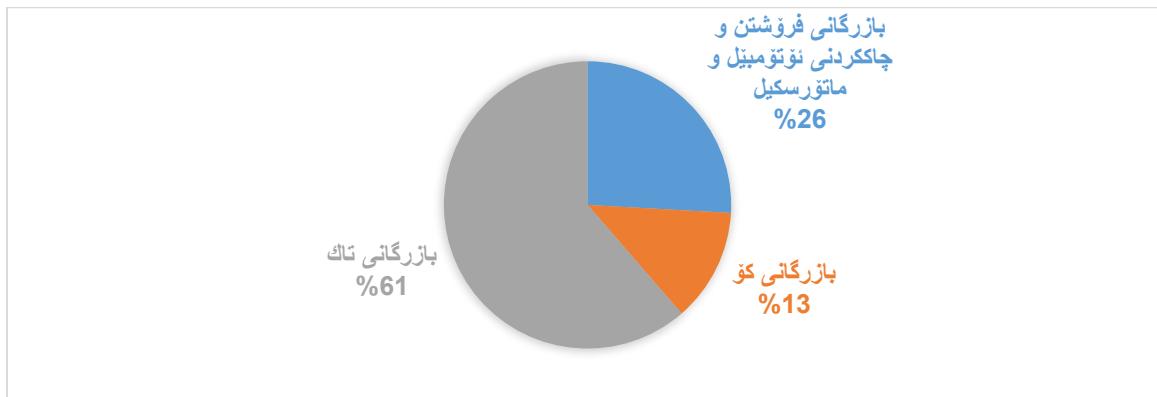
(خشتی 5) به پنی دامهزراوهکانی بازرگانی ناوخوبی لهکمرتی تایبەت بۇ سالی 2021 ژمارەی کریکاران له هەریمی کوردستان بەرزترین ژمارەی کریکاران له بازرگانی تاڭ بوجو 92379 بون، بۇ بازرگانی فرۇشتن و چاکىرىنى نۇتۇمبىل و ماتۇرسكىل ژمارەی کریکاران له جۆرە چالاکىيە ئابورىيە 38969 کریکارابوو، ژمارەی کریکاران له بازرگانی كۆ 19190 کریکار بوجو.

شىوهى 13: رېزەي سەدى کریکاران له دامهزراوهکانی بازرگانی له کەرتى تایبەت بەپنی رەگەز و لوانی کەمتر له 18 سال له سەر ئاستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان بۇ سالی 2021

ھەر وەك له شىوهى (13) دەرمەكمىت، له هەریمی کوردستان، رېزەي کریکارانى نیئر بە شىوهىيەكى بەرچاۋ زياڭرە له رېزەي مى و لowanی خوار 18 سال . له سەر ئاستى پاریزگاکان، زۆرترین رېزەي کریکارى نیئر له پاریزگاى ھەولىر بوجو (% 96.2)، پاشان پاریزگاى دەھوك و سلیمانى دىن بە رېزەي 95.4% و 92.8% يەك لە دواى يەك. شاياني باسە كە پاریزگاى سلیمانى بەرزترین رېزەي کریکارى مى (%7) ھېبوجو له کەرتى تایبەت بە بەراوورد بە ھەولىر (%3.4) و دەھوك (%2.6).

شیوهی 14: ریزه‌ی سەدى دابەشیوونی کریکاران لە کەرتى تاييەت لە هەریمی کوردستان بە پېی جۇرى چالاکى ئابورى بۆ سالى 2021

بە پېی شیوه‌ی سەرموھ، زۇرىنه‌ی کریکاران لە کەرتى تاييەت لە بازركانى تاك دەكەن كە دەكتە بە ریزه‌ی 61% و بازركانى فروشتن و چاکىرىنى نۇنۇمىيىل و ماتورسکيل ریزمه‌کە 26% و كەمترین ریزه بۆ بازركانى كۈ تومار كراوه بە ریزه‌ی 13% .
بەھاى كۆي قەرەبۇوی کریکاران

خشتەی 6 : ژمارە‌ی کریکارانى بەھەرى لە دامەزراوەكانى بازركانى لە کەرتى تاييەت لە سەر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی کوردستان بۆ سالى 2021

پارىزگا	لە سەر ئاستى	دەھوك	سلیمانى	ھەولىر	ھەریمی کوردستان
نېر		16,010	24,102	24,478	64,590
من		796	3,387	1,797	5,980
لە سال كەمتر لە 18		474	0	170	644
كۈ		17,280	27,489	26,445	71,214

(خشتەی 6) ژمارە‌ی کریکارانى بەھەرى لە سەر ئاستى هەریمی کوردستان 71214 كەریکار بۇوه، بەرزترین ژمارە‌ی کریکارانى بەھەرى لە مەگەزى نېر (64590) كە ریزمه‌کە 90.70%， و ریزه‌ی کریکارانى رەگەزى مى (5980) 8.40% بۇوه، كەمترین ژمارە و ریزه بۆ كەریکارانى لاوانى كەمتر لە 18 سال تومار كردووه (644) كە دەكتە بە ریزه‌ی 0.90%.

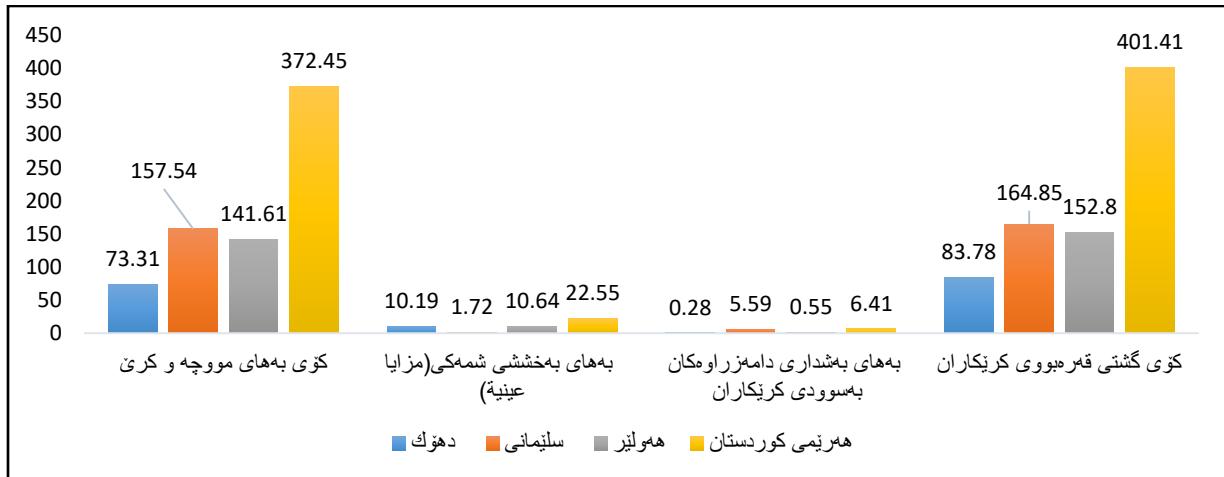
خشتەی 7: كرى و بەخشش بۆ كەریکاران بەپېی رەگەز لە سەر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی کوردستان (مليار دينار)

پارىزگا	قەرەبۇوی کریکاران	لە سەر ئاستى	دەھوك	سلیمانى	ھەولىر	ھەریمی کوردستان
نېر		68.04	138.24	130.75	337.02	372.45
من		4.50	19.31	10.42	34.22	1.22
لە سال كەمتر لە 18		0.77	0	0.45	0.45	372.45
كۆي بەھاى مۇوچەو كرى		73.31	157.54	141.61	10.64	22.55
بەھاى پەخشىنى شەمەكى (مزايا عينية)		10.19	1.72	0.55	0.55	6.41
بەھاى پەشدارى دامەزراوەكان بەسۋودى كەریکاران		0.28	5.59			

401.42 152.80 164.83 83.78

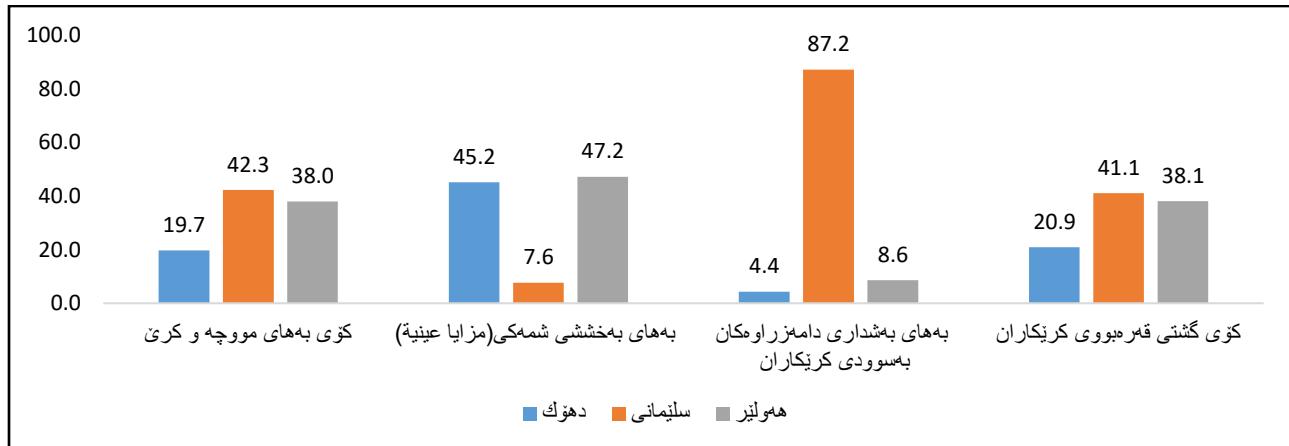
کوی گشتی قهرهبوی کریکاران

شیوه‌ی 15 : کری و بهخشش بُو کریکاران له دامهزراوهکانی بازرگانی له کمرتی تایبه ت بهپی پاریزگاکان و هریمی کورستان بُو سالی 2021 به ملیار دینار

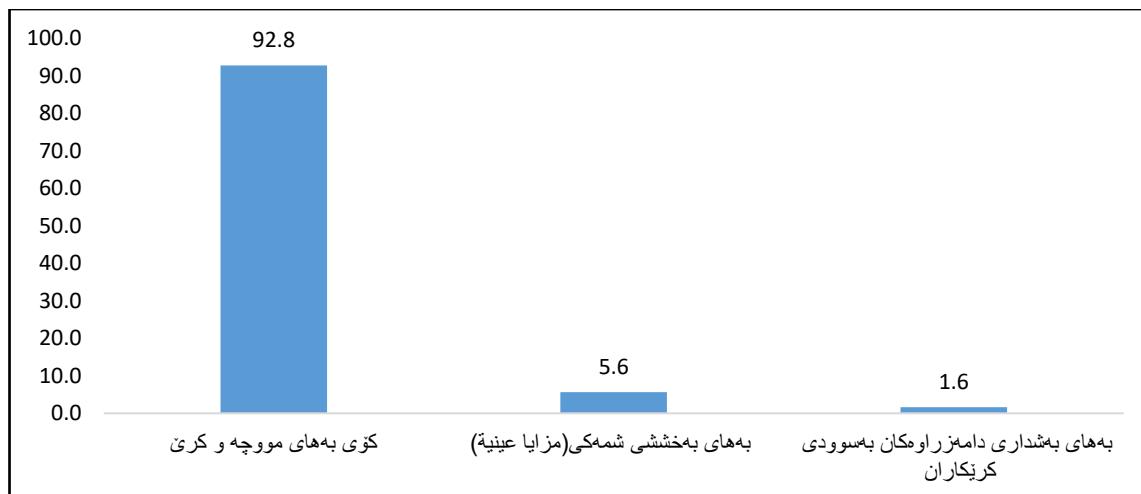
(خشنده‌ی 7 و شیوه‌ی 15) قهرهبوی کریکاران له دامهزراوهکانی ناوخری له کمرتی تایبعت بُو سالی 2021 پیشان دهات. کوی گشتی قهرهبوی کریکاران له هریمی کورستان 401.42 ملیار دینار بُو. سهباره ت به پاریزگاکان، پاریزگاکی سلیمانی بھر زترین قهرهبوی کریکارانی تومار کردوده 164.83 ملیار دینار)، پاریزگاکی همولیر له پلهی دووهم بُو (152.80 ملیار دینار) و کھمترین قهرهبوی کریکاران له پاریزگاکی دھوک تومار کراوه (83.78 ملیار دینار).

شیوه‌ی 16 : ریزه‌ی سلادی بههای کری و موچه، بهخشش و بهشداری دامهزراوهکان بهسودی کریکاران بهپی پاریزگا بُو سالی 2021

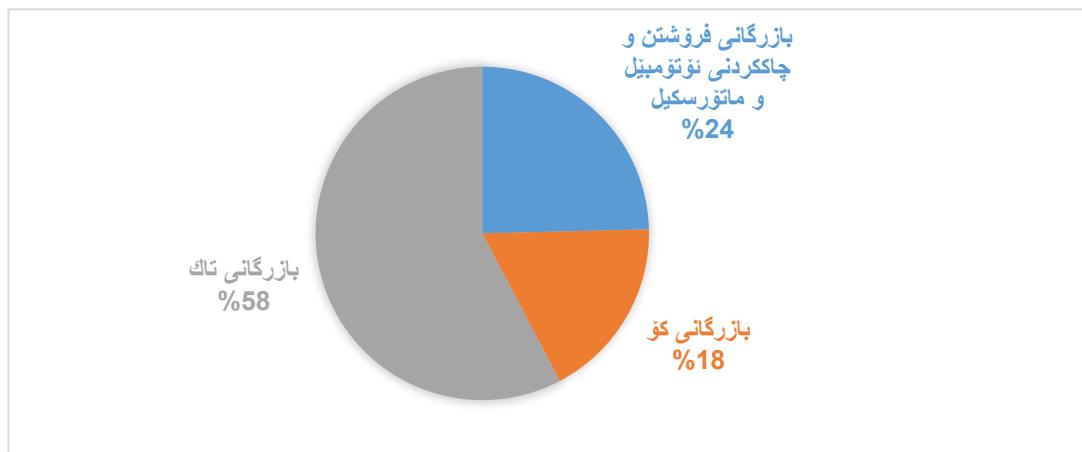
شیوه‌ی سهروه کوی قهرهبوی کریکاران بهپی پاریزگاکان پیشان دهات، بھر زترین ریزه‌ی قهرهبوی کریکاران له پاریزگاکی سلیمانی تومار کراوه به ریزه‌ی 41.1%， پاریزگاکی همولیر له پلهی دووهم دیت به ریزه‌ی 38.1% و کھمترین ریزه‌ی له پاریزگاکی دھوک تومار کراوه به ریزه‌ی 20.9%.

شیوهی 17: ریژهی سەدى قەربووی کریکاران لە کەرتى تاييەت لە هەریمی کوردستان بە پىچى جۆرى قەربوو بۆ سالى 2021

لە شیوهی سەھرەوە دەردهکەنیت، كۆى بەھايات قەربووی کریکاران لە هەریم گەيشتە 401.413 مiliار دینار (خشتهی 7)، لەو بىرە 372.453 مiliار دینار كە دەكتە به ریژەي 93% بۆ كرى و مۇوچەي کریکاران تەرخان كراوه، بەخشىنى شەمەكى (عىنى) 22.545 مiliار دینار بۇوه به ریژەي 6%， و بەشدارى دامەزراومەكان بۆ بەرژەوەندى كریکاران 6.414 مiliار دیناره كە دەكتە 1% كۆى قەربووی کریکاران.

شیوهی 18: ریژەي سەدى قەربووی کریکاران لە کەرتى تاييەت بە پىچى جۆرى چالاکى ئابورى سالى 2021

(شیوهی 18) بەرزترین بەھايات قەربووی کریکاران بە پىچى جۆرى چالاکى ئابورى پېشان دەدات كە بەرزترین بەھايات قەربووی کریکاران بۆ بازرگانى تاكە به ریژەي 58%， چالاکى فرۇشتىن و چاڭىرىنى ئۆتۈمىيل و ماتقىرسكىل به ریژەي 24% بۇوه، بازرگانى كف به ریژەي 18% بۇوه لە كۆى قەربووی کریکاران.

داھاتی دامەزراوه بازرگانی ناوخویی

خشته‌ی 8: کۆی بەھا زیادکار او مکانی چالاکی بازرگانی ناوخویی لە سەر ناستی هەریم و پاریزگاکان (مليار دینار) بۆ سالی 2021

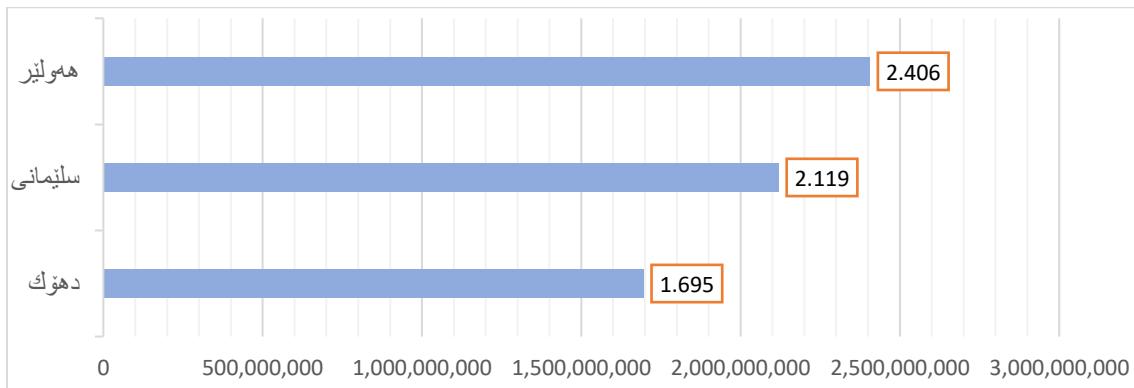
پاریزگا	*کۆی بەھا بەرھەم	بەھای پیداویسته کالاییەکان	بەھای پیداویسته بەنرخی کالاییەکان	بەھای پیداویسته بەنرخی بەرھەم	بەھای بەنرخی بەرھەم	*باج لە سەر بەرھەم و هاوردهکان	باج لە سەر بەنرخی	کۆی بەھا زیادکاران	کۆی بەھا زیاده بەنرخی بنەرەت
دھوك	1.695	54.243	154.038	1.487	9.072	1.478	83.779	1.394	
سلیمانی	2.119	78.864	369.300	1.671	21.410	1.650	164.834	1.485	
ھولیز	2.406	145.077	401.666	1.859	73.309	1.786	152.799	1.633	
هەریم	6.221	278.183	925.003	5.017	103.791	4.914	401.413	4.512	

* کۆی بەھا بەرھەمەنیان: بریتییە لە کۆی داھاتەکان (صالفی فروشتن - بەھا کەرپەن - کۆگای ماوھی یەکەم + کۆگای کوتایی ماوھ + داھاتەکان لە فروشتنی ئەم بەرھەمانەی کە بەرھەم دەھیتریت لە لایەن دامەزراوهەوھ + داھاتی بازرگانی ئەلیکترۆنی + داھاتەکانی تر)

* باج لە سەر بەرھەمەکان و هاوردهکان = باجی فروشتن + رسوماتی پیشه و موئۇتى کار + رسوماتی گومرگ + رسوماتی مۆر + رسومات و باجەکانی تر

لە دەرەنjamامەکانی خشته‌ی 8 دەرەنjamەمەنیت کۆی داھاتی دامەزراوهەکانی بازرگانی ناوخویی لە سەر ناستی هەریم 6.221 مiliار دیناره.

شیوه‌ی 19: کۆی داھاتی دامەزراوهەکانی بازرگانی ناوخویی بە پیپەی پاریزگا بۆ سالی 2021 ، مiliار دینار

لە شیوه‌ی سەرموھ دەرەنjamەنیت، بەرزترین ریتزەی بەھا زیادە لە سەر ناستی پاریزگاکان بۆ چالاکی بازرگانی ناوخویی لە کۆی داھاتی دامەزراوهەکانی ئابووری لە پاریزگای ھولنیر بۇوە 2.406 مiliار دینار (39%) و دواتر پاریزگای سلیمانی دىت بە 2.119 مiliار دینار (34%)، پاریزگای دھوك كەمترینیان بۇو بە 1.695 مiliار دینار (27%).

دامەزراوهەکانی ئابووری زۆر بچووک، بچووک و مامناوهند (MSMES) لە كەرتى تاييەت

رووپیوی دامەزراوهەکانی زۆر بچووک، بچووک و مامناوهند (MSMES) لە كەرتى تاييەت يەكىكە لە رووپیوھ ئابوورىيە گرنگەمکان كە لە سالی 2022 لە هەر چوار پاریزگاکانی هەریمی کوردستان ئەنجامدرا. داتا و زانیاري گرنگ لە سەر دامەزراوهەکان بەپىي قىبارەيان (زۆربچووک ، بچووک و مامناوهند)، سەرچاواھ مەرقىبىيەکان و خاوندارىتى ئافرمتان لە دامەزراوهەکان و دارايى (پارەدار كردىنى) دامەزراوهەکان و كارىگەمەنەكەنلى ئايروسى كۈرۈنە لە سەر نىشاندەر گرنگەمکانى ئەم رووپیوھ دەستە بەر كراون. ئەمم رووپیوھ لە هەریمی کوردستان- عىراق لە سالی 2022 لە لایەن دەستە ئامارى هەریم بەھاكارى تەكىنلى رىيڭىزلى (UNDP) و پاپىشتى دارايى ئازانسى ويلايەتە يەكگەرتووەکانى ئەمەركا بۆ پەرەپىدانى نىودەولەتى (USAID) ئەنجامدراوه .

ژمارەی دامەزراوەکان و کارمەندان بەپیشی پاریزگا، رەگەزی خاونکار و جۆرى دامەزراوەکان

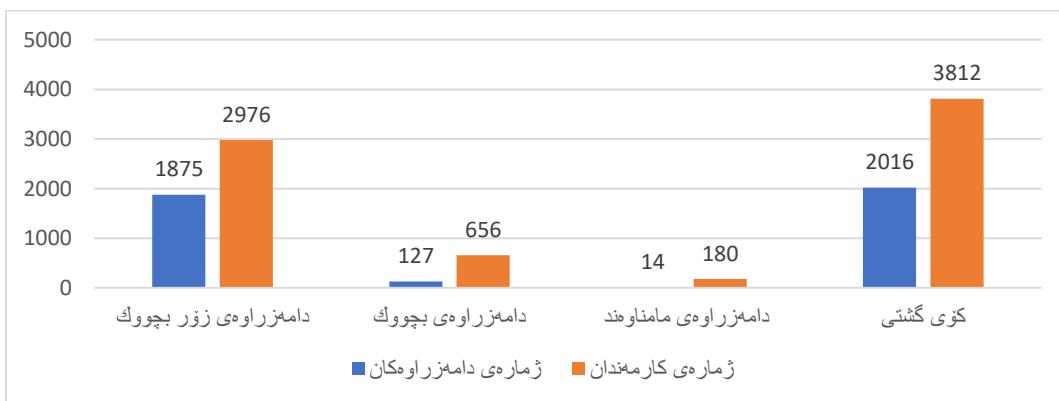
قىباھى نموونەی وەرگیراو بۇ چاپىتكۈتن لە هەریمی کوردستان 2016 دامەزراوە ئابورى بۇن. زۇرتىن دامەزراوە وەرگیراو دەكمەنەتىپە پاریزگاى سلىمانى كە 740 دامەزراوەن. بەپیشى دەنچاجامەكانى ropyo مە، ناھاوسەنگىيەكى بەرچاولە نیوان خاوندارىنى دامەزراوەکان بۇ ھەردوو رەگەزى نىز ومى دا ھەمە، بەپیشى زورىنەي خاونکارەكان لە رەگەزى نىز و ရېزەكەيان دەگاتە 87%， لە كاتىكدا رېزەي مىيەنەكان 13% وەك لە خشتهە خوارەوە دا پېشان دراواه.

خشتهە 9 : ژمارەی دامەزراوەكانى زور بچووك و بچووك و مامناوند لە كەرتى تايىھەت لە هەریمی کوردستان بەپیشى پاریزگا

رەگەزى خاونەكەي

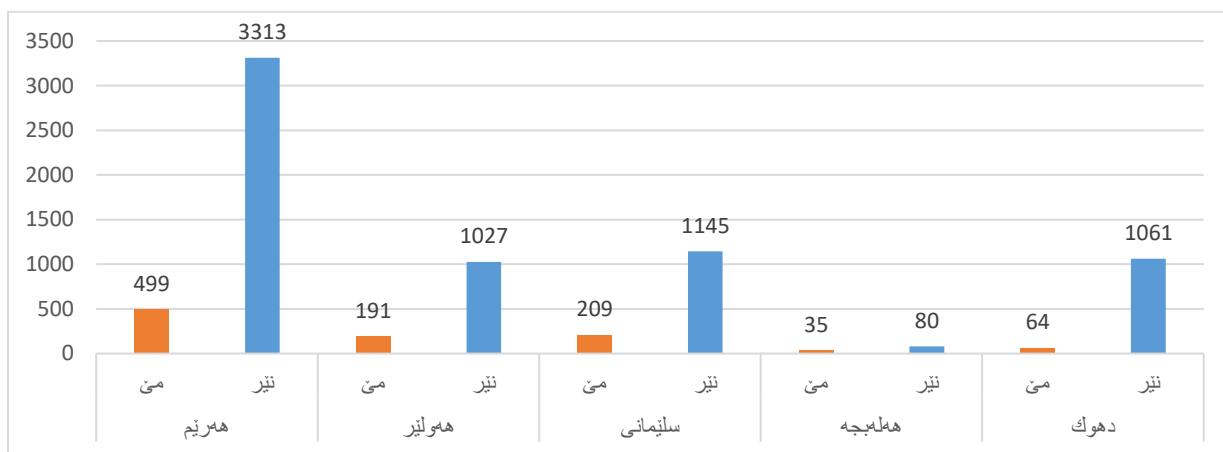
ھەریمی کوردستان		دەھوك		ھەلمجە		سلىمانى		ھەولىز		رەگەز
%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	
87	1747	95	526	85	34	85	630	81	557	نير
13	269	5	26	15	6	15	110	19	127	من
100	2016	100	552	100	40	100	740	100	684	كۆي گشتى

شىوهى 20 : ژمارەی دامەزراوەكان و کارمەندان لە هەریمی کوردستان بەپیشى قىباھى دامەزراوە

شىوهى سەرمە، ژمارەی دامەزراوەكان و ژمارەی کارمەندان لە هەریمی کوردستان پېشان دەدات. ژمارە ئەم دامەزراوانە كە چاپىتكۈتىان لەگەل ئەنچامدرابە 2016 دامەزراون و 3812 کارمەند لە دامەزراوانە كاريان دەكىد. زۇرتىن ژمارە دامەزراوە وەرگیراو بىتىيە لە دامەزراوە زور بچووك كە 1875 دامەزراوە بۇن و 2975 كارمەنديان هېبۇ و دامەزراوە بچووك 127 دامەزراوە و 656 کارمەنديان هېبۇ و كەمترىن دامەزراوە وەرگیراو دامەزراوە مامناوند بۇ كە ژمارەيان تەنها 14 دامەزراوە بۇوە و 180 كارمەنديان هېبۇو وەك لە شىوهى 20 رونكراوەتەوە

شیوه‌ی 21: کوی گشتی ژماره‌ی کارمندان بهبینی رهگذر لامسرا ئاستی پاریزگاکان

بهبینی دورئنه‌جامه‌کانی رووپیوه‌که، زورترین ژماره‌ی کارمندان به هردوو رهگذرمه‌وه دهکه‌وتیه پاریزگای سلیمانی که ژماره‌یان 1354 کارمند، همولیر به پله‌ی دووم دیت که ژماره‌یان 1218 کارمند و پاریزگای دهوك 1125 کارمندانی هبیوه و که‌مترين ژماره‌ی کارمند له پاریزگای هملبجه‌ه که تنهها 115 کارمندن. سباره‌ت به کارمندانی رهگذری می، بهزترین ژماره له پاریزگای سلیمانیه که ژماره‌یان 209 کارمند و له پاریزگای همولیر 191 کارمند و له پاریزگای دهوك 64 کارمند و که‌متري‌نیان دهکه‌وتیه پاریزگای هملبجه و ژماره‌یان تنهها 35 کارمند و له شیوه‌ی 21 رونکراوته‌وه.

ژماره‌ی دامهزراوه‌کان بهبینی جوری چالاکی و رهگذری خاوه‌نکار

بهبینی دورئنه‌جامه‌کان 31.5% ای خاوه‌نکاره‌کان له چالاکی بازره‌گانی تاک و کو کارده‌کمن، چالاکی گواستنوه و کوگاکردن به پله‌ی دووم دیت به ریزه‌ی 15.6% و پاشان چالاکیه‌کانی کشتوكال و راوه‌مامی بهریزه‌ی 15.2% و پیشه‌گمری تهکنیکی به ریزه‌ی 11.8% دین. چالاکیه‌کانی تر به ریزه‌ی که‌متر و به پله‌ی جیاواز دین هرروهک له خشته‌ی خواره‌وه پیشاندراءه به شیوه‌یه که چالاکیه‌کانی خزمتگوزاری کارگیری و پشتیوانی و پیشه‌سازی که‌هسته‌ی کاره‌بایی و ئەلیکتىرۇنى و پىكھاته‌کانی به که‌متري‌نین ریزه ده‌ده‌کهون.

سباره‌ت به ریزه‌ی ئافره‌تان له چالاکیه جور او جوره‌کان، بهزترین ریزه له چالاکی پیشه‌گمری تهکنیکیه که بهریزه‌ی 60.2% دیت هرروه‌ها به ریزه‌ی 14.1% ای ئافره‌تان له چالاکی کشتوكال و راوه‌مامیدا کارده‌کمن و له که له خشته‌ی 10 رونکراوته‌وه.

خشته‌ی 10 : چالاکی بازره‌گانی بهبینی رهگذری خاوه‌نکار

رهگذر				هیریمی کوردستان		چالاکی بازره‌گانی	
من		نیز					
%	ژماره	%	ژماره	%	ژماره		
8.6	23	35.1	613	31.5	636	بازرگانی تاک و کو	
0	0	18	314	15.6	314	چالاکی گواستنوه و کوگاکردن	
14.1	38	15.4	269	15.2	307	کشتوكال و راوه‌ماماسی	
60.2	162	4.4	76	11.8	238	پیشه‌گمری تهکنیکی (سەرتاشخانه (نارايىشىغا)، هونهرى، ...)	
0	0	7.4	129	6.4	129	چالاکی بىناسازى	
7.8	21	5.8	101	6.1	122	پیشه‌سازى خۇرراك	
0	0	2.3	41	2	41	چاکردن و سېرىقسى نۇتۇمىتىل و مانقۇرسىكىل	
0.4	1	2.1	37	1.9	38	پیشه‌سازى بەرھەممەکانزايىيەكان	
0	0	2.1	37	1.8	37	چالاکی خزمتگوزارى شويىنى مانه‌وه و رىستورانت و هوتىل	
7.1	19	1	17	1.8	36	كاره هونهرىيەكان (كارى دەستى)	
0	0	1.8	31	1.7	31	چاکردنوه‌ی نامىز و كەلۈپەل	
0	0	1.3	23	1.1	23	چالاکى خانووپەرە	

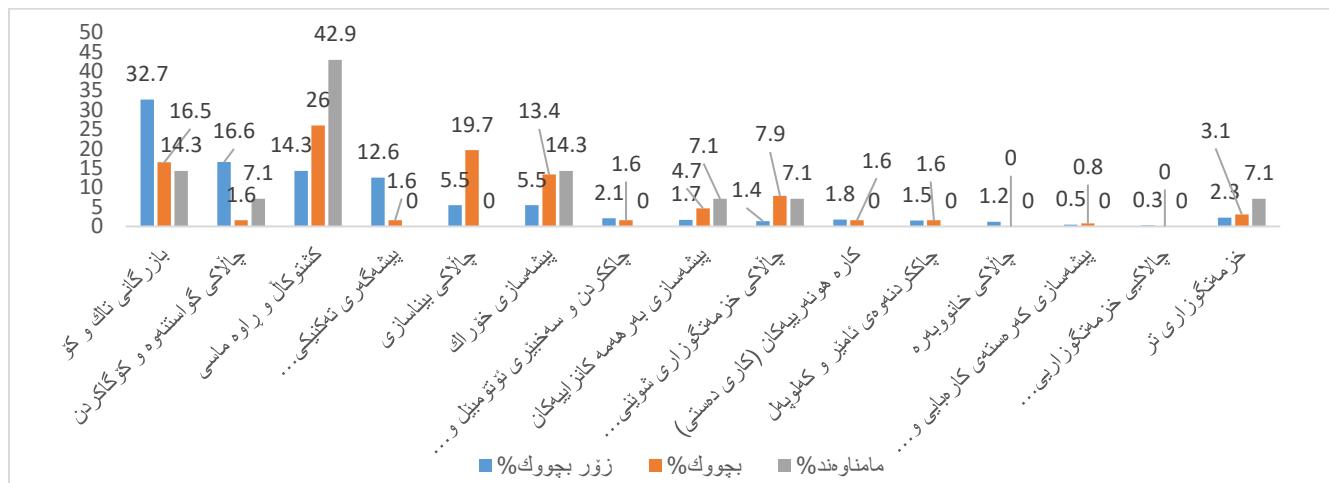
0.7	2	0.4	8	0.5	10	پیشنهادی کارهای و نهادهای مکترونی و پیکاهات کانی
0.4	1	0.2	4	0.2	5	چالاکی خزمه‌تگوزاری کارگیری و پشتیوانی
0.7	2	2.7	47	2.4	49	خزمه‌تگوزاری تر
100	269	100	1747	100	2016	کوی گشتی

خشتهی 11: چالاکی بازرگانی لمسه رئاستی پاریزگاکان و همریمی کوردستان

هریمی کوردستان		دهونک		همه‌یجه		سینیمانی		همولینر		کهارتی کار	
%	ژماره	%	ژماره	%	ژماره	%	ژماره	%	ژماره		
5.31	636	27.7	153	25.0	10	34.3	254	32	219		بازرگانی تاک و کوی
15.6	314	18.7	103	12.5	5	12.4	92	16.7	114		چالاکی گواستنمه و کوگا
15.2	307	19.4	107	42.5	17	18.1	134	7.2	49		کشتوكال و راوهماسی
11.8	238	5.4	30	2.5	1	9.2	68	20.3	139	پیشنهادگری تهکنیکی (سمرتاشخانه (نارایشگا)، هونهره (...))	
6.4	129	8.3	46	0.0	0	5.9	44	5.7	39		چالاکی بیناسازی
6.1	122	5.1	28	7.5	3	7.0	52	5.7	39		پیشنهادی خوارک
2.0	41	2.5	14	2.5	1	2.0	15	1.6	11		چاکردنده و هوسیترفسی نوقمومیل و ماتقرسکیل
1.9	38	1.4	8	0.0	0	2.0	15	2.2	15		پیشنهادی بهره‌مندی کانزایه کان
1.8	37	0.9	5	5.0	2	2.6	19	1.6	11		چالاکیه کانی خزمه‌تگوزاری شوینی مانمه و ریستورانت و هوتل
1.8	36	4.5	25	0.0	0	0.3	2	3.1	9		کاره هونهربیه کان (کاری دهستی)
1.5	31	0.4	2	2.5	1	1.8	13	2.2	15		چاکردنده و نامیر و کملوپه
1.1	23	1.6	9	0.0	0	1.2	9	0.7	5		چالاکی خانووبه ره
0.5	10	0.5	3	0.0	0	0.4	3	0.6	4	پیشنهادی کهارتی کارهایی و نهادهای مکترونی و پیکاهات کانی	
0.2	5	0.0	0	0.0	0	0.1	1	0.6	4		چالاکی خزمه‌تگوزاری کارگیری و پشتیوانی
4.2	49	6.3	19	0.0	0	7.2	19	1.6	11		خزمه‌تگوزاری تر
100	2016	100	552	100	40	100	740	100	684		کوی گشتی

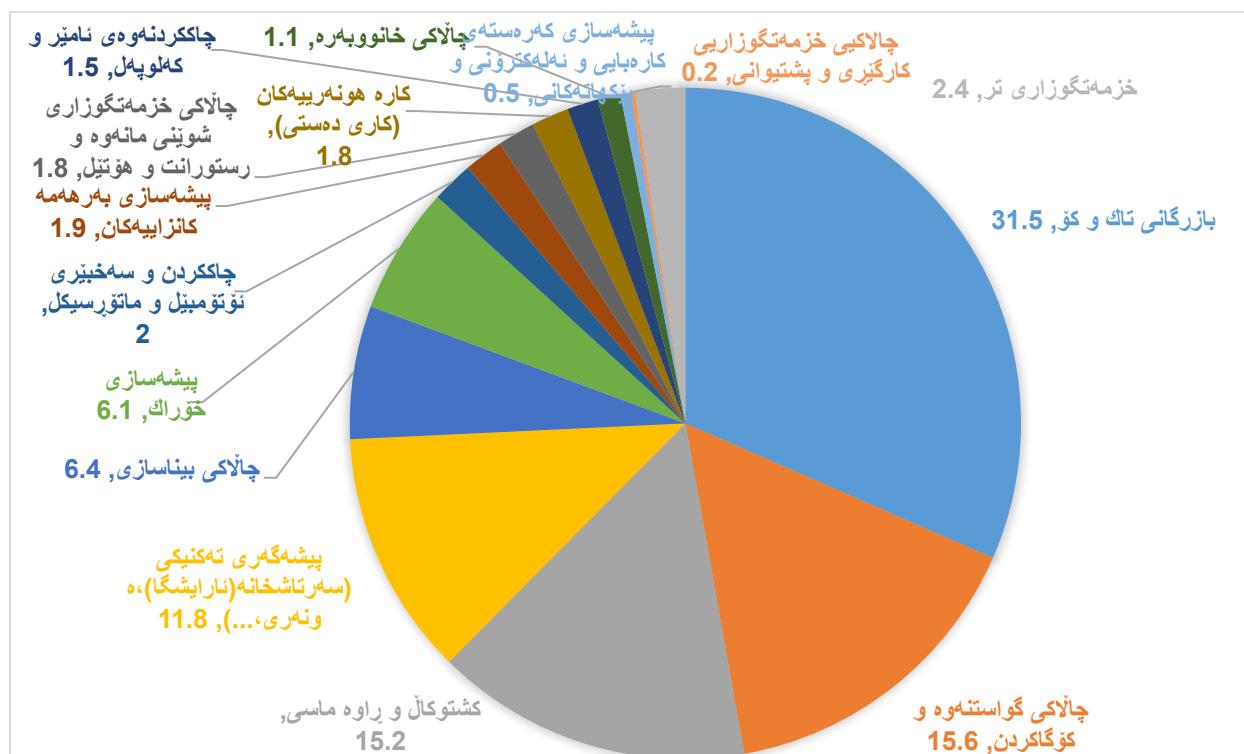
چالاکی بازرگانی تاک و کوی بمرزترین ریزه‌هی همه‌یه بهراورد به چالاکیه کانی تر و له سمه رئاستی پاریزگاکان، بمرزترین ریزه‌هی چالاکی بازرگانی تاک و کوی دهکمویته پاریزگای سینیمانی به ریزه‌هی 34.3% و پاشان پاریزگای همولینر به پله‌یه دووهم دیت بمرزترین ریزه‌هی 32%. بمرزترین ریزه‌ی چالاکی کشتوكال و راوهماسی دهکمویته پاریزگای همه‌یجه به ریزه‌هی 42.5%. بهینی دهئمنجامه‌کان، دهکموتووه که همراهیکه له چالاکیه کانی بازرگانی تاک و کوی و چالاکی گواستنمه و کوگا و چالاکیه کانی کشتوكال و راوهماسی و همه‌ههها پیشنهادگری تهکنیکی بهرازترین ریزه‌یان همه‌یه له سمه رئاستی پاریزگاکانی همریمی کوردستان که له خشتهی سمه‌ههها پیشاندر اووه.

شیوهی 22 : چالاکی سینکەنراوەکانی کار بەپێی قەبەرەی دامەزراوەکە لە هەریمی کوردستان

(شیوهی سەرەوە) حۆری چالاکییەکان بەپێی قەبەرەی دامەزراوەکەن پیشاندەدات. نزیکەی 43% دامەزراوەکانی مامناوەند لە بەشی کشتوکالی و راوماسی کاردهکەن و 14.3% لە چالاکی بازرگانی تاک و کۆ و پیشەسازی خۆرائی کاردهکەن. 26% دامەزراوەکانی بچوک لە چالاکی کشتوکالی و راوماسی و بە نزیکەی 20% لە چالاکی بیناسازی کاردهکەن. 32.7% چالاکی بازرگانی تاک و کۆ و 16.6% چالاکی گواستنەوە و کۆگاکردن لە دامەزراوەی زۆربچوک.

شیوه‌ی 23: ریزه‌ی سه‌دی چالاکی‌های کار له هم‌ریتمی کورستان

در ئەنجامەكان دەرىدەخەن، چالاکى بازرگانى تاك و كۆلە هەرىمى كوردىستان بەرزترىن رىيژەتىن ھەمەن بە بەراورد بە چالاکىيەكانى تر (31.5%)، ھەرىمەكە لە چالاکى گواستتەنەوە و كۆگاڭىردن و چالاکى كشتوڭاڭ و راومەناسى بە پلەنى دۇووم دىن لە هەرىمى كوردىستان بە رىيژەتىن 15.6%. چالاکىيەكانى تر بە رىيژەتىن جىلاۋاز دىن و ھەرىمەكە لە چالاکىيەكانى (بىشەسازى كارەستەنە كارەبائى و ئەملەكتەرۈنى و پىكەاتەكانى، خزمەتگۈزارىي كارگىرى و پېشىوانى بە رىيژەتىن كەمتر لە 1% دىن لە هەرىمى كوردىستان وەك لە شىۋىتىن 23 روئۇندا ئەتتەنە.

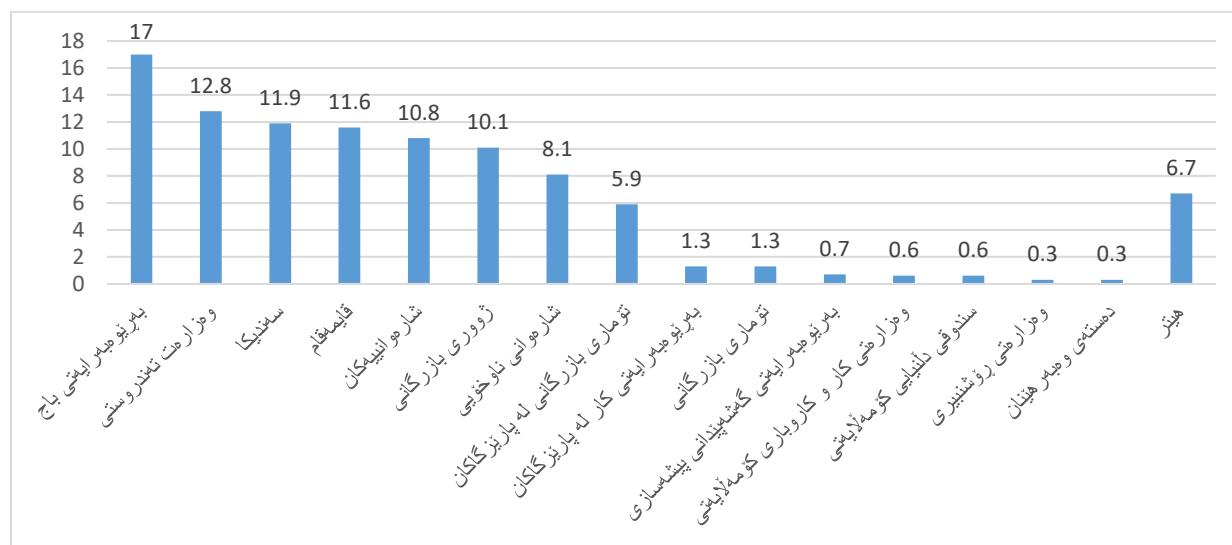
پاری تو مار کر دنے، دامہز را وہ کان و لایہ نہیں، تو مار کار

به پیشنهاد هنگامه کان، دهرکه تو ووه که زیاتر له نیویه ئهو دامهزراونه که له روپیتو مکهدا چاوپیکه موتنیان له گهمل ئنچامدر اوه له لایم هیچ لایمینیکی فهرمی تومار نه کاراون که دهکاته به ریزهه 60% دامهزراومکان و تنهها 40% دامهزراومکان تومار کاراون. بزرترین ریزهه تومار کراوی دامهزراومکان له پاریزگای هملجیه به ریزهه 55%.

خشتنهی 12 : باری تو مار کر دنی دامه زرا او هکان له سهر ناستی پار یزگاکان و ههر یمی کور دستان

هەریئى كوردىستان		دەھوك		ھەلەبجە		سەليمانى		ھەولىز		بارى تۆماركىرىدىن
%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	
60	1205	58	322	45	18	61.3	454	60	411	تۆمارنەكراو
40	811	42	230	55	22	38.7	286	40	273	تۆماركراو
100	2016	100	552	100	40	100	740	100	684	كۆي گشتى

شیوهی 24: لاینەکانی تومارکردنی دامهزراوەکان (زیاتر لە وەلامێک) لە هەریمی کوردستان

لە شیوهی 24 دەردهکەویت، زۆرینەی دامهزراوەکان کە دەکاتە به ریزەی 17%， لە بەریووبەرایەتی باج تومارکراون و نزیکەی 13% دامهزراوەکان لە وەزارەتی تەندروستی تومارکراون. لە سەر ئاستی پاریزگاکان (خشتەی 13)، زۆربەی دامهزراوەکان لە بەریووبەرایەتی باج تومارکراون بەمجرۇتكى لە پاریزگاى دەھوك بەریزەی 22.6% و لە پاریزگاى سلیمانی بە ریزەی 20.6% دامهزراوەکان لەم بەریووبەرایەتىي تومارکراون.

خشتەی 13 : لاینەی تومارکردنی دامهزراوەکان لە سەر ئاستی پاریزگاکان و هەریمی کوردستان

لاینەی تومارکردن									
هەریمی کوردستان		دھۆك		ھەلمبجە		سلیمانی		ھەولیر	
%	زمارە	%	زمارە	%	زمارە	%	زمارە	%	زمارە
17.0	216	22.6	84	3.8	1	20.6	96	8.6	35
12.8	163	14.0	52	30.8	8	15.0	70	8.1	33
11.9	152	10.5	39	7.7	2	12.6	59	12.8	52
11.6	147	6.5	24	34.6	9	17.1	80	8.4	34
10.8	137	3.8	14	3.8	1	6.9	32	22.1	90
10.1	129	12.9	48	3.8	1	10.9	51	7.1	29
8.1	103	5.4	20	3.8	1	1.9	9	17.9	73
5.8	74	4.3	16	11.5	3	5.4	25	7.4	30
1.3	16	2.7	10	0.0	0	0.9	4	0.5	2
1.3	16	2.7	10	0.0	0	1.1	5	0.2	1
0.7	9	0.8	3	0.0	0	1.1	5	0.2	1
0.6	8	0.8	3	0.0	0	0.9	4	0.2	1
0.6	8	0.0	0	0.0	0	1.3	6	0.5	2
0.3	4	0.5	2	0.0	0	0.4	2	0.0	0
0.3	4	0.0	0	0.0	0	0.4	2	0.5	2

6.8	86	12.6	47	0.0	0	3.6	17	5.4	22	هیتر
100	1272	100	372	100	26	100	467	100	407	کۆی گشتى

خشتەی 14 : لایەنەکانی تومارکردنی دامەزراوەکان بەپیشی قبیارەی دامەزراوەکان (زیاتر لە وەلامێت) لە سەر ئاستی پارێزگاکان و هەریمی کوردستان

ھەریمی کوردستان		مام ناوەند		بچووک		زور بچووک		لایەنە تۆمارکردن			
%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە				
17.0	216	13.0	3	18.1	21	16.9	192	بەریوەبەرایەتی باج			
12.8	163	17.4	4	11.2	13	12.9	146	وەزارەت تەندروستى			
11.9	152	4.3	1	7.8	9	12.5	142	سەندىكا			
11.6	147	8.7	2	11.2	13	11.7	132	قایمه قام			
10.8	137	4.3	1	10.3	12	10.9	124	شارەوانیبەکان			
10.1	129	17.4	4	15.5	18	9.4	107	ژوورى بازرگانى			
8.1	103	4.3	1	11.2	13	7.9	89	شارەوانی ناوخوبى			
5.9	75	13.0	3	4.3	5	5.9	67	تۆمارى بازرگانى لە پارێزگاکان			
1.3	16	0.0	0	0.9	1	1.3	15	بەریوەبەرایەتى كار لە پارێزگاکان			
1.3	16	0.0	0	3.4	4	1.1	12	تۆمارى بازرگانى			
0.7	9	4.3	1	0.9	1	0.6	7	بەریوەبەرایەتى گەشەپېدانى پېشەسازى			
0.6	8	4.3	1	0.0	0	0.6	7	وەزارەتى كار و كاروباري گۆمه لایەتى			
0.6	8	4.3	1	0.9	1	0.5	6	سندوقى دەنیابىي گۆمه لایەتى			
0.3	4	0.0	0	0.0	0	0.4	4	وەزارەتى رۆشنىبىرى			
0.3	4	4.3	1	1.7	2	0.1	1	دەستەي وەبەرهەتىان			
6.7	85	0.0	0	2.6	3	7.2	82	هیتر			
100	1272	100	23	100	116	100	1133	کۆی گشتى			

ھەروەك لە خشتەی سەرمەتەوە، زۆربەی دامەزراوەکانی زۆر بچووک کە دەكتە نزیکەی 17%， لە بەریوەبەرایەتى باج تۆمارکراون، نزیکەی 13% لە وەزارەتى تەندروستى و 12.5% لە سەندىكاکان تۆمارکراون و لە لایەنە پەھونچىدارەکانى تر ریزەتى جیاوازیان تۆمارکردووە. دامەزراوەکانی بچووک بەریزەتى 18% لە بەریوەبەرایەتى باج و 15.5% لە ژوورى بازرگانى تۆمارکراون. دامەزراوەکانی مامناوەند بەریزەتى زۆر کە دەكتە 17.4% لە هەریمەتە لە وەزارەتى تەندروستى و ژوورى بازرگانى تۆمارکراون و 13% لە بەریوەبەرایەتى باج و تۆمارى بازرگانى لە پارێزگاکان تۆمارکراون. زانیارى زیاتر لە خشتەی سەرمەتە پیشاندراراوه.

خشتتی 15: هۆکار مکانی تومارنەگردنی چالاکی دامەزراو-مکان (زیاتر لە وەلایەت) لە سەر ئاستى پارێزگاكان و ھەرتىمى كوردىستان

هاریمی کورستان		دهزک		هلهجه		سلیمانی		ههولیر		هفکاره کانی تومارنه کردنی چالاکی بازرگانی	
%	ژماره	%	ژماره	%	ژماره	%	ژماره	%	ژماره		
91.8	1135	96.0	313	84.2	16	89.6	423	91.4	383	کاره کم پیویستی پنی نیمه	
2.8	35	1.2	4	0.0	0	4.4	21	2.4	10	زوری رقتینات و ئالقۇزى رېیکاره کان	
1.6	20	0.3	1	5.3	1	1.9	9	2.1	9	دابینکردنی پېداویسٹیه کان کە له وانعیه له ئەنجامى تومارکردنەوە دا بىتە ئاراوه	
1.3	16	0.3	1	5.3	1	0.6	3	2.6	11	بە زەھمەت تىيگەيشتن له زانیاریه کان وپىرسەئى تومارکردن	
1	12	0.0	0	5.3	1	1.7	8	0.7	3	دۆخى ياسايى كاره کە له ئەنجامى تومارکردن	
1.5	18	2.1	7	0.0	0	1.7	8	0.7	3	ھېتىر	
100	1236	100	326	100	19	100	472	100	419	كۆي گشتى	

بهینی در نهنگامه کان، هوقاره کانی تومارنه کردنی چالاکی دامهزرا و مکان بهم شتیوه هه که، ۹۱.۸٪ پیمان و ایه کاره کمیان پیویستی به تومارکردن نیه، نزیکه ۳٪ هوقاره کمه دهگهریننه بو زوری روتینات و نالوزی ریکاره مکان لمکانی تومارکردنی دامهزرا و مکان. هوقاری تومارنه کردنی چالاکی دامهزرا و مکان لمههر ئاستی پاریزگاکان، زورینه میان پیمان و ایه کاره کمیان پیویستی به تومارکردن نیه به جوریک ۹۱.۴٪ لمهپاریزگای هولنیر و ۸۹.۶٪ له سلیمانی، ۸۴.۲٪ له هلهنجه و ۹۶٪ له پاریزگای دهؤک که بمرزترینیانه همروهه که له خشته هی ۱۵ رونکراو هتفمو.

خشتەی 16: ئاستى سەختى لە دامەزراوە (كار) لە سەر ئاستى پارىزگاكان و ھەر يەمى كوردىستان

هەریمی کوردستان		پاریزگا								سەختى دامەزراىنى دامەزراوە	
		دھوك		ھەلەبجە		سلیمانى		ھەولىر			
%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە		
61.4	1238	44.4	253	22.5	9	58.1	430	82.0	546	سەخت	
38.6	778	55.6	317	77.5	31	41.9	310	18.0	120	ناسان	
100	2016	100	570	100	40	100	740	100	666	کۆي گشتى	

در ئەنجامەكان دەرىدەخەن، زىاتر لە نىيەدى دامەزراوەكان (4.61%) لە هەرتىمى كوردىستان كە چاپىكەمۇتىيان لەكەملى ئەنجامدا وە بىيان وايە كە دامەزراندى دامەزراوەپېك (كارىئىك) بۇيان سەخت بۇوەكە زۆرترىن دامەزراوە دەكمۇتىتە پارىزىگەن ھەولىنر بەرىزە 82%， پارىزىگەن سەلەمانى رىزەزى زىاتر لە 58% و پارىزىگەن دەۋاز رىزەزى 44.4% و كەمترىن رىزە لە پارىزىگەن ھەملەجە بۇوە بەرىزە 22.5% و ئەتكەن لە خشتهە 16 روڭكەر او مەتمۇھ.

خشتەی 17 : ھۆکاری سەختبۇونى دامەزراوە (چەندىن وەلام) لە سەر ئاستى پارىزگاکان و ھەریئمی کوردستان

ھەریئمی کوردستان		دەھۆك		ھەلەبجە		سليمانى		ھەولىر		ھۆکارى سەختى
%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	
63.2	980	64.7	196	50.0	5	59.0	320	65.9	459	دەستگەيىشتن بە پارە
7.9	123	10.6	32	0.0	0	6.5	35	8.0	56	دەستگەيىشتن بە زەھوی
7.7	120	3.3	10	0.0	0	9.6	52	8.3	58	نەيۇونى سەرچاوه (وھەقق نامىز، گواستنەمە، كارمەند)
6.3	98	5.0	15	0.0	0	6.6	36	6.8	47	كىپەرىكتى بەھېز
4.1	64	2.3	7	10.0	1	6.3	34	3.2	22	مۇلەت
10.7	166	14.2	43	40.0	4	12.0	65	7.8	54	ھېزىر
100	1551	100	303	100	10	100	542	100	696	كۆي گىشتى

ھۆکار مکانى سەختبۇونى دامەزراوە (كار) لە ھەریئمی کوردستان بە رېيىھىمەكى زۆر دەگەرەتىمە بۆ نىبۇنى پارە ياخود دەستگەيىشتن بە پارە لمکاتى دامەزراوەنى كار كە دەكاتە 63.2% ئى كۆي ھۆکار مکان و نزىكەمە 8% سەختى بەمدەست خستى زەمەيە بۆ كار مەكىان. لە سەر ئاستى پارىزگاکان، بەرزرىتىن ھۆکار كە سەختى دەستت گەيىشتن بە پارىيە دەكەمەنە پارىزگاھ ھەولىر بە رېيىھى نزىكەمە 66%，پارىزگاھ دەھۆك بە رېيىھى نزىكەمە 65%，پارىزگاھ سليمانى بەرېيىھى 59% و پارىزگاھ بە رېيىھى 50% دېت وەك لە خشتەی 17 ٻونكر اوەتەمە.

دامەزراوەن و سەرچاوه مەرقىيەكان

زىاتر لە نىوهى خاوهندامەزراوەكان كە دەكاتە بەرېيىھى نزىكەمە 55%，بەوانامەي ناوەندى يان دواناوهندىان ھەمە، بە رېيىھى 31.5% لە خاوهندامەزراوەكان ھىچ جۆرىك لە بەوانامەي فەرمىيان نىيە، تەنها 6.5% لە خاوهندامەزراوەكان بەوانامەي زانڭو و نزىكەمە 6% لە وانە بەوانامەي پەيمانگاى تەكىنەكىان ھەمە. لە سەر ئاستى پارىزگاکان، نزىكەمە 63% ئى خاوهندامەزراوەكان لە پارىزگاھ ھەولىر و نزىكەمە 52.5% لە سليمانى و 54.5% لە دەھۆك بەوانامەي ناوەندى يان دواناوهندىيان ھەمە وەك لە خشتەی 18 ٻونكر اوەتەمە.

خشتەی 18 : ئاستى خويىندەوارى خاوهندامەزراوەكان يان خاوهندىكاران لە سەر ئاستى پارىزگاکان و ھەریئمی کوردستان

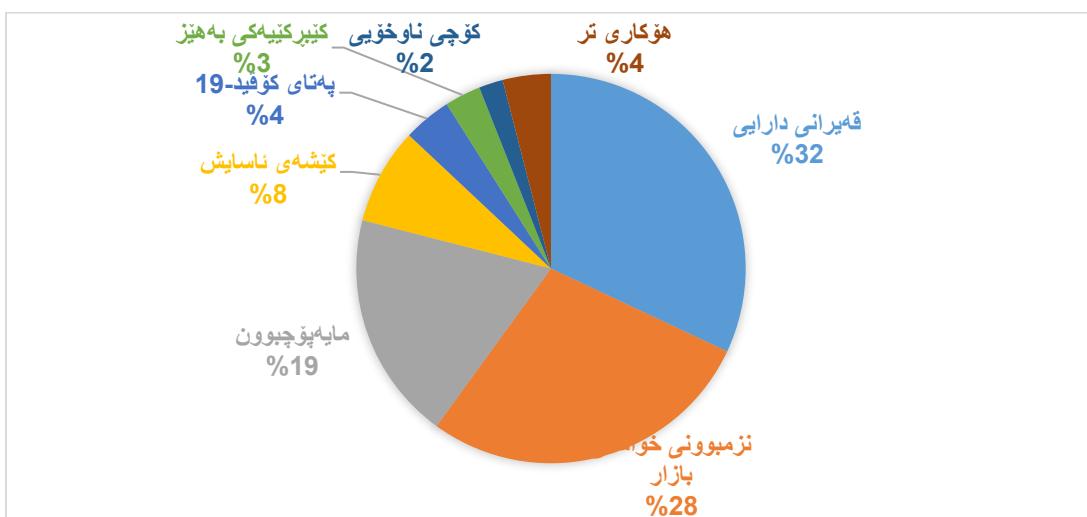
ھەریئمی کوردستان		دەھۆك		ھەلەبجە		سليمانى		ھەولىر		ئاستى خويىندەوارى
%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	
54.81	1105	45.7	252	52.5	21	54.5	403	62.7	429	بەوانامەي ناوەندى/دواناوهندى
31.5	635	43.3	239	32.5	13	29.3	217	24.3	166	خويىندىنى فەرمى نىيە
6.548	132	5.8	32	5.0	2	8.4	62	5.3	36	بەوانامەي زانڭو
6.399	129	5.1	28	10.0	4	6.6	49	7.0	48	بەوانامەي پەيمانگاى تەكىنەكى
0.744	15	0.2	1	0.0	0	1.2	9	0.7	5	بەوانامەي سەنتەرى راھىتىن
100	2016	100	552	100	40	100	740	100	684	كۆي گىشتى

خشتەی 19 : جۆر مکانی دلّنیایی بەپنی قەبارە دامەزر اوەکە لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان

ھەریمی کوردستان		مام ناوەند		بچووک		زۆر بچووک		جۆری دلّنیایی	
%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە		
98.8	1992	78.6	11	95.3	121	99.2	1860	ھیچ دلّنیاییەك نیبیه	
0.8	16	7.1	1	3.9	5	0.5	10	دلّنیایی قەربووکردنەوەی كريكاران	
0.3	6	14.3	2	0.0	0	0.2	4	دلّنیایی تەندروستى بۆ كارمهندان	
0.1	2	0.0	0	0.8	1	0.1	1	دلّنیایی مولۆك	
0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	دلّنیایی نۆتومبىل	
100	2016	100	14	100	127	100	1875	كۆي گشتى	

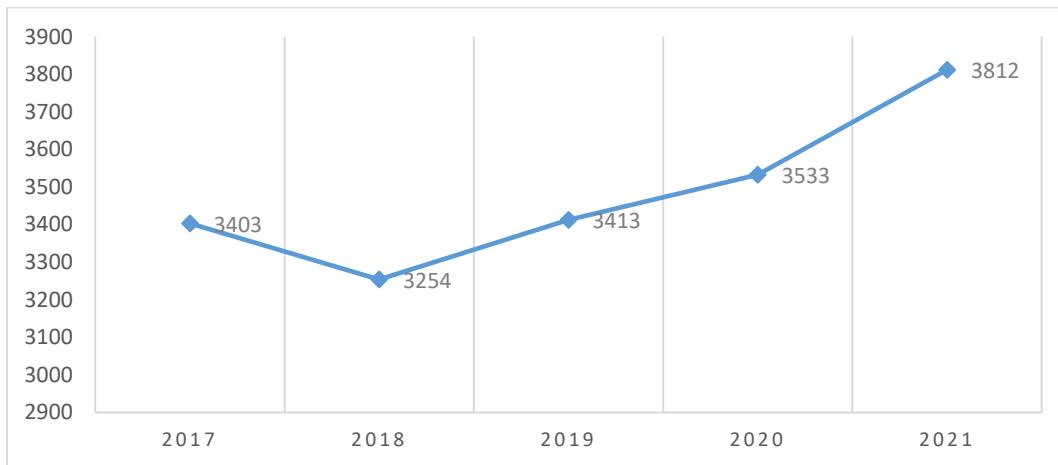
بە پىيى دەرئەنجامەكائى رەۋوپىيۇ، 98.8 % ئى دامەزر اوەکان كە چاپىكەمۇتتىان لمگەل ئەنجامدراوە ھىچ جۆرىيەك لە دلّنیای (تامىن) يان نىبىه بۆ كارەكانيان. بېپىي قەبارە دامەزر اوەكانيش، تەنھا 14.3% ئى دامەزر اوەكىي مامناوەند دلّنیایي تەندروستىان ھەبىه بۆ كارەندەكائىيان و 7.1% لە دامەزر اوەكىي مامناوەند و 3.9% لە دامەزر اوەك بچووک جۆرى دلّنیایي قەربووکردنەوەي كريكاران پەيرەودەكەن لە دامەزر اوەكانيان و مەك لە خشتەي 19 ڕونكراوەتەمۇه

شىوهى 25: ھۆكاري داخستى دامەزر اوەكائى پېشىو لە هەریمی کوردستان

لە دىيارتىن ھۆكاري داخستى دامەزر اوەكائى پېشىو لە هەریمی کوردستان، قەميرانى دارايى بەپرېزەت 32%， ھۆكاري نزمبۇونى خواستى بازار بەپرېزەت 28% و ھۆكاري مايهپۇچبۇون (ئىفلاس) بە پەلەي سىيەم دىت بەپرېزەت 19%. ھۆكاري دلّنیایي تەر بە پەلەي جىلاواز دىن و مەك لە شىوهى 25 ئاماڭە پېكراوە.

شیوهی 26: ژمارەی کارمەندان لە دامەزراوە بازرگانییەکان لە سالەکانی (2017، 2018، 2019، 2020، 2021) لە سەر ئاستى
هەریمی کوردستان

بەپتى دەرئەنجامەکانى ropyio، لە هەریمی کوردستان، ژمارەی کارمەندان لە دامەزراوانەي كە چاپىكەوتتىان لمگەنل ئەنجامدراوە زىادىكىردوو بۇ 3812 2021 سالى كارمەند لە سالى 2020 و وەك لە شیوهی 26 دەركەوتە، تەنھا لەسالى 2018 بە بەراورد بە سالى 2017 ژمارەی کارمەندان لە 3403 كەمپەند كەمپەند 3254 دەركەوتە، وادەر دەكەوتىت بلاپۈبونەوەي قايروسى كۆرۈنە كارىگەر يەكى ئەوتۇرى نىبوھ لە سەر بازار و كەمكەرنەوەي ھەلى كار لە هەریمی کوردستان.

ئافرەتانى خاونىكار

بەپتى دەرئەنجامەکانى ropyio، لە 2016 چاپىكەوتتن لمگەنل خاونىكار مکان ئافرەت بۇونە(13%)، رېزە خاونىدارىتى ئافرەتان لە دامەزراومەكان لە پارىزگای ھولىر زىاترە بە بەراورد بە پارىزگاكانى ترى هەریمی کوردستان كە دەكتە 47.2%，پارىزگای سلىمانى بەرېزە نزىكە 41% و كەمترىن رېزە دەكەوتىت پارىزگاي ھەلبىجە بەرېزە 2.2% وەك لە خشتهى 20 ئامازە پىكراوە.

خشتهى 20 : خاونىدارەتى ئافرەتان لە دامەزراوەكان لە سەر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی کوردستان

ھەریمی کوردستان		دەھوك		ھەلبىجە		سلىمانى		ھەولىر		خاونىدارەتى ئافرەت لە دامەزراوەكان	
%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە		
100	269	9.7	26	2.2	6	40.9	110	47.2	127		كۆي گشتى

خشتهى 21 : ئاستى سەختى كە ropyio ئافرەتان دەپىتىو لە كاتى دامەزانى دامەزراوەي نوى (كاريکى نوى) لە سەر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی کوردستان

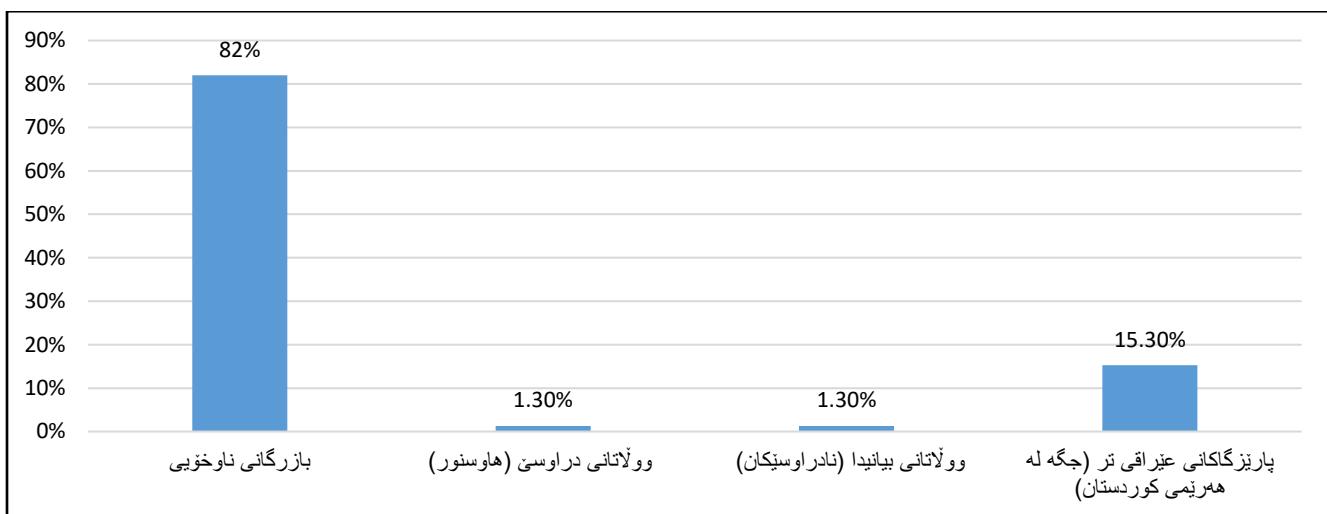
ھەریمی کوردستان		دەھوك		ھەلبىجە		سلىمانى		ھەولىر		ئاستى سەختى	
%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە		
53.2	143	38.5	10	33.3	2	53.6	59	56.7	72		سەخت

31.2	84	38.5	10	50.0	3	29.1	32	30.7	39	هاوشیوه‌ی پیاوان
15.6	42	23.1	6	16.7	1	17.3	19	12.6	16	ناسان
100	269	100	26	100	6	100	110	100	127	کوئی گشتی

به ریزه‌ی 53.2% نافرمانان هریمی کورستان، پیشان وایه دامهزراندنی کاریکی نوی بقیان قورستره به بمراورد به پیوانهوه و به ریزه‌ی 31.2% نافرمانان وا بیردمکنهوه که هاوشیوه پیوانه و تمنه 15.6% نافرمانان وا بیردمکنهوه که دامهزراندنی کارنیک لهایمن نافرمانه کاریکی ناسانه. ریزه مکان لمصر ناستی پاریزگاکان جیوازن، له پاریزگایی هولنبر 56.7% نافرمانان، له پاریزگای سلیمانی 53.6%，له پاریزگای دهوك 38.5% و له پاریزگای هملججه 33.3% نافرمانان ناماژهیان پیکردوه که دامهزراندنی کاریکی نوی قورستره لهایمن نافرمان بمراورد به پیوان وهک له خشته‌ی 21 رونکراوتهوه.

په چیهانی کردنی دامهزر او هکان

شیوه‌ی 27: ریزه‌ی فرقه‌شنتی بهر همه‌مکان له بازاری ناوچویی و پاریزگاه‌کانی ترى عیراق و لاتانی در اوسمی و بیانی

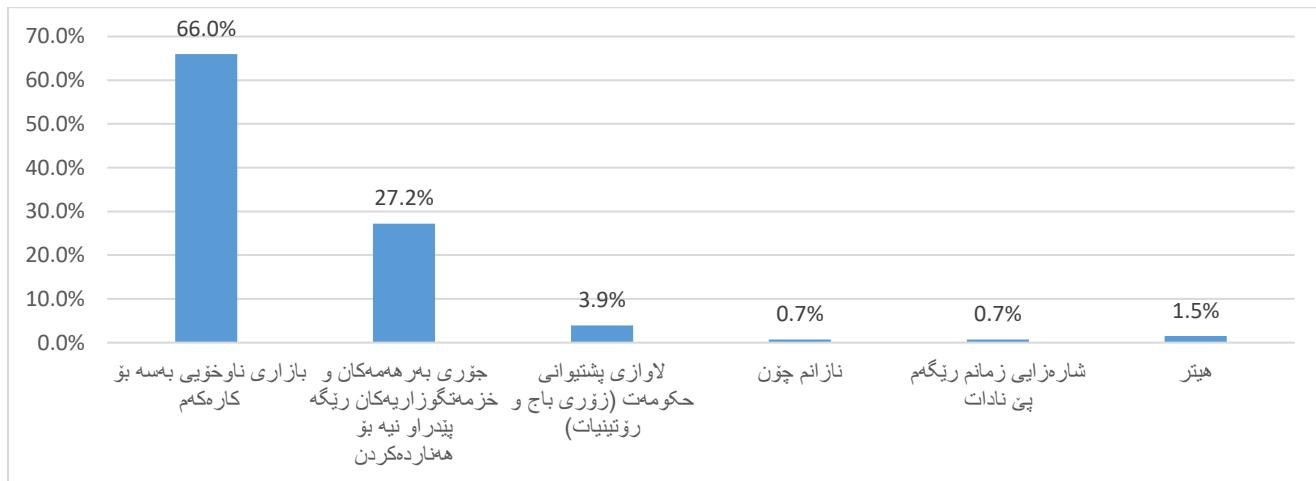
شیوه‌ی 27 ریزه‌ی فروشتی بمرهمه‌کان (بمبارکردنی بمرهمه‌کان) پیشان دهات، بهترین ریزه‌ی بمبازارکردن له بازاره ناوخوییه‌کانی همیشه کورستانه بمریزه‌ی 82٪، هناره‌ی بمرهمه‌کان و فروشتنیان له پارتیگاکانی تری عیراق جگه له همیشم بمریزه‌ی 15.30٪ دیت، ناردنی بمرهمه‌کان بتو همراهکه له ولادانی دراوستی و بیاندا تنهها بمریزه‌ی 1.30٪ دیت و بممش دار دهکوه‌یت زورینه‌ی بمرهمه‌کان له بازاره ناوخوییه‌کانی، هرمیمه، کور دستان دهف و شرین.

بهپیشنهاد همان را در سال 1990 ارائه کردند که چاره‌ای برای حل مشکل نجات دادن این مناطق از خشکسالی وجود نداشت. این پیشنهاد مبنای اساسی برای ایجاد این سیستم شد.

خشتەی 22 : چالاکی هەنارەدەکردن لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان

چالاکی هەنارەدەکردن		ھەولێر		سلیمانی		ھەلەبجە		دهوك		ھەریمی کوردستان	
%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	
1.3	26	1.4	8	5	2	1.8	13	0.4	3	بەلنى	
98.7	1990	98.6	544	95	38	98.2	727	99.6	681	نەخىر	
100	2016	100	552	100	40	100	740	100	684	كۆي گشتنى	

شىوهى 28: ئەو ھۆكارانەي كەپىگەن لە هەنارەدەکردن

پەپىيە ئەنجامەكانى ڕووپىئۇ، 66% وەلامدەرەكان پىييان وايە باز اپرى ناو خۆبىي بەسە بۆ بەبازار كردنى بەرھەممەكانىيان، 27.2% يان دەلىن بەرھەممەكان و خزمەتگۈزارىيەكان رېگە پىنداو نىن بۇ ھەنارەدەکردن، نزىكەم 4% ئاماڭەيانداواه كە لاوازى پشتىوانى حکومەت 2018 وۇزۇرى باج و رۇتىنيات ھۆكارە بۇ ھەنارەدەکردنى بەرھەممەكانىيان بۇ دەرمۇھى ھەریم وەك لە شىوهى 28 رونكراوەتەوە.

كارىيگەرييەكانى ۋايىرسى كۆرۈنا لە سەر كارى دامەزراوەكان

پەپىيە خشتەي 23، زۇرىنەي 80.5% وەلامدەران ئاماڭەيانداواه كە ۋايىرسى كۆرۈنا كارىيگەرى ھەبۈوه لەسەر كارەكانىيان بەجۈزىك بەریزەت 15.5% وەلامدەران ئاماڭەيانداواه كە ۋايىرسى كۆرۈنا كارىيگەرى ھەبۈوه لەسەر كەمبۈونەھى داهات لە ھەریمی كوردىستان، ئاماڭەيانداواه كە ۋايىرسى كۆرۈنا كارىيگەرى ھەبۈوه لەسەر داهاتى كاركىردن.

خشتەی 23 : کاریگەریبەکانی ڤایرۆسی کورونا لە سەر داهاتی کارکردن لە سەرەتاي سالى 2020 بەپێي قبارەي دامەزراوەكان لە سەر ئاستى هەریمی کوردستان

مامناوەند		بچوک		زۆربچووک		ھەریمی کوردستان		کاریگەریبەکانی ڤایرۆسی کورونا لە سەرەتاي 2020	
ژمارە	%	ژمارە	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە		
7.1	1	4.7	6	80.6	1512	80.5	1622	کەمبوجووه	
14.3	2	17.3	22	15.4	289	15.5	313	نەگۆراوە	
78.6	11	78.0	99	3.9	74	4.0	81	زیادبۇوە	
100	14	100	127	100	1875	100	2016	کۆي گشتى	

خشتەی 24 : کاریگەریبەکانی ڤایرۆسی کورونا لە سەر ژمارەي کارمەندان لە سەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان

ھەریمی کوردستان		دەھوك		ھەلەبجە		سلیمانى		ھەولىر		کاریگەریبەکانی ڤایرۆسی کورونا لە سەر ژمارەي کارمەندان	
%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە		
2.7	54	3.3	18	0.0	0	2.8	21	2.2	15	کەمبوجوونەوهى ژمارەي کارمەندان	
0.6	13	0.2	1	0.0	0	1.4	10	0.3	2	زیادبۇونى ژمارەي کارمەندان	
96.7	1947	96.6	533	100	40	95.8	709	97.5	667	ژمارەي کارمەندان ناگۆراوە	
100	2016	100	552	100	40	100	740	100	684	کۆي گشتى	

کاریگەریبەکانی ڤایرۆسی کورونا لە سەر ژمارەي کارمەندان لە خشتەی 24 دەرددەمۆتىت کە ڤایرۆسی کورونا کاریگەری ئەوتۇرى نەبۈوه لە سەر ژمارەي فەرمانبەران لە دامەزراوەكانی هەریمی کوردستان، نزىكەي 97% وەلامدران رايانگەيىندوھ کە گورانکارى لە ژمارەي کارمەندان نەكراوە.

خشتەی 25 : ھەلسەنگاندىنى رېكارەكانى حومەت بۆ سەنورداركىرىنى بلاوبۇونەوهى ڤایرۆسی کورونا بەپێي قبارەي دامەزراوەكان و پارىزگا و رەگەز لە هەریمی کوردستان (چەندىن وەلام)

ھەلسەنگاندىنى رېكارەكانى حومەت				زۆربچووک	بچوک	مامناوەند	نېر	منى	ھەولىر	سلیمانى	ھەلەبجە	پارىزگا
کۆي گشتى	گونجاو	گونجاو	گونجاو									
1875	596	1279	1279	ژمارە								
100	31.8	68.2		%								
127	57	70	70	ژمارە								
100	44.9	55.1		%								
14	4	10	10	ژمارە								
100	28.6	71.4		%								
1747	586	1161	1161	ژمارە								
100	33.5	66.5		%								
269	71	198	198	ژمارە								
100	26.4	73.6		%								
684	269	415	415	ژمارە								
100	39.3	60.7		%								
740	254	486	486	ژمارە								
100	34.3	65.7		%								
40	6	34	34	ژمارە								

100	15	85	%		
552	128	424	ژماره		
100	23.2	76.8	%		
2016	657	1359	ژماره		
100	32.6	67.4	%		

هەریئمی کوردستان

خشتەی 25 هەلسەنگاندنی ریکارمکانی حکومەت بۆ سنوورکردنی بلاوبونەوەی ڤایرۆسی کورۆنا بەپێی قەبارەی دامەزراوەکان و پارێزگا و رەگەز پیشاندەدات. بەپێی دەرئەنjamەکان، 67.4% گونجاو دەزانن بۆ ڕووبەرووبونەوەی ڤایرۆسی کورۆنا و تەنها 32.6% گونجاو دامەزراوەکانی چەندین دامەزراوەکانی ڤایرۆسی کورۆنا گونجاو نەبوبو.

دارایی(تمویل) بۆ کاری دامەزراوەکان

بەپێی دەرئەنjamەکانی ڕووبەپیو (خشتەی 26)، زیاتر لە 98% دامەزراوەکان لە هەریئمی کوردستان خزمەتگوزاریبێکانی هەژماری بانکی بەکارناهیتین، ریزەی بەکار هەننائی خزمەتگوزاریبێکانی هەژماری بانکی لە دامەزراوەکانی مامناوەند بەرزاوەرد بە دامەزراوەکانی زۆر بچووک و بچووک. نزیکەی 14% دامەزراوەکانی مامناوەند خزمەتگوزاری هەژماری بانکی بەکار دەھیتین بە بەراوورد بە 1.3% دامەزراوەی زۆر بچووک و 3.2% دامەزراوەی بچووک.

خشتەی 26 : بەکار هەننائی خزمەتگوزاریبێکانی هەژماری بانکی بەپێی قەبارەی دامەزراوەکان لە سەر ئاستی هەریئمی کوردستان

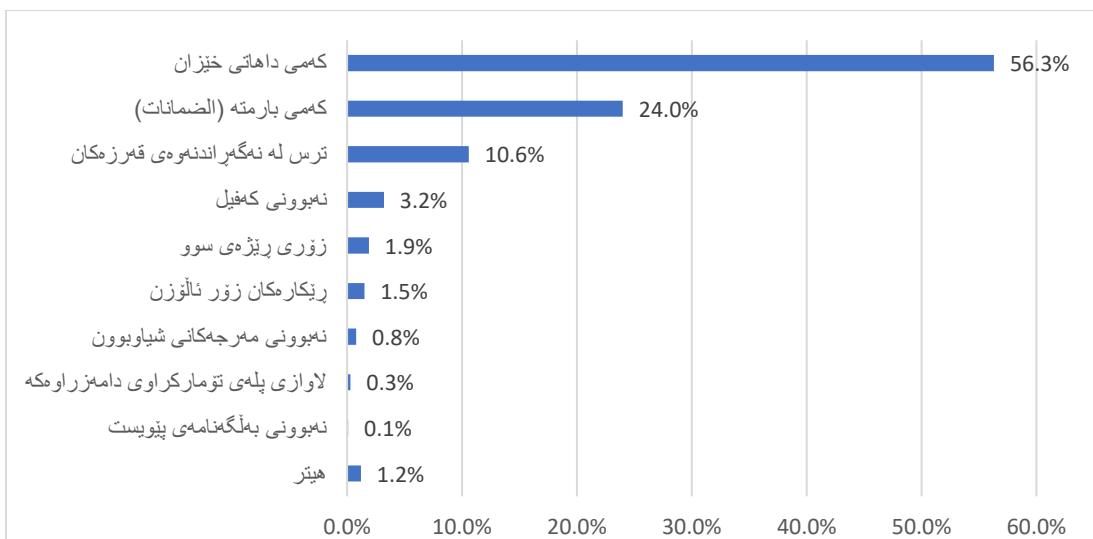
%	ژمارە	قەبارەی دامەزراوەکان				بەکار هەننائی خزمەتگوزاریبێکانی ھەژماری بانکی		
		مام ناوەند		بچووک				
		%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	
1.5	31	14.3	2	3.2	4	1.3	25	بەلنى
98.5	1985	85.7	12	96.8	123	98.7	1850	نەخىر
100	2016	100	14	100	127	100	1875	كۆي گشتى

خشتەی 27 : ھۆکارمکانی نەبوبونی هەژماری بانکی بەپێی قەبارەی دامەزراوەکان لە سەر ئاستی هەریئمی کوردستان

%	ژمارە	قەبارەی دامەزراوەکان				ھۆکارەکانی نەبوبونی هەژماری بانکی		
		مام ناوەند		بچووک				
		%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	
86.3	1714	66.7	8	80.5	99	86.9	1607	كارەکەم پىويىستى پىن نىيە
9.7	193	33.3	4	16.3	20	9.1	169	من مەتمانە بەبانکەكان ناكەم
1.9	38	0	0	1.6	2	1.9	36	تىچووى زۆرە
1.1	22	0	0	0.8	1	1.1	21	ھىچ لقى بانكىك لە ناواچەكەم نىيە
0.9	18	0	0	0.8	1	0.9	17	كارى كاغەزى زۆر (رۇتىناتى زۆرە)
100	1985	100	12	100	123	100	1850	كۆي گشتى

له دهرئنجامي روپیوه که دمرکهتووه که ریزرهیمه کی زور له دامهزراوهکان همزماري بانکي بهكارناهين. خشتهي 27 هوکارهکاني بهكارنههينانی همزماري بانکي بپيپن قهباره دامهزراوهکان نيشان دهدات و دمرکهتووه که 86.3% خاومنکارهکان ثامازه بهمه دمکهن که کارهکهيان پيوسيتني به همزماري بانکي نيه، 9.7% له خاومنکارهکان متمانههيان به بانکهکان نيه، تنهها نزيك 2% ولامدهدران پيپن و آيهه که در وستکردنی همزماري بانکي تيجوي زوره.

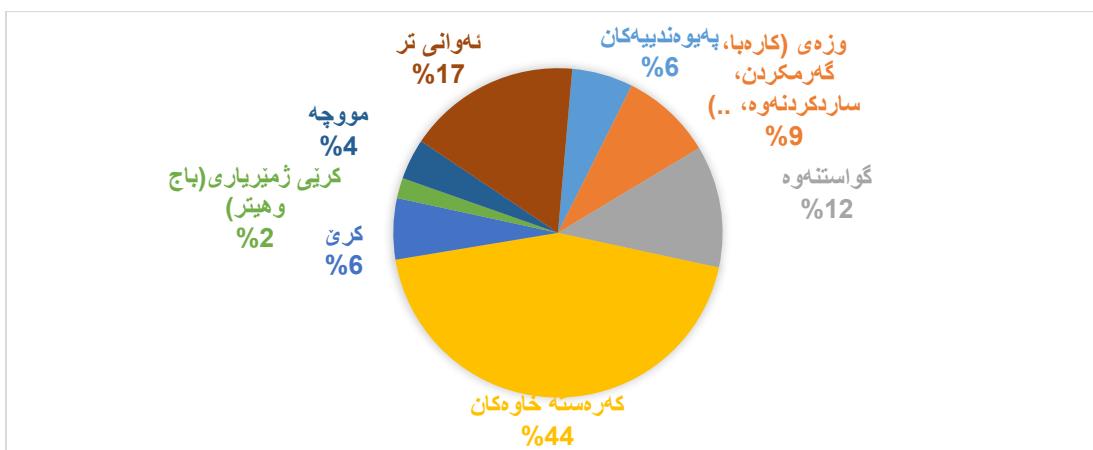
شیوه‌ی 29: هوکار مکانی سه‌ختی به‌دهست هینانی پاره له‌سمر ناستی هم‌ریتمی کورستان

شیوه 29 هوکاره کانی سمعختی بدھست هینانی پاره (تمويل) له کاتی دامهزراندنی دامهزراو هکیان پیشان دهدات و دهردھکهونیت بهر زترین ریزه که دهکاته زیاتر له 56% بُو کهمی داهاتی خیزان دمگهریننمهو. دووھمین هوکار به ریزه 24% دمگهریننمهو بُو نامبونی پشتگیری (گهرهنتی) له کاتی ورگرتی پاره. هوکاره کانی تر له شیوه سرهموه رونکراوننتمهو.

تیچووی پىداۋىستىيەكان لە دامەزراوه يازرگانىيەكان

شیوه‌ی 30: ریزه‌ی تیجروی بیداویستیه‌کان لهکوی گشتی تیجروی دامهزراوه‌کان له همینی کورستان

ریزجیهکی زۆر لە تیچووەکان کە دەکاتە 44% کۆی گشتى تیچووەکان لە دامەزراوەکان، بۇ کەرەستەی خاو دەگەریتەوە، 12% تیچووەکان بۇ گواستنەوەیە، تیچوو لە باپەتى کارەبا و گەرمەردن و ساردەردنەوە ریزجیهکی زۆر بەرز نىيە و تەنھا 9% تیچووەکانە وەك لە شىوهى 30 ڕونکراوەتەوە. كرېي ژمیرىيارى و مۇوچە و كرېي تر كەمترین تیچوويان هەمە لە دامەزراوەکان.

پېشىنى کارى بازىرگانى بۇ داھاتوو

پېشىنى وەلامدەران خاوندامەزراوەکان دەربارەي کارەكمىان بەشىۋەيەكى گشتى لە سالى داھاتوو بەم شىۋەيە يە: بەریزەي 66.3% ئى خاوندامەزراوەکان لە هەریمی کوردستان پېشىنى دەكەن كە کارەكمىان بەشىۋەيەكى گشتى لە سالى داھاتوودا كەم دەبىت، 15.6% پېيان وايە كە وەك خۆى دەمەننەوە تەنھا 10.7% لە وەلامدەران ئامازەيان بەوه كردووە كە کارەكمىان بەشىۋەيەكى گشتى لە سالى داھاتوو باشىر دەبىت.

لەسەر ئاستى پارىزگاكان، زۆرینەي وەلامدەران لە پارىزگايى سلىمانى بەریزەي 75% پېشىنى دەكەن كە کارەكمىان بەشىۋەيەكى گشتى لە سالى داھاتوو كەم دەبىت و ئەم ریزجیه لە پارىزگايى ھولىر 62% و لە پارىزگايى دەۋوك بەریزەي نزىكەي 60%.

خىتمە 28 : پېشىنى خاوندامەزراوەکان دەربارەي کارەكمىان لە سالى داھاتوو لەسەر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی کوردستان

نابورى بەشىۋەيەكى گشتى

هەریمی کوردستان	پارىزگا										پېشىنى	
	دەۋوك		ھەلبېجە		سلىمانى		ھەولىر					
	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە		
66.3	1336	59.8	330	72.5	29	74.7	553	62.0	424		كەم دەبىت	
15.6	315	16.5	91	10.0	4	11.9	88	19.3	132		وەك خۆى دەبىت	
10.7	215	9.8	54	12.5	5	6.9	51	15.4	105		باشىر دەبىت	
7.4	150	13.9	77	5.0	2	6.5	48	3.4	23		نازانم	
100	2016	100	552	100	40	100	740	100	684		كۆي گشتى	

خشتەی 29 : بیرورای خاوەندامزراوەکان دەربارەی پالپشتی حکومی لە کارەکان (چەندین وەلام) لەسەر ئاستى پارێزگاکان و هەریمی کوردستان

ھەریمی کوردستان		پارێزگا								جۆرى پالپشتی داواکراو
		دھۆك		ھەلەبجە		سلیمانی		ھەولێر		
%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	%	ژمارە	
23.2	1056	25	287	16.7	20	20.4	383	26	366	قەرزى دارايى
19.1	870	17.4	199	15.8	19	20.3	380	19.3	272	پشتیوانى ژیرخانى (کارەبا، ناو، رینگا و شەقام)
11.0	501	10.6	121	16.7	20	12.4	233	9	127	کەرسەتەي خاو بۆبەرھەمھیان و خزمەتگوزارىيەکان
10.6	478	11.3	130	18.3	22	11.5	215	7.9	111	پشتیوانى بەرھەمى خۆمالى
9.4	428	13.2	151	3.3	4	8.1	152	8.6	121	باشتىركەدنى بارى نەمنى
8.9	405	5.3	61	9.2	11	9.7	181	10.8	152	پالپشتى پسوولەي خۇراك
7.6	347	6.3	72	8.3	10	7.6	142	8.7	123	ناسانكارى رىنكارە فەرمىيەکان (رۇتنىيات)
5.4	245	2.7	31	4.1	5	6.7	125	6	84	شونىنى جىڭىرو گۈنجاو بۆكارى بازىگانى
1.5	70	1.1	12	4.2	5	1.8	34	1.4	19	رېكخستى پىشانگاکان و شونىنى كارىرىن (وەرشە)
3.3	150	7.2	82	3.3	4	1.6	30	2.4	34	ھىتر
100	4550	100	1146	100	120	100	1875	100	1409	كۆى گشتى

خشتەی سەرەوە بیروراي خاوەن دامزراوەکان دەربارەی پالپشتى حکومەت بۆ باشتىركەدنى کارەکانیان لە هەریمی کوردستان پىشاندەدات و دەركەمەت كە زۆرینەي داواکارى خاوەنکارەکان لە حکومەت پىدانى قەرزى دارايى بۆ باشتىركەدنى کارەکانیان كە بەریزەي 23.2% دىت. هەروەها بە نزىكەي 19% لە داواکارى خاوەندامزراوەکان لە حکومەت پالپشتى ژیرخانىيە لە رووى کارەباو ئاو و رىگاوابان. رىزەي 10.6% لە داواکارىيەکان لە حکومەت بۆ پالپشتىكەرنى بەرھەمى خۆمالىيە لە هەریمی کوردستان.

سەرچاوەکان

- بەشی ئامارەکانی بازرگانی 2015، دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان، رووپیوی يەکەگەشتاربىيەكان 2013، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئامارەکانی بازرگانی 2019، دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان، رووپیوی يەکەگەشتاربىيەكان 2016، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئامارەکانی بازرگانی 2022، دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان بەھەماھەنگی دەزگای ناوەندی ئاماری عێراق، رووپیوی يەکەگەشتاربىيەكان 2019، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئامارەکانی بازرگانی 2022، دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان بەھەماھەنگی دەزگای ناوەندی ئاماری عێراق، رووپیوی يەکەگەشتاربىيەكان 2020، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئامارەکانی بازرگانی 2022، دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان بەھەماھەنگی دەزگای ناوەندی ئاماری عێراق 2021، رووپیوی بازرگانی ناوخویی لە كەرتى تاييەت (بازرگانی تاك كۆ وفروشتن و چاك كردنەوهى ئۆتومبىل و ماتورسېكىل كە بزوئىنەريان ھەيە) 2021، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.
- بەشی ئامارەکانی بازرگانی 2022 دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان بە ھەماھەنگى لەگەل رىكخراوى UNDP و پالپشتى دارايى (USAID)، رووپیوی دامەزراوهەکانى ئابوورى زۆر بچوک ، بچوک و مامناوەند (MSME) لە كەرتى تاييەت 2021، هەریمی کوردستان: دەستەی ئاماری هەریمی کوردستان.

ئامار ھکانى پېشەسازى

پیشنهادی

کهارتی پیشنهادی روزنیکی برقا و کاریگری همهیه له گهشنهدن و پیشخستنی ئابوری ولاstan به هقی دهستکهونتی داهات له بھرھمینان وبه گھر خستنی دهستی کار که دهیتنه هقی بھرزکردنھوی کوی بھرھمی ناخوبی. بوقئم مدبھستم، دهستهی ئاماری هریم لمگمل لایمنی ترى پھیوندیدار له حکومتی هریم کار دهکات بوق دهستبھرکردنی زانیاری ئاماری ووردى سالانه له کهارتی پیشنهادی له ریگای ئەنجامدانی چوپیوه پیشنهادیکان.

دامهزراوهکانی پیشنهادی گھوره

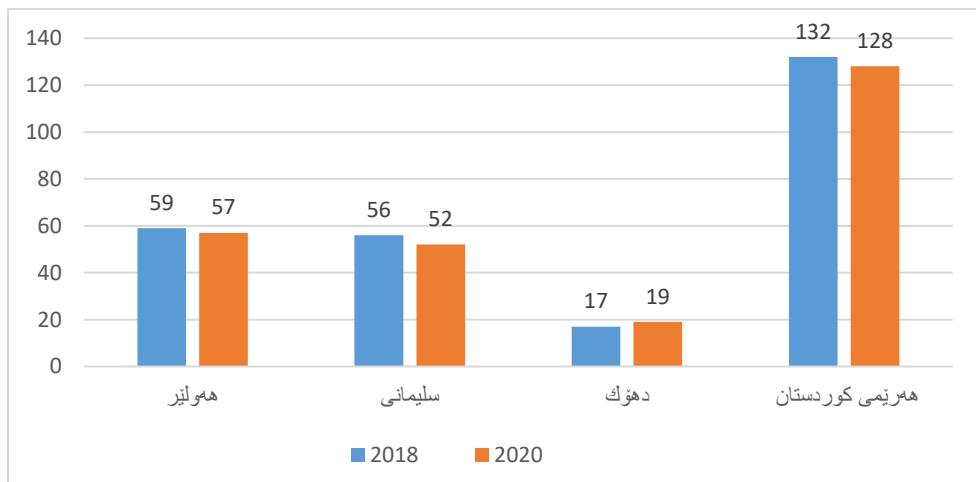
دامهزراوهکانی پیشنهادی گھوره: بریتیبه له دامهزراوه پیشنهادیی که ژمارهی کریکارهکانی 30 کریکار وزیاتره.

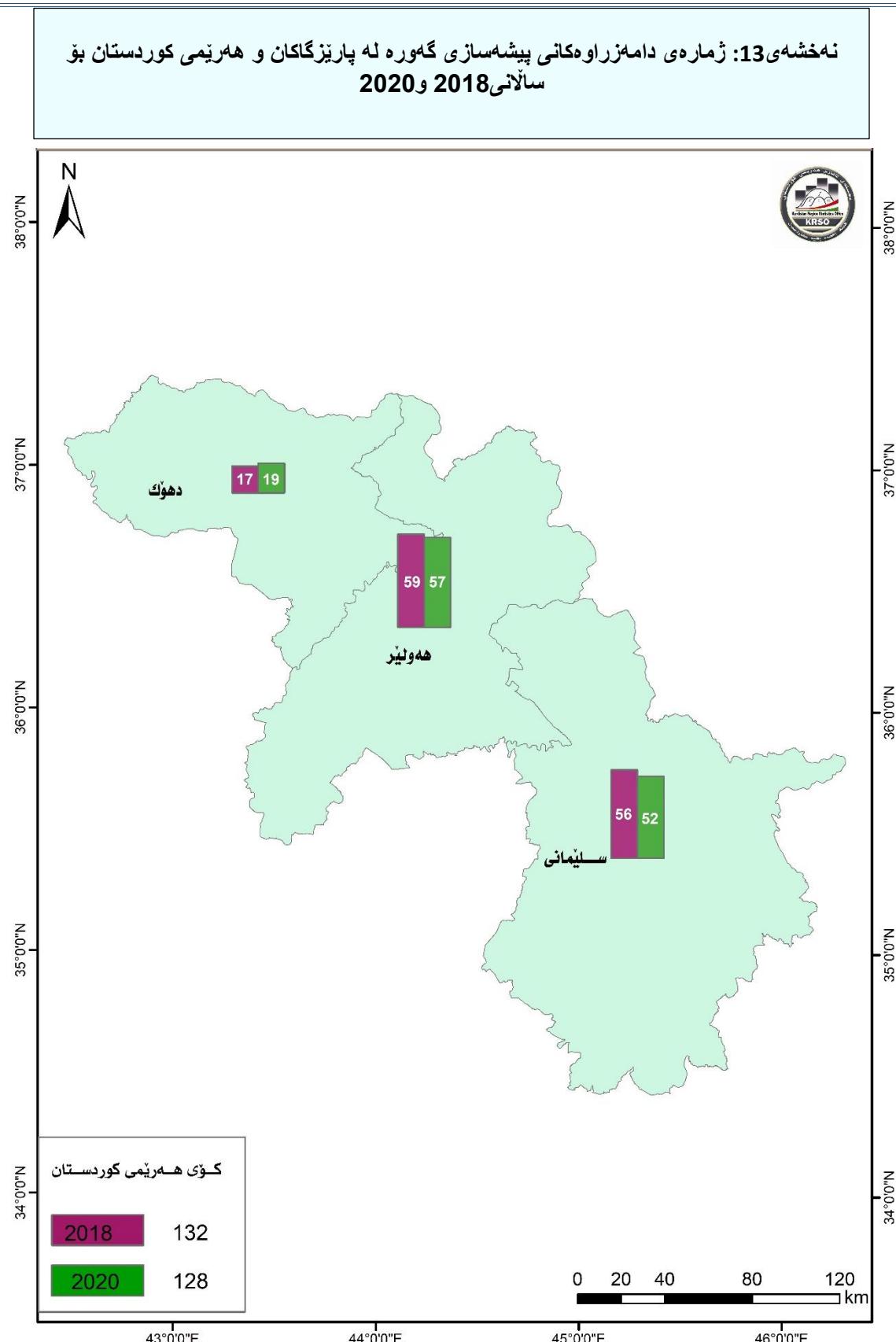
ژمارهی دامهزراوهکانی پیشنهادی گھوره

بعپی ئەنجامهکانی چوپیوه دامهزراوهکانی پیشنهادی گھوره، دهردکھوتت که ژمارهی دامهزراوهکانی پیشنهادی گھوره که له سالی 2020 کاریان کردووه 128 دامهزراوهن به بھراورد به ژمارهی ئهو دامهزراوانهی که له سالی 2018 کاریان دهکرد (132) به ریزهی 3.03 % کھمی کردووه.

له سعر ئاستی پاریزگاکانیش، ژمارهی دامهزراوهکان له پاریزگای ھولنر له 59 دامهزراوه له سالی 2018 دامهزیوه بوق 57 دامهزراوه له سالی 2020 که زورترین ریزهی دامهزراوهکانی گھوره به ریزهی 44% لمخز گرتووه له کوی دامهزراوهکانی پیشنهادی گھوره، له پاریزگای سلیمانی له 56 دامهزراوه له سالی 2018 دامهزیوه بوق 52 دامهزراوه له سالی 2020 که به پلهی دوووم دیت به ریزهی 41% ، بھلام له پاریزگای ھوک له 17 دامهزراوه له سالی 2018 بھرزبۇتهوه بوق 19 دامهزراوه له سالی 2020 که ریزهکه دهکاته 15% ھروهانک له شیوهی خوارمهوه چوپون کراوهتهوه

شیوهی 1: ژمارهی دامهزراوهکانی پیشنهادی گھوره له پاریزگاکانی هریمی کورستان بوق سالانی 2018 و 2020

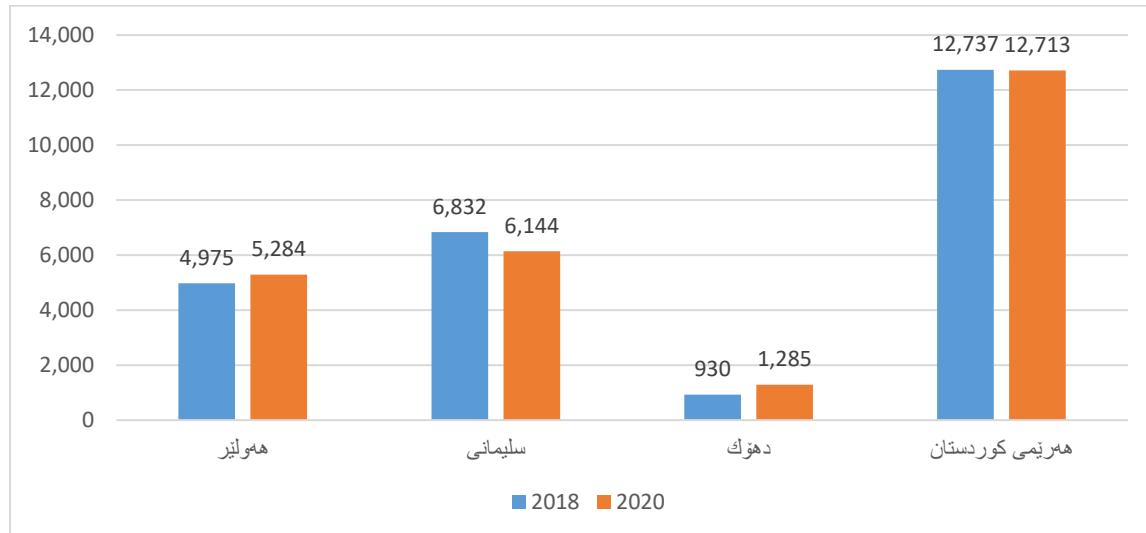

ژماره‌ی کریکاران له دامهزراوه‌کانی پیشه‌سازی گهوره

بپی نئنچامه‌کانی روپیوی دامهزراوه‌کانی پیشه‌سازی گهوره، دمرکمتووه که ژماره‌ی کریکاران له دامهزراوه‌کانی پیشه‌سازی گهوره که له سالی 2020 کاریان کردووه 12,713 کریکار بو به بمراورد به ژماره‌ی نه کریکارانه که له سالی 2018 کاریان دمکرد که (12,737) کریکار بون تنهها به ریزه‌ی (0.2%) دابمزیوه.

له سهر ئاستی پاریزگاکانیش، ژماره‌ی کریکاران له پاریزگای هموئیر له سالی 2018 کریکار له سالی 2018 بمرزبۆتەوە بۆ 5284 کریکار له سالی 2020، له پاریزگای سلیمانی له 6,832 کریکار له سالی 2018 دابمزیوه بۆ 6,144 کریکار له سالی 2020 و له پاریزگای دهۆک له 930 کریکار له سالی 2020 بمرزبۆتەوە بۆ 1,285 همروهک له شیوه‌ی خوارمه‌هه رونوون کراوه‌تەوە.

شیوه 2: ژماره‌ی کریکار له دامهزراوه‌کانی پیشه‌سازی گهوره له سهر ئاستی پاریزگاکانی هریمی کورستان بۆ سالانی 2018 و 2020

کۆی کری، مووجه، پاداشت، پیداویستی و بەرهەم له دامهزراوه‌کانی پیشه‌سازی گهوره

کۆی کری و مووجه و پاداشتەکان له دامهزراوه‌کانی پیشه‌سازی گهوره له نزیکەی 160 میلار دینار له سالی 2018 بمرزبۆتەوە بۆ سەررووی 170 میلار دینار له سالی 2020. کۆی بەهای پیداویستیەکان له سالی 2018 کە بەرکمی زیاترە له 2 ترليون دینار دابمزیوه بۆ کەمتر له 2 ترليون دینار له سالی 2020 و همروهە سەبارەت بەکۆی بەهای بەرەم له سالی 2020 دابمزیوه بۆ نزیکەی 3 ترليون دینار بە بمراورد بەسالی 2018 کە بەهاكەی بریتی بو له 3.7 ترليون دینار.

خشتەی 1: نیشاندره کانی (کۆی کری، مووجه و پاداشتەکان و کۆی بەهای بەرەم) له دامهزراوهی پیشه‌سازی گهوره بۆ سالانی 2018 و 2020

نیشاندره کان	2020	2018
کۆی کری، مووجه و پاداشتەکان (میلار دینار)	170.23	159.741
کۆی بەهای پیداویستیەکان (ترليون دینار)	1.874895	2.144277
کۆی بەهای بەرەم (ترليون دینار)	3.068238	3.722735

دامه‌زراوه‌کانی پیش‌سازی مامناوه‌ند

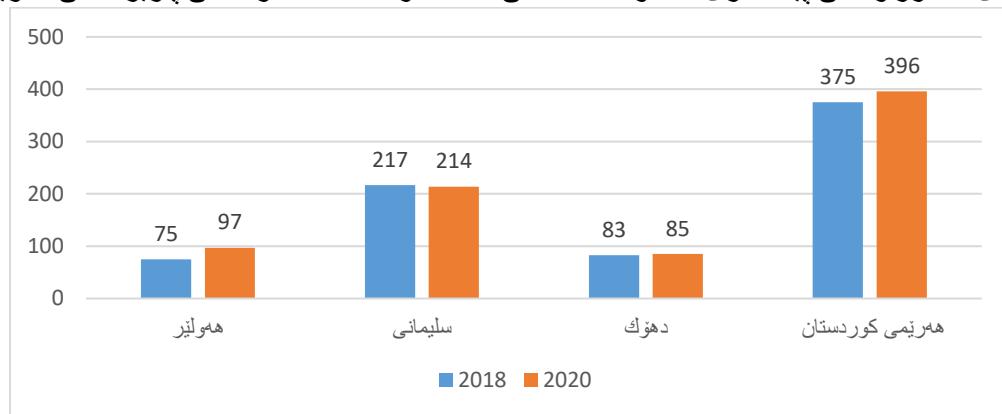
دامه‌زراوه‌کانی پیش‌سازی مامناوه‌ند: برینتیه لمو دامه‌زراوه پیش‌سازی‌بیانه‌ی که ژماره‌ی کریکاره‌کانی له‌تیوان (10-29) کریکاره.

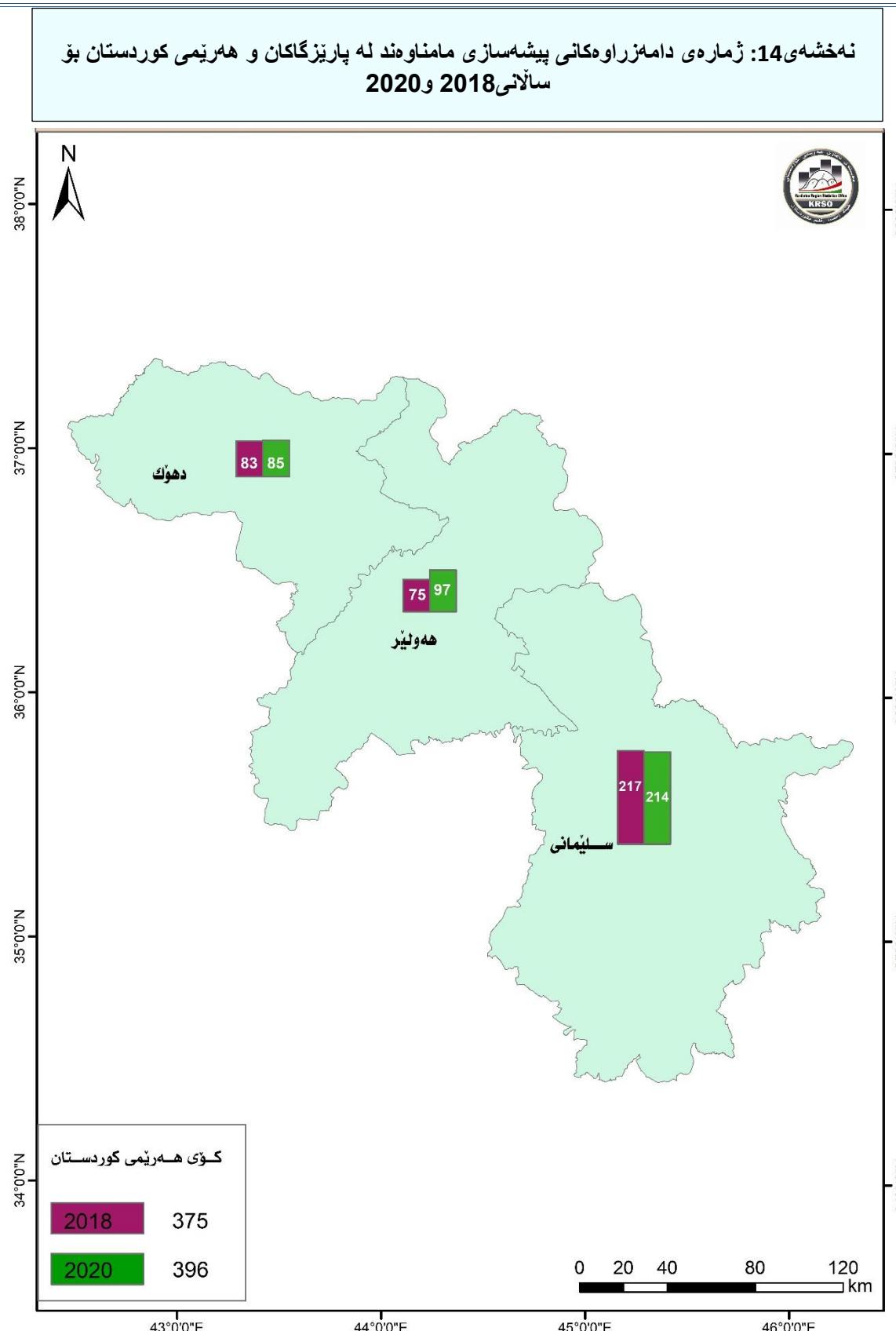
ژماره‌ی دامه‌زراوه‌کانی پیش‌سازی مامناوه‌ند

بمیتی ئەنچامه‌کانی روپیوی دامه‌زراوه‌کانی پیش‌سازی مامناوه‌ند، دەركەوتووه که ژماره‌ی دامه‌زراوه‌کان له همریمی کوردستان کە له سالی 2020 کاریان کرد و دامه‌زراوه 396 گەرمەن و بېبىراورد بە ژماره‌ی ئەم دامه‌زراوه‌انه‌ی کە له سالی 2018 کاریان دەگەرد و ژماره‌یان 375 دامه‌زراوه بۇوه بەریزه‌ی 5.6% زىادىکەردووه.

لەسەر ئاستى پارىزىگاکانی همریمی کوردستان، هەر چەندە كە پارىزىگای سليمانى له 217 دامه‌زراوه له سالی 2018 كەممى كەردووه بۆ 214 دامه‌زراوه له سالی 2020، بەلام زۆرتىن دامه‌زراوه مامناوه‌ند دەكھویتە ئەم پارىزىگایە بەریزه‌ی 54% و هەروه‌ها ژماره‌ی دامه‌زراوه‌کان له پارىزىگای ھولىر له 75 دامه‌زراوه له سالی 2018 بەرزبۇوتەوە بۆ 97 دامه‌زراوه له سالی 2020 كە بە پله‌ي دووەم دىت بە ریزه‌ی 25% كۆى دامه‌زراوه‌مکانی پیش‌سازی مامناوه‌ند. لە پارىزىگای دەۋەك، له 83 دامه‌زراوه له سالی 2018 بەرزبۇوتەوە بۆ 85 دامه‌زراوه له سالی 2020 كە دەكتە 21% كۆى دامه‌زراوه‌کان له همریمدا (شىوه‌ی 3).

شىوه‌ی 3: ژماره‌ی دامه‌زراوه‌کانی پیش‌سازی مامناوه‌ند له سالانی 2018 و 2020 لەسەر ئاستى پارىزىگاکانی همریمی کوردستان

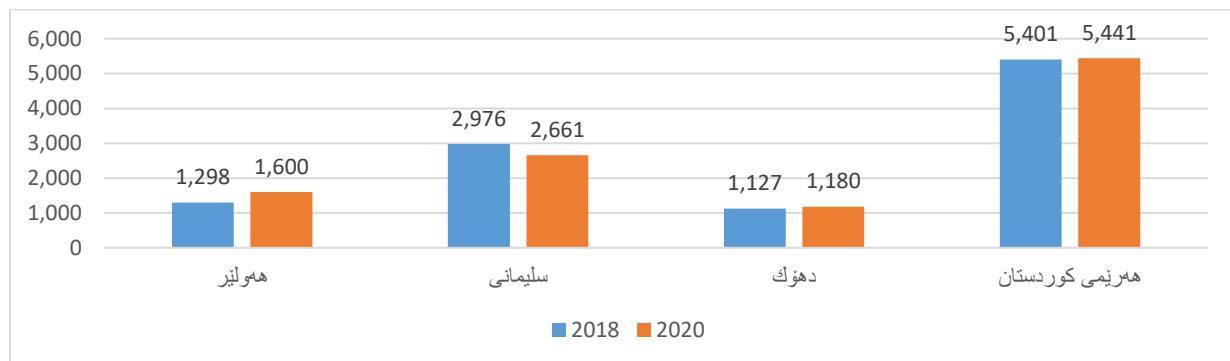

ژماره‌ی کریکاران له دامهزراوه‌کانی پیشه‌سازی مامناوه‌ند

بمی‌پی ائنجام‌هکانی رو و پیوی پیشه‌سازی دامهزراوه‌کانی مامناوه‌ند، ژماره‌ی کریکاران که له دامهزراوه‌کانی پیشه‌سازی مامناوه‌ند له سالی 2020 کاریان دمکرد 5,441 کریکار بووه و به برآورد به ژماره‌ی ئمو کریکارانه‌ی که له سالی 2018 کاریان دمکرد و ژماره‌یان 5,401 کریکار بووه، تنهنها به ریزه‌ی (0.7%) بمرزبۇته‌وه (شیوه‌ی خواره‌وه).

له سەر ئاستى پاريزگاکانىش، ژماره‌ی کریکاران له پاريزگای ھولىز لە 1,298 کریکار له سالی 2018 بمرزبۇته‌وه بۇ 1,600 کریکار له سالی 2020، لە پاريزگای سليمانى لە 2,976 کریکار له سالی 2018 دابېزیوه بۇ 2,661 کریکار له سالی 2020، و لە پاريزگای دەھوك له 1,127 کریکار له سالی 2018 بمرزبۇته‌وه بۇ 1,180 کریکار له سالی 2020.

شیوه‌ی 4: ژماره‌ی کریکار له دامهزراوه‌کانی پیشه‌سازی مامناوه‌ند له سالانی 2018 و 2020 لە سەر ئاستى پاريزگاکانی هریمی کورستان

کۆی کری، مووجه، پاداشت، پىداویستى و بەرھەم لە دامهزراوه‌کانی پیشه‌سازی مامناوه‌ند
کۆی کری و مووجه و پاداشتەکان لە دامهزراوه‌کانی پیشه‌سازی مامناوه‌ند له 37.779 مiliار دینار له سالی 2018 دابېزیوه بۇ 34.515 مiliار دینار له سالی 2020. کۆی بەھا پىداویستىيەکان لە سالی 2018 له 456.039 مiliار دینار دابېزیوه بۇ 360.162 مiliار دینار له سالی 2020. سەبارەت بەکۆی بەھا بەرھەم لە سالی 2020، بەھاکەی دابېزیوه بۇ 551.259 مiliار دینار به برآورد
لە سالی 2018 کە بەھاکەی برىتى بۇ لە 560.424 مiliار دینار.

خشتەی 2: نیشاندر ھکان (کۆی کری، مووجه و پاداشتەکان و کۆی بەھا بەرھەم) لە دامهزراوه‌کانی پیشه‌سازی مامناوه‌ند بۇ سالی 2018 و 2020

نیشاندر ھکان	2020	2018
کۆی کری، مووجه و پاداشتەکان (مiliار دینار)	34.515	37.779
کۆی بەھا پىداویستىيەکان (مiliار دینار)	360.162	456.039
کۆی بەھا بەرھەم (مiliار دینار)	551.259	560.424

وزەی کارهبا

کارهباي بەرھەمهېنزاو

وزەی کارهباي بەرھەم هېنزاوی کورستان له سالی 2021 بمرزبۇته‌وه بۇ 39,596 مىڭاوات (MW) به برآورد 36,816 مىڭاوات (MW) لە سالی 2020. تىكراي وزەی کارهباي بەرھەمهېنزاوی کورستان له سالی 2021 بۇ ھەر مانگىك بمرزبۇته‌وه بۇ 3,300 مىڭاوات (MW) بېبرآورد بە ھەرمانگىكى سالمکانى پىشۇوتىر بۇ نومونه 2018 كە بېھاکەي 2,409 مىڭاوات (MW) بوو، لە خشتەي خواره‌وه زانیارى دەربارەي وزەی کارهباي بەرھەمهېنزاوی کورستان بە مىڭاوات (MW) لە سالی 2018 تاكو 2021 پىشاندر او.

خشتەی 3: وزەی کارەبای بەرھەم ھینراوی کوردستان بە میگاوات (MW)

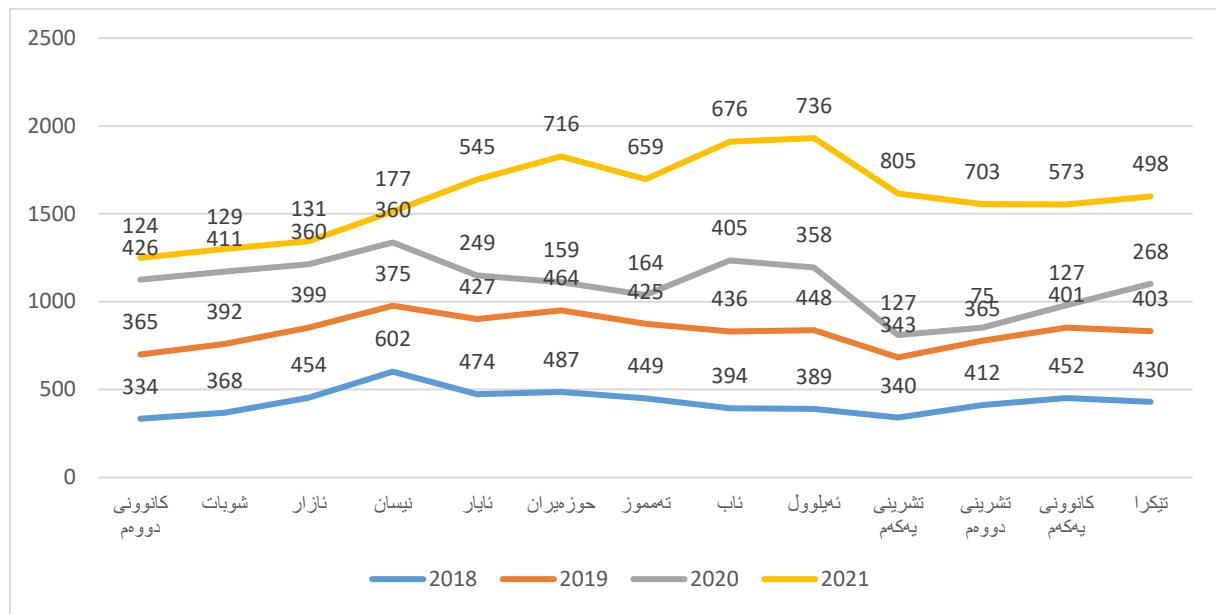
مانگ	2018	2019	2020	2021
کانونی دووەم	2405	3193	3514	3465
شوبات	2439	3150	3340	3434
نازار	2382	3221	3139	3313
نیسان	2233	3199	2920	2993
ئاپار	2345	3051	2638	3284
حوزه‌پران	2361	3252	2727	3200
تەممۇز	2316	3234	3019	3259
ئاب	2299	3260	3442	3400
نەيلۇول	2287	3217	3252	3392
تىرىنى يەكەم	2357	2772	2639	3124
تىرىنى دووەم	2667	2970	2865	3271
کانونى يەكەم	2813	3464	3321	3461
تىكرا	2409	3165	3068	3300
کۆى گشتى	28904	37983	36816	39596

سەرچاوه: وزارتى کارەبا، بەرئىوبەر ايمەتى گشتى كۈنترۆل و گەياندىن.

كارەبای هەنارەدەكراو

تىكراى وزەی هەنارەدە بۆ عىراق بۆ هەرمانگىك لە سالى 2021 بەر زېقەتەوە بۆ 498 میگاوات (MW) بە بەراورد بە 268 میگاوات (MW) لە سالى 2020. لە سالى 2021 بەر زەر تىرين وزەی هەنارەدە بۆ پارىزگاكانى ترى عىراق لە مانگى ئەيلۇول بۇوه كە بېرەكەي 736 میگاوات (MW) بۇوه و كەمترىن وزەی هەنارەدەكراو لە مانگى کانونى دووەم بۇوه بە بىرى 124 میگاوات (MW)، هەروەك لە شىۋەھى خوارەوە پىشاندرارە.

شیوه 5: کۆی وزھی هەنارەد بۆ عێراق

سەرچاوه: وزارتی کاربما، بەریو بەرایەتی گشتی کۆنترۆل و گەباندن.

کارهباي دابەشکراو

کۆی گشتی وزھی کارهباي دابەشکراو لە هەریمی کوردستان لە سالی 2021 بەرزوتهوه بۆ 34,500 میگاوات (MW) بە بەرورد بەسالی 2020 کە 33,594 میگاوات (MW) بود. بە شیوەیەکی گشتی وزھی کارهباي دابەشکراو لە هەریمی کوردستان لە سالانی 2018-2021 زیادی کردووه. تىکرای وزھی کارهباي دابەشکراو لە هەریمی کوردستان لە سالی 2021 بۆ هەر مانگیک بەرزوتهوه بۆ 2,875 میگاوات (MW) بە بەرورد بە هەرمانگیکی سالەکانی پیشوتتر بۆ نمونه 2018 کە بەرمهکە 2,337 میگاوات (MW) بود، لە خشتهی 4 کۆی وزھی کارهباي دابەشکراو بە میگاوات (MW) لە هەریمی کوردستان لەسالی 2018 تاکو 2021 پیشاندراوه.

خشتهی 4: کۆی وزھی دابەشکراو لە هەریمی کوردستان

مانگ	2018	2019	2020	2021
كانونى دووەم	2352	2828	3088	3369
شوبات	2430	2758	2929	3414
نازار	2382	2822	2779	3197
نیسان	2150	2824	2560	2824
ئاپار	2246	2624	2388	2864
حوزه‌بیران	2255	2788	2568	2609
تەممۇز	2210	2809	2855	2725
ئاب	2196	2824	3037	2853
ئەپیلولو	2180	2769	2894	2782
تشرینى يەکەم	2283	2428	2512	2407

2568	2790	2605	2654	تىشىنى دووهەم
2888	3194	3063	2711	كانۇونى يەكەم
2875	2800	2762	2337	تىكرا
34500	33594	33142	28049	كۆئى گشتى

سەرچاواھە: وزارەتى كارەبا، بەرپەھەر ايدەتى گشتى كۆنترۆل و گەياندىن.

سەرچاوەکان

- بەشی ئامارەکانی پیشەسازی 2022، دەزگای ناوندی ئامارى عىراق و دەستەی ئامارى هەریم ، راپورتى رووپیوی پیشەسازى دامەزراوەکانی گەورە بۆ سالى 2020 لە هەریمی کورستان، هەریمی کورستان: دەستەی ئامارى هەریمی کورستان.
- بەشی ئامارەکانی پیشەسازی 2022، دەزگای ناوندی ئامارى عىراق و دەستەی ئامارى هەریم ، راپورتى رووپیوی پیشەسازى دامەزراوەکانی مامناوەند بۆ سالى 2020 لە هەریمی کورستان، هەریمی کورستان: دەستەی ئامارى هەریمی کورستان.
- بەشی ئامارەکانی پیشەسازی 2020 دەستەی ئامارى هەریم ، راپورتى رووپیوی ئامارى پیشەسازى دامەزراوەی گەورە بۆ سالى 2018 لە هەریمی کورستان، هەریمی کورستان: دەستەی ئامارى هەریمی کورستان.
- بەشی ئامارەکانی پیشەسازی 2020، دەستەی ئامارى هەریم ، راپورتى رووپیوی ئامارى پیشەسازى دامەزراوەی مامناوەند بۆ سالى 2018 لە هەریمی کورستان، هەریمی کورستان: دەستەی ئامارى هەریمی کورستان.
- بەشی ئامارەکانی پیشەسازی 2022 ، وزارتى كارهبا، بەرپوھەرايەتى گشتى كۆنترۆل و گەياندن، راپورتى مانگانەي كارهباي هەریم 2018-2021، هەریمی کورستان: دەستەی ئامارى هەریمی کورستان.

ئامارەکانى بىناسازى

بیناسازی

کەرتى بیناسازى و ئاودانكردنەوە لايەنئىكى گرنگ و چالاکە لە گەمشەي ئابورى و لات لە رېيگای دايىنكردنى دەرفىتى كار وبەشدارى لە كۆبەرھەمى ناوخۇرى. دايىنكردنى زانيارى سەبارەت بە بیناسازى و ئاودانكردنەوە گرنگە بۇ دارشتى سیاسەت و بېرىاردان و پلاندان بە مەبەستى پەرمېندانى كەرتى بیناسازى و ئابورى و لات بەڭشىتى.

دەستەي ئامارى هەریم پوختەي داتاكانى مۇلەتى بینا و پىرۇزەكاني ئاودانكردنەوە لە كەرتەكانى ميرى و تايىمەت بۇ سالانى 2019-2021 لەسەر ئاستى پارىزگاكان و هەریم دەختەررو، لە ماوهى سالانى راپىدوو، سەرەرای ھېبۈونى چەندىن ئالنگارى و گرفتى دارايى و ئابورى وەك بىرىنى بودجەي هەریم لە لايەن حەكومەتى فيدىرالى، رېيكارەكانى بلاۋبۇونەوە ئاپىرىسى كۆرۈنە، جەنگى سەپىزراوى داعش و كەردنەوەي سۇنورەكان بەرەمە رووی ئاوارەكان و پەنابەران لە رۇزئۇاى كوردىستان، كەرتى بیناسازى و ئاودانكردنەوە بەرەمەم بۇوە لە بۇزانەوە. دەستەي ئامارى هەریم بەھاواكاري و ھەماھەنگى لەگەل دامىزراومەكانى پەيوەندىدارى حەكومى، زانيارى ئامارى نوي لەكەرتى بیناسازى كۆ دەكتەمەو و بەشىوھى زانستى دەخاتە بەرەستە. ئەم داتايە ھەممۇوجۇرە مۇلەتى بینا لە خۆدەگەرتىت وەك (خانوو و بالاخانەي نىشىنەجىبۈن، بىناي بازركانى، قىلا، ماركىت، دوكان، كارگە ... هەت) بە ئامانجى پېشاندانى چالاکىيەكانى بوارى بیناسازى و ئاودانكردن و خستە رووی نىشاندرە گەنگەكان لەوانە ژمارەي مۇلەتى بیناسازى و پىرۇزەكاني بیناسازى ، ropyوبەرى تەرخانكراو ، ropyوبەرى ئاودانكراو ، تىچۇوی يەڭ m^2 ، پارەي گىشتى خەمللىنراو بېپىنى كەرەتىرەنراو لەسەر ئاستى هەریمى كوردىستان دا.

ropyوبەرى تەرخانكراو: ئەو ropyوبەرى كە لەلايەن لايەن پەيوەندىدار (شارەوانى) تەرخان دەكەرتىت وە بېپى نەخشە و دىزايىنى پېشىنەرەندا و مۇلەتى پېددەرتىت كە ropyوبەرى كە لەتىوان 75-101,100-150,151-200-501,200-550-550 m^2 دايە.

ropyوبەرى ئاودانكراو: ئەو ropyوبەرى كە لەلايەن خاونەن زەموى بە پېپى نەخشە و ئەندازە كە پېشىتە خۆى ئامادەكراوه و دوازىر لە لايەن لايەن پەيوەندىدار (شارەوانى) رەزامەندى وەرەمگەرتىت و لەلايەن خاونەن زەموى ئاودان دەكەرتىت لە سەر ropyوبەرى مۇلەت پېدرارو.

بىنە: ئەو ropyوبەرى كە لەلايەن پەيوەندىدار (شارەوانى) لەسەر وينەي تومار مۇلەت پېدرارو بۇ بىنائىردن بېپى خواتى خاونەن زەموى بۇ مەبەستى جۇراوجۇر خانووی نىشىنەجىبۈن، خزمەتكۈزرائى، شۇنلى بازركانى...هەت) كە ropyوبەرى كە لەتىوان -200,...,200-150,151-101,100-75 m^2 دايە.

تىچۇو يەڭ مەتر دووجا: بىرىتىيە لە گىشت گۇزەمە پارەي تىچۇو (كەرەستە، گواستنەوە، ئاو و كارەبا، ئەندازىيارى، كرييکار، رسومات....). هەت) بۇ ropyوبەرى ئاودانكراو لە سەرەتاي كارى دروست كەردنى بىناتا كۆتايى كارى بیناسازى دابەشى ropyوبەرى ئاودانكراو.

تىچۇبىي گىشتى: بىرىتىيە لە گىشت گۇزەمە پارەي تىچۇو تەخمين كراو بۇ (كەرەستە، گواستنەوە، ئەندازىيارى، كرييکار...) بۇ گىشت ropyوبەرى ئاودانكراو لە ھەريمەك لە شارەوانىمەكان.

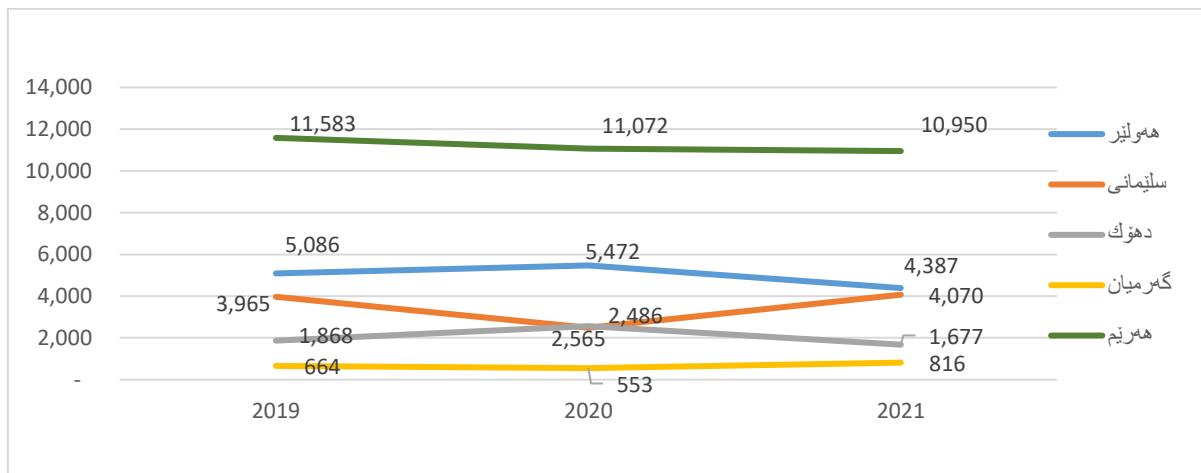
مۆلھەتی بیناسازی

خشتەی 1: ژمارەی مۆلھەتی بیناسازی لەسەر ئاستى پارىزگاکان و ئيدارەي گەرمىان لە هەریمی کوردستان لە ماوەي سالانى 2019-2021

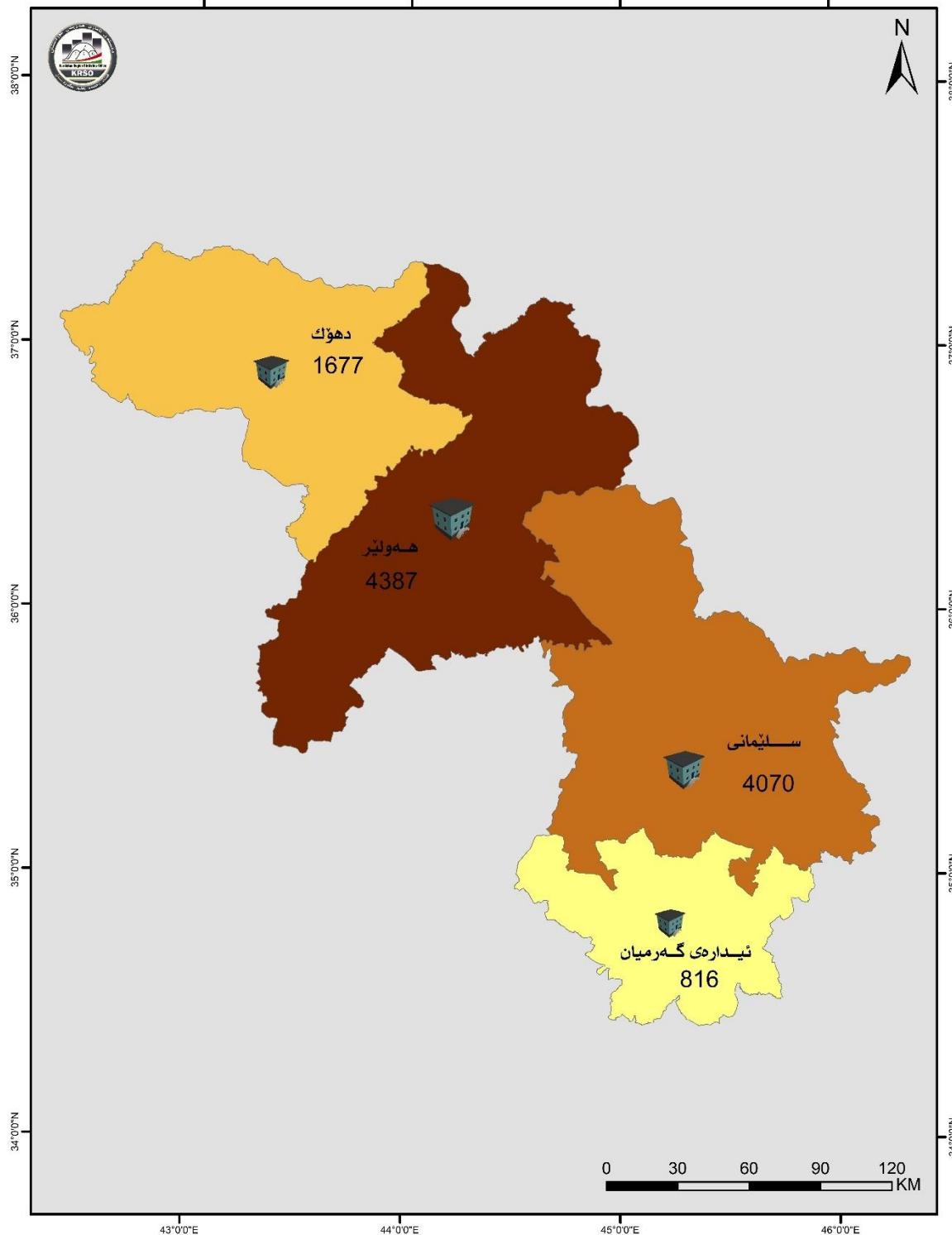
سال	ھەولىر	سلیمانى	دھۆك	گەرمىان	ھەرىم
2019	5,086	3,965	1,868	664	11,583
2020	5,472	2,486	2,565	553	11,072
2021	4,387	4,070	1,677	816	10,950

قەيرانەكانى دارايى و ئابۇورى و تەمندروستى (دابەزىنى نەوت لە بازار مکانى جىهانى و رېكارەكانى خۆپارىزى دىز بە بلاجۇونەوهى قايرۇسى كۈرۈنە) لە سالى 2020 كارىگەرى راستەخۆ لەسەر كەرتى بیناسازى لە هەریمی کوردستان ھەبۇوه. ھەروەك لە خشتەي سەرەفوه دەردەكمۇيت، ژمارەي مۆلھەتى بیناسازى لە هەریمی کوردستان بە ھاولاتىيان دراوه بىرەتى بۇوه لە سالى 2019 مۆلھەت لە سالى 2020. لە سالى 2020 ژمارەي مۆلھەتى بیناسازى كەمبۇونەوهى بەخۆيەوه بىنى و گەيشتە 11,072 مۆلھەت وەھەرودە، ئەم كەمبۇونەوهە لە سالى 2021 بەردموام بۇوه گەيشتە 10,950 مۆلھەت كە رېزەمى دابەزىنەكە لە نىوان سالانى 2019 و 2021 5.46% بۇوه. لەسەر ئاستى پارىزگاکان، لە پارىزگاى ھەولىر لە سالى 2019، 5,086 مۆلھەتى بیناسازى تومار كراوه و لە سالى 2021 نزمبۇتمەوه بۇ 4,387 مۆلھەت و رېزەمى نزمبۇونەوهى 14% بۇوه، بەلام لە پارىزگاى سلیمانى جىباواز لە پارىزگاكانى ترى ھەرىم، لە سالى 2021، مۆلھەتى بیناسازى بە بەراورد بەسالى 2020 رېزەمىكى بەرزرى تومار كردووه كە گەيشتە 63.7%. ھەرودە لە پارىزگاى دەزوك لە سالى 2019 1,868 مۆلھەتى بیناسازى تومار كراوه و لە سالى 2021 ژمارەي مۆلھەتى بیناسازى گەيشتە 1,677 و بە رېزەمى 10% نزمبۇونەوهى بەخۆيەوه بىنى و ئيدارەي گەرمىان لە سالى 2019 ژمارەي مۆلھەتى بیناسازى 664 بۇوه بەراورد بە 816 مۆلھەت لە سالى 2021 بەرېزەمى 22.9% زىيادى كردووه.

شىوهى 1: ژمارەي مۆلھەتى بیناسازى لەسەر ئاستى پارىزگاكان و ئيدارەي گەرمىان لە هەریمی کوردستان لە ماوەي سالانى 2019-2021

نەخشەی 15: ژمارەی مۆلھەتی بیناسازی لەسەر ناستی پاریزگاکان و ئیدارەی گەرمیان لە هەریمی
کوردستان بۆ سالى 2021

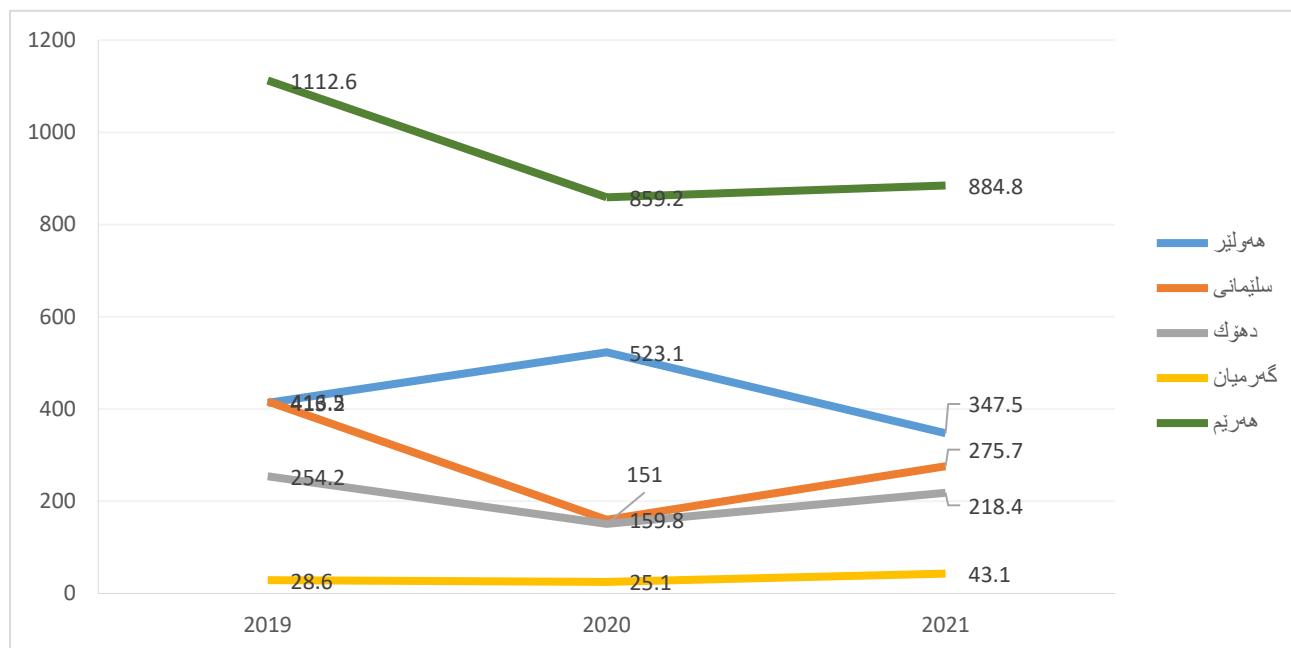

خشتەی 2 : کۆی گشتى تىچووی خەملئىنراو بۆ کارى بىناسازى لەسەر ئاستى پارىزگاکان و ئىدارەتى گەرمىان لە هەریمی کوردىستان بۆ سالى 2019 – 2021

سال	ھەولێر	سلیمانى	دهزك	گەرمىان	ھەریم
2019	413.2	416.5	254.2	28.6	1112.6
2020	523.1	159.8	151	25.1	859.2
2021	347.5	275.7	218.4	43.1	884.8

ھەروەك لە خشتەی سەرەوە دىبارە، لەسالى 2019، کۆی گشتى تىچووی خەملئىنراو بۆ کارى بىناسازى لە هەریمی کوردىستان (1 تريليون و 112.6 مليار دينار) بوده و لە سالى 2020 كەم بۇتەوە بۆ (859.2 مليار دينار) و بەرپىزەتى 22.7% نزم بۇتەوە. لە سالى 2021، کۆي گشتى تىچووی خەملئىنراو (884.8 مليار دينارى عىراقى) بوده بەراورد بەسالى 2019 بە رپىزەتى 20.5% نزم بۇتەوە. لەسەر ئاستى پارىزگاکانىش، لەسالى 2021 بەراورد بەسالى 2019 تىچووی خەملئىنراو كەم بۇتەوە جگە لە ئىدارەتى گەرمىان، بۆ نمونە لە پارىزگای ھەولێر لە سالى 2019، کۆي گشتى تىچووی خەملئىنراو (413.2 مليار دينار) بوده و لەسالى 2020 بەراورد بۇتەوە بۆ (523.1 مليار دينار) كە دەكاتە بەرپىزەتى 26.6%， بەلام لە سالى 2021 كەم بۇتەوە بۆ (347.5 مليار دينار) كە دەكاتە 15.9% .

شىوهى 2 : کۆي گشتى تىچووی خەملئىنراو (مليار دينار) بۆ کارى بىناسازى لەسەر ئاستى پارىزگاکان و ئىدارەتى گەرمىان لە هەریمى کوردىستان بۆ سالى 2019 – 2021

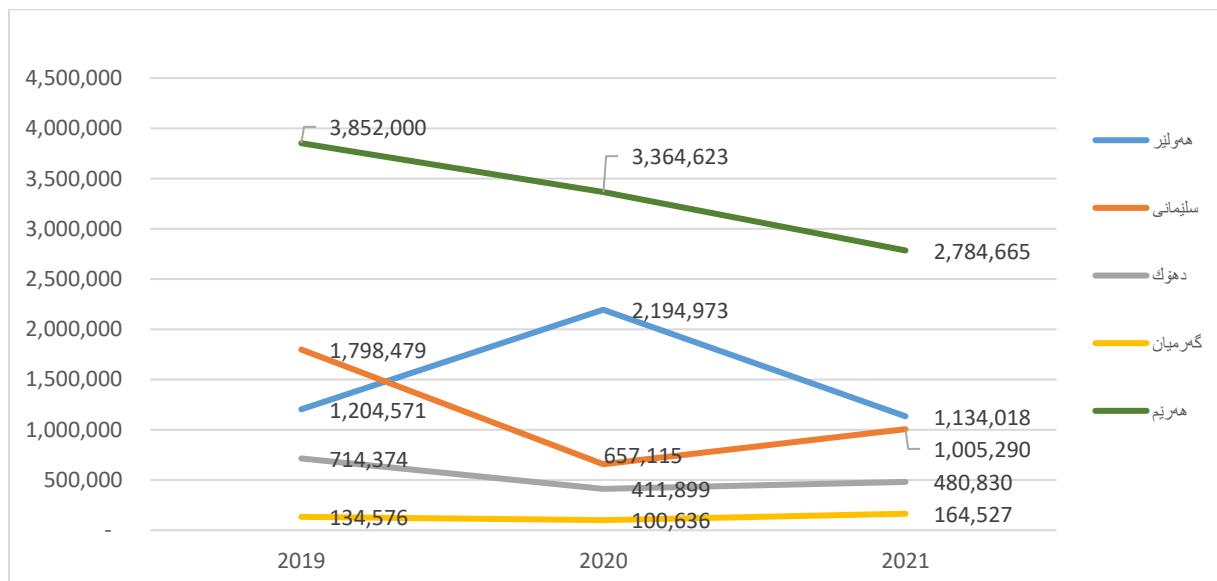

خشتەی 3: کۆی ڕووبەری تەرخانکراو (m^2) بۆ کاری بیناسازی لە کەرتى تاييەت لە سەر ئاستى پارىزگاکان و ئىدارەتی گەرميان لە هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2019-2021

سال	ھەولىر	سلىمانى	دەھك	گەرميان	ھەرىم
2019	1,204,571	1,798,479	714,374	134,576	3,852,000
2020	2,194,973	657,115	411,899	100,636	3,364,623
2021	1,134,018	1,005,290	480,830	164,527	2,784,665

لە هەریمی کوردستان لە نیوان سالانى 2019 تاکو 2021، کۆی ڕووبەری تەرخانکراو رwoo لە كەمبۇونەمە كەندووه بە شىۋىيەتى كە لە سالى 2019 كۆي ڕووبەری تەرخانکراو بۆ كارى بیناسازى لە كەرتى تاييەت 3,852,000 m^2 بۇوه و لە سالى 2020 بۇوه كە سالى 3,364,623 m^2 و لە سالى 2021 3,364,623 ڕووبەری گشتى تەرخانکراو دابىزى بۆ 2,784,665 m^2 . لە سالى 2021 كۆي ڕووبەری تەرخانکراو بە رېزەتى 27.7% دابىزى بەراورد بە سالى 2019. لە سەر ئاستى پارىزگاکانىش، پارىزگاى ھەولىر لە سالى 2020، ڕووبەری تەرخانکراو 2,194,973 m^2 بۇوه بەراورد بە سالى 2019 بەرزاپۇونەمە كەنگەر بەخۇيىتى بىنۇيەتى كە رېزەتى بەرزاپۇونەمە 82.2% بۇوه، بەلام لە سالى 2021 بە پىچەوانەمە ڕووبەری تەرخانکراو رwoo لە كەمبۇونەمە كەد گەيشتە 1,134,018 m^2 و بە رېزەتى 48.3% دابىزى بەراورد بە سالى 2020. ھەروەھا لە سەر ئاستى پارىزگاکانى تىز، ڕووبەری تەرخانکراو بەرزاپۇونەمە و نىزمەبۇونەمە بەخۇوە بىنۇيەتى كەنگەر بەخۇيىتى خوارەمە ڕوونكراوەتەمە.

شىوهى 3: کۆي ڕووبەری تەرخانکراو بە (m^2) بۆ کاری بیناسازى لە كەرتى تاييەت لە سەر ئاستى پارىزگاکان و ئىدارەتی گەرميان لە هەریمی کوردستان لە سالانى 2019-2021

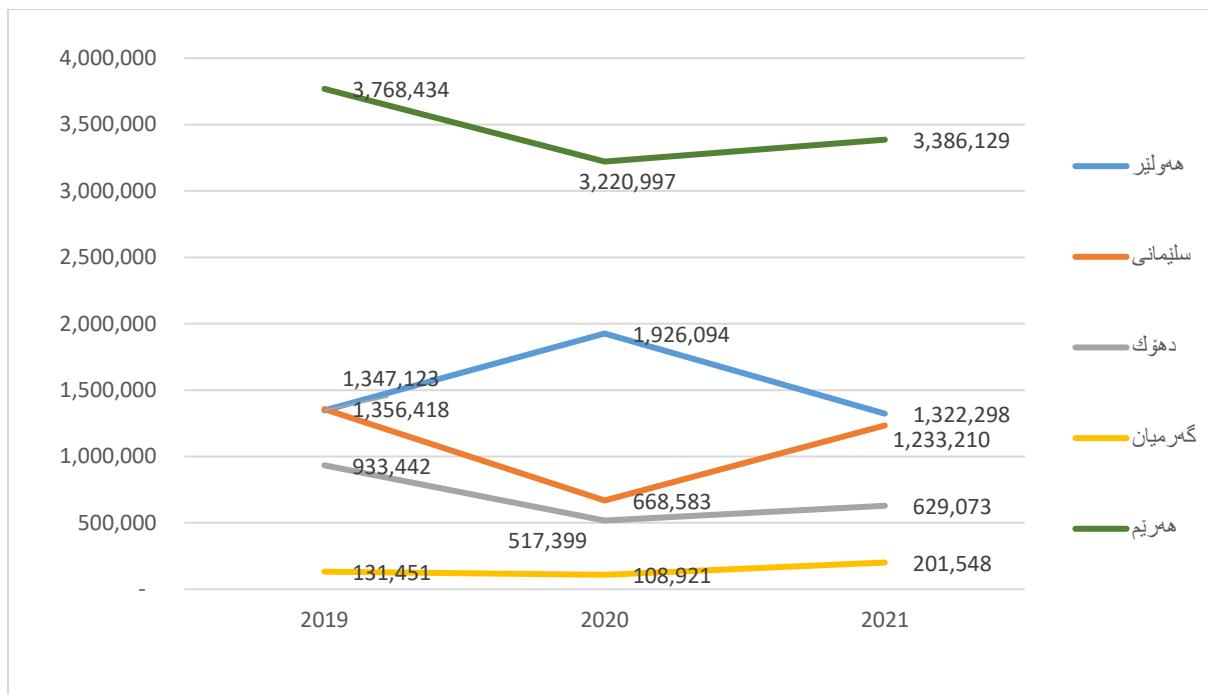
خشتەی 4: ڕووبەری گشتى بىناكراو (m^2) لە كەرتى تاييەت لە سەر ئاستى پارىزگاکان و ئىدارەتی گەرميان لە هەریمی کوردستان لە سالانى 2019 - 2021

سال	ھەولىر	سلىمانى	دەھك	گەرميان	ھەرىم
2019	1,347,123	1,356,418	933,442	131,451	3,768,434
2020	1,926,094	668,583	517,399	108,921	3,220,997

	3,386,129	201,548	629,073	1,233,210	1,322,298	2021
--	-----------	---------	---------	-----------	-----------	------

لە هەریمی کوردستان لە سالی 2019 ڕووبەری بیناکراو $3,768,434 \text{ م}^2$ بود و لە سالی 2021 کەمبوبەتموھ بۆ $3,386,129 \text{ م}^2$ (بە ریزەی 10.1% بەلام لە سالی 2021 بە بەراورد بە سالی 2020 بە ریزەی نزیک 5% بەرزبوبەتموھ). لەسەر ئاستى پاریزگاکانىش، بەتاييەت لە پاریزگای ھەولێر لە نیوان سالانى 2019 و 2021 جیاوازبىيەكى ئەوتۇي نىيە بەلام بەرۋونى دىارە كە ڕووبەری بیناکراو ($1,926,094 \text{ م}^2$) لە سالی 2020 لە ھەلکشاندا بود و لە سالی 2021 ڕووبەری بینا کراو دابەزىيە بۆ $1,322,298 \text{ م}^2$ بە پىچەوانەي پاریزگاکانى تر كە لە سالی 2020 ڕوو لە داڭشان بود و لە سالی 2021 بەرزبوبەتموھ.

شىوهى 4 : ڕووبەری گشتى بیناکراو (م^2) لە كەرتى تاييەت لەسەر ئاستى پاریزگاکان و ئيدارەي گەرميان لە هەریمی کوردستان لە سالانى 2019-2021

خىشتهى 5 : تىكراي تىچۈرى خەملنەردا بۆ يەك م^2 بۆ كارى بىناسازى لە كەرتى تاييەت لەسەر ئاستى پاریزگاکان و ئيدارەي گەرميان لە هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2019-2021

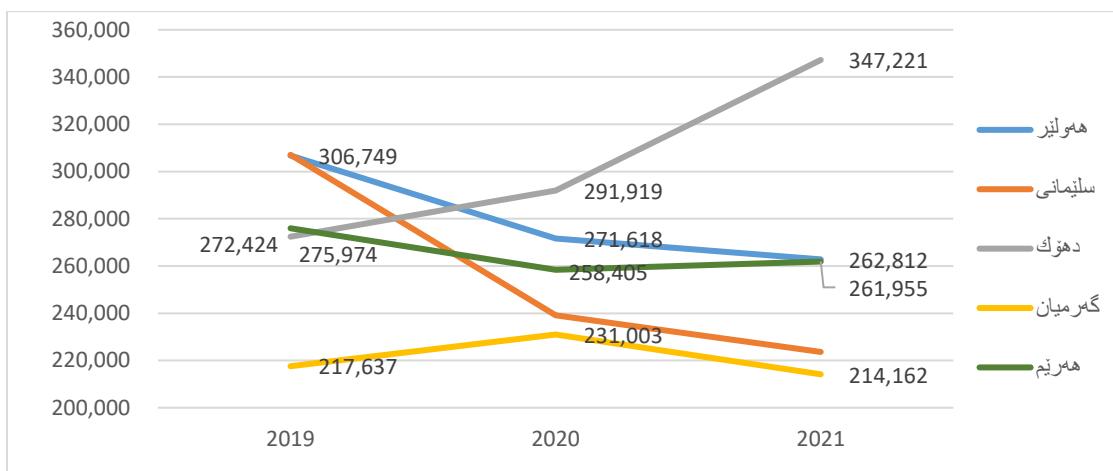
دینارى عېراقى

ھەریم	گەرميان	دهوك	سلیمانی	ھەولێر	سال
275,974	217,637	272,424	307,085	306,749	2019
258,405	231,003	291,919	239,080	271,618	2020
261,955	214,162	347,221	223,626	262,812	2021

تیکرای تیجه‌وی خمینیراو بقیه م² له کاری بیناسازی له سمر ناستی هم‌ریتمی کورستان له سالی 2019 دا 275,974 دینار) ببووه که له سالی 2020 (258,405 دینار) به ریزه‌ی 6.4% وله سالی 2021 (261,974 دینار) و به ریزه‌ی 5.1% دابهزیوه به هم‌راورده سالی 2019.

لهمه ناستی پاریزگاکان، پاریزگای سلیمانی له سالی 2019 تیچووی ئاوهدان کردن بۆ یەک م² (307,085) دینار بورو و له سالی 2020 به ریزه‌ی 22.1% دابمزیوه و گھیشته 239,080 دینار و له سالی 2021 گھیشته 223,626 دینار کەمەر ریزه‌ی 27.2% دابمزین پیشان دهدات. هەروهە لە پاریزگای ھولیز، له سالی 2019، تیکرای تیچووی خەملنیز او بۆ یەک م² 306,749 دینار بورو و له سالی 2020 گھیشته 271,618 دینار کە بەریزه‌ی 11.5% دابمزیوه، هەروهە لە سالی 2021، تیچووی خەملنیز او بۆ یەک م² 262,812 بورو و به ریزه‌ی 14.3% نزمووننهو پیشان دهدات بە باراودد به 2019. لە ئیدارەی گەرمیان له سالی 2019، تیکرای تیچووی بۆ یەک م² 217,637 دینار بورو و له سالی 2020، بەرزبۇومنهوه بۆ 231,003 دینار و له سالی 2021 گھیشته 214,162 دینار کە جیاوازییەمکى ئەوتۇ بەھى ناکریت. ھۆکارى سەرمکى بەرزى و نزمى نرخەكان زیاتر دەگەریتموه بۆ 1 دورى و نزىكى كەرسەتىھى بىناسازى له شۇنى، ئاودانکر او 2 بۆ كۆلتى، كەرسەتىھى.

شیوه‌ی 5: نتیجه‌ای تیچووی خه‌ملنیر او بو یهک m^2 بو کاری بیناسازی (دیناری عراقی) له کهرتی تاییمت له سهر ناستی پاریزگاکان و
ئیداره‌ی گمرمیان له هەرتىمی کوردستان بۆ سالانی 2019-2021

پرورش کانی پیناسازی تهواوکراوی تایپهت به ودهرهینان

خشتنهی 6: زماره‌ی پروژه‌کانی بیناسازی تمواوکراوی تاییمت به و بهر هینان لمسمر ئاستى پاریزگاكان و هەریمی کوردستان لەماوه‌ی سالانی 2019-2021

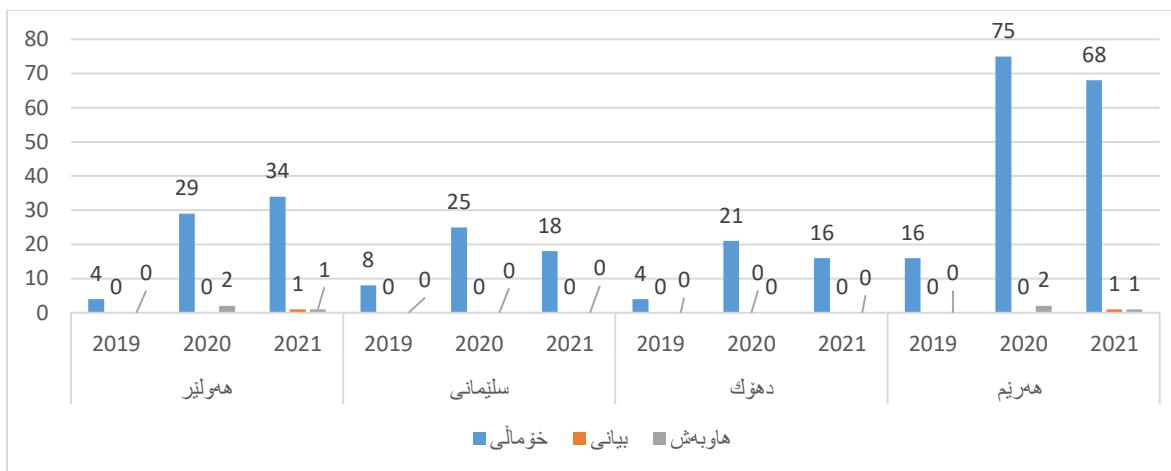
هریم				دهوک				سلیمانی				هولیز				سال
هاوبهش	بیانی	خومالی	خومالی	هاوبهش	بیانی	خومالی	خومالی	هاوبهش	بیانی	خومالی	خومالی	هاوبهش	بیانی	خومالی	خومالی	
0	0	16	0	0	4	0	0	8	0	0	4	2019				
2	0	75	0	0	21	0	0	25	2	0	29	2020				
1	1	68	0	0	16	0	0	18	1	1	34	2021				

سهرهای قییرانه‌کان که به‌روکی کورستانیان گرتیو، حکومتی هریم بردوان بوده له راکیشانی سهرماهی ناخوبی و بیانی له بواری پروره‌کانی تاؤدانکردنوه و وهبرهینان. به پی داتای دهسته و مهبرهینان له سالی 2019 ، تعنها 16 پروره‌خی خومالی کهرتی تایبیت ریکارهکانی فرمی تهراو بوده بز جیهجه کردن، بهلام له سالانی 2020 و 2021، له سهر ئاستی هریم و پاریزگاکان، ژماره‌ی پروره‌مکان بهرزبوده‌تنه. له سالی 2020، کوی پروره‌کانی خومالی و بیانی و هاوبهش که له هریمی کورستان کهونوونتهه کارمهه 77 پروره بوده.

هەروەھا لە سالی 2021، کۆی پرۆژەکانی خۆمآلی و بیانی و ھاوېش 70 پرۆژە بۇوە بە بەراورد بە سالی 2019 کە ژمارەیان 16 پرۆژە بۇوە.

لە سالی 2019، لە هەریمی کوردستان و پاریزگاکان، تەنھا پرۆژەی خۆمآلی جىئەجىكراوه و زۆرتىن پرۆژە لە پاریزگای سلیمانى بۇوە (8)، بەلام لە سالی 2020 و 2021 زۆرتىن پرۆژە و مېھر ھىنان لە پاریزگای ھەولىن بۇوە و کۆی پرۆژەکان 31 و 36 پرۆژە بۇوە يەك لەدوای يەك و تەنھا لىپاریزگای ھەولىن پرۆژە بیانی و ھاوېش ھەبۇوە.

شىوهى 6: ژمارەی پرۆژەکانى بىناسازى تەواوکراوى تايىھەت بە و مېھر ھىنان لەسەر ئاستى پاریزگاکان و هەریمی کوردستان لەماوهى سالانى 2021-2019

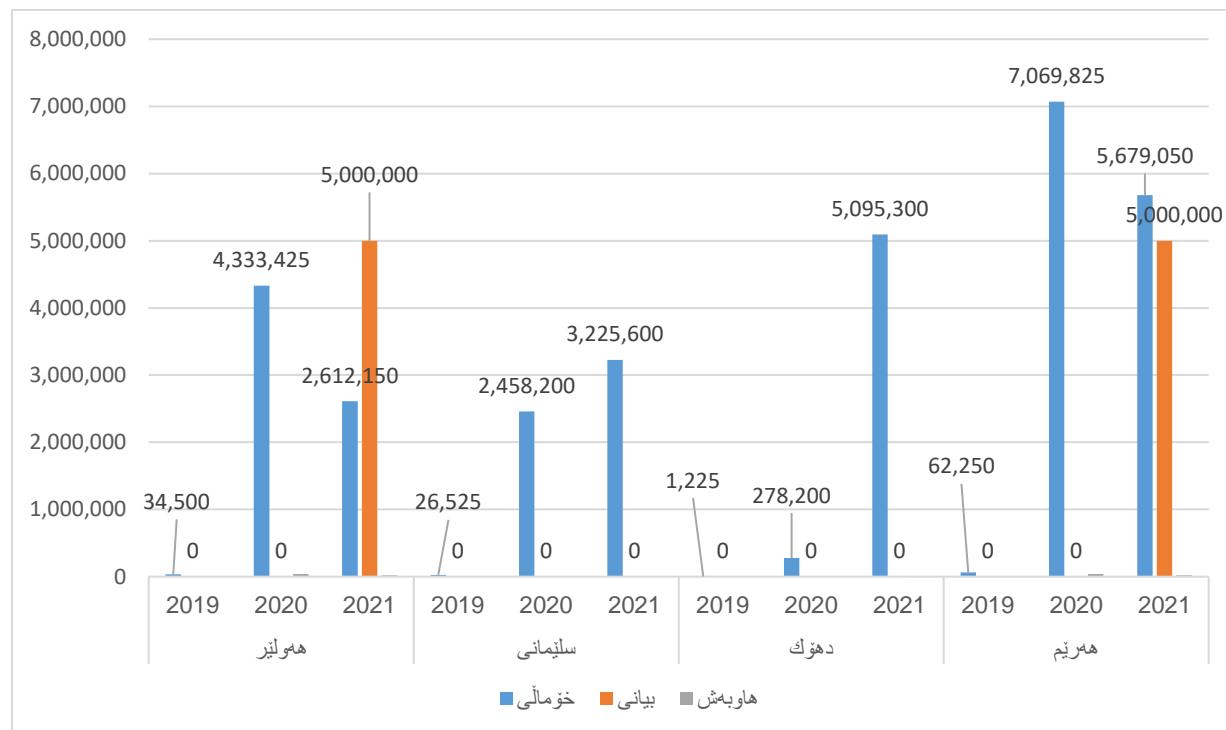

خشتەی 7: ٻرووبەرى تەرخانکراو بە (m^2) بۇ پرۆژەکانى بىناسازى تەواوکراوى تايىھەت بە دەستەي و مېھر ھىنان لەسەر ئاستى پاریزگا و هەریمی کوردستان لە نیوان سالانى 2019-2021

ھەریم			دەشك			سلیمانى			ھەولىن			سال
ھاوېش	بیانى	خۆمآلى	ھاوېش	بیانى	خۆمآلى	ھاوېش	بیانى	خۆمآلى	ھاوېش	بیانى	خۆمآلى	
0	0	62,250	0	0	1,225	0	0	26,525	0	0	34,500	2019
38,025	0	7,069,825	0	0	278,200	0	0	2,458,200	38,025	0	4,333,425	2020
22,500	5,000,000	5,679,050	0	0	5,095,300	0	0	3,225,600	22,500	5,000,000	2,612,150	2021

کۆي ٻرووبەرى تەرخانکراو (m^2) بۇ پرۆژەکانى بىناسازى تەواوکراوى تايىھەت بە دەستەي و مېھر ھىنان لەسەر ئاستى ھەریم، 62,250 م² بۇوە لە سالی 2019 و لە سالانى 2020 و 2021، ٻرووبەرى تەرخانکراو بۇ پرۆژەکانى بىناسازى تەواوکراوى تايىھەت بە دەستەي و مېھر ھىنان (7,107,850) و (10,701,550) م² بۇوە يەك لە دوای يەك (شىوهى خوارمۇ).

شیوهی 7 ژرووبەری تەرخانکراو بە (m^2) بۆ پرۆژەکانی بیناسازی تەمواکراوی تایبەت بە دەستەی وەبەرھینان لەسەر ئاستى پارىزىگا
کان و هەریمی کوردستان لە نیوان سالانی 2019-2021

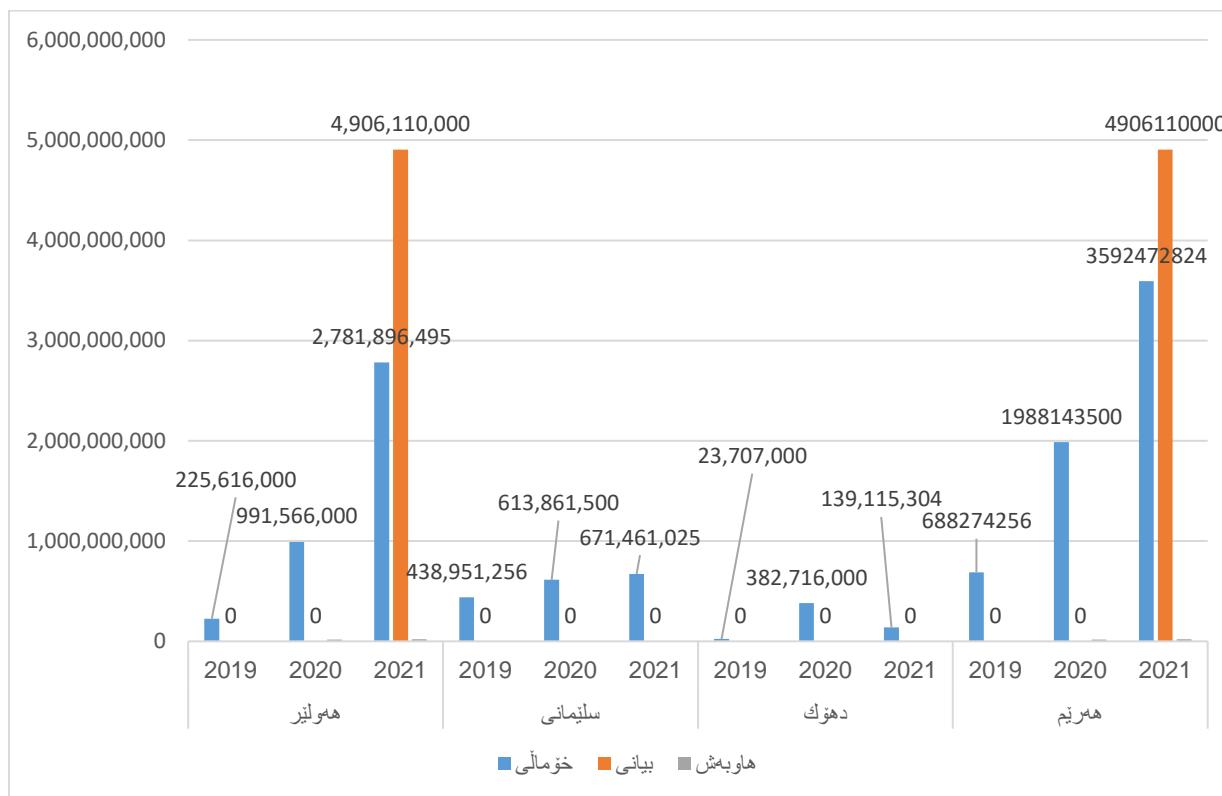
خشتەی 8: کۆی گشتى تىچووی خەملئىنراوی پىرۇزەكانى بىناسازى تەواوکراوى تايىھەت بە دەستەی وەبەرھەننامى لەسەر ئاستى پارىزگاكان و هەریمی کورستان بۆ سالانى 2019-2021

بە دۆلار

ھەریم			دەشك			سلېمانى			ھەولىر			سال
ھاوېش	بىانى	خۆمالى	ھاوېش	بىانى	خۆمالى	ھاوېش	بىانى	خۆمالى	ھاوېش	بىانى	خۆمالى	
0	0	688,274,256	0	0	23,707,000	0	0	438,951,256	0	0	225,616,000	2019
17,566,000	0	1,988,143,500	0	0	382,716,000	0	0	613,861,500	17,566,000	0	991,566,000	2020
19,818,000	4,906,110,000	3,592,472,824	0	0	139,115,304	0	0	671,461,025	19,818,000	4,906,110,000	2,781,896,495	2021

لە سالى 2019، کۆي گشتى تىچووی خەملئىنراو پىرۇزەكانى بىناسازى تەواوکراوى تايىھەت بە دەستەی وەبەرھەننامى کورستان 688,274,256 دۆلار بۇوه و زورترىنىان بۆ پىرۇزەي خۆمالى بۇوه، بە بەراورد بەسالانى 2020 و 2021 كە کۆي گشتى تىچووی خەملئىنراو پىرۇزەكانى خۆمالى و بىانى وھاوېش 2,005,709,500 و 8,518,400,824 دۆلار بۇوه كە بەرزبۇونەمەيەكى بەرچاۋى بەخۇوه بىنیوھ كە لە شىيەھى خوارەوە پىشان دراوه.

شیوهی 8 : کۆی گشتی تیچووی خەمئینراوی پروژەکانی بیناسازی تەواوکراوی تایبەت بە دەستەی وەبەرھەنەن بە دۆلار لىسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریمی کوردستان بۆ سالانى 2019-2021

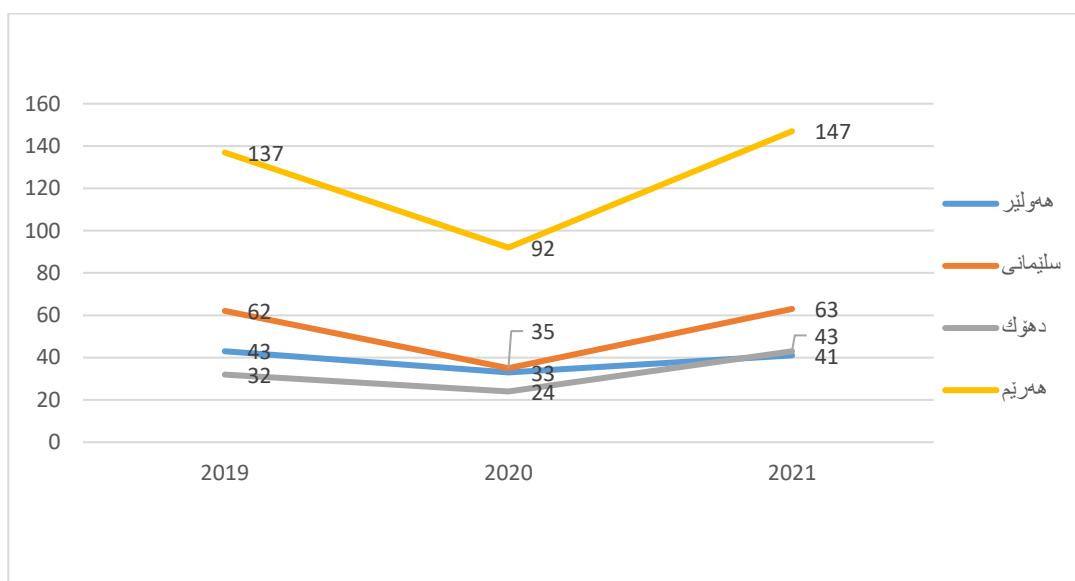
پروژەکانی بیناسازی میری (کەرتى گشتى)

خشتەی 9 : ژمارەی پروژەکانی میری (کەرتى گشتى) تەواوکراو و بە پىپارىزگاکان تایبەت بە حکومەتى هەریمی کوردستان بۆ سالى (2019-2021) لە سەر ئاستى هەریم

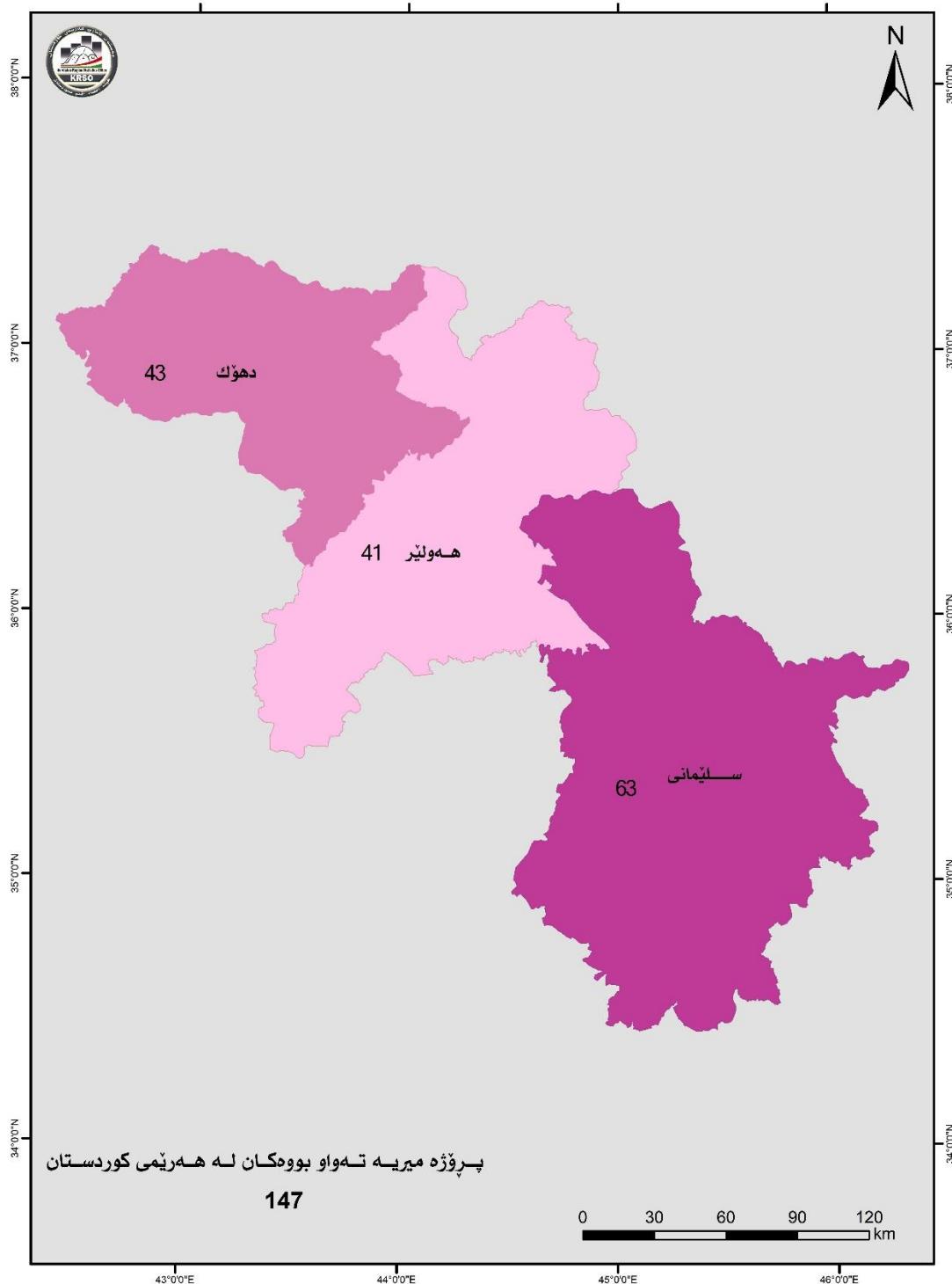
سال	ھەولێر	سلیمانی	دھۆك	ھولنیر	ھەریم
2019	43	62	32	137	137
2020	33	35	24	92	92
2021	41	63	43	147	147

لە سالى 2019، لە سەر ئاستى هەریم، 137 پروژەی میری (کەرتى گشتى) جۆرەو جۆرەو لە بوارى ئاوهداكىرنمۇھ و نۆزەنکىرنمۇھ جىيەجى كراوه و ئەم ژمارەيە لە سالى 2020 نزمبۇونمۇھى بەخۇوە بىنۇوە بۆ 92 پروژە بەلام لە سالى 2021 بەرۋۇتەو بۆ 147 پروژە. لە سەر ئاستى پارىزگاکان، لە سالى 2019، زۆرتىين پروژە لە پارىزگاى سلیمانى تەواوکراوە كە ژمارەيەن 62 پروژە بۇوه و لە سالى 2020 نزمبۇوتەو بۆ 35 پروژە، بەلام لە سالى 2021 گەيشتنووە بە 63 پروژە. هەروەھا لە پارىزگاى دھۆك، لە سالانى 2019 و 2020 نزمترىن پروژەی میری جىيەجى كراوه (32 و 24 يەك) بەلام لە دواى يەك) بەلام لە سالى 2021 ژمارەی پروژەکان بەرۋۇتەو بۆ 43 پروژە. هەروەھا لە شیوهی خوارمۇھ پىشان دراوه.

شیوهی 9: ژمارەی پرۆژەکانی میری(کەرتى گشتى) تەواوکراو لەسەر ئاستى پارىزگاکان و هەریم بۆ سالانى (2019-2021)

نەخشە 16: ژمارەی پرۆژەکانی میری تەھاواوکراو لە سەھر ئاستى پارێزگاکان و هەریمی کوردستان
بۆ سالى 2021

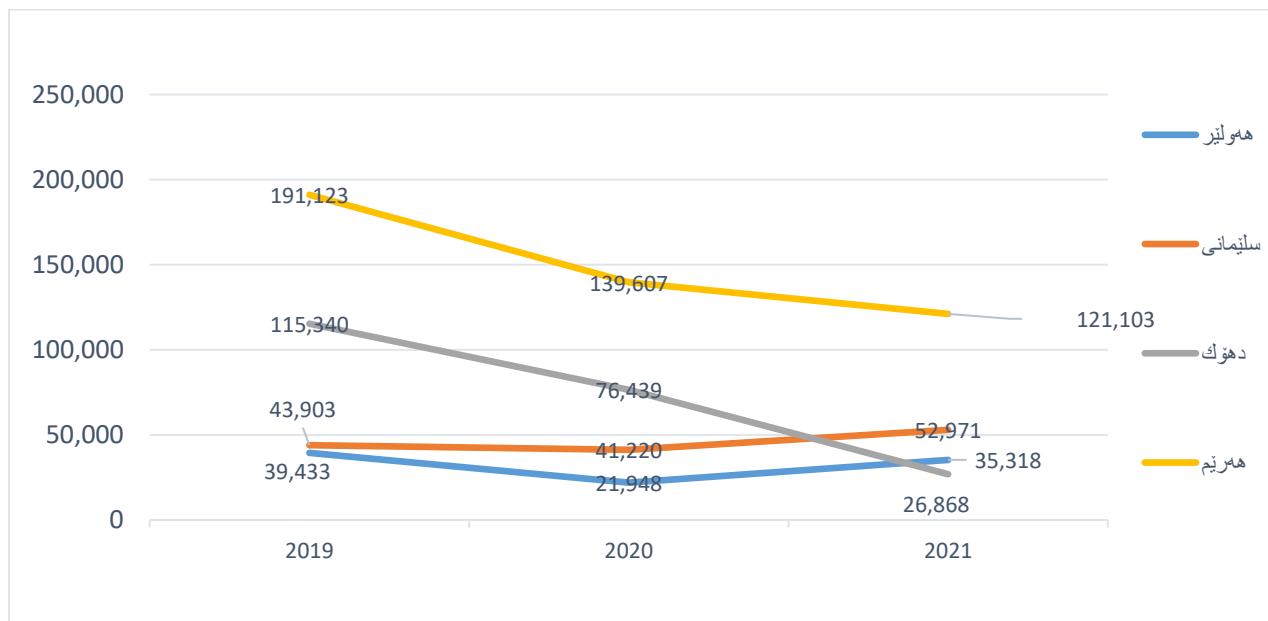
خشتەی 10: تیچووی گشتی پروژەکانی بیناسازی میری(کەرتی گشتی) (دیناری عێراقی) لەسەر ئاستی پاریزگاکان و هەریمی کوردستان بۆ سالانی 2019-2021

بەها بە دیناری عێراقی

لە سەر ئاستی هەریم	دهوك	سلیمانی	ھەولێر	سال
191,122,739,105	115,340,007,464	43,902,754,451	39,433,361,830	2019
139,607,258,257	76,439,328,021	41,220,399,435	21,947,530,801	2020
121,102,590,640	26,868,269,250	52,970,927,143	35,318,100,247	2021

لە سالی 2019، کۆی تیچوو بۆ پروژەکانی بیناسازی میری(کەرتی گشتی) لە هەریمی کوردستان 191.1 میلیار دینار بودو بەراورد بە کۆی تیچووی گشتی 139.6 میلیار دینار لە سالی 2020 و 121.1 میلیار دینار لە سالی 2021 کە بە پیچموانەی ژمارەی پروژەکان نزم بونمودی بە خۆیمهو بینیو بە ریزەی 27% و 36.6% یەک لە دوای یەک.

شیوه 10: کۆی تیچووی پروژەکانی بیناسازی میری(کەرتی گشتی) (مليون ديناري عيراقى) بە پيٽي پاريزگاكان تاييمت به كەرتى گشتى حکومەتى هەریمي کوردستان بۆ سالانی 2019-2021

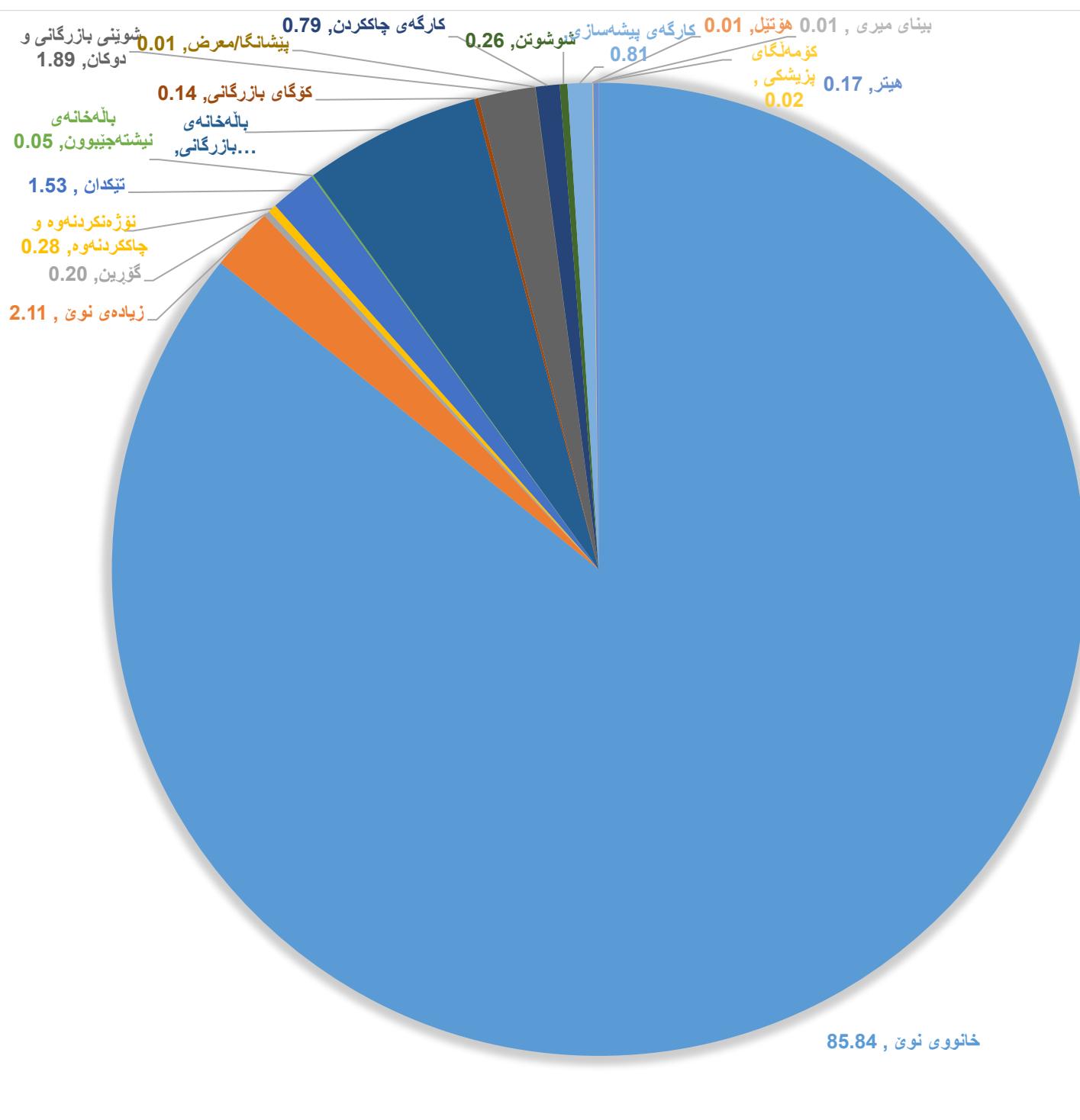
مولتی بیناسازی بهپی جوری بینا

خشتی 11: ژماره و ریزه سمدی مولتی بیناسازی له همایی کورستان بهپی جوری بینا له نیوان سالانی 2018-2021

مولتی بینا								جوری بینا	
2021		2020		2019		2018			
ریزه	ژماره	ریزه	ژماره	ریزه	ژماره	ریزه	ژماره		
85.84	9400	90.29	9997	89.47	10363	89.55	8728	خانوی نوی	
2.11	231	1.23	136	1.80	209	2.30	224	زیادکار او / بهشیک له خانوی که زیادکار او	
0.20	22	0.00	0	1.57	182	0.13	13	گورین / دامهزر او که کور او بق دامهزر او هیکی تره	
0.28	31	0.23	26	0.09	11	0.01	1	نوزهندنه و چاککردنوه	
1.53	168	1.04	115	1.57	182	1.69	165	تیکدان / دامهزر او که تیکدان او	
0.05	6	2.15	238	3.16	366	1.27	124	بالهخانه نیشته جتبون	
5.86	642	3.38	374	1.42	165	3.45	336	بالهخانه بازرگانی	
0.14	15	0.09	10	0.08	9	0.09	9	کوکای بازرگانی	
1.89	207	0.59	65	0.26	30	0.48	47	شوینی بازرگانی و دوکان	
0.01	1	0.24	27	0.08	9	0.00	0	پیشانگا	
0.79	87	0.37	41	0.00	0	0.00	0	کارگه چاککردنوه	
0.26	28	0.00	0	0.00	0	0.00	0	شوستگه	
0.81	89	0.01	1	0.19	22	0.14	14	کارگه پیشه سازی	
0.01	1	0.01	1	0.00	0	0.00	0	هوتیل	
0.01	1	0.02	2	0.03	4	0.02	2	بینای میری	
0.00	0	0.09	10	0.00	0	0.01	1	سهربرینخانه	
0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.01	1	قوتابخانه ناحومی	
0.02	2	0.00	0	0.00	0	0.03	3	کومه لگای پزیشکی	
0.17	19	0.26	29	0.27	31	0.80	78	هیتر	
100	10950	100	11072	100	11583	100	9746	کوی گشتی	

خشتی 11 ژماره و ریزه مولتی بینا له کمرتی تاییهت له سالانی 2018 تاکو 2021 بیشنان دراوه. بتو نمونه، ئامازه به همندیک ژماره و ریزه له سالی 2021 کراوه که لم سالهدا خانوی نوی زورتین ریزه تومارکردووه (85.8 %) که 9,400 مولت بووه، پاشان بالهخانه بازرگانی دیت بیریزه 5.9 % (642)، دوواي ئهو زیاده خانو بیریزه 2.1 % (231) و شوینی بازرگانی و دوکان به بیریزه 1.9 % (207).

شیوهی 11: بێزەمی سەھی جۆرى مۆلمتى بینا لە سەر ئاستى هەریمی کوردستان بۆ سالى 2021

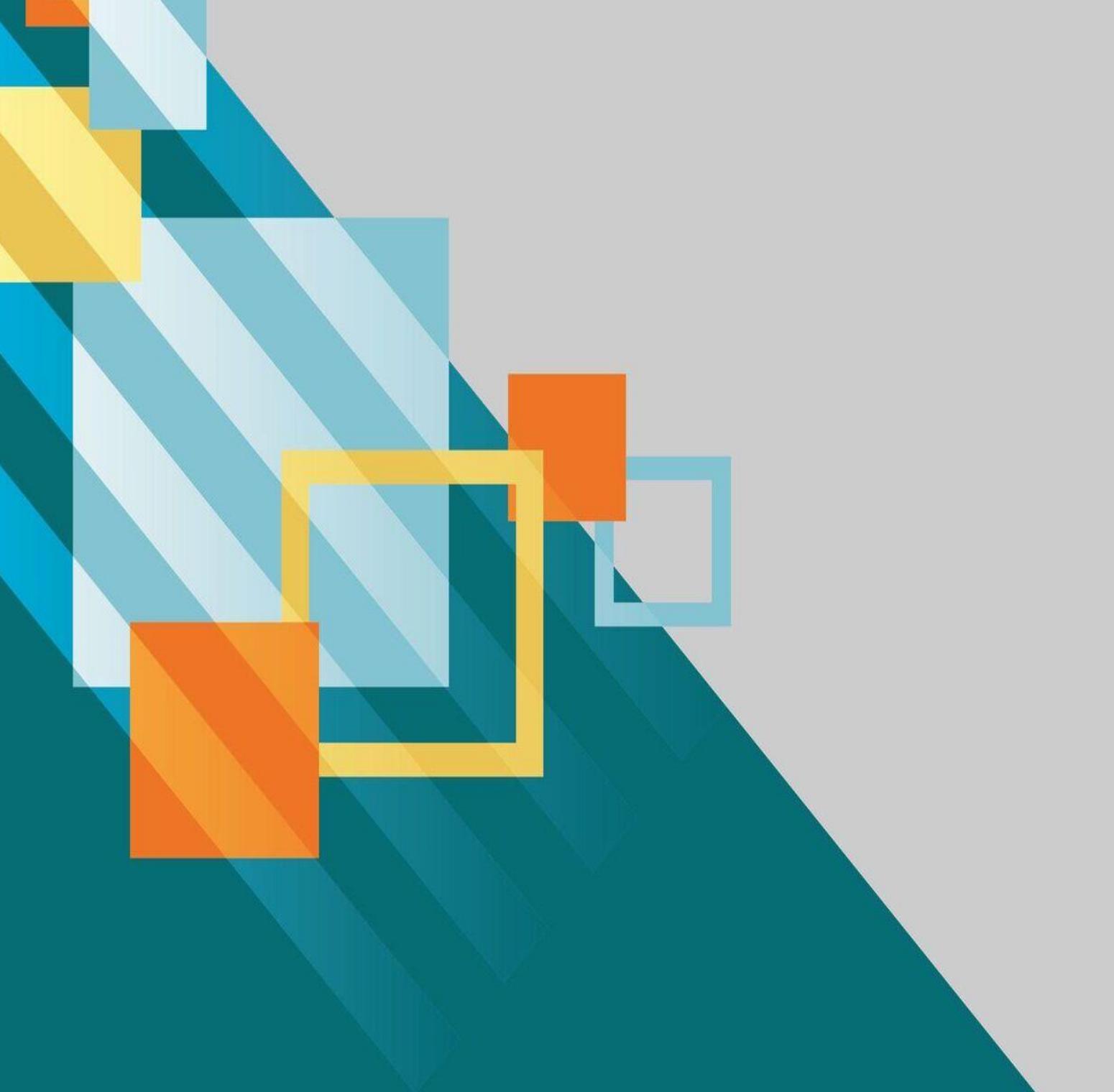

سەرچاوە

- بەشی ئامار مکانی بىناسازى 2022 ، وزارتى شارهوانى و گەشت و گوزار / سەرۆکایتى شارهوانى پارىزگاكانى ھەولێر و سلێمانی و دھۆک-وەرگرتقى زانیارى بە نوسراوى فەرمى 2022، هەریمی کوردستان: دەستهی ئاماری هەریمی کوردستان

وەزارەتی پلاندانان - دەستەی ئاماری هەریم

Krso.Gov.Krd

وەزارەتی پلاندانان-دەستەی ئاماری ھەرێم

www.krso.gov.krd